

T2

အုပ္ပါး သိစေရန် အဝိဇ္ဇာတရား
တစ်စုံတစ်ရာ ပြန်

අනුරාධපුරයේ විරමිතො

T2

223

T2

අනිධමමකසපිගහො

නිසං ව

කොසමිතිකලපෙන ධම්මානුසේන කතා

T 2

නවතිතටිකා

ආලෝක ජ්‍යෙෂ්ඨයාට පුජා කරන ලදී

ආචාර්ය ජයරත්න

ලන්ඩන් විසූ විජයාලයේ බී. ඒ. (භාරව) උපාධිධාරිකා 1965.5.2.
උදමමිට භාමපෙන ධම්මකෝති සතිනා
සාකපිකහො

කොළඹ කහරේ මරදනපදෙසේ
බිත්ස් නාම මහෙහ 177,
මංගල මුද්‍රාලයේ මුද්‍රාපිතො.

මංගල ට්‍රේඩර්ස් ශෝපාලයෙහ පනාසිතො.

ප්‍රකාශනය

මංගල ප්‍රේඩර්ස්

178, ඩින්ස් පාර

මරදන - කොළඹ

සියලුම හිමිකම් මංගල ප්‍රේඩර්ස් සමඟම සතුය.

මුද්‍රණය

මංගල මුද්‍රණාලය

177, ඩින්ස් පාර

මරදන - කොළඹ.

හදනන අනුරුද්ධාවාසයන් විසින් විරචිත

අතිධම්මාඪී සංග්‍රහය

— හා —

කොසම්බේකුල ජනිත

ධම්මානන්ද ශූරීන් විසින්
විරචිත

නවනීතරීකාව

මෙම සංස්කරණය

ලන්ඩන් විශ්වවිද්‍යාලයේ බී. ඒ. (ගෞරව) උපාධිධාරී
උදමමට ධම්මජෝති ශිෂ්‍යන් විසිනි.

4. 00

ප්‍රසංගාවතා

බුදුරජාණන් වහන්සේ විහජ්ජවාදී වූ සේක. ඊන්වහන්සේ විසින් සුදෙසිත සංගමය මුලින් ම සම්මුති පරමසුඛයයි දෙයාකාරයකින් විහසනය. ගස්, ගලී, සතත, පුගල ආදී වශයෙන් ලොකව්‍යවහාරය නොඉක්ම නාලි දෙයනා පරමසුඛය. පරමාචයන්ගේ විසාර විහාග ක්‍රමබද්ධව ඇත්තේ අභිධම්මපිටකයේ ය. සම්මුතිය දනුවද අභිධම්මය මැනවින් නොදන ධම්මයේ පරමාචයන් පිරිසිදු නො දත හැකිය.

මේ නවය පසක්කප්‍රි පොරාණාවරියවරයෝ මුලින් ම අභිධම්මපිටකයට බැසගන්නා අභිධම්මාභිලාෂින් සදහා සරල සුගම මා සෙවුන. එහි සුමධුර ප්‍රතිඵලය වූයේ ‘සඛගහ’ නමින් හැඳින්වෙන අත්පොත් බිහිවන්නට වීමය.

මහානාම රජුන් දවස (ක්‍රි: ව: 412-434) ලක්දිව් පැමිණ ත්‍රිපිටකයට අටුවා ලී බුද්ධසෙසාස හිමියන්ගේ සමකාලිකයකු වූ මොළොදෙයේ උරගජුර බුද්ධදන්ත හිමියන්ගේ අභිධම්මාවතාරය¹ ඒ ගණයේ ප්‍රථම කෘතිය විය හැකියි. විනයවිනිවඡ්ඡයේ ද රවකයාණන් වූ ඊන්වහන්සේ විසින් රූපාරූපවිභාග² නම් එබඳුම නවත් ග්‍රන්ථයක්

1. අභගමභාපණ්ණිත පොල්වත්තේ බුද්ධදන්ත කෘතියන් විසින් සම්පාදිත (මේ ප්‍රසංගාවතාවේ එන) පහත සඳහන් පොත් ලන්ඩන් පාලිපොත් සමාගම විසින් ප්‍රකාශයට පමුණුවා තිබේ: නාමරූප පරිච්ඡද (1914), අභිධම්මාවතාර (1915), රූපාරූපවිභාග (1915).

2. අභිධම්මය ඉගෙනීමේ පිණිස බුරුමරටේ භාෂිත වන අත් පොත් නවයකි.

1. අභිධම්මවිභිසඛගහ	අනුරුද්ධ	හිමි
2. පරමසුඛවිනිවඡ්ඡය	අනුරුද්ධ	හිමි
3. අභිධම්මාවතාර	බුද්ධදන්ත	හිමි
4. රූපාරූපවිභාග	බුද්ධදන්ත	හිමි
5. සමමසඛිකවප	ධම්මපාල	හිමි
6. මොහවිච්ඡදනී	කසසප	හිමි
7. බෙමපපසාරණ	බෙම	හිමි
8. නාමාචාරදීපක	සද්ධම්මප්‍රජානිපාල	හිමි
9. නාමරූපපරිච්ඡද	අනුරුද්ධ	හිමි

රූපාරූපවිභාගය ද එක් අත්පොතක් බව මින් පැහැදිලිය.

ලියා ඇත. එකොළොස් වන සියවස තරමේ දී අභිධම්මයේ ආධුනිකයන්ට සුරැගුරු මුල්වේ අනුරුද්ධ හිමියෝ ය. උන්වහන්සේ ලක්දිව මූලසොම විහාරයේ වැඩවෙසෙද්දී නමිබ් නම් උපාසකතුමන්ගේ ආරාධනයෙන් අභිධම්මයේ සඛගනය කළ බව එහි අවසන්හි එන ගාථාසූගලය පවසයි. උන්වහන්සේ නාමරූපපටිච්ඡේදය ලියන්නට ඇත්තේත් මූලසොමවිහාරයේ වැඩවෙසෙන සමයේ ම වියහැකියි. මුන්වහන්සේ ලාංකික තෙරවරයෙකැයි බුරුම බෞද්ධයන් අතර ඇති විශවාසය මූලසොම විහාරයේ වැඩවිසීම උඩ ගොඩනැගුනකි. එහෙත් අනුරුද්ධ හිමි කාඤ්චිපුර (කොන්ජිවරම්) කාවේදී පටුන්හි උපන්නෙකි. ඒ බව උන්වහන්සේ කාඤ්චිපුර වැඩවෙසෙද්දී කළ පරමයේ විනිවිජයේ ග්‍රන්ථනිගමනය පැහැදිලිව පවසයි.

අභිධම්මයේ සඛගනය අභිධම්මාධුනිකයන්ගේ ‘පළමුවන පාඩම් පොත’ ලෙස ලැබිනාවේ මෙන්ම බුරුමයේත් භාවිතයට පත්වීමේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් දෙරටේ ම එය පහසුවෙන් ඉගෙනීමට උපයෝගී නොයෙක් විකා හා සන්ත පහළුවන්කට විය.¹

ඒ පරිවාර ග්‍රන්ථ අතර මහාපරික්‍රමබාහු සමයෙහි (1152-1186) තන්කාලීනශාසනසංගොධනයෙහි මුල්තැන් ගත් දිඹුලාගල කාශ්‍යප මාහිමියන් විසින් සමපාදිතයැයි සැලකෙන අභිධම්මයේ සඛගන පුරුණවිකාවත්’ ගාථිපුත්‍ර

1. “පොරණෙහි අනෙකාපි කතා යා පන වණ්ණනා න තාහි සක්කා සබ්බත් අත්ථා විඤ්ඤාතවෙ ඉධ;

අභිධම්මයේ විභාවිනිවිකාවේ පුරුණයෙහි එන මේ ගාථාවෙන් එය ලියූ ධාලයෙහි ද තවත් වණ්ණනා රහියක් තුබුන බව පැහැ දිලිය. බුරුමයේ මහා අරියවංස හිමියන් (ක්‍රි: ව: 1442) විභාවිනි විකාවට මණිසාරමඤ්ජුසා නම් අනුවිකාවක් ලියන ලදී. සද්ධම්ම ජෝතිපාල හිමියෝ අභිධම්මයේ සඛගනයට සම්බන්ධවිකාවක් ලියූහ. බුරුමයේ ඤාණධර්ම හිමියන් විභාවිනිවිකාවේ ගුණදෙස විවේචනය සාදමින් පරමේද්දහි නම් විකාව ලියාතිබෙන්නේ ක්‍රි: ව: 1897 දීය.

සමගන්වයන් විසින් ලියූ සිංහල සන්නයන්¹ ඒ සන්නය අනුව යෙමින් උන්වහන්සේ ගේ ශිෂ්‍ය සුමංගල හිමියන් සමපාදන අභිධම්මසම්පිභාවිනී විභාවන් ආභිධම්මකයන් අතර අතිශයින් සමහාවිතය.

විසිවන ශතවතියෙහි අභිධම්මසම්පිභවයට නොයෙක් භාෂාවන්ගෙන් ලියැවුණු පරිවාරග්‍රන්ථ රාශියෙකි. පෙරවාද බෞද්ධධර්මයේ විශාරදයකු වූ සචරිතිය ධර්මානන්ද ජනානාමිච්චි පසිතුමා විසින් පාලිභාෂාවෙන් ලියූ නවනිතවිභාව ඉන් අග්‍රගණ්‍යය.

මෙතෙක් කල් නාගරී අකුරින් පමණක් මුද්‍රිතව පැවති මේ අමූල්‍ය ග්‍රන්ථරත්නය සිංහල අකුරින් මුද්‍රණය වූ ප්‍රථම වාරය මෙය වේ.

බී. ඒ. (ලන්ඩන්) ගෞරවොපාධිධාරී කොලුඹ මඩගල විද්‍යාලයාධිපති උදම්මට ධම්මජෝති සථවිරයන් වහන්සේ කෘතභක්ෂා අනුවාදකයාණ කෙතෙකි; පළපුරුදු ලෙඛකයෙකි.² නවනිතවිභාව සමපාදනය වී ඇත්තේ උන්වහන්සේ අතින්. සමපාදනකාසීය මෑතවින් කෙරී ඇත. පාලිසාහිත්‍යයට හා බෞද්ධදර්ශනයටත් කර ඇති මේ අත්‍යුද්‍ර සේවයට සකල ශිෂ්ට ලෝකයම ධම්මජෝති සථවිරයන්වහන්සේට කෘතඥ වනු ඇත.

හම්මලව සදධානියා

2504 වෙසක්පුරපසලොස්වන් දින
1962 ඔවින්ග්ටන් උද්‍යානයේ ලන්ඩන්
බෞද්ධවිහාරයේදීය.

1. මෙය විසතාච්චණීභාව නමින් හඳුන්වනු ලැබේ. මෙහි සංකොධිභාසාණෝ නොවගමුවේ පඤ්ඤාමොලී නිසස මහාකායක හිමියෝය. (1926).
2. ධම්මජෝති සථවිරයන්ගේ වෙනත් කෘති: ධම්මපද ඉංග්‍රීසි පරිවර්තනය (1943. .).
සවණීභූමිය (1948); බ්‍රහ්මස්ව ඉන්ද්‍රියා (බෞද්ධභාරතය) සිංහල පරිවර්තනය (1956).

හැඳින්වීම.

ධම්මානන්ද කෝසම්බි තුමා මෙලොව එළිය දුටුවේ 1876 යේ ඔක්තෝබර් මස මස 9 වැනි දින ඉන්දියාවේ ගෝවා නැමැති පෘතුගීසි විජිතයේ සසසන දිසත්‍රික්කයේ සබවල් නමැති ග්‍රාමයේදීය. එතුමාගේ අධ්‍යාපනය ප්‍රාථමික පාඨශාලා අධ්‍යාපනයට සීමාවිය. කුඩා කල සිටම එතුමා ධර්මයට ලැදී කමක් දැක්වූයේය. මරුසි පත්‍රයක පල වූ බුද්ධ ධර්මය පිළිබඳ ලිපියක් කියවීමෙන් පසු බුද්ධ ධර්මය කෙරෙහි එතුමා තුළ විශේෂ රුචියක් ඇතිවිය. සවාධ්‍යායනයෙන් එතුමා සිය බුද්ධ ධර්මඥනය දියුණු කර ගත්තේ ය.

බුද්ධ ධර්මය පිළිබඳ තමාගේ දැනීම දියුණු කරගැනීමට සංස්කෘත භාෂා ඥානය අවශ්‍යයයි කල්පනා කළ කෝසම්බි තුමා 1899 දී ගේදොර අන්හැර පුතා නගරයට ගියේය. පුතා නුවර කලක් ඉගෙනීම කර ඉන් පසු බර්නැසට ගිය එතුමා දෙහන්ති ම ප්‍රදේශ මහා ජනාධාරයෙන් රැකෙමින් සංස්කෘත ඉගැනීම කළේය. 1902 දී එතුමා මිත්‍රයකු සමග නේපාලයට ගියේ ය. නේපාලයට යෑමේ පරමාණිය වූයේ එහදී බෞද්ධ පණ්ඩිතයන් මුණ ගැසී බුද්ධ ධර්මය ඉගෙනීමය. එහෙත් නේපාලයේ දී එතුමාට එනම් බෞද්ධ පඬිවරයකු වත් හිසුළුවක් වත් හමු නොවී ය. නේපාලයෙන් ආපසු පැමිණීමෙන් පසු එතුමා බුද්ධගයාවට ගියේය. බුද්ධගයාවේදී එතුමාට වින්දජෝති මහාසථවිරපාදයන් වහන්සේ හමුවිය. කෝසම්බි තුමා තුළ බුද්ධාගම ඉගැනීමට ඇති බලවත් ආශාව දැනගත් උන්වහන්සේ එතුමාට ලංකාවට යාමට යෝජනා කළහ. එහෙයින් එතුමා උන්වහන්සේගේ යෝජනාව පරිදි කල්කටාවේ මහාබෝධිසමාගමේ උපකාර ඇතිව 1902 දී නොලඹට පැමිණියේ ය.

එතුමා කොළඹ විද්‍යාදාය පිරිවෙනට ගොස් හික්කඩුවේ ශ්‍රී සුමංගල නායක හාමුදුරුවන් වහන්සේගෙන් පාලි ඉගැනීම ආරම්භ කළේ ය. සංස්කෘත භාෂාව පිළිබඳ හොඳ දැනුමක් තිබුණ නිසා එතුමාට පාලි ඉගැනීම ඉතාපහසු විය. දස මාසයකින් පසු කෝසම්බි තුමා සාමනේර භූමියට

ඇතුළත්විය. උන්වහන්සේට ලංකාවේ කෘමි හිතකර නොවූ නිසා උන්වහන්සේ ඉන්දියාව බලා පිටත්වූහ. මදුරුසියට පැමිණෙත්ම උන්වහන්සේ අත තුබූ මුදල් අවසාන විය. එහිදී බුරුමය බලායන ශිෂ්‍ය පිරිසක් හමුවී ඔවුන් සමග ඔවුන්ගේ වියදමින් උන්වහන්සේ බුරුමය බලා පිටත්වූහ.

බුරුමයේ මෝල්මින් නගරයේ එක්තරා විහාරයක දී උන්වහන්සේ උපසම්පදාව ලබා ගත්තේකැ. බුරුමයේදී ද ආහාර හිතකර නොවූ නිසා උන්වහන්සේ 1904 දී භාරතයට ආපසු පැමිණියහ. ඉන්පසු උන්වහන්සේ වීථි දෙකක් පිණිසිපානයෙන් ජීවත් වෙමින් භාරතයේ නොයෙක් පලාත් වල වාරිකාවෙහි හැසුරුණහ. ඉන්පසු උන්වහන්සේ නැවත බුරුමයට වැඩම කර භාවනා පුරුදු කිරීමෙහි යෙදුණහ. ටීකා කලකට පසු නැවත උන්වහන්සේ භාරතයට ආපසු පැමිණීමට නිශ්චය කරගත්හ. එහෙත් එකල භාරතයෙහි හිඤ්ඤ ජීවිතය ගතකිරීම අපහසු නිසා ගිහිජීවිතයට පැමිණීමට ද ඉටු ගත්හ.

1906 සේ ජනවාරි මාසයේ දී කෝසම්බිතුමා කල්කටාවට පැමිණියේය. එහිදී එතුමාට කල්කටා ප්‍රසිඩෙන්සි විද්‍යාලයයේ පාලී කවුසාලායනී, හරනාඨ ඩේ මහතා හමුවිය. හරනාඨ ඩේ මහතා පාලී විෂයයෙන් ඇම්. එ. උපාධිය සඳහා සුදුනම් වෙමින් සිටියේය. එතුමාට විනාගය සඳහා අභිධම්මය පිළිබඳ පොතක් ඉගැන්වීමට අවශ්‍යවිය. මේ කාලයේදී කෝසම්බි තුමා කල්කටා ජාතික විද්‍යාලයයේ පාලී ඉගැන්වීමේ යෙදී සිටියේය. ඉන්පසු එතුමා මහාවායනී ඩේ මහතාගේ උත්සාහයේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් කල්කටා විශ්ව විද්‍යාලයයේ පාලී මහාවායනී තනතුරට පත්විය.

1910 දී එතුමා විසුඳුම්මාගීය සම්පාදනය කිරීමට හාර්වඩ් විශ්වවිද්‍යාලයයෙන් ආරාධනා ලැබ එංගලන්තය හරහා ඇමෙරිකාවට ගියේ ය. ඇමෙරිකාවේ සිට ආපසු පැමිණීමෙන් පසු එතුමා ඉන්දියානු නිදහස් සටනට සහභාගි විය. පසුව බෙංගාලි කලාශාණ්ඩ්‍ර බිරලා සිටුතුමා

කෝසම්බිතුමාට බොම්බායේ විහාරයක් තනවා දුන්නේය. වික කලකට පසු කෝසම්බි තුමා එම විහාරය ඉන්දියා මහාබෝධි සමාගමට භාරදී අවසාන කාලය ඉසිපතනයේ ගත කිරීම සඳහා 1940 දී පමණ බරණැසට පැමිණියේය. එහිදී කෝසම්බි තුමාගෙන් අභිධම්මාචාරී සංග්‍රහය ඉගැනීමේ භාග්‍යය මට අත්විය. එතුමා නවනිතරීකාව පිළියෙල කළේද ඒ කාලයේදී ය. තාගර අකුරෙන් මුද්‍රිත එය සිංහල අකුරෙන් මුද්‍රණය කරවන ලෙස ඒ දිනවලම එතුමා මගෙන් ඉල්ලීමක් කෙළේය. එකල ඉසිපතනයේ විසු සිංහල හොදින් දන් නේපාල ජාතික මහානාම හිමියන් ලවා සම්පූර්ණ පොත සිංහල අකුරෙන් ලියවීමි. එහෙත් එකල මම දඹදිව විසු නිසා පොත මුද්‍රණය කිරීමට අවසාංචක් නො ලදිමි. පසුගිය අවුරුද්දේ දිනක අල්මාරියක පොත් පරික්ෂා කිරීමෙහි දී මහානාම හිමියන් විසින් ලියන ලද නවනිතරීකාව සහිත සම්පූර්ණ අභිධම්මාචාරී සංග්‍රහය ඇතුළත් කොපි පොත් තුනෙන් දෙකක් සොයාගනිමි. පළමුවැනි පොත සොයා ගැනීමට නොහැකි විය. එහෙයින් එම කොටස තාවත මම පිළියෙල කෙළෙමි.

සිංහල අනුවාදයකුත් සමග මෙම පොත පළි කරවීම මගේ බලාපොරොත්තුව විය. එහෙත් හැකි තාක් ඉක්මනින් මෙම පොත ලංකාවේ පාඨකයන් අතට පත් කිරීමට මා තුළි බලවත් අභිලාෂයක් තිබුණ නිසා අනුවාදය පළ කිරීම පසුවට කල් තැබුවෙමි. හැකිතාක් ඉක්මණින් මිලග මුද්‍රණය සිංහල අනුවාදකයකුත් සමග පළිකිරීමට බලාපොරොත්තුව වෙමි. සිංහල අකුරෙන් මුද්‍රිත පාළි සාහිත්‍යයට 'නවත්' පොතක් එක් කිරීමට ලැබීම බලවත් ප්‍රීතියකි. එසේම අභිධම්මය ඉගැනීමේ යෙදී සිටින අයට මෙම පොත ඉතා ප්‍රයෝජනවත් වෙති යි හනිමි.

මුද්‍රණකරුවන්ගේ පහසුව සඳහා ඇතැම් නැන්වල සංයුක්තාකාර වෙනුවට හල් අකුරු යොදා තිබේ. මම මපාත මුද්‍රණය වූයේ ඉතාම අවිචේක සමයක නිසා මෙහි දැන් (ප. 1)

බැලීමේදී බොහෝ අඩුපාඩු ඇති වී තිබේ. එනිසා පොතේ අගට ගුණි පත්‍රයක් යෙදීමි.

තෘතී අකුරින් මුද්‍රිත පොත පළ කරවන ලද්දේ ඉන්දියා මහාබෝධි සමාගම මගිනි. එමනිසා ඉන්දියා මහාබෝධි සමාගමේ ප්‍රධාන සම්පාදක දෙවප්‍රිය වලිසිංහ මහතාට ලියා යවා සිංහල පිටපත මුද්‍රණය කිරීමේ බලය පළමුව ලබාගෙන පොත මුද්‍රණයට භාර දුනිමි.

මෙය සිංහල පාඨකයන් අතට පත් කිරීමට අවසර දීම ගැන පළමුකොටම ඉන්දියා මහාබෝධි සමාගමේ ප්‍රධාන සම්පාදක දෙවප්‍රිය වලිසිංහ මහතාට කෘතඥතාව පළ කරනු කැමැත්තෙමි. එසේම මේ පොත සිංහල අකුරින් ලියාදුන් මහානාම නිමිසනට මගේ කෘතඥතාව හිමිවේ. මේ ධර්ම දානමය කුශලයෙන් ලත් පුණ්‍ය සමහාරය සියලු ම සමයක් දුෂ්ටික දෙව සමූහයා අනුමෝදන්ව බුද්ධි ශාසනය ආරක්ෂා කෙරෙත්වා! එසේම මා ඇතුළු විශාල පිරිසකට නැණැස පාද ගැණීමට මනෝපකාරී වූ මගේ ගුරුදේවයන් වූ ශ්‍රී දේවමිත්ත ධම්මපාල බුද්ධාභිකුරෝත්තමයාණන් වහන්සේට ද, මරගේ ආවාය්‍යී උපාධ්‍යායන් වහන්සේලාට ද පරලෝ සැපත් මව් පියන් ඇතුළු වැඩිමහළු සොහොයුරුට ද, මට ද, මෙයට සහාය දුන් නුදුන් සියලු දෙනාට ද නිවන් සුව ලබාගැනීමට මේ ධර්මදානමය කුශල කමිය හේතු වේවා!

උදමිමට ධම්මචේතනි.

මංගල විද්‍යාලය ය
177, ඩින්ස් පාර,
මරදාන-කොළඹ.
9-6-62.

සඥාපනය.

අහිංසා පිටකය ඉගෙනීම සඳහා අහිංසානී සංග්‍රහය නමැති කූඩා පොත අත්‍යවශ්‍යක බව පාලී ඉගෙනීම ගැන උනන්දුව දක්වන කවුරුන් දන්නා කරුණකි. මම කොළඹ විද්‍යාදාය විද්‍යාලයයෙහි පාලී ඉගැන්වෙහි යෙදී සිටියදී මේ බව දැන ගතිමි. මම දෙවමිනට මහාසථවිරයන් වහන්සේගේ අහිංසානී සංග්‍රහ සංස්කරණය ගෙන එය තේරුම් ගැනීමට උත්සාහ කෙළෙමි. එහෙත් එය එකල අපහසු කරුණක් විය.

ඒ කාලයෙහිදීම මට බෞද්ධ සමාධිය පිළිබඳව දැනීමක් ඇතිකර ගැනීමට අවශ්‍ය විය. පියරතන නමැති තරුණ භික්ෂුවහන්සේ නමක් බුරුම අකුරෙන් මුද්‍රිත විසුද්ධි මාර්ගයක් මට දී සමාධිය පිළිබඳ සියල්ල එහි ඇතුළත් යයි කීහ. මම බුරුම අකුරු උගැනුමෙන් පසු එම පොත කියවීමෙහි සම්පූර්ණ වූමි. මුලදී එය තේරුම් ගැනීමට නොහැකි විය. එහෙත් මම උත්සාහය අත් නොහළෙමි පොත නැවත නැවත කියවීම නිසා ක්‍රමක්‍රමයෙන් තේරුම් ගැනීමටත් රසවිඳීමටත් හැකි විය.

1904 ඊර් දෙසැම්බර් මාසයේදී මම දෙවැනි වරට බුරුමයට ගොස් සගයින් කඳුකරයෙහි සිටි මසක් පමණ විසිමි. එහිදී මම සමාධි භාවනාව පුරුදු කරමින් විසුද්ධි මාර්ගය ඉගෙන ගතිමි. 1905 හේ ග්‍රීෂ්ම සෘතුවේදී සගයින් කඳුකරයෙහි පිරිසුදු ජලයත් ආහාරත් සොයා ගැනීම ඉතා අපහසු විය. එම නිසා මට මණ්ඩලේ නුවරට පැමිණීමට සිදුවිය. එහි ද දෙගගුණය හා ආහාර මට හිතකර නොවීය. මා ජීවර රෝගයෙන් පෙළෙමින් ඉතා දුප්ලව සිටිනිසා මෝල්මින් නුවරට පැමිණ වසාන කාලය වෛජයන්ත විහාරයෙහි ගත කෙළෙමි.

මේ විහාරයට ආසන්නව (නම මට අමතක වී තිබෙන) තවත් විහාරයක් විය. එහි අධිපති පදවිය දැරූයේ ගරු පඤ්ඤාසාමි සථවිර පාදයන් වහන්සේ ය. උන්වහන්සේට

මගෙන් මුහුදුබෝධ ව්‍යාකරණය ඉගෙනීමට ඕනෑ විට. එම නිසා වස් අවිසානයෙහි දී මට එහි නැවතීමට උත්වහන්සේ ආරාධනය කළහ මා ව්‍යාකරණය උත්වහන්සේට උගන්වන අතර උත්වහන්සේ අභිධම්මානී සංග්‍රහය ඉගෙනීමට බල කළහ. එය මට අවබෝධ කරවිය හැකි බව උත්වහන්සේ කීහ. මාගේ සාමාර්ථ්‍යය ගැන මා තුළ සැක පහළ වූ නමුත් උත්වහන්සේ සතුටු කිරීම සඳහා මම එය උත්වහන්සේගෙන් ඉගෙනීම ආරම්භ කෙළෙමි. උත්වහන්සේ පඤ්චාදාර විවි ප්‍රමුඛ කොට ඉගැන්වීම ආරම්භ කළහ. එය මේ ටිකාවෙහි උත්වහන්සේ තේරුම් කරනුත් අසුරුම යොදා තිබේ. වෙනසක් වශයෙන් මා කෙළේ අභිධම්මයෙහි සඳහන් පර්යාය වචන යෙදීම පමණකි.

බුද්ධිසොමාවායනීයන් වහන්සේ මේ විවි විසුද්ධිමාගීයෙහි පමිමු වැනි පරිච්ඡේදයෙහි ම පැහැදිලි කරති. එහෙත් එය එකල මට වැටහී තිබුණේ නැත. එසේම මා විසුද්ධිමාගීය, විශේෂයෙන් එහි දෘහතර වැනි පරිච්ඡේදය කියවා තොර් බුණා නම් පඤ්ඤාසාමි සඵචිර පාදයන් වහන්සේ ගේ පැහැදිලි දේශනාවෙන් පවා එතරම් ප්‍රයෝජන නොවනවා ඇත. විවිතට අනතුරුව උත්වහන්සේ මට අභිධම්මානී සංග්‍රහයෙහි තුන්වැනි පරිච්ඡේදය ඉගැන්වූ සේක. ඒ කාලයෙහි දී මම මෝල්මින් නගරය අනහාර ගියෙමි. එහෙත් එතැන් පටන් මේ කුඩා පොත ගැන මගේ උනන්දුව අඩු නොවීය. මා මේ විස්තරය කළේ අනුරාද්ධා වායනීයන් ගේ මේ මහාර්ඝ කෘතිය වටහා ගැනීමෙහි දී ඇති වූ මූලික අපහසු කම් දැක්වීම සඳහා ය.

මේ පොතෙහි හා විසුද්ධිමාගීයෙහි නොයෙක් කොටස් වල ඇති සමානකම් ආරම්භයෙහිදී ම යමෙක් මට පෙන්වා දුන්නේ නම් මාගේ කායනීය විඩා පහසු විය හැකිව තිබුණි. එහෙත් මට සහායයක් නොමැතිව උත්සාහ දරන්නට සිදුවූ නිසා එය තේරුම් ගැනීමට ප්‍රමාණවත් දීර්ඝ කාලයක් ගතවීය. එහෙයින් ගිණියන් ගේ පහසුව සඳහා මම මේ ටිකාවෙහි සියළුම සුදුසු සටහන් සඳහන් කෙළෙමි.

එවකට උපකාරයෙන් ගිණයාට ඔහු ගේ අපහසුකම් මගහරවා ගත හැකි වෙහිසි සිතමි. ඔහුට අභිධම්මාචාර්ය සංග්‍රහය තේරුම් ගැනීමට හැකි වනවා පමණක් නොව, අභිධම්මය පිළිබඳව සාමාන්‍ය දැනීමක් ද ඇති වෙනවා ඇත.

මෙම පොත මනාව හැදෑරීමෙන් අභිධම්මපිටකය ඉගෙනීමට එය මග පෙන්වනවා ඇත. ගභිධම්මාචාර්ය සංග්‍රහය පමණක් ඉගෙනගෙන අභිධම්මය පිළිබඳව ලබාගත හැක්කේ ඉතා සුළු දැනීමකි. මගේ මේ චිකාව ඔහු ගේ ඉගෙනීම වැඩිදුර ගෙනයාමටත් වඩා ප්‍රීතියෙන් එහි යෙදීමටත් සහායවෙහිසි යනු මාගේ බලාපොරොත්තුවයි.

මෙහි මුල් භ්‍රන්ථය සම්බන්ධ වූ 1979 දී අහමදාබාත්හි ගුජරාති විද්‍යාපීඨය මගින් ප්‍රචාරය කරනු ලැබූ මාගේ අභිධම්මාචාර්ය සංග්‍රහ සංස්කරණයට සමානය. එහෙත් සුළු වෙනස්කම් කිපයක් තිබේ. තව වැනි පරිච්ඡේදයේ විසි වැනි ඡේදයේ පළමුවැනි වගන්තිය ඊට ඉහත ඡේදයේ අගට යොදා තිබේ. මුල් සංස්කරණයෙහි සඳහන් කළ පොත්වලට අමතරව, තවත් පොත් දෙකක් මම සංසන්දනය කර බැලුවෙමි. (1933 නේ මහාබෝධි මුද්‍රණාලයෙහි මුද්‍රිත) පණ්ඩිත පඤ්ඤාසාර සථවිරයන් වහන්සේ ගේ හා පණ්ඩිත විමලධම්ම සථවිරයන් වහන්සේ ගේ සිංහලාක්ෂර සංස්කරණය ඉන් එකකි. 1939 දී රැන්ගුන් නුවර සබුම්චියෙහි පිටක මුද්‍රණාලයෙහි බුරුම දකුරෙන් මුද්‍රිත සංස්කරණය අතිතය. මේ සංස්කරණ දෙකට ම විනාවනි¹ චිකාව ඇතුළත්ය.

මුල් සංස්කරණයෙහි මෙන් ඉතා සුදුසු යයි වැටහුණු පාඨ මම පිළිගනිමි. “ආරම්මණ” යන්න බුරුමයේ “ආලම්බන” යනුවෙන් ද සිංහලයේ “ආලම්බන” යනුවෙන් ද ව්‍යවහාර කරති. එහෙත් අභිධම්ම පිටකයෙහි සෑම සංස්කරණයකම යඳහන් වන්නේ “ආරම්මණ” යන්න පමණකි සෑම අවස්ථාවක

1. සිංහලෙන් “භාවචනී” යයි උච්චාරණය කැරෙයි.

දීම මම එය භාවිතා කෙළෙමි. “වෛද්‍යවිද්‍යාව” යන්න බුරුමයේ “වෛද්‍යවිද්‍යාව” යනුවෙන් ද සිංහලයේ “වෛද්‍ය විද්‍යාව” යනුවෙන් ද ව්‍යවහාර කරති. එහෙත් වචනය සෑදී තිබෙන්නේ “ය” ධාතුවෙන් නිසා එය වෛද්‍යවිද්‍යාව (= වි + අව + යව) විය යුතු නිසා මම එය සෑම තැනම එසේ යෙදීමි.

අතිධර්මානුච්ඡේද සංග්‍රහයට පාලි ටීකා කිපයක් තිබේ. විහාසිනී හා පරමජාදීපනී යන දෙක එසින් ප්‍රමුඛසථානය ගනී. ඉන් පළමු වැන්න, තමන්ගේ ආචාර්ය පාදයන් වූ ආර්යමුනි සභාවේ සභිකයන් වහන්සේ ගේ මූල සිංහල ටීකාවේ සුමංගල සභිකයන් වහන්සේ විසින් කරන ලද පරිවර්තනයකි. මේ දෙනම ම පරමජාදීපනී රජතුමාගේ කාලයෙහි (ක්‍රි: ව: 1164-1197) ටීකාවේ විසූහ. ටීකාවේ ලේඛන ශෛලිය පිටි සහිත මෙන්ම ඇතැම් තැන්වල නොපැහැදිලි වුවද, එය මුල් ග්‍රන්ථය තේරුම් ගැනීමට විශේෂයෙන් සංග්‍රහ ගාථා තේරුම් ගැනීමට උපකාරීවේ. පරමජාදීපනීය සුප්‍රකට බුරුම ආචාර්ය ලේඛිකයාගේ සභිකයන් වහන්සේ ගේ කෘතියකි. එහෙත් උන්වහන්සේ විහාසිනී යෙහි අඩුපාඩු සෙවීම ප්‍රධාන කාර්යය ලෙස සලකා වැඩිපුර කාලය ඒ සඳහා ගතකර තිබේ. මේ හේතුවෙන් උන්වහන්සේ ගේ කෘතිය වඩා දියුණු වී නැත. උන්වහන්සේ විහාසිනීය විවේචනය කිරීම පසෙක නමුත් උන්වහන්සේ ගේ කෘතියට සිත යොමුකලා හම් එය වඩා හොඳ පිටට ඉඩ තිබුණි.

මම මේ ටීකා දෙක ද විසුද්ධිමාගීය හා එවැනි අනික් පාලි පොත් ද අනුගමනය කෙළෙමි.

මම මේ කෙටි ටීකාව පිළියෙල කිරීමෙහි දී සෙවණ-සාහසයන් ඉගෙනීම කරන අය ගැන විශේෂයෙන් සලකාලීමක් වීමි.

මෙහි මුද්‍රණය පිළිබඳව මම මාගේ විසුද්ධිමාගී මුද්‍රණය අනුගමනය කෙළෙමි. මෙහි අකුරු වගී දෙකක් යෙදුවේ. මූලයට කළ අකුරුත් ටීකාවට සුදු අකුරුත් යෙදුවේ.

සුදු අකුරෙන් යොදා තිබෙන ශිෂි මාගේය. එහෙයින් එවා විකාවට අයිතිය.

පටියානයෙහි පව්වය විසිහතර මේ පොතේ අටවැනි පරිච්ඡේදයෙහි ලුහුසින් විසාර කර තිබේ. පටියාන මිලිබද ව පැහැදිලි අදහසක් දීමට මෙය ප්‍රමාණවත් නොවිය හැකි නිසා නිසා පටියානයෙන් කුඩා පරිච්ඡේද දෙකක් උපග්‍රහණය වශයෙන් යෙදීම. මෙයින් ‘පව්වය’ පැහැදිලි වනවා පමණක් නොව පටියාන ඉගෙනීම තවත් පහසුවනවා ඇත.

අහිංසාව සංග්‍රහයේ මාගේ සංස්කරණය පළ කළ කාලයේ සිට ජට මෙවැනි කෙටි විකාවක් ලිවීමට බලාපොරොත්වුවීම. එහෙත් ප්‍රකාශනයකු සොයා ගැනීමට අපහසුවිය. මාගේ අහිංසාව සංග්‍රහය කියවූ භාගපුරයේ ආර්. ඇල්. කුලකර්නි මහතා ජට කෙටි විකාවක් සපයන මෙන් මාගෙන් කීපවතාවක්ම ඉල්ලා සිටියේ ය. එතුමා එය ගල්අවිවූ යන්ත්‍රයක මුද්‍රණය කිරීමට ද කැමති විය. එකල මා වෙත කාසියන්හි නිරතව සිටි නිසා මෙම කටයුතු ආරම්භ කළ නොහැකි විය. එපමණක් ද නොව කුලකර්නි මහතා හා මා දෙ තැනෙක පිසු නිසා ගුද්දිපත්‍ර බැලීම ද අපහසු කරුණක් වී තිබුණි.

මේ වෑමයේ ජනවාරි මාසයේ දී ආවායම් ඇස්. ඇන්. සේන් ගුප්ත මහතා රසායන විද්‍යා සම්මේලනයට සහභාගි වීමට බරණැසට පැමිණි අවස්ථාවේ සාරනාථයේදී මා ගමුවිය මුද්‍රණය කිරීමේ වියදම එතුමා දරණ බව කියා මේ විකාව ලියනලෙස මගෙන් ඉල්ලා සිටියේ ය. එමනිසා මේ විකාව බිහිවීමේ පිණ එතුමාට අයිති වේ.

ඩී. කොසමිබ්.

සාරනාථය.
25-8-1941.

පටුන

ප්‍රකාශන	i
හැඳින්වීම	ii
සංකීර්ණය	iv
විභාග සංඛ්‍යා විභාගය	1
වෙනස සංඛ්‍යා විභාගය	21
පැති ණණක සංඛ්‍යා විභාගය	36
විවිධ සංඛ්‍යා විභාගය	52
විවිධ ව්‍යුහ සංඛ්‍යා විභාගය	70
රූප සංඛ්‍යා විභාගය	89
සමුච්චය සංඛ්‍යා විභාගය	102
පච්චය සංඛ්‍යා විභාගය	113
කමම ව්‍යාජ සංඛ්‍යා විභාගය	127
කිසිවක් ව්‍යාජය	137
පසුගාමී ව්‍යුහය	154
සමඛ්‍ය ව්‍යුහය	184
සුද්ධ ව්‍යුහය	191

කෙටි සටහන්

වී = විසුද්ධ ව්‍යුහය

ධමම = ධමම සංඛ්‍යා විභාගය

අභිධම්මත්පසඛගහො

නවතිතරිකා

සඤ්චො පරිච්ඡේදො

විතතසංගහවිභාගො

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

1. සම්මාසම්බුද්ධමතුලං, සසදාමමගණුනාමං,
අභිවාදිය* භාසිස්සං, අභිධම්මත්පසඛගහං.

තත්ථ චූභණාභිධම්මත්ථා, චතුරා පරමත්ථතො,
විතතං චේතසිකං රූපං, නිබ්බානමිති සබ්බථා.

සදාමමො නි භගවතා සවාකභාවො ධම්මො. ගණා නි සඛිකා, තෙසු යො උතතමො භගවතො සාවකසඛිකා සො ගණුනාමො. සදාමමන ගණුනාමෙන ච සහ අතුලං සම්මාසම්බුද්ධං අභිවාදිය චන්දිකා අභිධම්මත්පසඛගහං භාසිස්සං, භාසිස්සාමිති. තත්ථ අභිධම්මෙ තාව යෙ අත්ථා (පදුථා:) චූභතො පකාසිතා, තෙ සබ්බථා පරමත්ථතො විතතං, චේතසිකං, රූපං, නිබ්බානං නි චතුරා යෙව හොනති.

තත්ථ විතතං ඉමසමිං යෙව පස්මපරිච්ඡේදෙ නිද්දිට්ඨං. චේතසිකං නි චේතසිකධම්මජනා. චේතසිකානං සඛගහො දුතියපරිච්ඡේදෙ කතො. රූපං ජට්ඨපරිච්ඡේදෙ නිද්දිට්ඨං, තස්ස ච අනො නිබ්බානං චණ්ණිකා.

2. තත්ථ විතතං තාව චතුරිඛිධං හොති, කාමාවචරං,
රූපාවචරං, අරූපාවචරං, ලොකුතනරසෙවති.

ඉදුති විතතවිභාගෙ දසෙසනොතා, තත්ථ විතතං තාවා නි ආදිමාහ. කාමා අවචරනති එත්ථ, බාහුලොක පවතනනති නි

* සී. අභිවන්දිය.

කාමාවචරභූමි, නසසං විසෙසයො, පවනානානං විතනං කාමාවචරං නි චූළචනි, රුපාවචරං නි සාතභූමි විතනං, තං රුද්‍රභිවසෙත රුපාවචරං නි චූභානං, අරුපාවචරං නි ආකාසානසද්ධාදිආයතනගතං විතනං, භාසු ආයතනෙසු සබ්බසො රුපං අත්ථං ගච්ඡති, තස්මා භාගී අරුපාවචරං නි, තෙහි සමපයුතනං විතනං අරුපාවචරං නි, ලොකුතතරු නාම චතතාරො අරියමග්ගා, චතතාරො ච මග්ග ඵලානි, තෙහි සමපයුතනං විතනං ලොකුතාරං විතනං නි වෙදිතබ්බං.

කාමාවචරු, රුපාවචරු, අරුපාවචරු නි ඉමා තිස්සා භූමියො පසද්ධමපරිචෙජ්ඣෙ නිද්දිට්ඨා. තා වතො ජාතිභාගඛා, ලොකුතතරභූමි පත, චතතාරො මග්ගට්ඨා, චතතාරො ච ඵලට්ඨා නි අට්ඨඅරියපුග්ගලිවසෙත අට්ඨවිධා නි වෙදිතබ්බා.

අකුසලිවිතනානි

3. තත්ථ කතමං කාමාවචරං? සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසමපයුතනං අසඛ්ඛාජිකමෙකං, සසඛ්ඛාජිකමෙකං, සොමනස්ස සහගතං දිට්ඨිගත විපපයුතනං අසඛ්ඛාජිකමෙකං, සසඛ්ඛාජිකමෙකං, උපෙකඛාසහගතං දිට්ඨිගතසමපයුතනං අසඛ්ඛාජිකමෙකං, සසඛ්ඛාජිකමෙකං, උපෙකඛාසහගතං දිට්ඨිගතවිපපයුතනං අසඛ්ඛාජිකමෙකං, සසඛ්ඛාජිකමෙකං නි ඉමානි අට්ඨපි ලොභ සහගතවිතනානි නාම.

තත්ථ කතමං කාමාවචරං නි, නසමිං චතුර්ඛිඨධ විතෙත කතමං කාමාවචරවිතනං? අට්ඨකථාසු, අද්දිට්ඨඡජාතනා පුච්ඡා, දිට්ඨසංසඤ්ඤාපුච්ඡා, විමනිචෙජ්ඣදනාපුච්ඡා, අනුමතී පුච්ඡා, කථෙතුකමාතනාපුච්ඡා නි පසද්ධවිධා පුච්ඡා ආගතා.* තත්ථ, පකතියා ලකඛණං අද්දිට්ඨං හොති අවිහාමිතං, නසස සද්දණාය විහාවනාය පසද්ධං පුච්ඡති, අයං අද්දිට්ඨඡජාතනා

* දීඝනිකායට්ඨකථා (සීගමි) අට්ඨසාලනී (බුරුම)

පුළුන්. පකතියා ලකුණිං කුතං ගොති විහාවිතං, සො අකුසලානි පණ්ණාසෙති සද්ධිං සංසන්දනන්තං පකුහං පුළුන්, අයං දිට්ඨස සන්දනා පුළුන්. පකතියා සංසයපකුහෙකු ගොති, එවා නු බො, න නු බො ති, සො විමතිච්ඡදනන්තං පකුහං පුළුන්, අයං විමතිච්ඡදනාපුළුන්. තං කිං මකුසලං භිකුච්චෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා ති ආදිසු අනුමතිපුළුන්. වතනාරොමෙ භිකුච්චෙ සතිපට්ඨානා, කතමෙ වතනාරො ති එවමාදිසු කච්චෙකුකමන්තාපුළුන්. ඉධාපි අයං කච්චෙකුකමන්තාපුළුන්. එවං සබ්බන්තං කච්චං ති ඉමිනා තිපානෙත කතා පුළුන් කච්චෙකුකමන්තාපුළුන් ති චෙදිනබ්බො.

අභිධමෙම ධම්මසංගණියං, කුසලා ධම්මා නි පදසස නිදද්දසෙ පඨමං කාමාවච්චරං කුසලං විතතං සමපයුතනා- චෙනසිකෙති සද්ධිං නිද්දිට්ඨං, තනො රූපාවච්චරකුසලං, අරූපාවච්චරකුසලං, ලොකුතතරකුසලකුච්ච. තනො පරං අකුසල පදසස නිදද්දසෙ ද්වාදස අකුසලි විතතානි නිද්දිට්ඨානි. ඉධ පන ආචරිසෙන පඨමං අකුසලිවිතතං උද්ධවං, අකුසල විතතානි කාමාවච්චරකෙච, පරිතනවිපාකානිච, තසමා සුඛාව බොධන්තං තානි පඨමමෙච නිද්දිට්ඨානි

යද එකච්චො, “නත්ථි කාමෙසු දොසො”* ති මිච්ඡාදිට්ඨිං පුරකුච්චො හට්ඨිකුච්චො කාමෙචො පරිභුකුච්චති, දිට්ඨිමංගලානි වා අකුසලානි වා නාදිසානි කමමානි සාරතො මකුසලිනො තානි සොමනසස ජාතො සමාදය වතනති පරෙහි අනුසසාහි තො සභාවතිකෙතින විතෙතන, තදසස තං විතතං සොමනසස සහගනං දිට්ඨිගන සමපයුතනං අසබ්බාදිකං ති චුච්චති, ඉධ සබ්බාරො ති අතනතොවා පරෙසං වා වසෙන පවතොනා පුබ්බපයොගො, න විතතා සමපයුතොනා ධම්මො. තෙන සබ්බාරෙන විතා යො සයමෙච මිච්ඡාදිට්ඨිං සමාදය කාමෙ සෙවති, තසස තං විතතං අසබ්බාදිකං ති කුතබ්බො. යො

* චුලලධම්මසමාදනසුතත(මජ්ඣිම)

පන පරෙහි සමුස්සාහිතෙන මඤ්ඤන විභෝගන පටිපඤ්ඤා, තදාස්ස තං චිත්තං සසඛ්ඛාරිකං ති චූළච්ඤා යදා පන, මිච්ඡාදිට්ඨිං අගහෙත්වා කොච්ඡං භට්ඨිතුට්ඨො ඤාමෙපරිභුසුඤ්ඤා, පරසමපතනිං අභිජ්ඣායති, පරහණ්ඩංවා හරති, තදාස්ස තං චිත්තං දිට්ඨිවිපසයුතං ති චෙදිතඛ්ඛං. අසඤ්ඤාභිසංසර්ගිකා භාවො චූත්තනසෙතෙව. යදා පන ඤාමානං වා අසමපතනිං ආගමම අංඤ්ඤසං වා සොමනස්සහෙත්තං අභාවෙන චතුසු පි විකපෙපසු සොමනස්ස රහිතා හොනති, තදා තෙසං චත්තාරි උපෙක්ඛාසහගත චිත්තානි උපපජ්ජන්ති. ඒවං සොමනස්ස—උපෙක්ඛාදිට්ඨිගත — සඛ්ඛාරභෙදතො ලොභසහගතානි අට්ඨවිභ්භානි චෙදිතඛ්ඛානි.

4. දොමනස්සහගතං පටිසසමපයුතං අසඤ්ඤාභිසංසර්ගිකමෙකං, සසඛ්ඛාරිකමෙකං ති ඉමානි දො පි පටිස චිත්තානි නාම.

පටිසසා ති දොසො (දොමනි). සො උපපජ්ජමානො දොමනසෙසන සද්ධිමෙව උපපජ්ජති. යදා පරෙහි අනුස්සාහිතා පාණ්ණාතාය වා අත්තපරිභිංසාය වා පටිපඤ්ඤානි, තදා තෙසං පඨමං චිත්තං උපපජ්ජති, යදා පරෙහි උස්සාහිතා වා ඉස්සරජ්ජානං වා ආණාය තවා පටිපඤ්ඤානි තදා දුභිසං.

5. විචික්ඛජාසමපයුතමෙකං, උපෙක්ඛාසහගතං උද්ධච්චසමපයුතමෙකං ති ඉමානි දො පි මොමුහචිත්තානි නාම.

විචික්ඛජා ති කඛ්ඛා, සංසයො, අනෙකාංසගාහො. තාය සහගතං චිත්තං මුලුහංගොති. තත්ථ සසඛ්ඛාරසඛ්ඛාරභාවො කසමා න චූත්තො? ඉමසමිං වතෙ චොරු වා වාලුමිගා වා වසනති ති මුසා භණ්ඨො අභිතකාමා පච්චජචිකා විමතිං උපපාදෙත්වා සකෙකානති. තදා තං චිත්තං සසඛ්ඛාරිකං කසමා න හොති? එත්ථ වදාම - ඉධ පුබ්බපයොගො අත්ථි, තෙන පන පුබ්බපයොගෙන කිඤ්චි කාත්ථං න සකෙකානි, විචික්ඛජාවසෙත දොලුහකජාතො විසීදති සංසීදති. තසමා

සො පුබ්බපයොගො අඵලො, සඤ්ඛාරො ති වනතුං ත යුතොතා. උද්ධවචං පුබ්බපයොගෙන ත උපපජ්ජති. යද්ද සත්තා අතො කතිච්චපසුතා වා බහුං වාවෙනතා වා විවාරෙනතා වා සපර හිතං විනොතතුං අසමජ්ඣා ගොනති, තද්ද තෙසං විතතං භතතං ගොති, විතතස්ස භතතතා ඵච හි උද්ධවචං, තං පරෙ කථං උපපාදෙස්සන්ති? තස්මා ඉමෙසු දවීසු පි විතොසු සසඤ්ඛාරසඤ්ඛාරභාවො ත පරියෙසි තබ්බො.

ඉච්චවචං සබ්බථා පි ආදසාකුසලවිතතානි සමත්තානි.

6. අට්ඨධා ලොභමූලානි. දොසමූලානි ච දවීධා, මොහමූලානි ච දෙව ති, ආදසාකුසලා සියුං.

ආදස අකුසලානි භවන්ති. අවසෙසගාථා උතතානන්ථා ඵච.

අහෙතුකවිතතානි

7. උපෙකඛාසභගතිං චක්ඛුවීක්ඛද්දණං, තථා සො තවීක්ඛද්දණං, සානවීක්ඛද්දණං, ජීවහාවීක්ඛද්දණං, දුකඛ සභගතිං කායවීක්ඛද්දණං, උපෙකඛාසභගතිං සමපච්චජ නවිතතං, උපෙකඛාසභගතිං සනතිරණවිතතෙසෙවති ඉමානි සත්ත පි අකුසලවිපාකවිතතානි නාම.

ඉද්දති අහෙතුකවිතතානි දසෙසති. තත්ථ හෙතුනි මූල ටෙඨන කාරණං. තස්මා සො සමපයුතොතා ච ගොති තා අසමපයුතොතා. යථා පාදපස්ස මූලානි පාදපං දලහං කරොන්ති, ඵචං හෙතු පි විතතං පිරතරං කරොන්ති, තෙ ච ඡ ගොන්ති, ලොහො, දොසො, මොහො, අලොහො, අදොසො, අමොහො ති. ඵත්ථ පුරිමා තයො අකුසලහෙතු, පච්ඡමා ච තයො කුසලිහෙතු. තෙසු ඵකො පි චක්ඛුවීක්ඛද්දණදීනි සමපයොගං ත ගච්ඡති. තස්මා ඉමානි විතතානි අහෙතුකානි ති වූච්චන්ති.

ධම්මසඛගණේයං, “කුසලා ධම්මා, අකුසලා ධම්මා, අබ්‍යාභානා ධම්මා” ති ඉමස්ස තිකස්ස තිදදුසෙ පස්මං කුසලාකුසල ධම්මෙ නිද්දිසිතා, අබ්‍යාභානා ධම්මා ති පදස්ස තිදදුසෙ ඉමාති චකච්චිඤ්ඤාණාදීති ආගතාති. නත්‍රාපි පස්මං කුසලවිපාකාති, තහො පරං සහෙතුකාති, කාමච්චරුදීති විපාකවිපාකාති නිද්දිසිතා පච්ඡා අකුසලවිපාකවිතතාති නිද්දිට්ඨාති. ඉධ පන ආචරියො අකුසලවිපාකාතෙව පස්මමාහ.

විභාවනීටිකායං, “අකුසලානනතරං අකුසලවිපාකො යෙව සත්තධා විභජ්ඣං” ති ආදී වූතනං. තං පරමනථදීපතියං “අසුඤ්ඤරං” ති පටිකඛිපිතා වූතනං - ‘ඵචං සබ්බනිභිතං අකුසලං සඛගහෙතො ඉදුති අහෙතුකං සඛගණහනො නථ ඵ සබ්බනිභිතං අකුසලවිපාකං තාව දසෙසුභං’ ති. ඉදමඡ ඵචාදු පනනමෙව. අහෙතුකා අකුසලවිපාකා සත්තා, කුසලවිපාකා පන අට්ඨි. තස්මා අපපකා පස්මං නිද්දිට්ඨා ති ප්‍ර සහකා චනතුං ති. සහෙතුකකුසලා බහවො. තො සකො සොහනා ති චතො ආනුජුචෙචන දස්සනඤ්ඤං පස්මං ඉමෙ අහෙතුකා ඉමසමීං යානෙ සංගහිතා ති මඤ්ඤම චකාති හි ‘පාපාහෙ තුකච්චතතාති සොහනාති ති වූච්චරෙ’ ති.

නඤ්ඤ ප්‍රපෙකබාසහගතං චකච්චිඤ්ඤාණං ති ඉදං අකුසලවිපාකං වා හොතු කුසලවිපාකං වා ඊපෙකබාසහගත මෙව හොති. කස්මා? අතිදුබ්බලෙනා. නඤ්ඤ දොමනස්සං වා සොමනස්සං වා න ඊපපජ්ජති. දිට්ඨි දිට්ඨිමනාමෙව තං හොති, ඊපෙකබා සහගතමෙව. ඵචං සති කථං කුසලාකුසලහෙදො ති වෙ-ඉට්ඨාතිට්ඨාරමමණවසෙක. යද, ඉට්ඨාරමමණං චකච්චිඤ්ඤාණං ඊපපජ්ජති, තද, තං කුසලවිපාකං ති, යද අතිට්ඨාරමමණං තද අකුසලවිපාකං ති වූච්චති. රූපායනනං චතො ඊ මහාභුතාති ඊපාදයහොති, නඤ්ඤ නඤ්ඤ ඉට්ඨාතිට්ඨාදී විසෙසො. සො ඵ ඛො කුසලාකුසලකමමවිපාකොතෙව විඤ්ඤායති. තස්මා යද යස්ස කස්මපි යං කිඤ්ඤි අතිට්ඨං ආරමමණං බායති, තද, තස්ස නමාරබ්හ අකුසලවිපාකං

විකල්පවිකල්පයන්, යද් ව නං ඉට්ඨං බායති, තද් කුසල විපාකං විකල්පවිකල්පයන් උපපජ්ජති ති වෙදිතබ්බං. එස නයො සොතවිකල්පයන්දිසු. යා කාචි කාසිකා දුකඛා වෙදනා, සා අකුසලිකාඉච්චපාකෙනෙව ජායති. තස්මා ඉධ දුකඛ සහගතිං කායවිකල්පයන් ති වුත්තං.

තනො සමපට්ඨිච්ඡනවිත්තං. ඉදං තාමං ආචරියෙන කිච්චවසෙන දිත්තං. ධම්මසංගණියං පන ඉදං විත්තං මනොධාතුතාමෙන ආගතං. සා ච මනොධාතු නොවලිං තිවිධා හොති. එකා කිරියා. සා පඤ්චද්ධාරෙ ආවජ්ජනකිච්චං සාධෙති. ඉමසමිං පකාරණෙ තා පි කිච්චවසෙන පඤ්චද්ධාරා වජ්ජනං ති වුත්තං. දෙව විපාකමනොධාතු, එකා කුසල විපාකා, අපරා අකුසලවිපාකා ති. සා හි යසමා දවිධා පි පඤ්ච ද්ධාරෙ විකල්පවිකල්පයන්දිහි ගතිතං ආරමමණං සමපට්ඨිති, යථා තෙහි විකල්පයන්හි ඤානං තථෙව සමමා පට්ඨිති, අඛිතිකරෙති, සමපට්ඨිතං තස්සා කිච්චං, තස්මා සුචිජාන තත්ථං තංකිච්චවසෙන සමපට්ඨිතං ති වුත්තං. එත්ථ උපෙකඛාවෙදනාය භාවො හෙට්ඨා වුත්තනසෙතෙව වෙදි තබ්බො.

සමමා තීරෙති, යථාසමපට්ඨිතං රූපාදිකං ආරමමණං චිමංසති ති සන්තීරණං. අභිධම්ම පන ඉදං විත්තං විපාකා (අහෙතුකා) මනො විකල්පයන්ධාතුතාමෙන වොහරියති. (ධම්මසංගණී) තස්මා මනොවිකල්පයන්ධාතුයා ඉදං කිච්චං තෙන සා ඉමසමිං පකාරණෙ සංතීරණං ති වුත්තං.

8. උපෙකඛාසහගතිං විකල්පවිකල්පයන්* තථා සො තවිකල්පයන්, සාතවිකල්පයන්, ජීවහාවිකල්පයන්, සුඛ සහගතිං කායවිකල්පයන්, උපෙකඛාසහගතිං සමපට්ඨි ච්ඡනවිත්තං, සොමනස්සසහගතිං සන්තීරණවිත්තං, උපෙකඛාසහගතිං සන්තීරණවිත්තකෙච්චි ඉමාන් අට්ඨ පි කුසලවිපාකාහෙතුකවිත්තානි නාම.

* ම. කුසලවිපාකං විකල්පවිකල්පයන්.

ඉධ වනවිට විද්‍යාඥයන්ගේ දී සු යං වනාබලං තං හෙට්ඨා වුත්තමෙව. කෙවලිං හි එත්ථ කුසලවිපාකා කායවිද්‍යාඥාණං සුඛසහගතං හොති, සන්තීරණවිතතස්ස භොමනස්ස උපෙකානා වසෙන දව්ධා වහනතං. යද්ද සත්තා අතිවිය ඉට්ඨාරමමණං ලෙනති, තද්ද හෙසං තමුපාදය සන්තීරණෙ පි භොමනස්ස උපපජ්ජති. ඉට්ඨමජ්ඣන්තාරමමණෙ පන තං ත උපපජ්ජති. තත්ථ උපෙකානා වෙදනා ව සණ්ඨාති. තස්මා එකං සන්තීරණං භොමනස්ස සහගතං අපරස්ස උපෙකානා සහගතං වුත්තං.

අකුසල විපාකෙ, ඉමාති සත්ත පි අකුසල විපාක විභවාති නාමා ති වුත්තං ඉධ පන, අට්ඨ පි කුසල විපාකා හෙතු කවිත්තාති නාමා ති කස්මා වුත්තං? යස්මා අකුසල විපාකාති එකවිධානෙව, කුසල විපාකාති පන සහෙතුකා හෙතුකාවසෙන දුට්ඨාති හොති, තස්මා ඉධ “කුසල විපාකා හෙතුක විත්තාති” හි වුත්තං අකුසල විපාකාති සහෙතුකාති කස්මා න හොති ති? ඉදං පස්ස මපරිච්ඡෙදෙ අවිභවිස්සති.

9. උපෙකානා සහගතං පංච ආරාම ජ්ජන විත්තං, තස්මා මනො ආරාම ජ්ජන විත්තං, භොමනස්ස සහගතං හසිතුප්පාද විත්තෙස්ස ඉමාති තිණිපි අහෙතුක ක්‍රියා විත්තාති නාම.

පස්ස ආරාම ජ්ජනං ති ක්‍රියාමනොධාතු (ධම්මසංගණි) තස්සා කිච්ච වසෙන ඉදං නාමං. මනො ආරාම ජ්ජනං ති අහෙතුක-කිරියමනොවිද්‍යාඥාණධාතු (ධම්මසංගණි). සා පස්ස ආරාමෙ වොට්ඨ පන කිච්චං, මනො ආරාමෙ ආවජ්ජන කිච්චං සාධෙති. ඉධ පන මනො ආරාම ජ්ජනං කෙවෙ වුත්තං. ඉමාති දෙව විත්තාති සබ්බසාධාරණාති, සබ්බසං කාමාවචර රූපාවචර සත්තානං සංවිජ්ජනති. අරූපහවෙ වසනාදීනං පස්ස භනං ඉන්ද්‍රියානං අභාවා පස්ස ආරාම ජ්ජනං න ලබ්භාති, ඉතරං ලබ්භති, හසිතුප්පාද විත්තං න සංඛින්නාධාරණං, තං අරහතො යෙව හෙසු තේසු අනුරූපෙසු රූපාදිසු ඡස්ස ආරමමණෙසු උපලබ්භති. වුත්තං හොවා අට්ඨසාදිතං.

“මනෝවිඤ්ඤානධාතු උපපන්නා හොති සොමනස්ස සහගතා ති ඉදං විතතං අඤ්ඤාසං අසාධාරණං, බිණ්ණ සවසෙසව පාටිපුගහලිකං ඡස්ස දොරෙසු ලබහති. චක්ඛුදොරෙ හි, පධානසාරුපපං යානං දිසවා බිණ්ණසවො ඉමිනා විතොතන සොමනස්සිතො හොති. සොනදොරෙ, හණ්ඩිභාජනය ධර්මානං පච්චා මහාසද්දං කච්චා ලුඤ්චුඤ්චස්ස ගණහනොතස්ස ඵවරුපා නාම ලොලුපානණහා මෙ පභිනා ති ඉමිනා විතොතන සොමනස්සිතො හොති. සානදොරෙ, ගනෙඛි වා පුපෙඵභි වා වෙතියං පුපේහොතා ඉමිනා විතොතන සොමනස්සිතො හොති. ඡ්වහාදොරෙ, රසසමපන්නං පිණ්ඩපාතං ලඤ්චා හාපේච්චා පරිභුංජනොතා සාරාණීයධිමෙමා වන මෙ පුරිතො ති ඉමිනා විතොතන සොමනස්සිතො හොති. කායදොරෙ, ආභිසමාවාරිකවතනං කරොහොතා කායදොරෙන මෙ වතනං පුරිතං ති සොමනස්සිතො හොති. ඵවං තාව පඤ්චදොරෙ ලබහති. මනොදොරෙ පන දතිනා නාගනමාරබහ උපපජ්ජති, ජොතිපාලිමාණව - මබ්බදෙවරුජ කණහනාපසාදි කාලසමිං * හි කතකාරණං ආවජෙජ්චා නථා ගතො සිතා පාචාකාසි.” 1 අභිධමෙම ඵතස්ස විතතස්ස සොමනස්ස සහගතා අහෙතුකත්‍රියමනෝවිඤ්ඤාණධාතු ති නාමං (ධම්මසංගණි), ඉධ සුඛාවබ්බොධත්ථං හසිතුපපාදං ති වුතතං.

ඉමෙසඤ්ච උපරිමානඤ්ච විතතානං සුඛාවබ්බොධත්ථං පස්මං පඤ්චදොරවිපි ජාතිතබ්බා හොති. සා ව උපරි වතුඤ්ච පරිච්චේදෙ පකාසිතා. තතො සබ්බෙසා විතතානං කිච්චාති ව යානාති ව ජාතිතබ්බාති. තාති තතියපරිච්චේදෙ ආගතාති. ඉමාති විපි-කිච්චධර්මානාති සුච්ඤ්ඤායාති කච්චා පුතරපි අයං පරිච්චේදෙ තෙහි සද්ධිං සංසද්දිච්චා ඔලොකිතො සමමා පාකටො හවිසෙති ති.

ඉච්චෙට්ඨං සබ්බථා පි අවධාරසාහෙතුක විතතානි සමනනානි.

* ජොතිපාල මානවකථා මජ්ඣනිමිනිකායෙ සවිසාරසුතෙන, මබ්බදෙව කථා ව තඤ්ච මබ්බදෙව සුතෙන ආගතා, කණ්ඨ ජාතකං ජාතකධර්මකථායං (නො: 440) ආගතං.

1 වුරුම

**10. සත්තාකුසලපාකානී, පුඤ්ඤපාකානී අට්ඨඛා,
ක්‍රියාවිතතානී තිණ් ති, අට්ඨාරස අභෙතුකා.**

සත්ත අකුසලවිපාකවිතතානී. පුඤ්ඤපාකානී ති කුස-
ලවිපාකානී. තිණ් ක්‍රියාවිතතානී. එවං අභෙතුකවිතතානී
අට්ඨාරස භොනතී.

සොහනවිතතානී

**11. පාපාභෙතුකච්ඡිකතානී, සොහනානී ති චූච්චපර,
එකුතසට්ඨි විතතානී, අභෙකනච්ඡි පි වා.**

පාපානී ති අකුසලානී. තානි ච අභෙතුකානි ච වජ්ජේත්වා
ඉතරුති සොහනවිතතානී ති චූච්චනති. සොහනානී ති
සභෙතුක කුසලවිතතානී. තානි එකුතසට්ඨි වා
එකනච්ඡි වා භොනතී. ඉමානි එකුතසට්ඨි විතතානි
එකනච්ඡිවිධානි කථං භොනතී ති ඉදං උපරි චකඛති.

කාමාවචරසොහනානී

**12. සොමනසසහගතිං ඤාණසම්පසුභතං අසඛ්ඛා
රිකමෙකං, සසඛ්ඛාරිකමෙකං, සොමනසසහගතිං
ඤාණවිපසසුභතං අසඛ්ඛාරිකමෙකං, සසඛ්ඛාරිකමෙකං,
උපෙකඛාසහගතිං ඤාණසම්පසුභතං අසඛ්ඛාරිකමෙකං,
සසඛ්ඛාරිකමෙකං, උපෙකඛාසහගතිං ඤාණවිපසසුභතං
අසඛ්ඛාරිකමෙකං, සසඛ්ඛාරිකමෙකං ති ඉමානි අට්ඨ
පි කාමාවචරකුසලවිතතානී නාම.**

එත්ථ ඤාණං ති අමොභො. අලොභො, අද්දෙසො,
අමොභො ති ඉමෙ තයො පි කුසලභෙතු ඉමසමිං විතොන
විජ්ජනති. තත්ථ අමොභොනි සමමාදිට්ඨි. සා යෙව එත්ථ
ඤාණං ති චූතතා. අලොභොනි වාගො, පරසෙවාඤ්ඤි.
අද්දෙසො ති මොතතා, පරභිතඤ්ඤි.

“යද, හි දෙයයධම්ම-පටිග්ගාහකාදීසමපනතිං, අඤ්ඤංවා සොමනස්ස හෙතුං ආගමම හට්ඨපහට්ඨො ‘අනච්චි දිනනං’ ති ආදිකයපවතනං සමමාදිට්ඨිං පුරකකච්චා අසංසීදනොතා අනුස්සාහිතො පරෙහි දුකාදීනි පුඤ්ඤානි කරුණි, තදස්ස චිතනං සොමනස්ස සහගතං ඤාණසමපයුතනං අසඬ්ඛාරං හොති. යද, පන චූතතතයෙන හට්ඨතුට්ඨො සමමාදිට්ඨිං පුරකකච්චා පි අමුත්තවාගනාදිවසෙන සංසීදමානො වා, පරෙහි වා උස්සාහිතො කරුණි, තදස්ස තදෙව චිතනං සසඬ්ඛාරං හොති. ඉමසමිං හි අනෙඨ සඬ්ඛාරෙ ති එතං අත්තනො වා පරෙසං වා වසෙන පවතතස්ස පුබ්බපයොගස්සාධිවචනං.

“යද, පන ඤාතිජනස්ස පටිපනතිදස්සනෙන ජාතපරිවයා බාලදුරකා හිකඛු දිස්වා සොමනස්ස ජාතා සහසා කිඤ්චිදෙව හත්ඨගතං දදනති වා වඤ්ඤනති වා, තද තතිසං චිතනං උපපජ්ජති. යද, පන, දෙඵ, වඤ්ඤා ති ඤාතිහි උස්සාහිතා එවං පටිපජ්ජන්ති, තද, වතුත්ඨං චිතනං උපපජ්ජති. යද, පන දෙයයධම්ම - පටිග්ගාහකාදීනං අසමපනතිං අඤ්ඤසං වා සොමනස්ස හෙතුනං අනාවං ආගමම වතුසු පි විකපෙසසු සොමනස්ස රහිතා හොනති, තද, සෙසානි වතතාරි උපෙකබා සහගතානි උපපජ්ජන්ති ති” (වි).

එත්ඨ ආවරියෙන බාලදුරකානං පවතතිමුඛෙන තතිසං චිතනං පකාසිතං. තං කෙවලං උපමාවසෙකානි වෙදිතබ්බං. ක්‍රියාරූපෙන ඉදං චිතනං අරහතමපි අනච්චි එව. ත නො බාලදුරකා. යද, යො කොචි අවිචාරෙත්ථා ව පරෙහි අනු-ස්සාහිතො සහසා පුඤ්ඤානි කරුණි, පරං වා රකකි, තද, තස්ස තං චිතනං සොමනස්ස සහගතං ඤාණවිපසයුතනං අසඬ්ඛාරිකං හොති. ඉමිනා තයෙන ඉතරුති පි ඤාණවිපස යුතතචිතතානි වෙදිතබ්බානි.

13. සොමනස්ස සහගතං ඤාණසමපයුතනං අසඬ්ඛාරිකමෙකං, සසඬ්ඛාරිකමෙකං, සොමනස්ස සහගතං ඤාණවිපසයුතනං අසඬ්ඛාරිකමෙකං, සසඬ්ඛාරිකමෙකං,

උපෙකඛාසහගතිං ඤාණසම්පසුතං අසඬාඤ්ඤාමයා,
 සසඬාඤ්ඤාමයං, උපෙකඛාසහගතිං ඤාණවිපසුතං
 අසඬාඤ්ඤාමයං, සසඬාඤ්ඤාමයං නි ඉමානි අට්ඨ
 පි සහෙතුකකාමාවචරවිපාකවිභවානි නාම.

අභිධම්ම ඉමානි විභවානි 'අබ්‍යාකතා ධම්මා' නි පදසස
 නිදෙදසෙ විපාකාබ්‍යාකතෙසු වුතතානි (ධම්ම). එතොසං
 වෙනසිකානං හෙට්ඨා වුතතානංච කුසල විභවානං වෙතසි
 කානං අපපකො විසෙසො අනචි. තානි ච දුකාදිපුඤ්ඤායා
 චන්ද්‍රසු පවතතනති, එතානි පටිසන්ධි-භවඛග-චුතිවසෙත.
 වෙනසිකානං විසෙසො දුතියපරිචේදෙ ආගතො, ගවෙන
 භවං පටිසන්ධිනි නි පටිසන්ධි, කසම්චි ගවෙ පඝමවිභවං.
 සා පන පටිසන්ධි පඤ්චමපරිචේදෙ පකාසිතා, නසමා ඉධ
 න දීපෙසසාම. කුසලානි ච සවිපාකානි, ඉමානි අවිපාකානි.
 තභි විපාකසස විපාකො අනචි. නිරුසසාගානි ච ඉමානි,
 ආදසනලාදිසු මුඛනිමිතනං විස, සරිසසාගානි කුසලානි,
 මුඛං විස. විපාකෙසු සසඬාඤ්ඤාසඬාඤ්ඤානා ආගමනව-
 සෙත වෙදීතඛඛා. යද අසඬාඤ්ඤා කාමාවචරකුසලං
 අනනතරභවෙ පටිසන්ධිං ජතෙති, තද නං විපාකවිභවං
 අසඬාඤ්ඤාමයං නි වුච්චති. යද සසඬාඤ්ඤාකුසලං පටිසන්ධිං
 ජතෙති, තද නං විපාකවිභවං සසඬාඤ්ඤාමයං නි වුච්චති.
 කුසලානි පන සඬාඤ්ඤානි එකසෙසව පුග්ගලෙසස කාලෙත
 කාලං පච්චයං ලෙභිතො සකකා උපපජ්ජතුං, න තථා
 පටිසන්ධිවිපාකානි. එකසෙස හි පුග්ගලෙසස එකසම්ච ගවෙ
 එකමෙව පටිසන්ධිවිපාකවිභවං. නං ගවංගවසෙත යාවතා-
 යුකං පවතතති.

කාමවචරජවතවිපීයං ඉමානි විපාකවිභවානි තදරමම-
 ඤවසෙත පි පවතතනති. තදරමමණං තතියපරිචේදෙ
 ආගතතයෙන ජානිතඛඛං.

14. සොමනසසහගතිං ඤාණසම්පසුතං අසඬා
 ඤ්ඤාමයං, සසඬාඤ්ඤාමයං, සොමනසසහගතිං
 ඤාණවිපසුතං අසඬාඤ්ඤාමයං, සසඬාඤ්ඤාමයං,

උපෙකතාසහගතිං ඤාණසම්පසුත්තං අසඛිධාරිකමේකං,
සසඛිධාරිකමේකං, උපෙකතාසහගතිං ඤාණවිපසසුත්තං
අසඛිධාරිකමේකං සසඛිධාරිකමේකං ති ඉමානි අට්ඨ පී
සහෙතුකතාමාවචරක්‍රියාවිත්තානි නාම.

ඉමානි අරහතං විත්තානි, යථා පුද්ගලිකා, එවං අරහ-
නොනා පී දුකාදීනි පුඤ්ඤනි කරොනොව. නානි පත තෙසං
විත්තානි කුසලානි න භොනති. කසමා? විපාකාභාවා, තෙසං
හි සබ්බස්ස භවෙස්ස ආට්ඨෙයො පභිනො, තෙ යං කුසලං
කරොනති, තං ක්‍රියාමත්තමෙවි භොති, තත්ථි තස්ස විපාකො.
යද් ව තෙ අවිචාරෙත්වා ව කුසලෙස්ස කමෙමස්ස පවත්තනති,
තද් තෙසං යථාසම්භවං චත්තාරි ඤාණවිපසසුත්තාවිත්තානි
උපපජ්ජන්ති. අකුසලං පත අරහතං සබ්බෙසො පභිතං.
තස්මා තත්ථි තෙසං අකුසල නිරියා. 'සබ්බපාපස්ස අකරණං'
ති (ධම්මපද) හි චුත්තං.

ඉච්චෙවං සබ්බස්මා පී චතුච්ඡිත්ති සහෙතුක තාමා-
චචරකුසල විපාක ක්‍රියා විත්තානි සමත්තානි,

**15 වෙදනාඤාණසඛිධාරහෙදෙන චතුච්ඡිත්ති,
සහෙතුකතාමාවචරපුඤ්ඤපාහ ක්‍රියා මතා.**

එත්ථ වෙදනා ති, සොමනස්ස වෙදනා උපෙකතා වෙද-
නා ති දුච්චිධා වෙදනා. තස්සො හෙදෙන, ඤාණහෙදෙනා-
නි ඤාණසම්පසුත්ත-ඤාණවිපසසුත්ත හෙදෙන. සඛිධාර
හෙදෙනා ති අසඛිධාරික-සසඛිධාරික හෙදෙන. පුඤ්ඤං ති
කුසලං. පාඨකො ති විපාකො. වෙදනා-ඤාණසඛිධාරාසඛිධා-
ර හෙදෙන පච්චෙකං අට්ඨි කච්චා කාමාවචර සහෙතුක
විත්තානි චතුච්ඡිත්ති භවන්ති.

**16 කාමෙ තෙවිස පාහිනානි, පුඤ්ඤපුඤ්ඤනි විසති,
එතාදස්ස ක්‍රියා වෙති, චතුපඤ්ඤස්ස සබ්බස්මා**

අකුසල විපාකානි සත්ත, අහෙතුක කුසල විපාකානි
අට්ඨි, සහෙතුකානි ව අට්ඨි ති කාමාවචරානි විපාක විත්තානි

නෙවීසති හොනති. කුසලොති අට්ඨ, අකුසලොති ච ආදසා
ති පුඤ්ඤාපුඤ්ඤානි චීසති යෙව් හොනති. තිණ් අගෙතුක
ක්‍රියාවිතතාති, අට්ඨ සගෙතුකක්‍රියාවිතතාති නි එකාදස
ක්‍රියාවිතතාති. එවං සබ්බථා පි කාමාවචර විතතාති චතු-
පුඤ්ඤස භවතති.

රූපාවචරසොහනාති

17 විතකකවිචාරපීතිසුඛෙකගගතාසනිතං පට්ඨම-
ඡක්ඛානකුසලවිතනං, විචාරපීතිසුඛෙකගගතාසනිතං
දුතියඡක්ඛානකුසලවිතනං, පීතිසුඛෙකගගතාසනිතං නති-
යඡක්ඛානකුසලවිතනං, සුඛෙකගගතාසනිතං චතුසථඡක්ඛා-
නකුසලවිතනං, උපෙකෙවකගගතාසනිතං පංචමඡක්ඛාන-
කුසලවිතනංසෙවති ඉමානි පංච පි රූපාවචරකුසල-
විතතානි නාම.

විතකෙකා, විචාරො, පීති, සුඛං, එකගගතා ති ඉමානි
පට්ඨමඡක්ඛානසස පධානඛගාති. තත්ථ ආරමමණෙ විතතසස
අභිතිරොපන උකඛණො විතකෙකා, ආරමමණානුමඡන
උකඛණො විචාරො. පීතිසුඛානි පාකවානෙව. එකගගතා
ති විතතසස එකගගතා. ඉමෙසං අඛගාතං උපරිමඋපරිම-
ඡක්ඛානෙ එකෙකං අඛගං පරිභායති. පංචමඡක්ඛානෙ පන
සුඛාය වෙදනාය යානෙ උපෙකා වෙදනා ආගච්ඡති. තසමා
තමපි දුච්ඛගසමනතාගනමෙව් හොති.

සුතතනතිකතයෙ චතතාරි ක්ඛාතාති චුතතාති. නෙසු
දුතියක්ඛානෙ විතකකවිචාරා පරිභායනති. එකෙසං ක්ඛාතාතං
විචාරකථා විසුද්ධිමග්ගෙ පථවිකසිණ්ණිදෙදසෙ ආගනතයෙන
වෙදිතබ්බා.

18 විතකකවිචාරපීතිසුඛෙකගගතාසනිතං පට්ඨම-
ඡක්ඛානවිපාකවිතනං, විචාරපීතිසුඛෙකගගතාසනිතං
දුතියඡක්ඛානවිපාකවිතනං, පීතිසුඛෙකගගතාසනිතං
නතියඡක්ඛානවිපාකවිතනං, සුඛෙකගගතාසනිතං

චතුර්ථජක්ඛානවිපාකවිභංගං, උපෙකඛකගගතා සහිතං පඤ්චමජක්ඛානවිපාකවිභංගෙවති ඉමානි පඤ්ච පි රූපාවචරවිපාකවිභංගානි නාම.

ක්ඛානවිභංගානං විපාකා පි නාදිසා ඵල. පඨමාදීනි ක්ඛානානි භාවෙතා තෙසු තෙසු ක්ඛානභූමීසු උපපතති පඤ්චම පරිච්ඡේදෙ පකාසිතා. සා තතො ජාතිතබ්බා.

19 විතකකවිචාරපීනිසුඛෙකගගතාසහිතං පඨම— ජක්ඛානක්‍රියාවිභංගං, විචාරපීනිසුඛෙකගගතා සහිතං දුනියාජක්ඛානක්‍රියාවිභංගං, පීනිසුඛෙකගගතාසහිතං තනි- සජක්ඛානක්‍රියාවිභංගං, සුඛෙකගගතාසහිතං චතුර්ථ ජක්ඛා- නක්‍රියාවිභංගං, උපෙකඛකගගතාසහිතං පඤ්චමජක්ඛා- නක්‍රියාවිභංගං. ඉමානි පඤ්ච පි රූපාවචර ක්‍රියා විභංගානි නාම.

අරහතො යද් රූපාවචරජක්ඛානානි සමාපජ්ජන්ති, තද් තෙසං ඉමානි ක්ඛානවිභංගානි උපපජ්ජන්ති. තානි ක්‍රියාමතතානි භොතති, තත්ථි තෙසං විපාකොති.

ඉච්චෙවං සබ්බං පි පනතරස රූපාවචරකුසල-විපා- කක්‍රියාවිභංගානි සමතතානි.

20 පඤ්චමා ක්ඛානහෙදෙන, රූපාවචර මංගසං, සුඤ්ඤපාකක්‍රියාහෙද්, තං පංචදසධාහචෙ.

ගාථා උඤ්ඤානඤ්ඤා ඵල.

අරූපාවචරසොහතානි

21 ආකාසානඤ්ඤායතනකුසලවිභංගං, විඤ්ඤාණ- ඤ්ඤායතනකුසලවිභංගං, ආකිඤ්ඤායතනකුසල විභංගං, භවවසංඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනකුසලවිභංගෙවති ඉමානි චතතාරි පි අරූපාවචරකුසලවිභංගානි නාම.

ඵතෙසං අත්ථවණ්ණනා විසුද්ධිමග්ගෙ ආරූපපතිදෙදසෙ ආගතා. තසසං ඤානාය ඉමානි විඤ්ඤාභූං සුඋභානි භවිසස නති. තසමා සො පරිච්ඡේදෙ පඨමං වාචෙතබ්බා.

අනුභවාරං ලොකුභවාරච්ඡතං, චතුක්ඛං මග්ගානං පහෙ
දෙන චතුබ්බිධං කුසලං, තථා තසස ඵලභාභා චතුබ්බිධං
විපාකං ති අට්ඨවිධං චේදිකඛ්ඛං.

සංගහගාථා

**28 ආදසාකුසලානෙවං, කුසලානෙකච්ඡති,
ජතතිංසෙච විපාකානි, ක්‍රියාවිතතානි විසති.**

එවං, අකුසලානි ආදස, කුසලානි, කාමාවචරානි අට්ඨ,
රූපාවචරානි පඤ්ච, අරූපාවචරානි චතතාරී, ලොකුභවාරානි
චතතාරී ති එකච්ඡති. අකුසලවිපාකානි සභන, කාමාවචර
කුසලවිපාකානෙභුකානි අට්ඨ, සහෙභුකානි අට්ඨ, රූපාවචර
විපාකානි පඤ්ච, අරූපාවචර විපාකානි චතතාරී, ලොකුභවාර-
විපාකානි චතතාරී ති ජතතිංස ඵල විපාකච්ඡතානි. අහෙ
භුක ක්‍රියාවිතතානි තිණි, කාමාවචර ක්‍රියාවිතතානි අට්ඨ,
රූපාවචරානි තථා ති විසති ක්‍රියාවිතතානි ති.

**29 චතුපඤ්ඤාසධා කාමෙ, රූපෙ පනතරසීයෙර,
විතතානි ආදසාරූපෙස, අට්ඨධානුක්ඛනෙරතථා.
ඉඤ්චෙකුක්ඛනච්ඡිච්ඡෙදං පන මානසං,
එකච්ඡසතං වාච, විහජනති විචක්ඛණා.**

කාමවචරෙ පුබ්බෙ චුත්තනසෙත චතුපඤ්ඤාස විභානි,
රූපාවචරානි කුසලං—විපාකක්‍රියානෙදතො පනතරස ධුක්ඛානි,
තථා අරූපාවචරානි ආදස, අනුක්ඛනෙර ති ලොකුභවාර-
භුමියං මග්ගඵලිනෙදෙන අට්ඨා ති ඉඤ්චං සබ්බාන විභානානි
එකුක්ඛනච්ඡිච්ඡධානි හොනති. අඤ්චා නානි විචක්ඛණා
පඤ්ඤානා එකච්ඡසතං කතා විහජනති.

එකච්ඡසතං විභානානි

**30 කථමෙකුක්ඛනච්ඡිච්ඡධං විතනං එකච්ඡසතං
හොති? විතකකච්චාරපිනිසුචෙඛගගතාසගිතං පඨම
ජක්ඛානසොඛාපනතිමග්ගවිතනං, විචාරපිනිසුචෙඛගග-**

තාසනිතං දුතියජ්ඣානසොතාපනනිමගගවිතනං, පිනි—
 සුඛෙකගගතාසනිතං තනියජ්ඣානසොතාපනනිමගග—
 විතනං, [සුඛෙකගගතාසනිතං චතුස්ඡ්ඣානසොතාප—
 නනිමගගවිතනං, උපපකෙකකගගතාසනිතං පංචමජ්ඣාන
 සොතාපනනිමගගවිතනසෙවනි ඉමානි පඤ්ච පි සොතා
 පනනිමගගවිතනානි නාම. තථා සකදගාමිමගග—අනා
 ගාමිමගග-අරහතනමගගවිතනසෙවනි* සමවිසනි මගග-
 විතනානි, තථා ඵලවිතනානි චෙති සමචනනාලීස
 ලොකුතනරවිතනානි භවන්ති ති.

සමාධිතා අසමපයුතතානි මගගඵලානි න සනති. සොච
 සමාධි පස්මජ්ඣානිකො වා හොති, දුතියාදීනං වා අඤ්ඤතර-
 ජ්ඣානිකො. තසමා තෙහි සමාධි හි සමපයුතතා පස්මමගගා
 පඤ්චවිධො හොති. ඵලං දුතියාදයො මගගා, සබ්බානි ච
 මගගඵලානි. ඵකුතනච්ඡිත්තයා විතොතසු ලොකුතනර විතනානි
 අට්ඨ ගතිතානි. තානි ඉමිතා ක්කිතසමපයොගනසෙත චතනා-
 ලීස හොන්ති. ඵලං ඵකුතනච්ඡිත්තිධං මානසං ඵකවිසනං
 හොති ති චෙදිතබ්බං.

31 ක්කානඛගයොගහෙදෙන, කිඤ්චකෙකං තු
පඤ්චධා,
 චුචචතානුතනරංවිතනං, චතනාලීසවිධං තිච.
 යථා ච රූපාවචරං, ගයහතානුතනරංතථා,
 පස්මාදිජ්ඣානහෙදෙ, ආරූපපංචාපි පඤ්චමෙ.
 ඵකාදසවිධං තසමා, පස්මාධිකමිදිනං,
 ක්කානමෙකෙකමහෙන තු, තෙවිසනිවිධංගචෙ.
 සතනනිංසවිධං පුඤ්ඤං, දවිපඤ්ඤසවිධං තථා,
 පාකමිච්චාහු විතනානි, ඵකවිසසංතං බුධා.

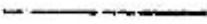
ක්කානඛගානං යොගො සමපයුතතා, තසස හෙදෙන
 ක්කානඛගයොගහෙදෙන. අනුතනරං ලොකුතනරං විතනං
 ඵකෙකං පච්චිකං පඤ්චධා කතො චතනාලීසවිධං ති චුචචති.
 යථා ච රූපාවචරං විතනං පස්මාදිජ්ඣානහෙදෙ පස්ම—

* සී. විතනානි චෙති.

ජ්ඣානකුසලං, පඨමජ්ඣානවිපාකං, පඨමජ්ඣානක්‍රියා ති ඵචමාදිතා භෙදෙන ගයන්තො, නථා අනුත්තරමපි ඵකොකසම්ඝ්ඤානෙ ගභෙතබ්බං. ආරුප්පං අරුපාවචරං චොදසවිධමපි විතතං පඤ්චමජ්ඣානෙ ගභෙතබ්බං. කසමා? පඤ්චමජ්ඣානෙ යාති, ඊපෙකඛා ඵකගතො ති ජෙට්ඨානඛගාති, භාතෙච නෙසු සමපයොගං ගච්ඡති. තසමා, ඵකං කුසලං, ඵකං විපාකං, ඵකං ක්‍රියං, චතතාරි මග්ගසමපයුත්තොති, චතතාරි ඵලසමපයුත්තොති ති ඵචං පඨමජ්ඣානං ඵකාදසවිධං භොති. ඵචමෙච දුතිය—තතිය—චතුස්ජ්ඣානාති. අමග්ගා තු ති අනෙතා පඤ්චමජ්ඣානං තු කුසලවිපාක—ක්‍රියාවසෙත චොදස අරුපාවචරවිතතාති පකඛිපිඤා තෙවිසතිවිධං භොති.

යං පුබ්බෙ චුත්තං ඵකවිසති විධං පුඤ්ඤං කුසලං, නං ඉමිතා තයෙන සන්තතිංසවිධං භොති. තථා චතතාරි ලොකුත්තරඵලවිතතාති ඝ්ඤානසමපයුත්තොති විසති ති කඤ්ඤා පුබ්බෙ චුත්තොති ඡන්තිංස විපාකවිතතොති දවිපඤ්ඤාස භොතති. තථා දවිපඤ්ඤාසවිධංපානං ති යොජනං. ඵචං ඵකුත්තචුති විතතොති, බුධා පඤ්ඤානා ඵකවිසසතං ආහු.

ඉති අතිධම්ම ස්වසංඛගභො විතතසංඛගභවිහාභගා නාම පඨමො පටිච්ඡෙදො.

දුතියො පර්වෙජදෙ

වෙනසිකසධිගහවිභාගො

1 එකපසාදනිග්ගධාව, එකාලමබනවජ්ජකා,
වෙඛායුතනා දවිපඤ්ඤාස, ධම්මො වෙනසිකාමනා.

එකතො ව උපපාදෙ නිරුධො ව යෙසං තෙ එක-
පසාදනිග්ගධා. එක ආලමබනං එකඤ්ච වජ්ජ යෙසං තෙ
එකාලමබනවජ්ජකා. වෙඛායුතනා ති විතනසමපයුතනා.
ඡ ආරමමණාති, ඡ වජ්ජති ව තනියපරිවෙජදෙ තිද්දිට්ඨාති. තාති
තතො වෙදිතබ්බාති. එත්ථ දවිපඤ්ඤාසාය ධම්මෙසු සඤ්ඤා
සඤ්ඤාකබ්භො, වෙදනා වෙදනාකබ්භො, ඉතරෙ පඤ්ඤාස
ධම්මො සභිකාරකබ්භො ති වෙදිතබ්බො. සබ්බෙ පි පතෙනෙ
වෙනසිකා එව. විතනං ති විඤ්ඤාණකබ්භො. තෙන සමප-
යුතනා ව එතෙ පවතනං ති, තසමො වෙනසිකා ති චූච්චනාති.

අඤ්ඤාසමානවෙනසිකා

2 කථං? එසසා, වෙදනා, සඤ්ඤා, වෙනනා,
එකගගනා, ජීවිතිඤ්ඤා, මනසිකාග්ග වෙනි සනතිමෙ
වෙනසිකා සබ්බවිතනසාධාරණා නාම.

ආරමමණං චූසති ති එසසා. සොවිතනං ආරමමණං ව
සභිගඨෙති. වෙදයති ති වෙදනා. සා, සුඛං දුකඛං අදු-
කඛමසුඛං ති තිවිධා හොති. ආරමමණං සඤ්ඤානාති ති
සඤ්ඤා. වෙනයති ති වෙනනා, සමපයුතනධම්මෙ ආරමම-
ණෙ තියොපෙති ති අතො. එකගගනා ති සමාධි. සො
සබ්බෙසු පි විතෙනසු උභනාධිකතාය විජ්ජතෙව. ජීවිතිඤ්ඤා
ති අරපධමමානං ජීවිතං. පුරිමමතතො විසදිසං මනං කරො
ති ති මනසිකාග්ග. ඉමෙ සතන වෙනසිකා සබ්බෙසුපි
එකුතනච්චිතියා විතෙනසු සමපයොගං ගව්ඡනාති.

විභක්කතා, විචාරණ, අධිමොඡකතා, විරියං, පීතී, ඡන්දො වා නි ඡ ඉමෙ චේතසිනා පකිණ්ණකා නාම. එවමෙනෙ තෙරස චේතසිනා අඤ්ඤසමානා නි චේදිතබ්බා.

විභක්කවිචාරණ හෙට්ඨා පකාසිතා එව, නෙ තත්ථ කොත-
සිගචසෙත ආගතා, ඉධ බහුච්චිතසාධාරණචසෙත චූතතා.
අධිමොඡකතා නි අධිමුච්චනං, ආරමමණේ නිච්චලිතාවෙන
සනතිට්ඨනං නි අතේඨා. විරහාවො විරියං, ඊසසාගො නි
චූතනං හොති. පීණනං පීතී. ඡන්දො නි කතතුකාමතා.
ඉමෙ ඡ චේතසිනා කුසලිචිතොසු පි අකුසලචිතොසු පි
අබ්‍යාකතචිතොසු පි ලබ්‍හනති, තසමා පකිණ්ණකා නි චූතතා.
හෙට්ඨා චූතතා සතත, ඉමෙ ඡ වා නි තෙරස චේතසිනා
අඤ්ඤසමානා නි චේදිතබ්බා. ඉමෙ තෙරස කුසලොකුසලො-
බ්‍යාකතොසු චිතොසු සමානතාවෙන සමපසුජ්ජනතී නි
අඤ්ඤසමානා නි චූතතා.

අකුසලචේතසිනා

4 මොභො, අභිරිකං, අනොතනප්පං, උද්ධච්චං,
ලොභො, දිට්ඨි, මානො, දොසො, ඉසසා, මච්ජරියං,
කුකකුච්චං, සීනං, මිද්ධං, විචිකිච්චා චෙති චූද්දසිමෙ චේ-
තසිනා අකුසලා නාම.

මොභො නි විතතස්ස අකුභාවො. න භිරියතී නි අභිරි-
කො, තස්ස භාවො අභිරිකං. හිරි අතනානං ගරුං කතො ඊප්ප-
ජ්ජතී. යො හි, අහං මනුස්සභූතො සපඤ්ඤෙ සමානො එතා
දීසං පාපං කථං කට්ඨස්සාමි නි අතතගාරචෙන පාපං ඡහාති,
සො භිරිකො නි චූච්චත, පරගාරචෙන ඔතප්පං ඊප්පජ්ජතී.
යො හි පරගරහාභසෙන පාපං ඡහාති, සො ඔතනප්පි නි.
යො න ඔතනප්පති සො අනොතනප්පි, තස්ස භාවො අනො-
තනප්පං. උද්ධතො නි භනොතා, වඤ්චලො, තස්ස භාවො
උද්ධච්චං. ලොභො නි තණ්හා. දිට්ඨි නි මච්ජාදිට්ඨි.

මානෝ හි අසමමානෝ, අභංකාරමමංකාරෝ. දෙදසෝ හි පටිසෝ. ඉසෝ හි ඊසෝ, පරසමපතනිනං අසහනං. ලද්ධානං වා ලිහිතබ්බානං වා අතනනෝ සමපතනිනං නිගුහනසභාවං මච්ඡිතියං. කතාකතානුසොචනසභාවා කුභිකුච්චං. විවි- කිච්ඡා අනෙකංසගාහසභාවා, ඉමෙ වුද්දස වෙතසිකා අකුසලී විතො යෙව ලබ්හනති. එතෙසං ලකිණාදීති විසුද්ධි මගො ආගතාති.

සොභනවෙතසිකා

5 සද්ධා, සති, නිරි, ඔත්තප්පං, අලොභෝ, අදෙදසෝ, තනුමච්ඡකතතා, කායපසසද්ධි, විතනපසසද්ධි, කායලහුතා, විතනලහුතා, කායමුද්ධා, විතනමුද්ධා, කායකම්මඤ්ඤතා, විතනකම්මඤ්ඤතා, කායපාගුඤ්ඤ- තා, විතනපාගුඤ්ඤතා, කායුජ්ජකතා, විතනුජ්ජකතා වෙති එකුතවිසති මෙ වෙතසිකා සොභන- සාධාරණා නාම.

තත්ථ සද්ධා හි විතනසස පසාදො, පසතන භාවො හි අත්ථො. සති හි විතනසස අසමමානෝ, යො දොවාරිකෝ විස සබ්බද්ධ විතනං අකුසලීතො රකති. නිරි ව ඔත්ත- පපඤ්ච හෙට්ඨාච්චිතනතයෙන වෙද්දිතබ්බාති. අලොභෝ හි වාගො. අදෙදසෝ හි මේතනා, පරෙසං භීතකාමතා. තනු- මච්ඡකතතා හි විතනවෙතසිකානං සමභාවෙන පවතනා- පනසමත්ථතා, යා මච්ඡකතතා නුත්ථා විතනවෙතසිකො ධම්මෙ සමං පවතනයති. එත්ථ කාමෙයා හි වෙද්දනාසඤ්ඤසඛාර- කතාකතානං ඉදං වෙච්චනං, හෙසං පසසමානං කායපසසද්ධි. විඤ්ඤණකතිකසස පසසමානං විතනපසසද්ධි. ලහුතා හි අගරා භාවො. මුද්ධභාවො මුද්ධා. කමෙම සාධු කමමඤ්ඤං, තසස භාවො කම්මඤ්ඤතා. පාගුඤ්ඤතා හි අභිලානතා. උජ්ජකතා හි අකුසලතා. එතෙසං කායපසසද්ධිවෙතසිකා- නං ලකිණාදීති විසුද්ධිමගො ච්චිතනතයෙන වෙද්දිතබ්බාති.

6 සමමාවාචා, සමමානමුගහනා, සමමාආජ්ජේ වෙති තිසසා විරතියො නාම.

සමමාචාරා නි මිච්ඡාචාරාය විරතී, සමමානමමගහනා මිච්ඡාකම්මනතො විරතී, සමමාආජීච්චා මිච්ඡාජීචා විරතී, තස්මා ඉමෙ චෙනසිකා විරතී නි චූතනා. තොසා චණණතා විසුද්ධිමග්ගෙ ආගතා. සා තතො චෙදිතබ්බා.

7 කරුණා—මුදිතා පන අපපමඤ්ඤායො නාමා නි සබ්බසා පි සඤ්ඤිඤ්ඤියොන සදධං පඤ්චවිසතිමම චෙනසිකා සොහනානි චෙදිතබ්බා.

එත් අනියන සොහනචෙනසිකෙසු, කරුණා මුදිතා පන ඉමා දෙවු එව අපපමඤ්ඤායො ගතිනා, මේතනා ච උපෙකතා ච තා ගතිනා. “අත්තොභි භි අදොසො යෙව මේතනා, තචු මජ්ඣනතුපෙකතා යෙව උපෙකතා නි” යං විසුද්ධිමග්ගෙ චූතනා, තං උප පරිකතීචා ගහෙනබ්බං. පඤ්ඤිඤ්ඤියං නි අමොගො එව. පුබ්බෙ චූතනා සබ්බසොහනසාධාරණා එකුනවිසති, ඉමෙ අනියනසොහනා ඡ චා නි පඤ්චවිසති ධම්මා සොහනා යෙවා නි.

සඛගහගාථා

8 එතනාවතා ච,

තෙරසඤ්ඤසමානා ච, මුද්දසාකුසලා තඨා,
සොහනා පඤ්චවිසති, දවිපඤ්ඤාසපච්චවර.

අයං ගාථා උතතාතත්ථා එව.

චෙනසිකසම්පයොගනගො

9 තෙසං විතනාවිසුතනානං, යථායොගමිතොපරං,
විතතුපසාදෙසු පච්චිකං, සමපයොගො පච්චවති.
සතන සබ්බත්ථ සුඡ්ඡන්ති, යථායොගං පකිණණකා,
මුද්දසාකුසලොසච්ච, සොහනොසච්ච සොහනා.

සබ්බවිතනසාධාරණා සතන චෙනසිකා සබ්බත්ථ සබ්බෙසු පි විතොතසු සුඡ්ඡන්ති, සමපයොගං ගච්ඡන්ති. පකිණණකා පන යථායොගං සුඡ්ඡන්ති. මුද්දසා අකුසලචෙනසිකා අකුසලෙසු එව විතොතසු, තථා සොහනා සොහනොසු සහෙනුකකුසලවිපාකත්ථියාවිතොතසු එව සමපසුඡන්ති.

අඤ්ඤාසමානවෙනසිකසම්පයෝගො

10 කළු? සබ්බවිතනසාධාරණා නාව සත්‍ය වෙන-
සිකා සබ්බසු පි ඵකුනනචුතිවිතතුපපාදෙසු ලබ්භති.

11 පකිණණකෙසු පන විතකෙකා නාව දව්පඤ්ච-
විඤ්ඤාණවජ්ජිතකාමාවචරවිතොසු වෙච ඵකාදසසු
පඨමජ්ඣානවිතොසු වෙති පඤ්චපඤ්ඤාසවිචතනසු
උපපජ්ජති. විවාගෙ පන තෙසු වෙච ඵකාදසසු දුති-
සජ්ඣානවිතොසු වා ති ජසට්ඨිවිතොසු ජායති. අධි-
මොකොධා දව්පඤ්චවිඤ්ඤාණ-විචිකිච්ඡාවජ්ජිතවිතොසු.
විජියං පඤ්චචාරවජ්ජන-දව්පඤ්චවිඤ්ඤාණ-සම්පට්චජ-
න-සනතිරණවජ්ජිතවිතොසු. පිති දෙමනසසුපෙකො-
සහගත — කාසවිඤ්ඤාණවතුජ්ඣාන—වජ්ජිතවිතොසු.
අහෙතුකමොමුහ-වජ්ජිතවිතොසු ලබ්භති.

12 තෙ පන විතතුපපාද, යථාකතමං-

ජසට්ඨි පඤ්චපඤ්ඤාස ඵකාදස ච සොලස,
සත්‍යති විසති වෙච පකිණණකවිචජ්ජිතා.
පඤ්චපඤ්ඤාස ජසට්ඨිධම්මසත්‍යති තිසත්‍යති,
ඵකපඤ්ඤාස වෙකුනසත්‍යති සපකිණණකා.

ඵකවිසසනවිතතතයෙ විතකෙකා දුතියතතියවතුත්ථ—
ජ්ඣාතිකෙසු තෙතතිංසවිතොසු, තථා පඤ්චමජ්ඣාතිකෙසු
තෙවිසතිවිතොසු. පඤ්ච අකුසලවිපාකාති පඤ්ච කුසලවිපා-
කාති ති දසසු දව්පඤ්චවිඤ්ඤාණවිතොසු ති ජසට්ඨිවිතොසු
න ලබ්භති.

විවාගෙ දව්පඤ්චවිඤ්ඤාණෙසු ච තතියාදිජ්ඣානවිතොසු
වා ති පඤ්චපඤ්ඤාසවිතොසු න හොති.

අධිමොකොධා දසසු දව්පඤ්චවිඤ්ඤාණවිතොසු විචිකි-
ච්ඡාසම්පයුතතමොමුහවිතොත වා ති ඵකාදසසු විතොසු න
හොති.

විජයංප ඤච්චොරුවජ්ජනවිතොත, දසසු දිපඤ්චිඤ්ඤාණවිතොතසු, දිසු සමපච්චජනවිතොතසු, තිසු ච සනතිරණවිතොතසු හි සොදුසවිතොතසු න හොති.

පීඨි දිසු දොමනසසහගතවිතොතසු න ලබනති. උපසකඛිසහගතොති හි උපෙකඛිසහගතවිතොතොති. තාති ලොභසහගතොති චතතාරි, දො මොමුහවිතොතොති, දුකඛසහගතොතොසවිඤ්ඤාණං සුඛසහගතොතොසවිඤ්ඤාණං සොමනසසහගතොසනතිරණං හසිතුපපාදවිතොතොසොචති ඉමාති චතතාරි විචජ්ජනා චුද්දස අහෙතුකවිතොතොති, චතතාරි සුසටොති චතතාරි විපාකාති චතතාරි ක්‍රියාවිතොතොති හි දොදස කාමාවචරසහෙතුකවිතොතොති, තෙවිසති පඤ්චමජ්ඣාතිකවිතොතොති හි පඤ්චපඤ්ඤස හොනති. අකුසලවිපාකං සුසලවිපාකං හි කායවිඤ්ඤාණවිතොතොති දො, චතුර්ඤ්ඤාන විතොතොති එකාදස, ඉති ඉමෙසු සතොති විතොතසු පීඨි න ලබනති.

ජඤ්ඤා දිසු මොමුහවිතොතසු අට්ඨාරසසු අහෙතුකවිතොතසු චා හි විසතිවිතොතෙසු න ලබනති.

එකවිසසතතයෙ පඤ්චපඤ්ඤස විතොතොති විතකකසමපයුතොති, ඡසට්ඨි විචාරසමපයුතොති. එකුතනච්චිතිතයෙ අට්ඨසතනති විතොතොති අධිමොකඛසමපයුතොති, තිසතනති විජයසමපයුතොති. එකවිසසතතයෙ පීඨිසමපයුතවිතොතොති එකපඤ්ඤස හොනති. එකුතනච්චිතිතයෙ එකුතසතනති විතොතොති ඡඤ්ඤසමපයුතොති. ඉමෙහි දිඨි තයෙහි දුතියගාථාය අරොථා වෙදිතබ්බො. විතකකො, විචාරො, පීඨි හි ඉමාති තිණ්ඤානඛගාති, තසමා එකවිසසතතයෙන තෙහි සමපයුතොතො විතොතොතං ගණනා කතා. 'කොතඛගයොගහෙදෙනපෙ—චතතාරිසවිධං තිවා' හි හෙට්ඨා චුතතමෙව.

අකුසලවෙතසිකසමපයොගො

13 අකුසලසු පන, මොහො, අභිජ්ඣං, අමනානපපං, උදාවච්චජඤ්චති චතොතොම මචනසිකා සබ්බාකුසලසාධාරණා නාම, සමබ්බසු පි දොදසාකුස--

ලෙසු ලබනනි. ලොභො අධිසු ලොභසහගවිනො-
සෙව්ව ලබනි. දිට්ඨි චතුසු දිට්ඨිගතසම්පසුතොසු.
මානො චතුසු දිට්ඨිගතවිපසසුතොසු. දොසො ඉසො,
මච්ඡරිසං, කුකුඤ්චවසෙව්වි දවිසු පටිසවිනොසු. ජිනං
මිදං පසව්ව සසඛධාරිකවිනොසු. විවිකිච්ඡා විවිකිච්ඡා-
සහගතවිනොස සෙව්ව ලබනි නි.

14 සබ්බාපුසෙසු චනොතෙ ලොභමුලෙකියො ගතො,
දොසමුලෙසු චනොතෙ සසඛධාරෙ අභිසං නථා.
විවිකිච්ඡා විවිකිච්ඡාවිනො චානි චතුදස,
චොදසොකුසලෙසෙව්ව සම්පසුජ්ජනි පසව්වො.

ලොභමුලෙ, ලොභො, දිට්ඨි, මානො චා නි නියො
ගතො සම්පසුචනා භවනි.

සොභනවෙතසිකසම්පයොගො

15 සොභනොසු පන සොභනොසාධාරණා නාව
ඵකුනවිසති වෙතසිකා සබ්බොසු පි ඵකුනසට්ඨිසොභන-
විනොසු සංවිජ්ජනි. විරනියො පන නියොසො පි ලො-
කුතනරවිනොසු සබ්බොසු පි නියතා ඵකුනො ව ලබන-
නි, ලොකියොසු පන කාමාවචරකුසලෙසෙව්ව කදවි
සඤ්ජනනි විසුං විසුං. අමපමසෙසුයො පන චොදසසු
පසව්වමජ්ඣානවජ්ජනමහගතවිනොසු වෙව් කාමාව-
චරකුසලෙසු ව සහතුකකාමාවචරත්රියාවිනොසු වෙති
අධිවිසතිවිනොසෙව්ව කදවි නානා හුඤ්චා භියනනි.
උපෙකොසහගතොසු පනොසු කරුණාමුදිතා න සනති
නි කෙවි වදනනි. පසෙසු පන චොදසසු කරුණසම්පසු-
තනකාමාවචරවිනොසු වෙව් සබ්බොසු පසව්විංසමහ-
ගතලොකුතනරවිනොසු වෙති සනතචනොලිසවිනො-
සු සම්පයොගං ගච්ඡති නි.

සමගනගාථා

**16 එකුනවිසති ධම්මා ජායනොකුනසට්ඨිසු,
 තයො සොලසවිනොසු අට්ඨවිසතියං ද්වයං.
 පඤ්ඤා පඤ්ඤා සතනවතනාලිසවිධෙසු පී,
 සමපයුතනා චතුසඵලං සොහනෙසෙව්ව සොහනා.**

එකුනවිසති ධම්මා නි සොහනසාධාරණා වෙනසිකා. තයො නි තිසෙසා විරතියො, අට්ඨලොකුතනරවිනොසු අට්ඨකාමාවචරකුසලවිනොසු වා නි සොලසසු විනොසු ජායනති. ද්වයං නි දෙව අපපමඤ්ඤයො. තා සොලසසු කාමාවචරවිනොසු "ආදසසු පඨම—දුතිය—තතිය—චතුසඵ—ජ්ඣාතිකෙසු කුසල—විපාක—ත්‍රියාවිනොසු වා නි අට්ඨ-විසතිවිනොසු ජායනති. මග්ග-එලිසමපයුතන ජ්ඣාතානං නිබ්බානමෙව ආරමමණං, තසමා තෙසු එතා න විජ්ජනති. එතා හි සතතාරමමණා.

කථං තරහි විරතියො ලොකුතනරවිනොසු එකතො ව ලබ්භනති? ලොකුතනරමග්ගා තානි තානි සංයොජනානි පජ්භනති. තනො ඉමා තිසෙසා පී විරතියො තෙසං විනොස එකතො ව උපලිබ්භනති. න තත්‍ර නිබ්බානතො අඤ්ඤෙත ආරමමණෙත කිච්චමනි. ලොකියකාමාවචරවිනොසු පන එතා විරතියො එකතො න ලබ්භනති. කසමා? යො නොවි, පාණාතිපාතා පටවිරතො ගොමී ති විනොතති, සො තසමිං යෙව කාලෙ, මුසාවාදුදිතො පටවිරතො ගොමී ති විනොතභුං න සකෙකාති.

යථා සමමාවාදයො වෙනසිකවසෙත කුසලෙසු සමග-හිතා, තථා මිච්ඡාවාදයො අකුසලෙසු කසමා න සමගහිතා ති? එතෙහි තයො කායවච්චිඤ්ඤාතරිං විතා න පරිපුරා ගොනති. කායවච්චිඤ්ඤාතරියො හි රුපකකිකෙව සමගහිතා. තසමා එතෙ තයො වෙනසිකා න ගොනති. ලොහාදීනි එතෙසං මූලානි වෙනසිකෙසු ගහිතාතෙව.

පඤ්ඤා, ආදසසු කාමාවචරසහෙතුකවිනොසු, පනතර-සු රුපාවචරවිනොසු ආදසසු අරුපාවචරවිනොසු, අට්ඨසු

ලෝකානුකූලවීර්‍යය වූ එහි සහනවන්තාවේ සම්ප්‍රදාය සම්පූර්ණයෙන්.

සමහරවිද්‍යා

17 ඉසායා-මව්‍යවර-කුකුළුව-විරනි-කරුණාදයෝ,
නානා කදවි මානෝ ව ජීනමිදාං තථා සහ.
යථාච්ඡන්තානුසාරෙන සෙසා නියතියෝගිනෝ,
සමග්‍යකල්ප පවකම්බාමි තෙසං දුනි යථාරහං.

ඉසායා, මව්‍යවරය, කුකුළුව, නියෝගි විරනියෝ, කරුණාදයෝ මුදිතා නි ඉමෙ වෙනසිකා නානා ජායනති, අකුසලකුසලං සම්පයෝගං න ගව්‍යනති. යද්‍ය ඉසායා හොති, ත තද්‍ය මව්‍ය-රියකකුළුවානි, යද්‍ය කායදුච්චරිතවිරනි, ත තද්‍ය වච්ඡවච්චරිත මව්‍යජීවවිරනියෝ, යද්‍ය කරුණා, ත තද්‍ය මුදිතා ත් ඉමිතා තයෙන ඉමෙ වෙනසිකා නානා ජායනති. ජායනානා ව කදවි ජායනති ත සබ්බද්‍ය. එවං මානෝ පි ද්විධිගතවිප්ප-සුතනලෝභසහගතවීර්‍යය කදවි ජායති. ජීනං මිදාං ත් ඉදං ආයං පකල්ප අකුසලසමිධාරිකවීර්‍යය කදවි ජායති, ජායමානකල්ප සහ සද්ධාමෙව ජායති. ඉතො සෙසා අකුසල-ලෝචිතසිකා නියතියෝගිනෝ නියමතො සම්පූර්ණයෙන්. තෙසං ඉදුනි යථාරහං සමග්‍යං පවකම්බාමි ත් යොජනා.

18 ජනනිංසානුතනෙර ධම්මා පකල්පනිංස මහගගතෙ,
අධිධනිංසාපි ලබ්‍හනති කාමාවච්චරසොහනෙන.
සතනවිසතිපුකුසලමනි ආදසාහෙනුතෙ ති ව,
යථාසමිභවයෝගෙන පකල්පධා තථ සමගගතො.

අනුතනෙර ලෝකානුකූලවීර්‍යය ජනනිංස වෙනසිකා ලබ්‍හනති. මහගගතෙ ති රූපාවච්චරූපාවච්චරෙසු වීර්‍යය. අපුකුසලමනි අකුසලවීර්‍යය සතනවිසති වෙනසිකා. අහෙනුතෙ අහෙනුකවීර්‍යය ආදසා ති. එවං යථාසමිභ-වසම්පයෝගතො පකල්පධා සමගගතො වේදිතබ්බො.

ලෝකානුකූලවීර්‍යය සමගගතො

19 කථං? ලෝකානුතනෙරෙසු තාව අධිධනෙසු පඨමජක්ඛා-නිකවීර්‍යය අකුසලසමානා තෙරස වෙනසිකා, අස-

මඤ්ඤාදිජජනා තෙවිසති. සොභනාවෙනසිකා වෙනි ජනනිංස ධම්මා සඛගහං ගවජනති. තථා දුතියජ්ඣානිකවිතොගසු විතකකවජජා. තතියජ්ඣානිකවිතොගසු විතකකවිචාරවජජා. චතුසුජ්ඣානිකවිතොගසු විතකකවිචාරපිතිවජජා. පඤ්චමජ්ඣානිකවිතොගසු උපෙකඛාසගහනා තෙ එව සඛගයහනති නි සබ්බථා පි අපඨසු ලොකුතගරවිතොගසු පඤ්චකජ්ඣානවසෙන පඤ්චධා ව සඛගහො හොති නි.

20 ජනනිංස පඤ්චනිංසාඨ චතුතනිංස යථාකකමං, වෙනනිංසඤ්චයමිචෙවචං පඤ්චධානුතගරෙ සිතා.

පඤ්චමජ්ඣානෙ සුඛවෙදනාය යාතෙ ඊපෙකඛාවෙදනං යපෙතො තෙ එව චතුසුජ්ඣානධම්මා සමපයොගං ගවජනති. තසමා තෙසු ද්විසු පි ක්කාතෙසු තෙනනිංස එව ධම්මා. තං සක්කාය තෙනනිංසඤ්චයං ති වුතතං.

මහගගනවෙනසිකාසඛගහො

21 මහගගනෙසු පන තිසු පඨමජ්ඣානිකවිතොගසු නාව අඤ්ඤාසමානා තෙරස වෙනසිකා විරනිතනයවජජනා ඤාපිසති සොභනාවෙනසිකා වෙනි පඤ්චනිංස ධම්මා සංඛගහං ගවජනති. කරුණාමුදිතා පනෙසු පච්චිකමෙව යොජෙතබ්බා. තථා දුතියජ්ඣානිකවිතොගසු විතකකවජජා. තතියජ්ඣානිකවිතොගසු විතකකවිචාරවජජා. චතුසුජ්ඣානිකවිතොගසු විතකකවිචාරපිතිවජජා. පඤ්චමජ්ඣානිකවිතොගසු පන පනතරසසු අපෙමඤ්ඤායො න ලබ්හනති නි සබ්බථා පි සහගවිසතිමහගගනවිතොගසු පඤ්චකජ්ඣානවසෙන පඤ්චධා ව සඛගහො හොති නි.

තිසු ති කුසල-විපාක-ක්රියාවිතොසු. ක්කානවිතතසස ආරමමණං කසිණාදිකං. තං ආරමමණං කතො යද් ක්කාතං සමාපජජති, තද්සස අහං, කායදුච්චරිතාදීහි විරමාමි ඒ ත

හොති. තසමා ක්කානචිත්තනාසු විරතියො න විජ්ජනති. කරුණාය සති මුද්දිතා න හොති, මුද්දිතාය සති කරුණා න හොති. තසමා තා පච්චේදනං යොජෙතබ්බො. පනතරසසු තී, කුසල-විපාකක්ඛියාවසෙත තිණ්ණි, ආදාස ච අරුපාවචරුතී ති පනතරස, හෙසු.

22 පඤ්චනිංස චතුරතීංස චෙනනිසච සඨාකකමං, බතනිංස චෙව තිංසෙති පඤ්චධා ච මහගගතෙ.

චතුරථජ්ඣාත විනාකකවිචාරපිතිවජ්ජා බතනිංස චෙනසිකා. පඤ්චමජ්ඣාතිකෙසු පනතරසසු තතො ඤේ අප්පමඤ්ඤයො හාපෙතො තිංසා තී.

කාමාවචරසොහනචෙනසිකසඞ්ඛනහො

23 කාමාවචරසොහනෙසු පන කුසලෙසු තාව පඨමඤ්චයෙ අඤ්ඤසමානා චෙරස චෙනසිකා, පඤ්චවිසති සොහනචෙනසිකා චෙති අධිසතිංස ධම්මා සඞ්ඛගං ගච්ජනති. අප්පමඤ්ඤ-විරතියො පනෙත්ථ පඤ්ච පි පච්චේදනමෙව යොජෙතබ්බො. තඨා දුතියඤ්චයෙ ඤාණවජ්ජිතා, තතියඤ්චයෙ ඤානසම්පසුතා පිතිවජ්ජිතා, චතුර්ඤ්චයෙ ඤාණපිතිවජ්ජිතා හෙ එව සඞ්ඛගයනනති. ක්‍රියාවිතොනසු පි විරතීවජ්ජිතා තඤ්ච චතුසු පි දුමකසු චතුධා ච සඞ්ඛගයනනති. තඨා විපාකෙසු ච අප්පමඤ්ඤ-විරතීවජ්ජිතා හෙ එව සඞ්ඛගයනනති තී සබ්බඨා පි චතු-විසතිකාමාවචරසොහනවිතොනසු දුකචසෙන ආදසධා ච සඞ්ඛගහො හොති තී.

පඨමඤ්චයෙ ති අසඞ්ඛාරිකං සසඞ්ඛාරිකං ති ඉමෙසු ද්විසු විතොනසු. ඤේ අප්පමඤ්ඤයො තියෙසො ච විරතීයො ති පඤ්ච. පච්චේදනං යොජෙතබ්බො ති යද් එතාසු එකා හොති, තද් ඉතරා චතියෙසො න ලිඞ්භනති. ක්‍රියාවිතොනසු විරතියො න සනති. තා පන අරහතනමගනකඞ්ණේ එව සබ්බාකාරෙන පාරිපුරිං ගච්ජනති. තසමා අරහතො කාමා-

වචර ක්‍රියාවිතොහ තෙසං අනාවො වුතොහා. විපාකෙසු අපපමඤ්ඤයො පි විරතියො පි හ සමෙවනති. න හි විපාක විතොහන කරුණං, මුද්දිතං වා උප්පාදෙත්තුං, පාණාතිපාතාදීහි වා විරමිත්තුං සකකා.

සමිතහගාථා

24 අධිධනිංස සත්තනිංසදායං ජනනිංසකං සුභෙහ,
පඤ්චනිංස චතුතනිංසදායං තෙනනිංසකං ක්‍රියෙ.
තෙනනිංස පාඤ්ඤ ඛනනිංසදායෙකනිංසක හචෙ,
සහෙතුකාමාවචර පුඤ්ඤපාහික්‍රියාමනෙ.
න විජ්ජනොත්ථ විරතී ක්‍රියාසු ච මහගහතෙ,
අනුත්තරෙ අපපමඤ්ඤ කාමපාකෙදායං තථා.
අනුත්තරෙ ක්‍ෂානධම්මා අපපමඤ්ඤ ච මජ්ඣිමෙ,
විරතී ඤ්ණපිතී ච පටිතොහසු විසෙසකා.

කාමාවචරකුසලවිතොහසු පඨමදායෙ අධිධනිංස ධම්මා හොනති. දුතියදායෙ ඤ්ණවජ්ජනා සත්තනනිංස. තතියදායෙ පිතිවජ්ජනා ඤ්ණසමපයුත්තා තථෙච සත්තනනිංස. චතුත්ථදායෙ ඤ්ණපිතිවජ්ජනා ජනනිංස. ක්‍රියාවිතොහසු පඨමදායෙ විරතීවජ්ජනා පඤ්චනිංස, දුතියදායෙ චතුතනිංස, තථා තතියදායෙ, චතුත්ථදායෙ තෙනනිංස. විපාකවිතොහසු පඨමදායෙ තෙනනිංස. දුතියතතියදායෙසු ඛනනිංස, චතුත්ථදායෙ ජනනිංසා තී.

එත්ථ ක්‍රියාවිතොහසු මහගහනවිතොහසු ච තිසෙසා විරතියො හ විජ්ජනති. ලොකුත්තරවිතොහ විරතියො තියතා, අපපමඤ්ඤයො පන හ විජ්ජනති. සහෙතුකාමාවචරවිපාකවිතොහසු විරතියො ච අපපමඤ්ඤයො ච හ විජ්ජනති.

අනුත්තරෙ ලොකුත්තරවිතොහසු ක්‍ෂානධම්මා ක්‍ෂානඛගාත් විසෙසතො හොනති. පඨමජ්ඣානිකලොකුත්තරවිතොහසු විතකකාදීහි පඤ්ච ක්‍ෂානඛගාත්, දුතියාදීසු විතකකාදීවජ්ජනාති, තසමා තෙසු ක්‍ෂාන ධම්මා විසෙසකා හොනති.

තො ච ක්කානධම්මා අප්පමඤ්ඤායො ච මජ්ඣිමෙ මහගගතොසු විසෙසකා භොනති. පරිනොනසු සහොතුකකාමාවචරවිතොන සු, විරතියො ඤාණං පීතී ති ඉමෙ වෙතීසිකා විසෙසකා යථාසමොචං උපලිඛන්ති, ත තො සබ්බවිතතසාධාරණො ති අපොථො.

අකුසලවේදනසිකසංඛගභො

25 අකුසලෙසු පන ලොභමූලෙසු තාව පඨමෙ අසඛ්ඛාරිකො අඤ්ඤාසමානා තෙරස වෙතසිකා, අකුසලසාධාරණා චන්තාගේ චා ති සන්තරස ලොභදිට්ඨිති සද්ධිං එකුනවිසති ධම්මා සංඛගහං ගච්ඡන්ති, තඤ්ච දුතියෙ අසඛ්ඛාරිකො ලොභමාගොන, තතියෙ තඤ්ච පිතිච්ඡජ්ජනා ලොභදිට්ඨිති සහඅධිසාරස, චතුසො තඤ්ච ලොභමාගොන.

අඤ්ඤාසමානා තෙරස, අකුසලසාධාරණා චන්තාගේ ච ගෙට්ඨා වුත්තා එව. දිට්ඨිවිප්පයුතොනසු මාතො කදවි හොති. දුතියෙඅසඛ්ඛාරිකො ත සොමනසසහගතදිට්ඨිවිප්පයුතො අසඛ්ඛාරිකො. එවං අඤ්ඤාති පි අසඛ්ඛාරිකාති පුබ්බෙ වුත්තතායෙන වෙදිතබ්බාති.

26 පඤ්චමෙ පන පටිසසම්පසුතො අසඛ්ඛාරිකො, දොසො ඉසසා මච්ඡරියං කුකුඤ්චවඤ්චා ති චතුති සද්ධිං පිතිච්ඡජ්ජනා තො එව විසති ධම්මා සංඛගහන්ති. ඉසසාමච්ඡරකුකුඤ්චවාති පනොත්ථ පච්චිකමෙව යොජෙතබ්බාති. සසඛ්ඛාරිකපඤ්චකො පි තඤ්ච පිනමිදොන විසෙසෙත්ථා යොජෙතබ්බා.

පිතිච්ඡජ්ජනා අඤ්ඤාසමානා ද්වාදස, චන්තාරො අකුසලසාධාරණා, ඉමෙ ච ඉසසාදයො චන්තාරො ති විසති ධම්මා. පච්චිකං යොජෙතබ්බාති ති යද ඉසසා හොති තද ඉන්තරාති ත හොනති ති එව එකමෙකං යොජෙතබ්බං. පඤ්චසු සසඛ්ඛාරිකවිතොනසු චිතමිද්ධං සහෙව කදවි හොති. තෙති දවිති සද්ධිං වෙතසිකගණනා කාතබ්බාති.

27 ජදුපිතිවජ්ජිතා සන අඤ්ඤාසමානා එකාදස,
 අකුසලසාධාරණා චතනාතෙ වා නි පනතරසධම්මා උද්ධ-
 වචසහගතෙ සමපසුජ්ජන්ති. විවික්චවාසහගතවිතොන ච
 අධිමොක්ඛවීරහිතා විවික්චජාසහගතා තථෙච පනතරස
 ධම්මා සමුපලබ්භන්ති නි සබ්බස්මා පි ඥාදසාකුසලවිතනා-
 පසාදෙසු පච්චෙකං සොජ්ජමානා පි ගණනවජසන
 සනතධා ච සබ්ගහිතා හවන්ති නි.

සබ්ගහගාථා

28 එකුනවීසට්ඨාරස විසෙකවීස විසති,
 ඥාචීස පනතරසෙති සනතධාකුසලෙ සිතා.
 සාධාරණා ච චතනාතෙ සමානා ච දසාපථර,
 මුද්දසෙතෙ පමුච්චන්ති සබ්බාකුසලෙයොගීතො.

ලොහසහගතවිතොනසු පස්මෙ තථා තනියෙ එකුනවීසති
 ධම්මා ලබ්භන්ති, පඤ්චමෙ තථා සනතමෙ ච අට්ඨාරස, පටි-
 සසමපසුතොනසු පස්මෙ වීසති, ලොහසහගතෙසු දුතියෙ ච
 චතුසො ච ටිනමිඥොත විසෙසෙචො එකවීසති, ඡට්ඨෙ ච
 අට්ඨමෙ ච තෙති සද්ධිමෙච වීසති, පටිසසමපසුතනසසද්ධි-
 රිකො ටිනමිඥොත සහ ඥාචීසති, දවිසු පි මොමුහවිතොනසු
 පනතරසා ත ඵලං සනතධා සබ්ගහො. සාධාරණා නි
 සබ්බාකුසලසාධාරණා. දස සමානා නි, ලොහො දිට්ඨිමාතො
 දෙසො ඉස්සා මච්ඡරියං කුකකුච්චා ටිතා මුද්ධා විවික්චජා
 ති අකුසලසමානා දස.

අහෙතුකචෙතසිකසබ්ගහො

29 අහෙතුකෙසු සන හසනවිතොන තාව ජදුච-
 ජ්ජිතා අඤ්ඤාසමානා ඥාදස ධම්මා සබ්ගහං ගච්ඡන්ති,
 තථා චොට්ඨපතො ජදුපිතිවජ්ජිතා, සුඛසන්තරණ
 ජදුච්චියවජ්ජිතා, මනොධාතුන්තිකාහෙතුකපටිසස්සි-
 යුගලෙ ජදුපිතිවිචියවජ්ජිතා, දවිපඤ්චවිඤ්ඤාණ පකි-
 ණණකවජ්ජිතා තෙ යෙච සබ්ගසහන්ති නි සබ්බස්මා පි
 අට්ඨාරසසු අහෙතුකෙසු ගණනවජසන චතුධා ච සබ්ග-
 හො හොති නි.

30 ආදායකයෙකු දස සතක වා නි වතුබිඳියො,
 අධිකාරසාමන්තකුසල සිතකුසලයෙකු සමගතො.
 අනන්තකුසල සමගත සතක සෙසා යථාරහං,
 ඉති විකාරකො චුතො තො තනනිංසවිධසමගතො.
 ඉතිං විතනාවිසුතනානං සමපයොගකච සමගතං,
 කචො හෙදං යථායොගං විතනන සමමුද්දිසෙ.

හසනවිතන ඡන්දං යපෙතො ඉතරෙ අකුකුසමානා
 ආදායක ධම්මා සමපයොගං ගච්ඡන්ති. වොට්ඨපතෙ නි අහෙ-
 තුකක්ඛිතමනොවිකුකුසලධාතුසං. සුඛසනතිරපණ නි සොම-
 නසසහගතසනතිරණවිතො. මනොධාතුතනිකාහෙතුක-
 පටිසංකප්පගලෙ නි, මනොධාතු පකුකුචාරවච්ඡන-කුසලවි-
 පාකසමපටිච්ඡනවසෙත නිවිධා, තසමා මනොධාතුතනිකං නි
 චුතනා. අහෙතුකමනොවිකුකුසලධාතු පත, වොට්ඨපතාවච්ඡ-
 නකිච්චා එකා කිරියා, තිණණං සනතිරණානං වසෙත නිවිධා
 විපාකා නි වතුබිඳියො හොති. තාසු කුසලාකුසලවිපාකා ඊපෙ-
 කතාසහගතා පටිසංකප්පිච්චමපි සාධෙති. සා ඉධ අහෙතුකප-
 ටිසංකප්පගලං නි චුතනා.

හසනවිතො ආදාය, වොට්ඨපතෙ ව සොමනසසහග-
 ගතසනතිරණෙ ව ඵකාදස, මනොධාතුතනිකො දවිසු ව
 ඊපෙකතාසහගතසනතිරණසු දස, දවිපකච්චිකුකුසලසු
 සතනා නි එවං වතුබිඳියො සමගතො.

අහෙතුකෙසු සතන වෙනසිකා සබ්බත්ථ හොතනි. සෙසා
 යථාරහං යොජ්ඣනබ්බා. ලොකුතනරවිතොසු පකුච්චිධො.
 මහගතවිතොසු පකුච්චිධො, සහෙතුකකාමාවච්චරවිතොසු
 ආදාය විධො, අකුසලෙසු සතනවිධො, අහෙතුකවිතොසු ව ව-
 තුබිඳියො නි එවං විකාරකො තනනිංසවිධො සමගතො
 වෙදිතබ්බො. ඉතිං යථාචුතනතසෙන විතනාවිසුතනා-
 නං වෙනසිකානං සමපයොගකච සමගතකච්චකචො විතන-
 න සමං සහ යථායොගං හෙදං උද්දිසෙ කථෙය්‍යා නි.

ඉති අහිංසාව සම්පන්නතා වෙනසිකසමගතවිතොගො
 නාම දුතියො පඤ්චෙස්ස දො.

තනියො පරිච්ඡෙදො

පතිණණකසංඛගහවිභාගො

1 සම්පසුන්තා යථායොගං තෙපඤ්ඤාස සභාවතො, විතනචෙතසිකා ධම්මා තෙසං දුනි යථාරහං. වෙදනාහෙතුතො කිච්චආරමමණවස්සුතො, විතතුපපාදවසෙතච සංඛගහො නාම නියතෙ.

එකං විතතං ද්විපඤ්ඤාස චෙතසිකා තී තෙපඤ්ඤාස ධම්මා. තෙසං වෙදනාතො, හෙතුතො, කිච්චතො, ආරමණතො, ආරමමණතො, වජ්ජිතො ච යෙ විතුපපාදො හොනති, තෙසං වසෙන සංඛගහො කඤ්ඤිති.

වෙදනාසංඛගහො

2 තස්ථ වෙදනාසංඛගහෙ තාච නිවිධා වෙදනා, සුඛා, දුක්ඛා, අදුක්ඛමසුඛා චා තී. සුඛං, දුක්ඛං, සොමනස්සං, දොමනස්සං, උපෙකඛා තී ච හෙදෙන පන පඤ්චධා හොති.

අතො උත්තාතො යෙව.

3 තස්ථ සුඛසහගතං කුසලවිපාකං කායවිඤ්ඤාණමෙකමෙව, තථා දුක්ඛසහගතං අකුසලවිපාකං. සොමනස්සසහගතවිතතානි පන, ලොහමුලානි චතතාරි, ආදස කාමාවචරසොහනානි, සුඛසනතිරණ-හසනානි ච දො තී අධිසාරස කාමාවචරවිතතානි චෙව පඨම-දුතීය-තතීය-චතුස්ථස්කානසංඛිධානානි චතුචතනාලීස මහගගතලොකුතනරවිතතානි චෙති ආසට්ඨිවිධානි හව-නති. දොමනස්සසහගතවිතතානි පන දො පටිසවිතතා-නෙව. සෙසානි සංඛිධානි පි පඤ්චපඤ්ඤාස උපෙකඛා-සහගතවිතතානෙව චා තී.

කාමාවචරසොභනානි සහෙතුකවිගනානි කුසලවිපාක-
 ක්‍රියාවසෙන ආදස. සුඛසනතිරණං ති සොමනස්ස සහග-
 තං සනතිරණං. භසනං ති හසිතුපපාදවිතතං. එකමෙකං
 ක්‍රියානං එකාදසවිධං ති කතො වතුචගනාලීස. සෙසානී ති,
 වතනාරි ලොභමූලානි, දෝ මොමුහානි, අහෙතුකෙසු කාය-
 විඤ්ඤාණං වජේජනො අකුසලවිපාකානි ඡ, තථා කායවිඤ්ඤ-
 ඤාදො සොමනස්ස සහගතසනතිරණාදො වජේජනො කුසල-
 විපාකානි ඡ, හසිතුපපාදං වජේජනො දො ක්‍රියාවිගනානී ති
 වුද්දස, කාමාවචරසහෙතුකෙසු කුසල-විපාක-ක්‍රියාවසෙන ආ-
 දස, පඤ්චමජ්ඣානිකානි තෙවීසනී ති එවං පඤ්චපඤ්ඤාස-
 විතතානි උපෙකබසහගතානි භවන්ති.

4 සුඛං දුකඛං උපෙකබා නි නිවිධා තත්ථ වෙදනා,
 සොමනස්සං දොමනස්සමිති හෙදෙන පඤ්චධා.
 සුඛමෙකත්ථ දුකඛඤ්ච දොමනස්සං ආසෙ සිගං,
 ආසට්ඨිසු සොමනස්සං සඤ්චපඤ්ඤාසහෙතිග්.

සුඛමෙකත්ථා ති සුඛං එකසමිං එව කුසලවිපාකාහෙතු-
 කකායවිඤ්ඤාණෙ, එවං දුකඛඤ්ච තසමිං එව අකුසලවිපා-
 කෙ. පඤ්චපඤ්ඤාසහෙ ඉතිග් ති පදචේජදො. ඉතරා
 උපෙකබා වෙදනා පඤ්චපඤ්ඤාසවිතොනසු සමපයොගං ගච්ඡ-
 නී ති අපො. සොමනස්සස්ස ක්‍රියානසහගතාවතො ඉධ එකවී-
 සසනවිතතතයො ගභිතො.

හෙතුසංඝයානො

5 හෙතුසංඝයෙ හෙතු* නාම, ලොභො, දොසො,
 මොහො, අලොභො, අදොසො, අමොහො චානි
 ඡබ්බධා† භවන්ති.

ලොභ—දොස—මොහා පාකථා ව. අලොභාදයො හෙට්ඨා
 පකාසිතා.

* සී. හෙතුයො. † සී. ඡදධා.

6 නන්ද පසුව ද්වාගවජ්ජන—ද්විපසුව විඤ්ඤාණ—
 සමපච්චිජ්ජන—සනතිරණ—වොට්ඨපන—හසනවසෙන අට්ඨා-
 රස අහෙනුකවිතනානි නාම. ජෙසසානි සබ්බානි පි එක-
 සතනනි විතනානි සහෙනුකානෙව.

අහෙනුකවිතනානි නාමා නි එතෙසු කොච්චි හෙනු
 සමපයොගං න ගවජ්ජනි, නසමා තානි අහෙනුකානී නි චුච්ච-
 නති. ඉතරෙසු හෙනු සංවිජ්ජනති, නසමා තානි
 සහෙනුකානී නි.

7 නන්දාපි දෙව මොමුහවිතනානි එකහෙනුකානි.
 ජෙසසානි දස අකුසලවිතනානි වෙච්ච ඤාණවිප්පයුතනානි
 ද්වාදස කාමාවචරසොහනානි වෙති ද්වාවිසති දුහෙනුක-
 විතනානි. ද්වාදස ඤාණසමපයුතනකාමාවචරසොහනානි
 වෙච්ච පසුවතිංස මහගගහලොකුහහරවිතනානි වෙති
 සතනවතනාලීස නිහෙනුකවිතනානි නි.

නන්දාපි නි සහෙනුකෙසු විතොසු. ද්විසු මොමුහ—
 විතොසු මොහො එතො ව අකුසලිහෙනු සමපයොගං ගවජ්ජනි,
 නන්දි නන්ද ලොහො වා දෙසොවා. ජෙසසානි දසා නි අට්ඨ-
 ලොහසහගතානි දෙව ව දෙසසහගතානී නි දස. නන්ද ලොහ-
 සහගතෙසු, ලොහො මොහො නි දෙව හෙනු, දෙමනස්ස—
 සහගතෙසු, දෙසො මොහො නි දෙව හෙනු නි. කාමාවචර-
 සොහනකුණවිප්පයුතනවිතොසු අමොහො නන්දි, අලොහො
 අදෙසො නි ඉමෙ දෙව එව හෙනු සමපයුජ්ජනති, නසමා තානි
 පි දුහෙනුකානී නි චුතනානි. ඉතරති සතනවතනාලීස
 අලොහ-අදෙස-අමොහවසෙත නිහෙනුකවිතනානි නි.

8 ලොහො දෙසො ව මොහො ව හෙනු අකුසලා තියො,
 අලොහාදෙසාමොහා ව කුසලාබ්බාකතා තඨා.
 අහෙනුකට්ඨාරසෙකහෙනුකා දෙව දුච්චිති,
 ද්විහෙනුකා මතා සතනවතනාලීස නිහෙනුකා.

කුසලබ්බාකතා නි කුසලිවිතොසු සමපයුතනා කුසලො,
 විපාකවිතොසු ක්‍රියාවිතොසු ව සමපයුතනා තෙ එව අබ්බා-

කතා ති චූළචනාති. අහෙතුකාති විතතාති අට්ඨාරස, එකභේ-
තුකාති ජෙ, දුට්ඨිසති දොට්ඨිසති දභිහෙතුකාති, සත්තචතනා-
ලීස ති හෙතුකාති ති.

කිළචසඞ්ගහො

9 කිළචසඞ්ගහො කිළචානි නාම පටිසංඝි-භවඞ්ගා-
චජ්ජන-දසසන-සවන-සායන-සායන-චූසන-සමපටිචජන-
සනතිරණ-වොට්ඨපන-ජවන-තදුරමමණ-චුතිවසෙන චු-
දදසට්ඨානි භවනති. පටිසංඝි-භවඞ්ගාචජ්ජන-පඤච-
විඤ්ඤාණට්ඨානාදිවසෙන පන තෙසං දසධා ධානහෙ-
දො වෙදිතඛො.

කිළචානි ති විතතුපපාදනං කිළචානි. භවෙන භවං
පටිසංඝහති සංසොජෙතීති පටිසංඝි. එකසමිං භවෙ සබ්බ-
පඨමස්ස විතතස්ස ඉදං කිළචං. භවස්ස අඞ්ගං භවඞ්ගං,
අඞ්ගභාවෙන භවස්ස යාවතායුකා පවතතාපනං. ආචජ්ජනං
ති විතතසනතතියා අභිතචාරමමණාහිමුඛකරණං. දසසන-
සවන-සායන-සායන-චූසනාති පාකචාතෙව. සමපටිචජනං ති
චකචුට්ඨිඤ්ඤාණදීහි විඤ්ඤානස්ස ආරමමණස්ස සමමා පටිචජනං,
ගහණං ති චූතනං හොති. තථා ගහිතස්ස ආරමමණස්ස
සමමා තීරණං විචාරණං සනතිරණං. තසෙසව ආරමමණ-
ස්ස චචස්ථපනං වොට්ඨපනං. ජවනං ති වෙගෙන ගමනං.
තදුරමමණං ති භවඞ්ගවිසයං ආරමමණං අකත්වා ජවනවි-
තතස්ස ආරමමණෙ පවතතනං. ඉදං විපාකවිතනමපි සමානං
ජවනවිතතස්ස ආරමමණෙ පවතතති, තසමා තදුරමමණං ති
චූළචනි. චුති ති චචනං, තිඛ්ඛතතභවතො මුඤ්චනං.

ධානං ති විතතානං කිළචකරණොකාසො. තාති එවා
වෙදිතඛොති— චුතියා අනන්තරං පටිසංඝිකිළචට්ඨානං. පටි-
සංඝියා අනන්තරං භවඞ්ගකිළචට්ඨානං. ආචජ්ජනං අහෙතු-
කක්ඛියාමනොධාතුයා අහෙතුකක්ඛියාමනොවිඤ්ඤාණධාතුයා ච
කිළචං. තස්ස භවඞ්ගානන්තරං එකමෙව ධානං. දසසන-
සවන—සායන—සායන—චූසනකිළචානි දවිපඤ්චවිඤ්ඤාණාති.

තෙසං පඤ්චද්ධාරුවජ්ජනානන්තරං එකමෙව යානං. තතො පරං කමතො සමපට්ඨජන—සන්තිරණ—වොට්ඨපනකිච්චානි වෙදිතබ්බානි. ජවනං පන පඤ්චද්ධාරෙ වොට්ඨපනානන්තරං, මනොද්ධාරෙ ව මනෙද්ධාරුවජ්ජනානන්තරං පවත්නති. වොට්ඨපනං මනොද්ධාරුවජ්ජනෙද්ධවති ඉමානි අහෙදුකක්ඛියා- මනොවිඤ්ඤාණධාතුයා කිච්චානි. තථා හි වකබති, “මනො- ද්ධාරුවජ්ජනමෙව පඤ්චද්ධාරෙ වොට්ඨපනකිච්චං සාධෙති” ති තසමා තසසො අහෙදුකක්ඛියා මනොවිඤ්ඤාණධාතුයා අනන්තරමෙව එකං ජවනකිච්චට්ඨානං. ජවනාවසානෙ තදුරමමණ කිච්චට්ඨානං. භවසස අනොත චුතිකිච්චට්ඨානං හි. ඉති ඉමානි දස කිච්චට්ඨානානි වෙදිතබ්බානි. ඉමෙසං යානානං සුඛාව- ලොධන්ථං පඤ්චද්ධාරවිපී මනොද්ධාරවිපී ව ඔලොකෙතබ්බා.

විභාවනියං පන, “නන්ථ පටිසන්ධියා යානං පටිසන්ධියා- නං. කාමං පටිසන්ධිවිනිමුච්චනං යානං නාම නන්ථි, සුඛගහ- ණන්ථං පන සීලාපුත්තකසස සරීරං | නානාදිසු විය අහෙදෙ පි හෙදපරිකපපනා ති දට්ඨබ්බං. එවා සෙසෙසු පි. දසසනාදී- නං පඤ්චනානං විඤ්ඤාණානං යානං පඤ්චවිඤ්ඤාණට්ඨානං. ආදිසදෙදුක සමපට්ඨජනට්ඨානාදීනං සමගහො. තන්ථ චුති- භවඛගානං අනන්තර පටිසන්ධියානං. පටිසන්ධිආවජ්ජනානං, ජවනාවජ්ජනානං, තදුරමමණාවජ්ජනානං, වොට්ඨපනාවජ්ජ- නානං, කදුචි ජවනචුතිනං තදුරමමණචුතිනඤ්ච අනන්තර භවඛගට්ඨානං. භවඛගපඤ්චවිඤ්ඤාණානං, භවඛගජවනාන- ඤ්ච අනන්තර ආවජ්ජනට්ඨානං. පඤ්චද්ධාරුවජ්ජනසමපට්- ච්ජනානමනන්තර පඤ්චවිඤ්ඤාණට්ඨානං. පඤ්චවිඤ්ඤාණ- සන්තිරණානමනන්තර සමපට්ඨජනට්ඨානං. සමපපට්ඨජන— වොට්ඨපනානමනන්තර සන්තිරණට්ඨානං. සන්තිරණජවනානං, සන්තිරණභවඛගානඤ්ච අනන්තර වොට්ඨපනට්ඨානං. වො- ට්ඨපනතදුරමමණානං, වොට්ඨපනභවඛගානං, වොට්ඨපන- චුතිනං, මනොද්ධාරුවජ්ජනතදුරමමණානං, මනොද්ධාරුවජ්ජ- භවඛගානං, මනොද්ධාරුවජ්ජනචුතිනඤ්ච අනන්තර ජවනට්ඨා- නං. ජවනභවඛගානං, ජවනචුතිනඤ්ච අනන්තර තදුරමම- ණට්ඨානං. ජවනපටිසන්ධිනං, තදුරමමණපටිසන්ධිනං, භවඛග-

පටිසන්ධිනං වා අනතරං චුතිට්ඨානං නාමා ති. චූතනං ඉමිනා නයෙන පන පඤ්චවිසති යානාති හෙනති. තස්මා ඉදං ත සුඡ්ඡති.

පරමත්ථදීපනියං විභාවනියා දොසදස්ස නවසෙත චූතනං— “විභාවනියං පන ‘පටිසන්ධියා යානං පටිසන්ධිට්ඨානං’ ති වචො ‘කාමං පටිසන්ධිවිතිචූතනං යානං නාම තනථි, සුඛගහණත්ථං පන සිලොපුත්තකස්ස සරීරං ති ආදිසු විය අහෙදෙ පි හෙදපරි- කප්පනා ති දට්ඨබ්බං ති’ චූතනං. තං න ගහෙනබ්බං. කාලො හි නාම සභාවතො අවිඡ්ඡමානො පි විතතස්ස විසුං ආරමම- ණභුතො එකො පඤ්ඤනතිධම්මො. තථා හි අට්ඨකථායං, ‘ඉමෙසං අට්ඨනනං මහාවිපාකවිත්තානං විපච්චනට්ඨානං වෙ- ද්දිනබ්බං. එතාති හි වතුසු යාතෙසු විපච්චනති, පටිසන්ධියං, භවබ්බග, චූතියං, තදාරමමණෙ, ති වචො තං විත්ථාරෙහොතන ‘පටිසන්ධිගහණකාලෙ පටිසන්ධි හුත්වා විපච්චනති...අසබ්බෙතියා- මපි ආයුකාලං භවබ්බගං හුත්වා... මරණකාලෙ චූති හුත්වා’ ති [අට්ඨසාලීතී] කාලෙව චූතොතා ති. ඉතරථා කිච්චාති විය යානාති පි චූද්දසවිධාති එව වතනබ්බාති සිසුං ති” ඉදමපි ත සුඡ්ඡති යෙව. යානං කාලස්ස වෙච්චනං ති ගහිතෙ පි විභාවනියා නයෙනෙව පඤ්චවිසති කාලො භවනති. තස්මා හෙට්ඨා චූතනනසාහුසාරෙත දස යානාති වෙද්දිනබ්බාති.

10 තත්ථ දෙව උපෙක්ඛාසගගතසනතිරණානි වෙච්ච අට්ඨ මහාවිපාකානි ච නව රූපාරූපවිපාකානි වෙති එකුත්ථවිසති විතතානි පටිසන්ධි—භවබ්බග—චුතිකිච්චානි නාම. ආවඡ්ඡනකිච්චානි පන දෙව, තථාදස්සන—සවන— සායන—සායන—සුසන—සමපච්ච්ඡනකිච්චානි ච. තිණි සනතිරණකිච්චානි. මනොචාග්චඡ්ඡනමෙව පඤ්චදවා- රෙ වොට්ඨපනකිච්චං සාධෙති. ආවඡ්ඡනදවයවඡ්ඡනානි කුසලාකුසල-එල-ත්‍රියාවිතතානි පඤ්චපඤ්ඤාස ජවන- කිච්චානි. මහාවිපාකානි වෙච්ච සනතිරණනසාහෙවති එකාදස තදාරමමණකිච්චානි.

සනතිරණං ති විපාකගෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතු. සා, කුසලවිපාකා සොමනසසුපෙකබාසහගතවසෙන දුට්ඨා, අකුසලවිපාකා එකවිධා තී තිවිධා. ඉමසමිං පකරණෙ සනතිරණනාමෙනෙව සා චූතතා තත්ථ උපෙකබාසහගතා දුට්ඨා පටිසන්ධිභවඛග-චූති-සනතිරණ-තදුරමමණ-කිච්චවසෙන පඤ්ච කිච්චාති සාධෙති. සා හි අකුසලවිපාකා යද්ද වතුසු අපායෙසු පටිසන්ධිවසෙන පවතනති, තද්ද තත්ථ පටිසන්ධිකිච්චං, නනොපරං යාවතායුකං යථාසමභවං භවඛගකිච්චං, ආයුපරියොසානෙ ව චූතිකිච්චං සාධෙති. යද්ද ව සා දුබ්බලකාමාවචරකුසලකමමුතා මනුසෙසු ජච්චකි-ජාතිබ්බිරුදීතා කුසලවිපාකභාවෙන පටිසන්ධි හුචො පවතනති, තද්ද පි එවමෙව පටිසන්ධි-භවඛග-චූතිකිච්චාති සාධෙති. සොමනසසහගතා පනොසා පටිසන්ධි තා හොති. තියෙසා පි ව සනතිරණතදුරමමණකිච්චාති සාධෙනති. මහාවිපාකානී තී සගෙතුකකාමාවචරවිපාකානී. රුපාවචරවිපාකානී පඤ්ච, අරුපාවචරවිපාකානී වතතාරී ති නව මහගගනවිපාකානී. පඤ්චආරුවජ්ජනං මනොආරුවජ්ජනං ති ඉමාති දො විතතාති ආරමමණකිච්චං සාධෙනති. තථා කුසලොකුසලවිපාකානී දො වකඛුචිඤ්ඤාණානි, දසසනකිච්චං, දො සොතවිඤ්ඤාණානි සවනකිච්චං, දො සාතවිඤ්ඤාණානි සායනකිච්චං, දො ජීවහාවිඤ්ඤාණානි සායනකිච්චං, දො කායවිඤ්ඤාණානි චූසනකිච්චං, දො ව සමපටිච්ජනානි සමපටිච්ජනකිච්චං සාධෙනති. තිණ්හි තියෙසා විපාකාගෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතුවො සනතිරණකිච්චං සාධෙනති. ආවජ්ජනආයං ති පඤ්චආරුවජ්ජනඤ්ච මනොආරුවජ්ජනඤ්ච. ඉතරුති ආදස අකුසලානි, එකං හසිභුපපාදවිතතං, කාමාවචරුදීකුසලොති එකවිසති, ක්‍රියා-විතතානි සතතරස, ලොකුතතරඵලවිතතානි වතතාරී ති පඤ්චපඤ්ඤාස විතතානි ජච්චනකිච්චානි.

11 තෙසු පන දො උපෙකබාසහගතසනතිරණ විතතානි පටිසන්ධි-භවඛග-චූති-තදුරමමණ-සනතිරණ-වසෙන පඤ්චකිච්චානි නාම. මහාවිපාකානි අමඨ පටිසන්ධිභවඛගචූතිතදුරමමණවසෙන වතුකිච්චානි. මහ-

ගහනවිපාකානි නව පටිසංඛිභවඛගචුතිවසෙන තිකි-
ව්වානි. සොමනස්සසහගතං සනතිරණං සනතිරණ-
තද්දරමමණවසෙන දුකිව්වං, තථා වොට්ඨපනඤච වො-
ට්ඨපනාවජ්ජනවසෙන. සෙසානි පන සබ්බානි පි ජවන-
මනොධාතුනතික-දවිපඤචවිඤ්ඤාණානි යථාසම්භව-
මෙකකිව්වානි ති.

සෙසානි ති පඤචපඤ්ඤාස පුබ්බෙ චුතතානි ජවන-
විතතානි, පඤචචාරවජ්ජනං දො සමපටිව්ජනවිතතානි ති
මනොධාතුනතිකං, දස දවිපඤචවිඤ්ඤාණවිතතානි ති අට්ඨ-
සට්ඨි විතතානි. ඉමෙසං කිව්වානං වණණතා විසුද්ධිමග්ගෙ
ආගතනසෙතාපි වෙදිතබ්බා.

**12 පටිසංඛාදයො නාම කිව්වනෙදෙන චුද්දස,
දසධා ධානහෙදෙන විතතුපපාද පකාසිතා.
අට්ඨසට්ඨි තථා දො ව නවට්ඨ දො යථාකකමං,
එක-දවි-ති-වතු-පඤචකිව්වට්ඨානානි නිදදිසෙ.**

හෙට්ඨා චුතතනසෙන අට්ඨසට්ඨි විතතානි එකකිව්වානි
ව එකට්ඨානානි ව. සොමනස්සසහගතසනතිරණං (සොමන-
ස්සසහගතාහෙතුකවිපාකමනොවිඤ්ඤාණධාතු), තථා වොට්ඨ-
පනං (උපෙකබ්බාසහගතාහෙතුකක්‍රියාමනොවිඤ්ඤාණධාතු),
ඉති ඉමානි දො විතතානි දවිකිව්වානි දවිට්ඨානානි ව. නව
රූපාවචර රූපාවචරවිපාකානි තිකිව්වානි ත්ට්ඨානානි ව. අට්ඨ
කාමාවචරසහෙතුකවිපාකානි වතුකිව්වානි වතුට්ඨානානි ව.
දො උපෙකබ්බාසහගතසනතිරණානි (උපෙකබ්බාසහගතාහෙතුක-
විපාකමනොවිඤ්ඤාණධාතු) පඤචකිව්වානි පඤචට්ඨානානි වා ති.

චාරසංඝයො

**13 චාරසංඝයො චාරානි නාම, චක්ඛුචාරං, සො-
නචාරං, ඝානචාරං, ජීවහාචාරං, කායචාරං, මනො-
චාරඤචති ජබ්බිධානි හවනති.**

14 තප්ඵ චක්ඛුමෙව චක්ඛුචාරං, තඨා සොනාද-
සො සොතචාරදීනි. මනොචාරං පන භවඛගං ති
පච්චවති.

15 තප්ඵ පඤ්චචාරචජ්ජන-චක්ඛුචිඤ්ඤාණ-සමප-
ට්ඨජන-සන්තිරණ-වොට්ඨපන-කාමාවචරජවන-තදුර-
මමණවසෙන ජවනනාලීස විතනානි චක්ඛුචාරෙ යථාරහං
උපපජ්ජති, තඨා පඤ්චචාරචජ්ජන-සොතචිඤ්ඤාණා-
දිවසෙන සොතචාරදීසු පි ජවනනාලීසෙව භවති ති
සබ්බඨා පි පඤ්චචාරෙ චතුපඤ්ඤාස විතනානි කාමාව-
චරනෙවා ති වෙදිතබ්බානි.

පඤ්චචාරචජ්ජනං එකං, දො චක්ඛුචිඤ්ඤාණානි, දො
සමපට්ඨජනවිතනානි, තිණ්ණ සන්තිරණානි, එකං වොට්ඨපනං,
අකුසලවිතනානි චාරදස, එකං හසිතුප්පාදවිතනං, සහෙතුකා-
කාමාවචරෙසු, අට්ඨ කුසලානි අට්ඨ ක්‍රියාවිතනානි ති සොලසා
ති එවං අට්ඨතිංස විතනානි. සහෙතුකාකාමාවචරවිපාකානි ච
තිණ්ණ සන්තිරණානි වා ති ඉමානි එකාදස තදුරමමණවිතනානි.
තෙසු පන තිණ්ණ සන්තිරණානි පුබ්බෙ ගතිතතනා අවසි-
ට්ඨති අට්ඨති සද්ධිං සබ්බානි ජවනනාලීස භොනති. එවං
සොතචාරදීසු දවිතනං චක්ඛුචිඤ්ඤාණානං යානෙ දො දො
සොතචිඤ්ඤාණාදීනි යපෙඨා තථෙව ජවනනාලීස භොනති.

16 මනොදවාරෙ පන මනොචාරචජ්ජන-පඤ්ච-
පඤ්ඤාස-ජවන-තදුරමමණවසෙන සත්තසට්ඨි විතනානි
භවති එකුනවිසති පටිසංඝි-භවඛග-චුතිවසෙන
චාරවිමුත්තානි.

ජවනවිතනානි පුබ්බෙ චුත්තනසෙන පඤ්චපඤ්ඤාස,
ඉධ තදුරමමණවිතනානි එකාදස, එකං මනොචාරචජ්ජනං
ති සත්තසට්ඨි විතනානි. එකුනවිසති පටිසංඝිවිතනානි
පුබ්බෙ චුත්තනෙව තානෙව භවඛගවසෙන පවත්තනති. භව-
ඛගං ති මනොචාරං, තං චාරවිමුත්තං. ත හි චාරං චාරෙත
පවත්තති. ඉමෙසු පන දො සන්තිරණවිතනානි සන්තිරණ-

තදුරමමණවසෙත, අට්ඨ සහෙතුකකාමාවචරවිපාකානි තදු-
රමමණවසෙත ආරතො පි පවත්තනති. රුපාවචරුරුපාවච-
රවිපාකානි පත නව සබ්බථා පි ආරවිමුත්තනානෙව.

17 තෙනසු පන දව්පඤ්චවිඤ්ඤාණානි චෙව මහගග-
තලොකුත්තරජවතානි චෙති ඡන්තිංස යථාරහමෙත-
ආරිකවිත්තානි නාම. මනොධාතුන්තිකං පන පඤ්ච-
ආරිකං. සුඛසන්තිරණ-වොට්ඨපන-කාමාවචරජවතා-
නි ඡආරිකවිත්තානි. උපෙකඛාසගගන-සන්තිරණ-
මහාවිපාකානි ඡආරිකානි චෙව ආරවිමුත්තනානි ච.
මහගගනවිපාකානි ආරවිමුත්තනානෙවාති.

දව්පඤ්චවිඤ්ඤාණානි යථාරහං චකඛු-සොත-සාණජවහා-
කයආරවසෙත එකආරිකානෙව. එවං මහගගන-ලොකු-
ත්තරජවතානි පි මනොආරෙ යෙව පවත්තනතො එකආරි-
කානි. මනොධාතුන්තිකං ති පඤ්චආරචජ්ජනං ඤෙ ව
සමපට්චජ්ජනවිත්තානි. ඤෙ උපෙකඛාසගගනසන්තිරණානි.
මහාවිපාකානි ති අට්ඨ සහෙතුකකාමාවචරවිපාකානි.

18 එකආරිකවිත්තානි පඤ්චඡආරිකානි ච,
ඡආරිකවිමුත්තනානි විමුත්තනානි ච සබ්බථා.
ඡන්තිංසති තථා තිණ් එකතිංස යථාකකමං,
දසධා නවධා චෙති පඤ්චධා පට්ඨිපයෙ.

පඤ්චඡආරිකානි ති පඤ්චආරිකානි ච ඡආරිකානි
ච. ඡආරිකවිමුත්තනානි ති ඡආරිකානි පි ආරවිමුත්තනානි
පි. විමුත්තනානි ච සබ්බථා ති. සබ්බථා ආරවිමුත්තනානි.
තානි කමතො වුච්චන්ති. කථං? දව්පඤ්චවිඤ්ඤාණානි දස,
මහගගනකුසලක්ඛියාවසෙත අට්ඨාරස, ලොකුත්තරමගගඵලව-
සෙත අට්ඨානි ඉමානි ඡන්තිංස විත්තානි එකආරිකානි.
එකං පඤ්චආරචජ්ජනං, ඤෙ සමපට්චජ්ජනවිත්තානි ති ඉමානි
තිණ් පඤ්චආරිකානි. සොමකසුසගගනසන්තිරණං, වො-
ට්ඨපනං, එකුත්තිංස කාමාවචරජවතානි ති එකතිංස ඡආ-
රිකවිත්තානි. එත්ථ වොට්ඨපනං මනොආරෙ මනොආරු-

වජ්ජනවසෙන පවතනති, සුඛසතතිරණං සතතිරණතදුර-
 මමණවසෙන දසධා ති ජො ඊපෙකබාසගගනසතතිරණාති,
 අට්ඨ ව කාමාවචරසහෙතුකවිපාකාති ති දස. තත්ථ ජො
 සතතිරණාති සතතිරණතදුරමමණව:සන, අට්ඨ කාමාවචර-
 සහෙතුක-විපාකාති තදුරමමණවසෙතෙව ඡසු දොරෙසු පව-
 තනනති. ඉමාති දස පි යද පටිසනිවසෙත පවතනනති,
 තද දොරවිමුත්තාති ගොනති, තසමා එතාති ඡදොරිකාති පි
 දොරවිමුත්තාති පි. නවධා ති නව මහගගනවිපාකවිත්තාති.
 තාති සබ්බථා දොරවිමුත්තාති. එවං එකදොරික-පඤ්චදො-
 රක-ඡදොරික-ඡදොරික දොරවිමුත්ත-දොරවිමුත්තවසෙත පඤ්ච
 ධා සබ්ගහො වෙදිතබ්බො.

ආරමමණසබ්ගහො

19 ආරමමණසබ්ගහෙ ආරමමණාති නාම, රූපා-
 රමමණං, සද්දරමමණං, ගන්ධාරමමණං, රසාරමමණං,
 ජොට්ඨබ්බාරමමණං, ධම්මාරමමණපඤ්චති ඡබ්බිධාති
 භවනති.

20 තත්ථ රූපමෙව රූපාරමමණං තථා සද්දදයො
 සද්දරමමණාදිති. ධම්මාරමමණං පන පසාද-සුචුමරූප-
 විත්ත-චෙතසික-නිබ්බාන-පඤ්ඤනතිවසෙත ඡධා
 සබ්ගසනති.

පසාද ති වකචුසොභාදිකා පඤ්ච පසාද. තෙ රූපස-
 බ්ගහවිහාගෙ ආවිහවිසසනති, එවං සොලස සුචුමරූපාති පි
 ඡ පඤ්ඤනතියො ව අට්ඨමපටිච්ඡෙදෙ චුත්තා තා තතො
 වෙදිතබ්බො. ඉතරුති පදති පාකවාතෙව.

21 තත්ථ වකචුදොරිකවිත්තානං සබ්බසමපි රූප-
 මෙව ආරමමණං, තඤ්ච පච්චුප්පනනමෙව. තථා සො-
 නදොරිකවිත්තාදිනමපි සද්දදිති, තාති ව පච්චුප්පනන-
 නි සෙව. මනොදොරිකවිත්තානං පන ඡබ්බිධමපි පච්චු-
 ප්පනනමනිනං අනාගතං කාලවිමුත්තඤ්ච යථාරහමා-

රමමණං හොති. ජායමිච්චන්දනානානාසද්ධි පටිසංඝි-භව ඛිං-
චුතිසංඛිතානානං ජබ්බිධමපි යථාසමභවං සෙභුමසානානා
භවනතරෙ ජඤ්ජරගහිතං පවචුප්පනනමනිතං පඤ්ඤ-
තනිභුතං වා කමමකමමනිමිතන-ගතිනිමිතනසමමතං
ආරමමණං හොති.

ජබ්බිධමපි ති රූපාදි ජප්පකාරං. මනොචාරිකවිතානං
කථං පවචුප්පනනං රූපාදි ආරමමණං හොති? පරවිතනවිජා-
නනකාලෙ හි පරසස හදසරූපං පසසති, දිබ්බාය සොනධා-
තුයා සද්දං සුණාති. එවං පවචුප්පනනාති අනාගතාති ව රූපා-
දීති ආරමමණාති යොගිතො මනොචාරෙ ආපාථං ආගච්ඡනති.
අනිතාති පන සබ්බසාධාරණාති. කාලවිචුචනං ති තිබ්බා-
නසද්ධි පඤ්ඤතනි ව. තෙසු තිබ්බානං අරියානමෙව ආර-
මමණං, පඤ්ඤතනි සබ්බසං. පටිසංඝියා යං ආරමමණං
තදෙව භවඛිංසස, තදෙව චුතියා. තසමා චුතනං-පටිසංඝි-
භව ඛිංචුතිසංඛිතානානං ති. ඉමානි එකුතවිසති පටිසංඝි-
විතනාති පඤ්චමපරිචෙඡදෙ පාකථාති භවිසසනාති, තථා
කමම-කමමනිමිතන-ගතිනිමිතනාති. සෙභුමසානානා ති
කසමා චුතනං? යසමා අසඤ්ඤභවතො ච්චිචා අඤ්ඤසමි-
භවෙ උප්පනනානං චුතිකාලෙ කමම-කමමනිමිතන-ගතිනිමි-
තනානං අසභවො, යසමා ව අරූපාවචරභවතො කාමාවචර-
භවෙ උප්පනනානං ගතිනිමිතනං ත උප්පභවති. ජඤ්ජර-
ගහිතං ති ජසු අඤ්ඤතරචාරෙන ගහිතං.

22 මනසු වනචුචිඤ්ඤාණාදීනි යථාකාමං රූපාදි-
එකෙකාරමමණාගොව. මනොධාතුතනිකං පන රූපා-
දිපඤ්චාරමමණං. මසසානි කාමාවචරවිජාකානි භසන-
විතනපඤ්චති සබ්බථා පි කාමාවචරමමණාගොව.
අකුසලානි චෙව ඤාණවිප්පසුතනකාමාවචරජචනානි
චෙති ලොකුතගරෙ ජජිතසබ්බාරමමණානි. ඤාණසමප-
සුතනකාමාවචරකුසලානි චෙව පඤ්චමප්ඤානසංඛිතං
අහිංසකුසලපඤ්චති අරහතනමගභච්ච ජජිතසබ්බාර-
මමණානි. ඤාණසමපසුතනකාමාවචරත්‍රියානි චෙව ත්‍රියා-

භික්ඛුන් වෙහෙරවැසිවරුන් සඳහා පි සඳහා මම මොනානි. ආරාධනා පුත්තවතුන් මහගහනාරම මොනානි. සෙසානි මහගහනවිතානි සඳහානි පි පඤ්ඤානාරම මොනානි. ලොකුතාරවිතානි නිබ්බානාරම මොනානි නි.

මනෝධාතුතනිකං නි පඤ්ඤාද්වාරවජ්ජනං ඉද්ධි ව සමප-
ට්ඨිතනානි. සෙසානි කාමාවච්චරවිජාකානි නි එකා අකු-
සලිච්චාකසනාරණං, ඉද්ධි කුසලවිජාකසනාරණානි, අධ්ධි ව
සහෙතුකවිජාකානි නි එකාදස විජාකවිතානි. යද්ද කාමාව-
ච්චරකුසලිච්චාකානි රූපාවච්චරාදිධමෙම ආරඛ්භ උපපජ්ජනනි,
තද්ද තෙසං අවසානෙ ඉමාන එකාදස විතානනි තද්දරමමණ-
වසෙත නුපපජ්ජනනි. තත්ත තද්දරමමණුපපාදෙ තතෙව. තථා
හි චතුස්සරිච්චෙඡදෙ චකකිනි— “කාමාවච්චරච්චතාවසානෙ
කාමාවච්චරසතානං කාමාවච්චරධමෙමසෙව ආරමමණභුතෙසු
තද්දරමමණං ඉච්චනනි නි”. තසමා, එතානි කාමාවච්චරතෙ-
ව. කථං අකුසලානි ලොකුතාරවජ්ජනාරම මොනානි? කාමා-
වච්චරකුසලානි කතො මහගහනජකිකානානි වා සමාපජ්ජිතො තානි
අයොනිසො මනසිකරුතාසං පුඤ්ඤනසං අකුසලිච්චාක-
නං ආරමමණානි හොනනි යෙව. චුතතං හෙතං පට්ඨානො-
“කුසලො ධමමො අකුසලො ධමමො ආරමමණපච්චයෙන
පච්චයො. දුතං දුතො සිලං සමාදිසිතො උපොසථකඉච්චං කතො
තං අසංසාදෙති අභිනන්දනි. තං ආරඛ්භ රුගො උපපජ්ජනි,
දිට්ඨි උපපජ්ජනි, විචිකිච්චා උපපජ්ජනි, උඤ්චිච්චං උපපජ්ජනි,
දෙමනසං උපපජ්ජනි... කිංතා චුට්ඨිතො කිංතං අසංසාදෙති
අභිනන්දනි. තං ආරඛ්භ රුගො උපපජ්ජනි, දිට්ඨි උපපජ්ජනි,
විචිකිච්චා උපපජ්ජනි, උඤ්චිච්චං උපපජ්ජනි, කිංතෙ පරිභිතෙ
විප්පට්ඨාරිසං දෙමනසං උපපජ්ජනි” නි [නිකපට්ඨානෙ
පඤ්ඤාවාරවිභවෙහ]. එවං ලොකුතාරවජ්ජනා සඳහා පි
ධමමො අකුසලිච්චාකානං ආරමමණපච්චයෙන පච්චයො හොනනි.

ඤ්ඤාසමපසුතනකාමාවච්චරකුසලානි පුඤ්ඤනානඤ්ඤ
සෙබ්බාඤ්ඤ, එවං අභිඤ්ඤවිතනමප්. සෙබ්බා ඉමෙහි කාමාව-
ච්චරවිතොහෙව අතතනො මගහඵලානි පච්චවෙකකනනි, අභි-
ඤ්ඤවිතොතන ව ඉතරෙසං සෙබ්බානං විතතං ජානනනි.

පරියාපනත—රූපායනත—සද්දයනතාදි--ධම්මානං. ආයු කි
 තෙසං මහනොතා බණො, යසමිං සතනරස විනතකබණො
 උපපජ්ජිතො නිරුජ්ඣනති. දව්ඛනතුං භවබෙග චලිතෙ ති
 එත්ථ, පයමං භවබගචලනං, දුතියං භවබගුපචෙඡදො ති
 වොහරනති. චක්ඛුචිඤ්ඤාණං ති ආදිපදනං උපපජ්ජිතො
 නිරුජ්ඣනති ති එතෙන සමබ්බො වෙදිතබ්බො. ලද්ධ-
 පපච්චයං ති උදො පච්චයො එතෙනා ති උද්ධපපච්චයං.
 මුච්ඡාකාලාදිසු පඤ්ච, ඡ වා ඡවානාති ඡවනති, තසමා
 යෙහුයෙයනා ති ආහ. සතනකබනතුං ති සතනවාරං, සතන
 ඡවනාති ඡවනති ති අත්ථො. ඡවනානුබ්බොති ති, පරි-
 සොතගාමිති තාවමිච උදකං, ඉමාති තදුරමමණාති කිඤ්චි
 කාලං ඡවනමනුබ්බනති. යසමා ඉමාති භවබගසස ආරමම-
 ණං මුඤ්චිතො ඡවනාරමමණෙ පවතනනති, තසමා තදුරමම-
 ණාති ති වුච්චනති.

“එත්ථ ච විප්‍රිවිනතපපච්චනතියා සුබගහණත්ථං අමොඛාපමා-
 දිකං ආහරනති. තත්‍රිදං අමොඛාපමාමතතං. එකො කීර
 පුරිසො එලීතමබරුකබමුලෙ සසීසං පාරුචිතො නිද්දයනොතො
 ආසනෙන පතිතසස අමබඵලසස සදෙදන පබුජ්ඣිතො සීසතො
 වත්ථං අපනෙතො චක්ඛුං උමමීලෙතො දිසවො ච නං ගහෙතො
 මද්දිතො උපසිඛිතිතො පකකභාවං ඤ්ඤො පරිභුඤ්ජිතො මුබග-
 නං සහ සෙමෙන අඤ්ඤාහරිතො පුත තත්ථෙච නිද්දයති.
 තත්ථ පුරිසසස නිද්දයනකාලො විය භවබගකාලො. ඵලසස
 පතිතකාලො විය ආරමමණසස පසාදසට්ඨකකාලො. තසස
 සදෙදන පබුඤ්චකාලො විය ආචජ්ජනකාලො. උමමීලෙතො
 මලොකිතකාලො විය චක්ඛුචිඤ්ඤාණපච්චනතිකාලො. ගතිත-
 කාලො විය සමපච්ච්ඡනකාලො. මද්දනකාලො විය සනතීරණ-
 කාලො. උපසිඛිතකාලො විය වොට්ඨපනකාලො. පරිහො-
 ගකාලො විය ඡවනකාලො. මුබගනං සහ සෙමෙන අඤ්ඤා-
 හරණකාලො විය තදුරමමණකාලො. පුත නිද්දයනකාලො
 විය පුත භවබගකාලො” [විභාවතී ම.]

9 එතනාවතා, චූද්දස විපිවිතනුප්පාද, දෙව භවබල-
 වලනානි, පුබ්බවානිතකමෙකවිතනකකිණං නි කසා
 සතනරස විතනකකිණානි පරිපුරෙනති, තඤා පරං
 නිරුපකිති. ආරම්මණමෙතං අනිමගනනං නාම ගොවරං.
 යාව තදුරම්මණුප්පාද, පන අප්පහොනනානිතකමාපාඨ-
 මාගතං ආරම්මණං මගනනං නාම. තස්ස ජවනාව-
 සාතෙ භවබලපාතො ව හොති, තස්සී තදුරම්මණුප්පා-
 දෙ. යාව ජවනුප්පාද පි අප්පහොනනානිතකමාපාඨමා-
 ගතං ආරම්මණං පරිතනං නාම. තස්ස ජවනමපි අන-
 ප්පජ්ජිකා චිතතිකකිතනුං වොට්ඨපනමෙව පටනනති,
 තඤා පරං භවබලපාතො ව හොති. යාව ගොවරප-
 නුප්පාද ව පන අප්පහොනනානිතකමාපාඨමාගතං
 නිරුධාසනමාරම්මණං අනිපරිතනං නාම. තස්ස
 භවබලවලනමෙව හොති, තස්සී විපිවිතනුප්පාදෙ. 9-
 වෙවචං චකුච්චාරෙ තඨා සොතිච්චාරදිසු ගෙති සකකාඨා
 පි පකුච්චාරෙ තදුරම්මණ-ජවන-ගොවරපන ගොස-
 වාරසබ්බාතානං චතුතනං වාරනං යඨාකතමං ආරම්ම-
 ණනුතා විසයප්පවනති චතුධා ගෙදිතකකා.

චූද්දස විපිවිතනුප්පාද නි පසුදච්චාරවජ්ජනාදගො වො-
 ට්ඨපනපරිසනනා පකුච්ච විතනුප්පාද, සතන ජවනානි, දෙව
 ව තදුරම්මණානි නි චූද්දස. පුබ්බවානිතකං නි භවබල-
 වලනතො පුබ්බ යෙව රුපාදිආරම්මණසස සිතිප්පතනකාල-
 පරිසනනං එකං විතනකකිණං යං අනිතභවබලං නි චූච්චති.
 රුපාදිආරම්මණං සිතිප්පතනමෙව අපාඨමාගච්ඡති. තස්ස ආපා-
 ඨාගමතෙ එකවිතනකකිණො විතිවතනති. තං සකාය ඉදං චූ-
 තනං. එත්ථ ආරම්මණං අනිමගනනං නි ආදි ආපාඨාගමනව-
 සෙතෙව වෙදිතබ්බං. යද හි එකවිතනකකිණානිතකං සිපිප්ප-
 තනං ආරම්මණමාපාඨමාගච්ඡති, තද පකුච්චාරවිපි පරිපුරා
 හොති. තස්මා ඉදං ආරම්මණං අනිමගනනං නි චූච්චති.
 යද පනාපාඨාගමතෙ තගො විතනකකිණො විතිවතනනති, තද
 තස්සාරම්මණසස ආයු ජවනාවසාතෙ යෙව පරිකකියං ගච්ඡති.

තසමා තත්‍ර තදුරමමණානි තප්පවත්තනානි, ජවනාවසානෙ යෙව භවඛගපාතො භොති. යද් ආරමමණස්ස ආපාඨාගමනෙ අට්ඨ වා නව වා විත්තකඛණා විනිවත්තනානි, තද් තං ආරමමණං පරිත්තං නාම භොති. තදුරමමණං-ජවන-වො-ට්ඨපනමොසවාරසඛබ්බාධානං ති, යස්මිං තදුරමමණං පවත්තනති සො තදුරමමණවාදෙ. එවං ජවන-වොට්ඨපනවාදං යස්මිං එකමපි විද්‍රවිත්තං නුප්පජ්ජති සො මොසවාදෙ.

10 විපිවිත්තානි සතොතව විතතුප්පාද්‍ය චතුදදස, චතුපඤ්ඤස විස්ථාග පඤ්චොඤාචර යථාරහං.

සත්තා ති, පඤ්චොඤාචරජ්ජනං, චකචුචිඤ්ඤණාදිකං එකං, සමපට්ඨජනං, සන්තීරණං, වොට්ඨපනං, ජවනං, තදුරමමණං ති සත්තප්පකාරකානි විපිවිත්තානි. තෙ පන, සත්ත ජවනානි ඤො ව තදුරමමණානි ති කත්වා චුදදස විතතුප්පාද්‍ය භවන්ති. විස්ථාග විස්ථාරතො පන සඛබ්බානි පි චතුපඤ්ඤස කාමාවචරවිත්තානි පඤ්චොඤාචර යථාරහං පවත්තනති.

අයමෙස්ස පඤ්චොඤාචර විපිවිත්තප්පවත්තිනසො.

මනොචොරවිපි

11 මනොචොරෙ පන යදි විභුතමාරමමණං ආපාඨමාගචජති, තතො පරං භවඛගචලනමනොචොරවජ්ජනජවනාවසානෙ තදුරමමණපාකානි පවත්තනති, තතො පරං භවඛගපාතො. අවිභුතෙ පනාරමමණ ජවනාවසානෙ භවඛගපාතො ව භොති, තස්මි තදුරමමණුප්පාදෙ ති.

විභුතං ති සමමාගහිතං, පාකට්ටං. යං කිඤ්චි අනීතානාගතපවච්චප්පනං කාලිවිමුත්තං වා මනොචොරෙ පාකට්ටාකාරෙත ඊපට්ඨාති, තං විභුතං නාම, ඉතරං අවිභුතං නාම.

12 විපිවිත්තානි තිණෙව විතතුප්පාද්‍ය දසෙරිතා, විස්ථාරෙන පනෙසෙකවත්තාලීස විභාවසෙ.

මනෝදොරාවජ්ජනං, ජවනං, තදුරමමණ්ණෙඤ්චනී ඉමානි තිණ්ණේ යෙව විතතානි ඉමිසසං චීපියං පවත්තනනි. විජ්ජා-රෙන පන, කාමාවචරානි කුසලාකුසලක්‍රියාජවතානි එකුත-තිංස, තිණ්ණේ සන්තීරණානි අට්ඨ සහෙතුකකාමාවචරවිජ්ජානානී ති එකාදස තදුරමමණ්ණභාවෙන, එකං මනෝදොරාවජ්ජනං ති එකවතනාලීස විතතානි මනෝදොරකාමාවචරවිජ්ජියං පවත්තනනි.

අයමෙඤ්ච පරිත්තජවතවාගේ.

පරිත්තජවතවාගේ ති කාමාවචරජවතතයො.

අප්පනාවිච්චි

13 අප්පනාජවතවාගේ පන විභුතාවිභුතහෙදෙ නත්ථි, තථා තදුරමමණ්ණප්පාදෙ ච. තඤ්ච හි ඤාණසම්ප-සුත්තකාමාවචරජවතානමට්ඨනනං අඤ්ඤාතරසමිං පරි-කමමොපචාරනුලොමගොත්‍රභුතාමමන* චතුකඛතභු-තිකඛතභුමෙව චා යථාකකමං උප්පජ්ජ්ඤා නිරුද්ධාන-නතරමෙව† යථාරහං චතුඤ්චං පඤ්චමං චා ජබ්බිසති-මහගගනලොකුතතරජවතෙසු යථාභිනිහාරවපසන යං කිඤ්චි ජවනං අප්පනාවිච්චිමොතරති. තඤ්චා පරං අප්ප-නාවසානෙ භවබ්ගපාතො ච හොති.

අප්පනා ති (අජිණො) ඤානං, බලවසමාධි ති චුත්තං හොති. එඤ්ච අතිවිභුතමෙව ආරමමණං ඉවජ්ජනබ්බං, තසමා විභුතාවිභුතහෙදෙ නත්ථි. අප්පනාජවතසස අතිසන්තාතානා තදුරමමණ්ණප්පාදෙ පි තත්ථි. අප්පනා පි හි භවබ්ගසොතො විස පවත්තනි. ඤාණසම්පසුත්තානි කුසලානි චත්තාරී, ක්‍රියානි චත්තාරී ති අට්ඨ කාමාවචරජවතවිතතානි. පරිකමමං ති අප්පනාය පරිකමමං. තසසා යෙව ආසන්තභාවෙන උපචාරං, පුබ්බෙ පරිකමමවිතතානං, උපරි අප්පනාය ච අනුලොමතතො අනුලොමං. යං පන පරිත්තකාමාවචරගොත්තං අතිභවිඤ්චා

* ම. ගොත්‍රභු. † සී. නිරුද්ධෙ තදනතරමෙව.

මහගහනලොකුතතරගොතනං භාවයති උපපදෙති, තං ගොත්‍රභු තී වුච්චති. එතෙසං විත්ථාරකථා විසුද්ධිමග්ග පඨවිකසිණනිදෙදසෙ, තථා ඤාණදසස නවිසුද්ධිනිදෙදසෙ ආගනනසෙත වෙදිතබ්බා. මහගහනජවනාති අට්ඨාරස, ලොකුතතරුති අට්ඨා ති ජබ්බිසති. අතිනීහරණං (අතිනීරීරණං) විතතපසගොසාධනං අතිනීභාරෙ, තසස නිපථනතිවසෙතා යථාභිනීභාරං. රූපාවචරුරූපාවචරලොකුතතරජවනාතං අනුකුලභාවනානුරූපං තී වුතතං හොති.

14 තත්ථ සොමනස්සසහගතජවනානගතරං අප්පානා පි සොමනස්සසහගතා ව පාවිකඛබ්බබ්බා, උපෙකබ්බාසහගතජවනානගතරං උපෙකබ්බාසහගතා ව. තත්ථාපි කුසලජවනානගතරං කුසලජවනඤ්චව ගෙට්ඨිමඤ්ච ඵලතතයමපෙපති, ක්‍රියාජවනානගතරං ක්‍රියාජවනං අරහතතඵලඤ්චා තී.

තත්ථා තී අප්පනාජවනචාරෙ, පරිකමමභුතොසු කාමාවචරජවතොසු සොමනස්සසහගතජවනානගතරං චතුතතං ක්කාභාතං වසෙත අප්පනා පි සොමනස්සසහගතා ව පාවිකඛබ්බබ්බා, ඉච්ඡිතබ්බා. පරිකමමභුතාතඤ්ච උපෙකබ්බාසහගතකාමාවචරජවනාතං අතනතරං පඤ්චමජ්ඣාතසඛිනාතා උපෙකබ්බාසහගතා ව අප්පනා පාවිකඛබ්බබ්බා. කාමාවචරුතං ක්‍රියාජවනාතමතනතරං රූපාවචරුරූපාවචරං ක්‍රියාජවනං.

15 දවනතිංස සුඛපුඤ්ඤමහා දවාදසොපෙකබ්බකා පරං, සුඛතක්‍රියතො අට්ඨ ජ සමෙහානති උපෙකබ්බකා. පුඨ්ඨජනාන සෙකබ්බාතං කාමපුඤ්ඤතිහෙතුතො, තිහෙතුකාමක්‍රියතො විතරුගානමප්පනා.

සුඛපුඤ්ඤමහා තී දවිති සොමනස්සසහගතතිහෙතුකාමාවචරකුසලිවිතොති, චතතාරී කුසලජ්ඣාතවිතතාති අට්ඨවිසති ව ලොකුතතරසෙබ්ජ්ඣාතසමපයුතනවිතතාති තී දවනතිංස අප්පනාවිතතාති සමභවනති. දවිති උපෙකබ්බාසහගතතිහෙතුකාමාවචරකුසලිවිතොති, පඤ්චමජ්ඣාතිකං ඵකං,

වතතාරි අරුපාවචරකුසලාති, පඤ්චමජ්ඣානසමපයුතතාති ව සත්ත ලොකුතතරසෙබ්විතතාති ති දවාදස අප්පනාච්චායාති සමභවන්ති. සුඛිතක්ඛියතොති ද්විති සොමනස්සසහගතාති-හෙතුකකාමාවචරක්ඛියාචිත්තොති, වතතාරි ක්‍රියාපට්ඨානාති වතතාරි ව අරහත්තඵලසමපයුතතජ්ඣානාති ති අට්ඨ අප්පනාච්චායාති සමභවන්ති. තථා ද්විති උපෙක්ඛාසහගතාතිශග-තුකකාමාවචරක්ඛියාචිත්තොති, එකං ක්‍රියාපට්ඨමජ්ඣානං, වතතාරි අරුපාවචරක්ඛියාජ්ඣානාති, එකඤ්ච අරහත්තඵලස-මපයුතතං පඤ්චමජ්ඣානං ති ඉමාති ඡ අප්පනාච්චායාති සමභවන්ති.

සුඵච්ඡන්තානං ති කලතණපුඵච්ඡන්තානං, ත බාලපුඵච්ඡ-නානං. එත්ථ පාදපුරණත්ථං අනුසාරලොපො වේද්වබ්බො, යථා, 'එතං බුද්ධාන සාසනං'. කාමපුඤ්ඤතිහෙතුකකා මි කාමාවචරතිහෙතුකකුසලචිත්තතො අප්පනා හොති, විත-ග්ගානං අරහත්තඵලේ ධිතානං පත කාමාවචරතිහෙතුක-ක්ඛියාචිත්තතො ති.

අසමෙත්ථ මනොඥාතෙ විචිචිත්තසාවනතිතයො.

තද්දරමමණතිසමො

16 සබ්බස්වාපි පනෙත්ථ අනිට්ඨෙ ආරමමණෙ අකු-සලවිපාකානෙව පඤ්චවිඤ්ඤාණ-සමපට්ඨිජන-සන්තීර-ණ-තද්දරමමණාති, ඉට්ඨෙ කුසලවිපාකාති. අනිඉට්ඨෙ පත සොමනස්සසහගතානෙව සන්තීරණ-තද්දරමමණා-ති. තස්වාපි සොමනස්සසහගතික්ඛියාජ්චන්තාවසාතන සොමනස්සසහගතානෙව තද්දරමමණාති භවන්ති, උපෙ-ක්ඛාසහගතික්ඛියාජ්චන්තාවසාතනෙ ව උපෙක්ඛාසහගතා-නෙව හොන්ති.

සබ්බස්වාපි පනෙත්ථාති එත්ථ පඤ්චඥාත-මනොඥාතෙසු සබ්බත්ථ. ඉට්ඨෙ කුසලවිපාකාති ති තාති පි උපෙක්ඛාස-හගතානෙව, අනිඉට්ඨෙ පත සන්තීරණඤ්ච තද්දරමමණඤ්ච සොමනස්සසහගතං හොති. සොමනස්සසහගතික්ඛියාජ්ච-

නාවසානෙ ති ආදී කසමා වුතනං? යද හි “කථංඤ්චානන්ද, අරියො හොති භාවිතින්ද්‍රියො? ඉධානන්ද, භික්ඛුනො චක්ඛුනා රූපං දීඝවා උපපජ්ජති මනාපං, උපපජ්ජති අමනාපං, උපපජ්ජති මනාපාමනාපං. සො සචෙ ආකච්චති පටිකකුලෙ අපපටිකකුලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති. සචෙ ආකච්චති අපපටිකකුලෙ පටිකකුලසඤ්ඤී විහරෙය්‍යං ති, පටිකකුලසඤ්ඤී තත්ථ විහරති” ති [මජ්ඣිමනිකායෙ, ඉන්ද්‍රියභාවනාසුතො] ආදීනා තයෙන අරහනොනා පටිකකුලෙ අපපටිකකුලසඤ්ඤී, අපපටිකකුලෙ ච පටිකකුලසඤ්ඤී විහරන්ති, තද්‍ය හොසං තද්‍යරමමණොති එතාදීසාති උපපජ්ජන්ති.

කථං පටිකකුලෙ අපපටිකකුලසඤ්ඤී විහරති? එවං විහරතුකාමො අරහා යද්‍ය යං කඤ්චි පටිකකුලං පුග්ගලං පසුභ්වි, තද්‍ය තසමිං මෙතනාය වා කරුණාය වා ඵරති, එතෙත ච සොමනස්සං උපපාදෙති, යද්‍ය ච යංතිඤ්චි අමනාපං රූපං පසුභ්වි, තද්‍ය ධාතුසො මනසිකාරුදිවසෙන තසමිං ආරමමණෙ සොමනස්සං උපපාදෙති. එත්ථ පඤ්චවිඤ්ඤාණොති, සමපටිච්ඡන්ත-සන්තීරණොති ච අකුසලවිපාකානෙව. තාති ච උපෙකබ්බසහගතාති. ඡවතං පන සොමනස්සසහගතං. තද්‍යරමමණමපි සොමනස්සසහගතමෙවි හොති. කථං අපපටිකකුලෙ පටිකකුලසඤ්ඤී විහරති? ඉන්ද්‍රියපාදිකො ඉධෙඨ ආරමමණෙ අසුභා භාවෙති, එවං තත්ථ උපෙකබ්බං උපපාදෙති. මහාතිස්සඤ්චෙවත්ථු වෙත්ථ තිද්‍යස්සනං. එත්ථ පඤ්චවිඤ්ඤාණොති සමපටිච්ඡන්තසන්තීරණොති ච කුසලවිපාකාති සන්තීරණඤ්ච සොමනස්සසහගතමෙව. ඡවතං පන උපෙකබ්බසහගතං, එවං තද්‍යරමමණමපි. අයං විසෙසො අරහන්තානමෙව ලිඛති, තසමා සොමනස්සසහගතක්‍රියාඡවනාවසානෙති ආදීමාහ.

කලියාණපුච්ඡිජ්ජනා පි යං කඤ්චි දුග්ගතං කපණමනුස්සං දීඝවා කරුණායන්ති වා මෙතනායන්ති වා. තෙසං සොමනස්සසහගතානෙව ඡවතාති. තද්‍යරමමණං පන උපෙකබ්බසහගතමෙව. තෙ ච ඉන්ද්‍රියපාදිං දීඝවා අසුභභාවනාය උපෙකබ්බං උපපාදෙතුං සකෙකාන්ති යෙව. තෙසං ඡවතාති උපෙකබ්බසහගතාති හොන්ති. තද්‍යරමමණං පන සොමනස්සසහගතමෙව.

17 දෙමනස්සභගතජවනාවසානෙ පන* තදු-
 රමමණානි චෙච් භවඛගානි ච උපෙකඛාසභගතාවනෙච්
 භවන්ති. තස්මා යදි සොමනස්සපටිසක්ඛිකස්ස දෙමන-
 ස්සභගතජවනාවසානෙ තදුරමමණසමභවො නන්ථි,
 තදු යං කිඤ්චි පටිච්චජුඛබ්බං පටිනතාරමමණමාරඛ්ඤ
 උපෙකඛාසභගතසන්තිරණං උපපජ්ජති. තමනහනට්ඨො
 භවඛගපාතො ච හොති ති චදන්ති ආචරියා. තථා
 කාමාවචරජවනාවසානෙ කාමාවචරසත්තානං කාමා-
 චචරධම්මෙඤ්ච ආරමමණභුතෙසු තදුරමමණං
 ඉච්ඡන්ති ති.

තදුරමමණසමභවො නන්ථි ති පඤ්චද්ධාරෙ මහණන
 ආරමමණෙ, මනොද්ධාරෙ ච විභුතෙ ආරමමණෙ තදුරමමණ-
 සමභවො තන්ථි. උපෙකඛාසභගතපටිසක්ඛිකස්ස තෙසු ආරමම-
 ඤෙසු දෙමනස්සභගතජවනාවසානෙ භවඛගපාතො හොති.
 සොමනස්සභගතපටිසක්ඛිකස්ස පන භවඛගපාතො ත හොති.
 කස්මා? සොමනස්සදෙමනස්සානං එකන්තවිරුද්ධිත්තා. තස්මා
 සොමනස්සපටිසක්ඛිකස්ස දෙමනස්ස ජවනාවසානෙ යං
 කිඤ්චි—පෙ—උපෙකඛාසභගතසන්තිරණං උපපජ්ජති.
 තමෙත්ථ ආගන්තුකභවඛගං භවති. තමනහනට්ඨො ති තස්ස
 සමනන්තරමෙච. කෙ තෙ ආචරියා ති ත ජාතාම. කාමා-
 චචරජවනාවසානෙ ති ආදීසු, කාමාවචරසත්තා රූපාවචරු-
 රූපාවචරලොකුන්තරජක්ඛාතානි ඊප්පාදෙනති, තදු තෙසං
 මහගතලොකුන්තරජවනාවසානෙ තදුරමමණානි ත උපප-
 ජ්ජන්ති. යදු ච රූපාවචරුරූපාවචරසත්තානං කාමාවචරජව-
 නානි ඊප්පජ්ජන්ති, තදු තෙසමපි තදුරමමණං තන්ථි.

18 ක්කාමෙ ජවනසත්තාරමමණානං නියමෙ සති,
 විභුතෙතිමහනෙත ච තදුරමමණමිච්චිතං.

ක්කාමෙ ති කාමාවචරෙසු, ජවනානා සත්තානං ආරමම-
 ණාතඤ්ච නියමෙ සති. කො සො ති යමො? යදු ජවනානි
 පි සත්තා පි ආරමමණානි පි කාමාවචරුතෙච හොන්ති, භාදු

* සී. ච, ම. ච. පන.

මනොආරෙ විභූතෙ පඤ්චාආරෙව අනිමගහො
ආරමමණෙ තදුරමමණා ජ්ජනං කපිතං.

අයමෙස්ස තදුරමමණනියමො.

ජවනියමො

19. ජවනෙසු ච පරිනතජවනවිපියං කාමාවචර-
ජවනානි සත්තකඛතනුං ජකඛතනුමෙව චා ජවනනි
මඤ්ජවනනියං පන මරණකාලාදීසු පඤ්චවාරමෙව.
භගවතො පන යමකපටිභාජියකාලාදීසු ලභුකප්පනනි-
යං චන්තාරි පඤ්චචා පච්චවෙකඛණවිනතානි භවනනි
නිපි චදනනි. ආදිකමමිකස්ස පන පඨමකප්පනායං
මහගගතජවනානි අනිඤ්ඤාජවනානි ච සබ්බදු පි
ඵකවාරමෙව ජවනනි, තතො පරං භවසිගපාතො.
තතොචන්තාරො පන මගුප්පාදු ඵකවිනතකඛණිකා,
තතොපරං දො නිණි ඵලවිනතානි යථාරහං උප්ප-
ජ්ජනනි, තතො පරං භවසිගපාතො. නිග්ගධසමාපනනි-
කාලෙ ද්විකඛතනුං චතුස්ථාරුප්පජවනං ජවනි, තතො
පරංනිරොධිංජුසනි. චූඨානකාලෙ ච අනාගාමිඵලං චා
අරහත්තඵලං චා යථාරහමෙකවාරං උප්පජ්ජො
නිරුද්ධො භවසිගපාතො ච හොති. සබ්බස්ථාපි
සමාපනනිවිපියං භවසිගසොතො විය විපිනියමො නස්සිති
කඤ්ඤා බුද්ධි පි ලබ්භනනි.

ආරණමමස්ස දුබ්බලහාවෙ ජකඛතනුමෙව ජවනනි.
මරණකාලාදීසු නි මරණකාලෙ, මුච්ඡාකාලෙ, අනිතරුණ-
කාලෙ ච. යමකපටිභාජියං නි, “කථං තථාගතස්ස
යමකපටිභීරෙ ඤාතාං? ඉධ තථාගතො යමකපටී-
භීරං කාරොති අසාධාරණං සාවකෙහි, උපරිමකායතො
අගතිකඛකො පචන්තනි, හෙ සුමකායතො උදකධාරා
පචන්තනි” නි [පටිසම්භිදුමගෙහ] ඵවමාදිකා තයෙහ චූත්ත-
පාටිභාරියං. තස්මිං හි පච්චවෙකඛණං බ්භජනරමෙව කාතබ්බං

හොඳි, තසමා, වතනාඪි සඤ්ච වා පච්චිච්චකඛ භවිතනානි භවංති ති. ආදිකමමිකසසාති යෙන අප්පනා අලඳධිපුබ්බා, යො තසසා උප්පාදාය ආදිතො පරිකමමතිමාතාදීති සමපාදෙචා කමමං කරොති. පසමකා ව සා අප්පනා ව පඤ්චකප්පනා, යා තෙන ආදිකමමිකෙන පුබ්බෙ න ලඳ්ඛා. අප්පනාකථා විසුද්ධිමග්ගෙ පසවිකසිණතිදෙදසෙ වුත්තානගෙයතෙව වෙදිතබ්බා. එකවිතනකඛනිකා ති, සංයොජ්ජනාතාගෙයා එකසමිං බණ්ණෙ යෙව හොති, තසමා මග්ගා එකවිතනකඛණිකා එව. තෙසමපි විත්ථාරකථා විසුද්ධිමග්ගෙ ආගතනගෙයතෙව ජාතිතබ්බා. තිරොධසමාපනතිසමාපජ්ජනං සඤ්චිපතො උපරි ආගාමිසසනි, විත්ථාරතො පන විසුද්ධිමග්ගෙ වණ්ණිතං. තං තතො පි ගහෙනබ්බං. යථා භවමගසොතෙ විනිනියමො නත්ති, එවං සමාපතන විනියමපි ති

20 සත්තකඛනහං පරිතනානි මග්ගාභිඤ්ඤා සකිං මනා අවසෙසානි ලබ්භන්ති ජවනානි බහුනි පි.

පරිතනානි කාමාවචරජවනානි සත්තකඛනහං සත්තවාරං ජවන්ති. වතනාරො මග්ගා තථා අභිඤ්ඤාජවනඤ්ච සකිං එකවාරමෙව ජවන්ති. අවසෙසානි අප්පනා ජවනානි බහුනි පි ලබ්භන්ති.

අයමෙඤ්ච ජවනනියමො.
පුගගලහෙදො

21. දුහෙතුකානමහෙතුකානඤ්ච පනෙඤ්ච ක්‍රියාජ්ජනානිචෙව අප්පනා ජවනානි ව න ලබ්භන්ති, හථා ඤාණසමපසුත්තවිපාකානි ව සුගතිසං. දුගගතිසං පන ඤාණවිපසුත්තනානි ව මහාවිපාකානි න ලබ්භන්ති.

දුහෙතුකානං ති ඤාණවිපසුත්තපටිසඤ්චකානං. පටිසඤ්චිවාරො පඤ්චමපරිචෙජ්දෙ ආවිහවිසසනි. ගෙයං ඤාණවිපසුත්තපටිසඤ්චි තෙ යං කිංචි කුඛානං අධිගපාභුං අසමත්ථා, තසමා තෙසං ක්‍රියාජ්ජනානි වා අප්පනාජවනානි වා න ලබ්භන්ති. අහෙතුකානං ති, කුසලිච්චාකා

අකුසලවිපාකා නි දුට්ඨාය උපෙකතාසහගතාය අහෙතුකමනො-
විඤ්ඤාණධාතුයා යෙසං පටිසන්ධි, තෙසම්පි ඉමානි
ජවතානි න ලබ්භන්ති. සුගතියං නි මනුස්සලොකෙ. මනුස්ස-
ලොකෙ උපපන්නානං තෙසං දුට්ඨෙතුකානං අහෙතුකානං
ඤාණසම්පයුත්තකාමාවචරවිපාකානි පවත්තියං ජවතා-
වසානෙ තදුරමමනවසෙත න පවත්තන්ති. දුගතියං
පත දුට්ඨෙතුකාමාවචරවිපාකානි පි තදුරමමනවසෙත න
පවත්තන්ති.

**22. නිහෙතුකෙසු ච ඛිණ්ණසමානං කුසලාකුසලජව-
නානි න ලබ්භන්ති, තථා සෙකතපුට්ඨජ්ජනානං ක්‍රියා-
ජවනානි. දිට්ඨිගතසම්පයුත්තවිචිකිච්ඡාජවනානි ච
සෙකතානං. අනාගාමිපුග්ගලානං පන පටිසජවනානි
ච න ලබ්භන්ති. ලොකුත්තරජවනානි ච යථාරහං
අරියානමෙව සමුපපජ්ජන්ති නි.**

නිහෙතුකා නි ඤාණසම්පයුත්තපටිසන්ධිකා. තෙ ඵච
අරියා භවිතුං සමන්ථා. තෙසු යෙ ඛිණ්ණසමා අරහනො තෙසං
කුසලාකුසලජවනානි න සන්ති, ක්‍රියාජවනානෙව ලබ්භන්ති.
චත්තාරි දිට්ඨිගතසම්පයුත්තානි එකඤ්ච විචිකිච්ඡාසම්පයුත්තං
නි ඉමානි පඤ්ච ජවනානි සෙකතානං න ලබ්භන්ති. තෙසු
අනාගාමිනං ඤෙ පටිසසම්පයුත්තජවනානි පි න ලබ්භන්ති.
චත්තාරි මග්ගජවතානි චත්තාරි ඵලජවතානි නි ඉමානි අට්ඨ
යථාරහං අරියානමෙව සමුපපජ්ජන්ති.

**23. අසෙකතානං චතුචත්තාලීස සෙකතානමුද්දීසෙ,
ජප්පඤ්ඤාසාවසෙසානං චතුපඤ්ඤාස සමහවා**

අසෙකතා නි අරහනො අරහත්තඵලෙ ධිතා. තෙසං,
අකුසලානි ආදස, කාමාවචරමහග්ගතකුසලානි සත්තරස,
තච රූපාරූපවිපාකානි, සත්ත ච ලොකුත්තරානීනි ඉමානි (45)
විත්තානි පවත්තියං න ලබ්භන්ති. තෙසං, අට්ඨාරස අහෙතු-
කානි, කාමාවචරමහග්ගතක්‍රියානි සත්තරස, තදුරමමනවසෙත
අට්ඨ කාමාවචරවිපාකානි, එකඤ්ච අරහත්තඵලවිත්තං නි

ඉ මා නි චතුර්විංශාලිස විනතානි වි වි යං පවතනනති. සෙක්ඛානං පන, දිට්ඨිගත - විවිකිච්ඡාසමපයුතතානි පඤ්ච වජේජනා සතත අකුසලානි, හසිතුප්පාදවජ්ජිතානි සතතරස අහෙතුකානි, ක්‍රියාවජ්ජානි සොලස කාමාවචරානි, නව රූපා- වචරාරූපාවචරකුසලානි, සතත ව ලොකු තත රා නී නි ජපසඤ්ඤාස විනතානි සමභවතී. තානි යථාසමභවං සොනාපනාසකදාගාමිතං ඵකපසාදාස, අනාගාමිතං ඵකුත- පඤ්ඤාසා නි ඵවං යොජෙතබ්බානි. අධිපසසානං නි පුට්ඨිජ්ජනානං. තෙසං, ද්වාද්ද්ස අකුසලානි, කාමවචරානි ක්‍රියා- වජ්ජිතානි සොලස, රූපාවචරාරූපාවචරකුසලානි නව, හසිතුප්පාදවජ්ජිතානි ව සතතරස අහෙතුකානි නි චතු- පසඤ්ඤාස විනතානි පවතනියං ලබ්භනති.

අයමෙත්ථ පුග්ගලභෙදො.
භූමිවිනාගො

24. කාමාවචරභූමියං පනෙතානි සබ්බානි පි විපි- විනතානි යථාරහං ලපෙලබ්භනති, රූපාවචරභූමියං පටිස ජවන - තදරමමණවජ්ජිතානි. අරූපාවචරභූමියං පයම- මග්ග රූපාවචර — හසන — හෙට්ඨිමාරූපවජ්ජිතානි ව ලබ්භනති. සබ්බත්ථාපි ව තංතංපසාදරහිතානං තංතං ආරිකවිපි විනතානි න ලබ්භගෙනව. අසඤ්ඤාසතනානං පන සබ්බත්ථා පි විනතප්පමනති නත්ථෙවං නි.

පටිසජවනං නි දො පටිසසමපයුතනවිනතානි, තද- රමමණවසෙන ව අට්ඨ කාමාවචර සහෙතුකවිපාකානි න ලබ්භනති. රූපාවචරබ්‍රහමානං තදරමමණං තත්ථෙව. අරූපා- වචරා දෙවා වජ්ජිසස අභාවා දුකබ්බසච්චං පරිඤ්ඤාතුං අසමත්ථා, තසමා පයමමග්ගං උප්පාදෙතුං ත සකෙකානති. ඉතරසමී- හවෙ පයමමග්ගාදිකමුප්පාදෙත්වා තත්ථ උප්පනතා සනති ඵව. තෙ සං රූපමතිකකනතතතා රූපා වචර විනතානි ත උප්පජ්ජනති, වජ්ජිසස අභාවා හසිතුප්පාදවිනතමපි තජ්ජි. මනුසෙසසු ජව්වාකාදීනං වකබ්‍රුප්පසාදදයො ත සනති- තෙසං දො දො විඤ්ඤාණානි උභතානි හොනානි. රූපාවචර- ලොකෙ පන ඝාන-ජීවිතා කායප්පසාද ත සනති, තසමා හෙසං

බ්‍රහ්මානං සානවිඤ්ඤාණාදීනි ඡ විඤ්ඤාණානි න ලබ්භන්ති.
අරුපාවච්චර දෙවානං සබ්බානි පි පඤ්ච විඤ්ඤානානි මනො-
ධාතුතනිකං තීනි ච සන්තීරණානි න සන්ති. හසිතුපපාදම්පි
තෙසං තත්ථී තී චූත්තමෙව. අසඤ්ඤාසත්තා රුපපටිසඤ්ඤා.
තෙසං විත්තප්පචන්ති නජෙච්ච.

**25. අසීනි විප්‍රිවිත්තානි කාමෙ රූපෙ යථාරහං,
චතුසඨ්ඨි තථාරූපෙ දොවත්තාලීස ලබ්භතෙර**

කාමෙ කාමාවච්චරලොකෙ තච රුපාවරුරුපාවච්චරවිපාක-
විත්තානි හාපෙත්වා අසීනි විප්‍රිවිත්තානි ලබ්භන්ති. එත්ථ
අධ්ඨ සහෙතුකකාමාවච්චරවිපාකවිත්තානි තදුරම්මණ්චසෙත
පචත්තන්ති. ඉතරානි පාකටානෙව. රූපෙ රුපාවච්චරලොකෙ
යථාරහං, පටිසසම්පයුත්තානි දො අකුසලානි, සාතාදීත්ත-
යනිසසීතානි ඡ අහෙතුකවිපාකවිත්තානි, සත්තාරස කාමාවච්චර-
රුපාවච්චරරුපාවච්චරවිපාකවිත්තානි වෙති ඉමානි පඤ්චවිසති
විත්තානි චජෙජ්ඣා ඉතරානි චතුසඨ්ඨි විත්තානි විප්‍රියං
ලබ්භන්ති. තථාරූපෙ තථා අරුපලොකෙ, දො පටිසසම්ප-
යුත්තවිත්තානි චජෙජ්ඣා දස අකුසලානි, අහෙතුකෙසු
එකමෙව මනොදොරාවජ්ජනං (අහෙතුකක්‍රියාමනොවිඤ්ඤාණ-
ධාතු), කාමාවච්චරසහෙතුකකුසල - ක්‍රියාවිත්තානි සොච්ඡි,
අරුපාවච්චරකුසලක්‍රියාවිත්තානි අධ්ඨ, පඨම මහනචජ්ජිතානි ච
සත්ත ලොකුත්තරවිත්තානී තී දොවත්තාලීස ලබ්භතෙර
ලබ්භන්ති, විප්‍රියං පචත්තන්ති.

අයමෙත්ථ භුමිවිහාගො

**26. ඉච්චචචං ඡද්ධාරිකවිත්තප්පචන්ති යථාසම්භවං
භවඛගනන්තිතා යාවතායුකමඛෙතාච්ඡින්නං පචත්තන්ති.**

භවඛගනන්තිතා ති භවඛෙහත අන්තරිතා, අන්තරා
අන්තරා භවඛෙහත විහිත්තා හුත්වාති අජෙථා. අඛෙතාච්ඡින්නා
ති උචෙජ්දං විතා, අසනි තිරෝධසමාපත්තියං පචත්තන්ති.

**ඉති අතිධම්මත්ථසංඝයාගෙ විපිසඛගභවිහාගො නාම
චතුසො පච්චෙජ්දො.**

පසුවමො පරිච්ඡේදය

විවිද්‍යාතසංඛගහවිභාගො

1. විවිද්‍යාතවසෙතෙවං පවනනියමුද්දිජ්ජනා
පවනනිසංඛගහො නාම සංඝියං දුනි ජුළවනි.

“පවනනිසංඛගහං නාම පටිසංඝිපවනනියං, පවනනිමු
සමාසෙතා”නි හෙට්ඨා චත්ථා පස්මං පවනනියං විච්චි විභාගා-
වසෙත පවනනිසංඛගහො කථිතො. දුනි ඉදුනි සංඝියං
පටිසංඝියං විවිද්‍යාතවිභාගං වසෙත පවනනියමුදුගහො
නාමජුළවනි.

2. වතසංඝො භුමියො, චතුඛිඛිධා පටියංඝි, ඵහගාඨි
කම්මානි, චතුධා මරනුපපනති චෙති විවිද්‍යාතසංඛගහො
වතනාඨි චතුකකානි චෙදිතඛිඛානි.

දුට්ඨො උපෙකකාසංඛගහොහෙතුකවිපාකම්මොච්ඡාදුඤ්ඤාඤාඤා
(ඤ්ඤා උපෙකකාසංඛගහොසංඝිච්ඡානි යදු පටියංඝිවසෙත
පවනනනති), අට්ඨි කාමාවචරසහෙතුකවිපාකානි, නචරුපාලපඤ්ඤා
රුපාවචර විපාකවිභාගානි චෙති එකුත විසති විච්චි මුඤ්ඤා
විභාගානි, යානි පටිසංඝි-භවඛග-චුතිවසෙත පවනනනති,
විච්චියං නාගච්ඡනති. තෙසු අට්ඨි කාමාවචරවිපාකානි, ඤ්ඤාප
සංඝිච්ඡානි තදු රමමණවසෙත විච්චියං ආගච්ඡනති, නපන
තානි පටිසංඝිභවඛගචුතිවසෙත. එතෙසු ච යං පටිසංඝිවිභාගං
භවති, තං යාවතාසුකං භවඛගවසෙත, අනෙත ච චුතිවසෙත
පවනනිඤ්ඤානි. භවඛගං නි මනොඤ්ඤාරං. තං විච්චියං කාමං
පවනනිසංඝිනි? තභි ඤ්ඤාරෙත ඤ්ඤාරං පවනනනි. ඵහගාඨි
චතුකකානි ඉතො පරමෙව වණ්ණෙයති. මරනුපපනති.

වතසංඝො භුමියො

3. තඤ්ඤා, අපායභුමි, කාමසුගතිභුමි, රුපාලපර
භුමි, අරුපාවචරභුමි චෙති වතසංඝො භුමියො නාම
තඤ්ඤා නි තෙසු චතුකකසු.

4. භාසු, නිරයො, නිරවජානියොති, පෙනති-
විසයො, අසුරකායො චෙති අපායභූමි චතුඛ්ඛිධා
හොති.

5. මනුස්සා, චාතුමමහාගඡ්ඡකා, භාවනිංසා,
යාමා, තුසිතා, නිමමානරති, පරනිමමිතවසවනති
චෙති කාමසුගතිභූමි සත්තවිධා හොති. සා පනාය-
මෙකාදසවිධා පි කාමචචරභූමිචෙචච සංඛිං ගචජති.

ධතරට්ඨො, විරුලේනා, විරුපකෙඛා, කුවෙරො චා ති
ඉමෙ චතතාරො මහාරුජ චතස්සන්තං දීසානං අනුපාලකා
(එත් දීඝනිකායෙ ආවාතාවියසුන්තං ඔලොකෙනබ්බං).
තෙසං චසවනතිතො භූමමො දෙචා චාතුමමාගඡ්ඡකා ති
චුචචනති. භාවනිංසා ති (ත්‍රයසත්‍රිංශන්) ඉන්ද්‍රදයො දෙචා.
පුබ්බෙ චුතතා චතුඛ්ඛිධා අපායභූමි, අයඤ්ච සත්තවිධා
කාමසුගතිභූමි ති එකාදශවිධා කාමචචරභූමි. චුතතං
හෙතං විහඤ්ඛ—“කතමෙ ධමමා කාමචචරා? හෙට්ඨතො
අවිචිතිරයං පරියන්තං කරිත්වා උපරිතො පරිනිමිමිතවස-
වනති දෙචෙ අනොතා කරිත්වා යං එතස්මිං අන්තරෙ,
එත්ථචචරා, එත්ථ පරියාපන්තා බ්බංඛි-ධාතු-ආයතනා, රුපං,
වෙදනා, සඤ්ඤා, සංඛාරා, විඤ්ඤාණං, ඉමෙ ධමමා කාමච-
චරා”ති [විහඤ්ඛ].

6. බ්‍රාහ්මපාරිසජ්ජා, බ්‍රාහ්මපුගේතිතා, මහාබ්‍රාහ්මා
චෙති පඨමජ්ඣානභූමි. පරිත්තාහා, අප්පමාණාහා,
ආහස්සන් චෙති දුතියජ්ඣානභූමි. පරිත්තසුහා, අප්ප-
මාණසුහා සුහතිණ්හා චෙති තතියජ්ඣානභූමි.
චෙහෙපඵලා, අසඤ්ඤසත්තා, සුද්ධාවාසා චෙති චතුත්ථ-
ජ්ඣානභූමි ති රුපචචරභූමි සොලසාවිධා හොති.
අවිහා, අතප්පා, සුදස්සා, සුදස්සි, අනනිට්ඨා චෙති
සුද්ධාවාසභූමි පඤ්චවිධාහොති.

බ්‍රාහ්මපාරිසජ්ජාදිකානං තථා අරුපචචරදෙචානඤ්ච
තිදෙදසො විහඤ්ඛ ආගතතයෙනච චෙදිතබ්බො.
චතුත්ථජ්ඣානභූමි පඤ්චවිධ සුද්ධාවාසෙහි සද්ධිං සත්තවිධා.

පයම-දුතිය—තනිය ජනිතභූමියෝ පවෙවකං තිවිධා, අයසුඵ සුද්ධාවාසභූමි සත්තවිධා ති රූපාවචරභූමි සොභොසවිධා හොති.

7. ආකාසානිකාවාසනභූමි, විකැසාණකාවාසනභූමි, ආකිකවකැසාසනභූමි, නෙවසකැසානාසකැසාසනභූමි වෙති අරූපභූමි චතුඛ්ඛිධා හොති.

8. පුඵඡජනා න ලබ්හන්ති සුද්ධාවාසෙසු සබ්බථා, සොඛාපනනා ච සකදගාමිනො චාපි පුගගලා. අරියා නොපලබ්හන්ති අසකැසාපාසභූමිසු, සෙසබ්බානෙසු ලබ්හන්ති අරියානරියා පි ච.

සුද්ධාවාසෙසු සුද්ධාවාසභූමියං, පුඵඡජනා, සොඛාපනනා, සකදගාමිනො ච පුගගලා න උපලබ්හන්ති. තස්ම හි අනාගාමිඵලෙ ධීනා යෙව උපපජ්ජන්ති, නෙව තස්මච අරහතොනා හුඤා පරිනිබ්බාසන්ති. අරියා ති සොඛාපනනාදයො සබ්බෙ පි අරියා. සෙසබ්බානෙසු ති ඉතරුසු භූමිසු අරියා පි අනරියා පුඵඡජනා පි උපලබ්හන්ති.

ඉධමෙසු භූමිචතුකකං

චතුඛ්ඛිධා පටිසන්ති

9. අපායපටිසන්ති, කාමසුගතිපටිසන්ති, රූපාවචරපටිසන්ති, අරූපාවචරපටිසන්ති වෙති චතුඛ්ඛිධා පටිසන්ති නාම.

10. තස්ම අකුසලවිපාකොපෙකඛාසහගන සන්තිරණං අපායභූමියං ඔකකන්තිකඛිණෙ පටිසන්ති හුඤා, තඤා පරං භවබ්ගං, පරියොසානෙ චචනං හුඤා වොචජ්ජන්ති. අයමෙකාපායපටිසන්ති නාම.

අකුසලවිපාකොපෙකඛාසගහනසනර්ණං ති අකුසලවිපාකාගෙනුකමනොවිඤ්ඤාණධාතු. අවකකතමං ඔතරණං ඔකකනති. එකසමා භවා අඤ්ඤං භවං අනුපවිසතා ති වුත්තං හොති. කසමා අකුසලවිපාකා එකාව පටිසනි? අවිචාරිතමෙතං පාලියං, අරියකථාසු ව, ටීකාසු වා. අයං පත අමනාකං මති—කුසලගෙනුතං සමාගමෙන කුසලං බලවතරංහොති, භාවනාය ව චබ්බියමානං වුද්ධිං වෙපුලීං ගවච්ඡති, තෙව ගෙනු අඤ්ඤමඤ්ඤං උපකාරකා හුත්වා තං පිරතරං කරොනති. ත තථා අකුසලං. අකුසලගෙනුසු ටොභ-මොහා වා දොස මොහාවා එකධරියං උපලබ්භනති. තෙ ව අඤ්ඤමඤ්ඤං ත විකාසෙනති, දුබ්බලං යෙව කරොනති. තෙ භාවනාය වුද්ධිං ත ගවච්ඡනති, තඤ්ච පුග්ගලං මඤ්ඤං මුලුභමෙව කරොනති. තසමා තෙති සමපයුත්තං අකුසලකමමං එකමෙව අකුසලවිපාකාගෙනුකපටිසනිං දෙති. කුසලෙසු පි දුබ්බලෙද්ධිගෙනුකකමමං එවමෙව කුසලවිපාකාගෙනුකපටිසනිං ජතෙති.

11. කුසලවිපාකොපෙකඛාසගහනසනර්ණං පන කාම සුගතියං මනුසසානං චෙව ජචචඤ්ඤාදිතං, භුමමනිසිතිතානඤ්ච විනිපාතිකාසුරානං පටිසනිභවබ්බචුති-වසෙන පවතනති. මහාවිපාකානි පන අරිය සබ්බජාපි කාමසුගතියං පටිසනිභවබ්බචුතිවසෙන පවතනනති. ඉමා නච කාමසුගතිපටිසනිසො නාම. සා පනායං දසවිධා පි කාමාවචරපටිසනිචෙවච සබ්බං ගවච්ඡති.

කුසලවිපාක...සනර්ණං ති කුසලවිපාකාගෙනුකමනොවිඤ්ඤාණධාතු. අකුසලවිපාකායඤ්ච අසසඤ්ච වෙතසිකා සමානා එව. තාය අපායෙසු පටිසනි හොති, ඉමාය ව කාමසුගතියං, අයමෙව විසෙසො. ජචචඤ්ඤාදිතං මනුසසානං ති ඉධ ආදිසදෙන ජාතිබ්බර-ජාතිමුග ජාතිරිමමතනක-පණ්ඩක-තපුංසකානං සඛගහො. තෙසමෙ භවබ්බං තිරච්ඡානාදිතමිව අගෙනුකමෙව. එතෙ මනුසෙසු උප්පත්තත්තා අපාසිකසද්දිසං දුකඛං ත අනුභවනති. භුමමනිසිතිතා ති භුමියං රුකඛපබ්බතාදිතිසිසිතා. විනිපාතිකා ති අපාසිකා.

තෙසං අසුරුතමපි අයමෙව පටිසන්ධි. මහාවිපාකානි ති අට්ඨි කාමාවචරසහෙතුකවිපාකානි. සුගතියං නි මනුස්සෙසු ච ඡසු ච කාමාවචරදෙවෙසු. පුබ්බෙ චුතතා එකා අකුසල විපාකපටිසන්ධි, ඉමා තවා ති දසවිධා.

12. තෙසු චතුතනං අපායානං, මනුස්සානං, විනිපානිකාසුරුතසුච ආයුප්පමාණගණනාය නියමානසී. චාතුමමහාරුජිකානං පන පදචානං දිබ්බාභි පසච චස්සසතානි ආයුප්පමාණං, මනුස්සගණනාය නචුතිවස්සසතසහස්සප්පමාණං ගහානි. තපනා චතුඟ්ගුණං තාවනිංසානං. තපනා චතුඟ්ගුණං යාමානං. තපනා චතුඟ්ගුණං තුසිතානං. තපනා චතුඟ්ගුණං නිමොචරනීනං. තපනා චතුඟ්ගුණං පරභිමමිතපය චතනීනං.

අපායානං නි අපායෙසු නිබ්බතාසත්තානං. මහසං තෙසං කමමචසෙත තෙ දීසායුකා චා අප්පායුකාචා මහාතානි, තසමා එතෙසං, මනුස්සානං, විනිපානිකාසුරුතසුච ආයුප්පමාණගණනාය නියමො නසී. චාතුමමහාරුජිකාදීනං දෙචානං ආයුගණනා විහරෙග ආගතතයෙතෙච ඉධ සබ්ගහිතා.

13. නවසතසෙචකවිස චස්සානං කොට්ඨෙයා තථා, චස්සසතසහස්සානි සට්ඨි ච චසචතනීසු.

චස්සානං තච සතානි එකවිසති ච කොට්ඨෙයා, සට්ඨිච චස්සසතසහස්සානි පරතිමමිතචසචතනීදෙවෙසු (9216000000) ආයුප්පමාණං.

14. පඨමජ්ඣානවිපාකං. පඨමජ්ඣානභුමියං පටි සන්ධි-හවඞ්ග-චුතිවසෙත පචතනනි, තථා දුතියජ්ඣානවිපාකං, තුතියජ්ඣානවිපාකසච දුතියජ්ඣානභුමියං, චතුසථජ්ඣාන විපාකං තුතියජ්ඣානභුමියං, පසචමජ්ඣානවිපාකං චතුසථජ්ඣානභුමියං. අසකඤ්ඤතනානං පන රූපමෙව පටිසන්ධි ගොනි, තථා තතො පරං පචතනියං. චචනකාලෙ ච රූපමෙව පචතනියා නිරූපකනි. ඉමා ඡ රූපාවචරපටිසන්ධියො නාම.

ඉධ කොතොති අනිධම්ම නිකායෙහි චූත්තානි, කොතභූමියො සුත්තනනිකනෙහි. සුත්තනනිකනෙහි විතකකවිචාර පිතිසුඛෙකගගතාසනිතං පසමං කොතං, පිතිසුඛෙකගගතාසනිතං දුතියං, සුකෙකගගතාසනිතං තතියං, උපෙකෙකගගතාසනිතං චතුස්සං. තත්ථ දුතියජ්ඣාන, “අවිතකකං අවිචාරං” ති චූත්තං [විභවග.] ඉධ අනිධම්ම නිකායෙ දුතියජ්ඣානෙ විචාරෙ අත්ථ, තසමා තසස පි විපාකො පසමජ්ඣානභූමියමෙව ඉවජ්ජනෙබ්බා. පරමත්ථදීපනියං පන චූත්තං—“යසමා අවිතකකවිචාරමතතං කොතං ඔථාරි-කසස විතකකසස සමතිකකමා පසමජ්ඣානතොසුට්ඨු බලවං ගොති, තතො එව තතියජ්ඣානතො පි තාතිදුබ්බලිකඛල ගොති, තසමා තං තතියජ්ඣානෙන එකතො හුත්වා සමතලෙ භූමනතරෙ විපාකං දෙති ති චූත්තං, දුතියජ්ඣානවිපාකං තතියජ්ඣානවිපාකඛලෙ දුතියජ්ඣානභූමියං ති”. ඉදං යසමා පාලියා න සමෙති, තසමා ඵෙරෙන අවිචාරෙත්වා ච චූත්තං ති මඤ්ඤමි.

15. තෙසු බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජානං දෙවානං කප්පසස තතියො භාගො ආසුප්පමාණං, බ්‍රහ්මපුරොහිතානං උපධිතිකප්පො, මහාබ්‍රාහ්මානං එකො කප්පො, පරිත්තාභානං දෙඵ කප්පානි, අප්පමාණාභානං චතනාරි කප්පානි, ආපසසගතං අධි කප්පානි, පරිත්තසුභානං සොලස කප්පානි, අප්පමාණසුභානං ද්වතනිංස කප්පානි, සුභතිණානං චතුසට්ඨි කප්පානි, වෙහප්පලානං අසඤ්ඤසත්තානඛලෙ පඤ්ච කප්පසතානි, අවිභානං කප්පසහසසං,* අතිප්පානං දෙඵ කප්පසහසසානි, සුදසසානං චතනාරි කප්පසහසසානි, සුදසසිතං අධි කප්පසහසසානි, අකනිට්ඨානං සොලස කප්පසහසසානි.

16. පසමාරුප්පාදිවිපාකානි පසමාරුප්පාදිභූමිසු යථාකකමං පටිසන්ඨි-භවබග-චුතිවසෙන පවත්තනති. ඉමා චතසො ආරුප්ප පටිසන්ඨියො නාම.

* ම. කප්පසහසසානි.

17. තෙසු පන ආකාශානඤ්චායනනුපගානං දෙව්‍යානං විසති කප්පසහස්සාති ආයුප්පමාණං, විඤ්ඤාණඤ්චායනනුපගානං දෙව්‍යානං චතතාරීස කප්පසහස්සාති, ආකිඤ්චඤ්ඤායනනුපගානං දෙව්‍යානං සඤ්ඤා කප්පසහස්සාති, නවමසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනුපගානං දෙව්‍යානං. චතුරසීති කප්පසහස්සාති.

බ්‍රහමපාරිසඡ්ඡාදීනං රූපාවචරබ්‍රහමානං, තථා ඉමෙසඤ්ච අරූපාවචරදෙව්‍යානං ආයුප්පමාණං විහබ්බෙහ ආගතතයෙනෙව ඉධ වුත්තං.

18. පටිසන්ධි භවබ්‍රහඤ්ච තථා චචනමානසං, එකමෙව තමෙවෙකවිසයඤ්චකඡිතියං.

එකවිසයං ති එකාරමමණං. යං පටිසන්ධියා ආරමමණං, තමෙව භවබ්‍රහස්ස, චුතියා ව.

ඉදමෙඤ්ච පටිසන්ධිචතුකකං.
චතතාරී කමමාති

19. ඡනකමුප්පඤ්චකමුප්පිලකමුප්පසාධකඤ්චති කිචචචසෙන, ගරුකමාසනනමාචිණ්ණං කචතතාකමමඤ්චති පාකද්‍යනපරියාසෙන, දිට්ඨධමමචෙදනියං උපපඡ්ඡචෙදනියං අපඡ්ඡපරියාචෙදනියං අහොසිකමමඤ්චති පාකකාලචසෙන චතතාරී කමමාති නාම. තථා අකුසලං කාමාවචරකුසලං රූපාවචරකුසලං අරූපාවචරකුසලංඤ්චති පාකධ්‍යානචසෙන.

ඡනකං ති යං පටිසන්ධිං ඡතෙති. උප්පඤ්චහකං ති අනුපාලකං, යං අපරකමමං උප්පඤ්චමෙහති, සයං පටිසන්ධිඡනකං ත හොති. යං ඉතරං කමමං පිලේඤ්චා දුබ්බලං කරුති, තං උප්පිලකකමමං නාම. උප්පසාධකං ති උපචෙඡ්ඡදකං, යං අත්තතො බලේන අපරං දුබ්බලං කමමං පටිබාහෙඤ්චා සයමෙව විපචචති. ඉමාති චතතාරී කමමාති කිචචචසෙන චෙදිතබ්බාති.

ගරුකං ති මාතුසාතාදිකං අකුසලං, මහගගනකුසලංවා. තාදිසං පඨමං විපච්චති. ආසන්නං ති මරණකාලෙ අනුස්ස- රිතකමමං. ආවිණ්ණං ති අනිණ්ණසො කතං, කුසලංවා අකුසලං වා. කච්චතාකමමං ති කතකාරණා කමමං නාම. පාකද්‍යනසේයාපයනා ති, ගරුකෙ අසති ආසන්නං, තසම්මපි අසති ආවිණ්ණං, තසම්මපි අසති කච්චතාකමමං විපාකං දෙනි, ඉමිතා පරියායෙන.

දිට්ඨධිමමවෙදනීයං ති දිට්ඨධිමම ඉමසම්. යෙව් අත්තභාවෙ වෙදනීයං, එලද්‍යයකං. යස්ස විපාකො උපපජ්ජිතා වෙදනීයො, තං උපපජ්ජවෙදනීයං, තං සමනන්තරභවෙ විපච්චති. සමනන්තරභවතො අපරපරෙසු භවෙසු විපච්ච- මානං අපරසේයවෙදනීයං. යස්ස විපාකො ත හොති, තං අහොති කමමං නාම. පාකකාලවසෙනා ති පඨමං පච්චුප්පතො එව අත්තභාවෙ විපාකං දෙනි, දුතීයං අනන්තරත්තභාවෙ, තතීයං තතො පරං, චතුත්ථං ත කද්‍යවී ති එවං විපාකකාලවසෙන.

ඉමානි ද්වාදසවිධානි කමමානි විසුද්ධිමග්ග ආගතන- යෙනාපි වෙදිතබ්බානි.

පාකච්චානවසෙනා ති තෙසං විපාකච්චානානං- වසෙන. අකුසලස්ස විපච්චනච්චානං අපායො, කාමාවචර- කුසලස්ස විපච්චනච්චානං කාමසුගති, රූපාවචරකුසලස්ස රූපිබ්බභවලොකො, අරූපාවචරකුසලස්ස අරූපලොකො ති ඉමානි තෙසං විපාකච්චානානි.

අකුසලකමමං.

20. තත්ථ අකුසලං, කායකමමං චජීකමමං මනෝ- කමමසෙවති කමමචාරවසෙන තිවිධං හොති.

21 කථං? පාණානිපාතො අදින්නාද්‍යනං කාමෙසු මිච්ඡාචාරො වෙති කායවිඤ්ඤනතිසංඛ්‍යාවෙ කායචාර බාහුලලච්චනතිතො කායකමමං නාම.

පාණානිපාතො නි පාණසාතො. අදිනනායු අදනං අදිනනාදනං, ඵෙය්‍යං නි අතො. කාමෙසු මිච්ඡාචාග්ග්‍හි නි පුරිසානං පරදුරගමනං, ඉත්තිකඤ්ච පරපුරිසගමනං. සුරු-පානමපි එතෙව සබ්බහිනබ්බං. නං හි කායකමමං සමානං සබ්බානත්ථානං කාරණං හොති. කායෙන විඤ්ඤායනී නි කායවිඤ්ඤානී, කායවිපඵ්ඤ්ඤාන අධිපපායං විඤ්ඤාපෙති, සයඤ්ච තෙන, කායවිපඵ්ඤ්ඤාසබ්බාතෙන කායෙන විඤ්ඤාය්‍යා නි අතො. තාය කායවිඤ්ඤානියා ඤ්ඤාතෙ කායවිඤ්ඤානීසබ්බාතෙ කායආරෙ. බාහුලු-ච්ඡන්තිතො නි බහුලප්පච්ඡන්තිතො. ඉමානි හි තිණ්ණි කමමානි කායආරෙ බහුලං පච්ඡන්ති. කද්දපි පන තානි චච්චාරෙ මනොආරෙ පි පච්ඡන්ති. යද්ද හි පරච්චං වා ආණා-පෙති, පර හණ්ඨං වා හරුපෙති, පරදුරං වා චච්ඡා යෙව මිච්ඡාචාරත්ථාය පලොහෙති, තද්ද ඉමානි කායකමමානි චච්චාරෙ සමුට්ඨහන්ති. යද්ද පන ඉද්ධියා පාණානිපානාදීනි කාරොති, තද්ද ඉමානි මනොආරෙ සමුට්ඨහන්ති. තසමා, කායආරෙ බාහුලුච්ඡන්තිතො නි ච්ඡන්තං.

22. මුසාවාදෙ, පිසුණවාචා* ඵරුසවාචා† සමප-පඵලාපො චෙති චච්චිඤ්ඤානීසබ්බාතෙ චච්චාරෙ බාහුලුච්ඡන්තිතො චච්චිකමමං නාම.

මුසාවාදෙ නි අභුතච්චනං. පරෙසං සමග්ගහාවං පිසනී විච්චිණ්ණනී නි පිසුණවාචා, මිථුහෙදකරච්චනං. ඵරුසා නි කකඛලා, පරෙසං මමමහෙදකවාචා. සමඵං නි අනත්ඨ-සංහිතං, තස්ස පලපනං සමපපඵලාපො. චච්චිකොසෙන අධිපපායං විඤ්ඤාපෙති, සයඤ්ච තාය චච්චිකොසසබ්බාතාය වාචාය විඤ්ඤායනී නි චච්චිඤ්ඤානී. තාය සබ්බාතෙ ඤ්ඤාතෙ ආරෙ චච්චාරෙ. යද්ද හත්ථමුදද්දීනි මුසාවාදදිකං කාරොති, තද්ද චච්චිකමමං කායආරෙ සමුට්ඨානී. තසමා බාහුලුච්ඡන්තිතො නි ච්ඡන්තං. ඉදං චතුර්ඛිධමපි කමමං බහුලතාය චච්චාරෙ සමුට්ඨානී, තසමා චච්චිකමමංනි ච්චචනී.

* සී. පිසුණවාචා. †. සී. ඵරුසාවාචා.

23. අභිජ්ඣා බ්‍යාපාදො මිච්ඡාදිට්ඨි චෙති අඤ්ඤා-
ත්‍රාපි විඤ්ඤානතියා මනසමිං යෙව බාහුලලච්ඡනනිතො
මනොකමමං නාම.

පරහණ්ඩං අභිජ්ඣායනි, අහො චත ඉදං මම ඝියා ති
විනොතනි ත් අභිජ්ඣා, තථාපචතොතො ලොහො. බ්‍යාපජ්ජ-
නනි සතොතසු| අභිතකාමතාය පචතතනනි ජතොතා නි බ්‍යා-
පාදො, පරවිතාසවිතතා. මිච්ඡා විපජිතතො දසසතං මිච්ඡා-
දිට්ඨි. අඤ්ඤාත්‍රාපි විඤ්ඤානතියා නි අඤ්ඤාත්‍ර කායවිඤ්ඤා-
නතියා වා වච්චිවිඤ්ඤානතියා වා. යද් අභිජ්ඣාසහගතොත
චෙතසා පරහණ්ඩහරතත්ථං ගච්ඡති, ව්‍යාපනනවිතොතන
දණ්ඩාදීති පරමසනි, මිච්ඡාදිට්ඨියා ව සුරුපානාදීති සජ්ජෙති,
තද් ඉමානි මඤ්ඤාකල්පානි කායඤ්ඤාතර සමුට්ඨහනනි. යද්
චචසා, අහො චත අයං පරෙසං සමපනනි මම අසසා නි
ආදීති වදනි, තද් ඉමානි වච්චිඤ්ඤාතර සමුට්ඨ නනි. තසමිං
බාහුලලච්ඡනනිතො ති වුතතං. මනොඤ්ඤාතරසමිං හි ඉමානි
බහුලතාය සමුට්ඨහනනි. ඉමෙසං කමමානා කමමඤ්ඤාතරතඤ්ඤා
චණ්ණතා අට්ඨසාලිතියං ඤ්ඤාතරකථායං විඤ්ඤාතරත ආගතා.
සාතතො ජානිතුං සකතා ති ඉධ විඤ්ඤාතර ත කතො.

24. තෙසු පාණානිපාතො, ඵරුසවාචා, ව්‍යාපා-
දො ච දොසමුලොත ජායනති. කාමෙසු මිච්ඡාචාතො,
අභිජ්ඣා, මිච්ඡාදිට්ඨි ච ලොහමුලොත. සෙසානි චතතා-
රි පි ද්විති මුලෙති සමහවනති. විතතුප්පාදවසෙන
පනොතං අකුසලං සබ්බථා පි ඤ්ඤාතරසමිධං හොති.

සෙසානි ති අදිතතාද්‍යතං, මුසාවාදො, පිසුතාවාචා
සමිච්ඡපලාපො ති ඉමානි චතතාරි. කද්වි ලොහමුලොත
කද්වි දොසමුලොතා ති ද්විති මුලෙති සමහවනති. මොහො
පත සබ්බාකුසලසාධාරණතා ඉධ ත ගභිතො.

කාමාවචරකුසලකමමං

25. කාමාවචරකුසලමපි, කායඤ්ඤාතර පචතතං
කායකමමං, වච්චිඤ්ඤාතර පචතතං වච්චිකමමං, මනොඤ්ඤාතර

පවනනං මනොකමමසෙවති කමම ආරච්ඡයෙන තිවිධා
 හොති, තථා දුන සීලභාවනාවසෙන. විනතුප්පාදප
 සෙන පනෙතං අට්ඨවිධං හොති. තථා දුන-සීල-භාවනාව
 විනතුපාදවසෙන පනෙතං අට්ඨවිධං හොති. දුන
 සීල—භාවනා අපවායන—වෙය්‍යාවච්ච—පහතිදුන
 පනනානුමොදන - ධම්මසවන—ධම්මදෙසනා—දිට්ඨප්ප්ඛ
 මච්චසෙන දසවිධං හොති. තං පනෙතං විසතිවිධම්පි
 ආමාවච්චරකමමච්චෙවච්ච සංඛිං ගච්ඡති.

දුනං ති කුසලීවෙනතාය කතො වජ්චපරිචේවාගො. සීලං
 ති සිකාපදපරිපූරණං. යො භික්ඛු වා භික්ඛුති වා උපාසකො
 වා උපාසිකා වා අනතතො සිකාපදානි පරිපූරෙති, සබ්බථා
 රකති, සො වා සා වා, සීලමයං කුසලිකමමං කරොති ති
 වුච්චති. භාවනා ති කමමට්ඨානභාවනා. යො පන බුද්ධා
 නුස්සතිආදයො භාවෙත්වා උපචාරසමාධිං සංවතෙනති, සො
 භාවනාමයං කුසලිකමමං උපපාදෙති. රතතතයෙ, මානා-
 පිතුසු, කුලේ ඡෙට්ඨසු, ආචරියෙසු' අඤ්ඤෙ ව සුගුණ-වය-
 වුච්චෙසිසු යථාරහං වන්දනං පවචුපට්ඨානං අඤ්ඤාකරණං
 වතතපටිවතනාදීකරණඤ්ච අපවායනං තාම. මානාපිතු
 ආදීනං, ආගනතුක — ගමික — අදානික—ගිලාන — මහලීකා
 නඤ්ච කරණීයතිචේවසු කුසලීවෙනතාය කායවාචාති වාය-
 මනං වෙය්‍යාවච්චං තාම. අනතතො පුඤ්ඤපතනියා
 පරෙසං දුනං පනතිදුනං. පරෙහි දිනතාය පතනියා අනු
 මොදනං පනනානුමොදනං. මුච්ඡාදිට්ඨං සබ්බසො පහාය
 සමමාදිට්ඨයං දලහිකරණං දිට්ඨප්ප්ඛාමමං ති වෙදිතබ්බං.
 ඉමාති දස, පුබ්බෙ වුච්චානාති ව පාණතිපානාදීති දසා ති
 විසතිවිධං. අථවා, ද්වාදස අකුසලීවිතතුප්පාද, අට්ඨකුසල-
 විතතුප්පාද, ති පි විසතිවිධං ආමාවච්චරකමමච්චෙවච්ච. දු
 නාදීනං දසනනං පුඤ්ඤතිරියාවජ්චනං අඤ්ඤා දීසතිකාය.
 ට්ඨකථායං සබ්බතිසුතතවණ්ණනායං ආගතතයෙනාප් චේදි-
 තබ්බො.

මහගගනකුසලකමම.

26. රූපාවච්චරකුසලං පන මනොකමමච්චෙවච්ච.
 තඤ්ච භාවනාමයං, අප්පනාපනනං, ඤානඛගපහගදන

පඤ්චවිධං හොති. තථා අරුපාවචරකුසලඤ්ච මනෝකමමං. තමපි භාවනාමයං, අප්පනාපතනං ආරමමණහෙදෙන චතුඛ්ඛිධං හොති.

අරුපාවචරකුසලං ආරමමණහෙදෙන චතුඛ්ඛිධං, ත තු අභිගහෙදෙන. ඉදං පුඛෙඛ චූතතමෙව.

අකුසලකමමවිපාකො

27. එත්ථා කුසලකමමචුද්ධචචරනිතං. අපායභූමියං පටිසංඝිං ජනෙති. පචතනියං පන සබ්බමපි ආදසංචිධං. සත්තාකුසලපාකානි සබ්බත්ථාපි කාමලොකෙ රුපලොකෙ ච යථාරහං විපචචති.

එත්ථා ති ඉමසමිං චතුඛ්ඛිධෙ කමමං උද්ධචචරනිතං ති තසමා චූතතං? උද්ධචචං අරහතතමගතචජ්ඣං. චූතතං හෙතං - “යසමිං සමයෙ ලොකුතතරං ක්කිතං භාවෙති තියසාතිකං අපචයගාමිං රුපරුග-අරුපරුග-මාන-උද්ධචච-අච්ඡේදය අතචසෙසසපහානාය චතුත්ථාය භූමියා පතනියා -පෙ-පඨමා ක්කිතං උපසමපජ්ජ විහරති” ති [ධම්මසභිගණ්ණ]. එවං තිකායෙසු පි රුපරුගාදීසු පඤ්චසු උද්ධමභාගියෙසු සායොජනෙසු චූතතතතා* උද්ධචචං චතුත්ථමගතචජ්ඣමෙවො ති වෙදිතඛ්ඛං. ඉති තං සෙකකානමපි සංවිජ්ජති, තසමා තතං අපායභූමියං පටිසංඝිං ජනෙති. තහි සෙකකා අපායං උපපජ්ජන්ති. සබ්බානි පන අකුසලොති කාමභවෙ පචතනියං පුඛෙඛ චූතතානි සත්ත අහෙතුකාකුසලවිපාකානි ජනෙති. රුපභවෙ පන ඝාතාදිතනායසස තත්ථිතාය ඝාතවිඤ්ඤාණාදීනි තිණ්ණි විඤ්ඤාණානි ත ලිඛන්ති. තසමා යථාරහං ති චූතතං.

කාමාවචරකුසලකමමවිපාකො

28. කාමාවචරකුසලමපි කාමසුගතියමෙව පටිසංඝිං ජනෙති, තථා පචතනියඤ්ච මහාවිපාකානි, අහෙතුකවිපාකානි පන අච්චි පි සබ්බත්ථාපි කාමලොකෙ රුපලොකෙ ච යථාරහං විපචචති.

* සංයුතත, අංගුතතර. එවමාදීසු.

මහාවිපාකානී තී කාමාවචරසහෙතුකවිපාකානී. තානී ච කාමහවෙ යෙව පවනතියං තදුරමමණවසෙත උපප-
 ජ්ජනනී. අහෙතුකවිපාකානී සබ්බානී කාමහවෙ, සාණවි-
 සුද්දුණාදිත්තයවජ්ජිතානී පඤ්චරූපහවෙ ච ලබ්හනනී, තසමා
 යථාරහං තී අහ විපච්චනී තී කාමාවචරකුසලං ඵලං
 විපච්චනී.

29. තජ්ජාපි තීහෙතුකමුක්කධ්ඨං කුසලං තීහෙ-
 තුකං පටිසංඝීං දඤ්ඤාපච්චෙහන සොලස විපාකානී විප-
 ච්චනී. තීහෙතුකමොමකං ද්විහෙතුකමුක්කධ්ඨංඤච
 කුසලං ච්චෙහතුකං පටිසංඝීං දඤ්ඤාපච්චෙහන තීහෙතු-
 කරහිතානී ආදස පි විපාකානී විපච්චනී. ද්විහෙතුක
 මොමකං පන කුසලං අහෙතුකමෙව පටිසංඝීං දෙනී,
 පච්චෙහන ච අහෙතුක විපාකානෙව විපච්චනී.

තජ්ජාපි තී කාමාවචරකුසලකමෙම පි. තීහෙතුකමො-
 මකං තී ඔමකං හීතං ලොභමාතාදිපටිපකඛභුතෙහි කිලෙ-
 සෙහි අහිභුතං තීහෙතුකකුසලං.

30. අසඛ්ඛාරං සසඛ්ඛාරවිපාකානී න පච්චනී,
 සසඛ්ඛාරමසඛ්ඛාරවිපාකානී තී කෙචන.
 තෙසං ආදස පාකානී දසධ්ඨ ච යථාකකමං,
 යථාචුත්තනානුසාරෙන යථාසමහවමුද්දිසෙ.

අසඛ්ඛාරං අසඛ්ඛාරිකකාමාවචරකුසලං සසඛ්ඛාරිකවිපා-
 කානී, ඵලං සසඛ්ඛාරිකකුසලමපි අසඛ්ඛාරිකවිපාකානී න
 පච්චනී, න ජතෙහි තී කෙචන කෙචි ආචරියා වදනනී.
 තෙසං වාදෙ උක්කධ්ඨතීහෙතුකාසඛ්ඛාරිකකුසලච්චයං,
 චත්තාරි අසඛ්ඛාරිකානී අධ්ඨ ච අහෙතුකානී තී ආදස
 පාකානී විපච්චනී. ඵලං උක්කධ්ඨසසඛ්ඛාරිකච්චයං, චත්තාරි
 සසඛ්ඛාරිකානී අධ්ඨව අහෙතුකානී තී ආදස. ඔමකතිහෙ-
 තුකං උක්කධ්ඨද්විහෙතුකඤච අසඛ්ඛාරිකච්චයං, දෙච ද්විහෙ-
 තුකාසඛ්ඛාරිකානී, අධ්ඨ ච අහෙතුකානී තී දස විපාකානී
 විපච්චනී ඵලං සසඛ්ඛාරිකං, දෙච ද්විහෙතුකසසඛ්ඛාරිකානී

අටඨ ඵ අභෙතුකානි විපච්චති. ඔමකදව්භෙතුකං පන අටඨ අභෙතුකානොව විපච්චති ති. යථාසම්භවමුද්දීසෙ ති යථා-රහං කථෙය්‍ය.

මහගගනකමමවිපාකො

31. රූපාවචරකුසලං පන පඨමජ්ඣානං පරිනතං භාවෙත්වා බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජසු උපපජ්ජති, තදෙව මජ්ඣමං භාවෙත්වා බ්‍රහ්මපුරෙහිනිතෙසු, පණ්ඨං භාවෙත්වා මහා බ්‍රහෙමසු. තථා දුතියජ්ඣානං. තතියජ්ඣානස්ඵ පරි-නතං භාවෙත්වා පරිනතාහෙසු, මජ්ඣමං භාවෙත්වා අප්පමාණාහෙසු, පණ්ඨං භාවෙත්වා ආහස්සරෙසු. චතුස්ථජ්ඣානං පරිනතං භාවෙත්වා පරිනතසුහෙසු, මජ්ඣමං භාවෙත්වා අප්පමාසු හෙසු, පණ්ඨං භාවෙත්වා සුභතිණ්හසු. පස්ඵමජ්ඣානං භාවෙත්වා වෙහස්ථලෙසු, තදෙව සඤ්ඤාවිගගං භාවෙත්වා අසඤ්ඤසතොසු. අනාගාමිණො පන සුද්ධාවාසෙසු උපපජ්ජති.

සඤ්ඤාවිගගං ති යථා සඤ්ඤය විරුගො උපපජ්ජති ඵලං භාවෙත්වා. එතෙසස්ඵ උපපතති විහරෙහ ආගතන-සෙධාපි වෙදීතඛ්ඛා.

32. අරූපාවචරකුසලස්ඵ යථාකකමං භාවෙත්වා ආරූපෙසු උපපජ්ජති ති.

33. ඉස්ථං මහගගනං පුඤ්ඤං යථාභුමිච්චත්ථිනං, ජනෙති සදීසං පාඛං පටිසන්ධිප්පච්චතියං. මහගගනං පුඤ්ඤං ති රූපාවචරරූපාවචරකුසලං පටිසන්ධිභවඛගචසෙන සදීසං පාඛං විපාකා ජනෙති.

ඉධිමෙස්ථ කමමචතුකකං.

චුතිපටිසන්ධිකකමො

34. ආසුකඛසෙන, කමමකඛසෙන, උභයකඛසෙන උපවෙජ්ජක කමමුත්වා චෙති චතුරිං මරණුප්පතති නාම.

උපපච්ඡදකකමමුත්‍යා නි දුසිමාර—කලාබුරුජානං* විය
තං ඛණං යෙව සාතා චාවතසමජේත කමමුතා.

35. තථා ච මරනනානං පන මරණකාලෙ යථා-
රහං අභිමුඛිභූතං භවනතරෙ පටිසංඝිජනකං කමමං
චා තංකමමකරණකාලෙ රූපාදිකමුපලදබ්බපුබ්බමුපක-
රණභූතඤච කමමනිමිත්තං චා, අනන්තරමුපපජමා-
නභවෙඋපලබ්හිතිබ්බං උපහොගභූතඤච ගතිනිමිත්තං
චා කමමබලෙන ජනනං ආරාගනං අඤ්ඤාතිරසමං
පච්චුපට්ඨාති. තතො පරං තමෙව තථොපට්ඨිතං
ආරමමනං ආරබ්හවිපච්චමානකමමානුරූපං පටිසුද්ධ-
මුපකතිලිට්ඨං චා උපලබ්හිතිබ්බභවානුරූපං තජ්ඣා-
ණතං ච විතනසනනානං අභිණ්හං පචහනති බාහු-
ලලෙන. තමෙව චා පන ජනකභූතං කමමනිතච
කරණවසෙන ආරපපත්තං‡ හොති.

කමමං නි යං කිඤ්චි කුසලාකුසලං. රූපාදිකං නි
රූපාදිකාරමමණෙසු යං කිඤ්චි. උපලදබ්බපුබ්බං නි පුබ්බ
කමමකරණකාලෙ ලිඨං. උපකරණභූතං නි තසසකමමසස
උපකාරකං. කමමනිමිත්තං නි තසමි. කමම නිමිත්ත-
භූතං යං කිඤ්චි. යථා අකුසලකමම උපකරණභූතංසථං,
ථෙය්‍යභාණං නි ඵවමාදි, කුසලකමම විචරදාතාදිකාලෙ
දිනනවිචරදි. උපලබ්හිතිබ්බං නි තිරයාදිසු අගතිජාලාදිකං.
උපහොගභූතං නි සගෙහ තඤ්ඤ වතාදිකං උපහොග-
සාධනං. ඵතං ටිහයමපි ගතිනිමිත්තං නාම. ජනනංආ-
රාගනං නි පඤ්චආරාගනං මනොආචාරසස ච අඤ්ඤාතිරසමි.
ආරෙ. විපච්චමානකමමානුරූපං නි යද, විපච්චමාන-
කමමං කුසලං, තද, පටිසුද්ධං, යද, අකුසලං තද, උප-
කතිලිට්ඨං. තජ්ඣාණතං චා නි තසමි ආරමමණ-
මණමනතමෙව. අභිණ්හං නි පුතපපුතං.

* දුසිමාරකථා මජ්ඣිමනිකායෙ මාරතජ්ජනියසුතොආ-
ගතා, කලාබුරුජකථා ච ඛනතිවාදිජකතෙ. තෙසං
කමමුතා තෙ තං ඛණං යෙව තීරයෙ පතිතා.
‡ සී. ආරපපවත්තං.

උපවෙෂ්ඨකකමෙමන යෙ තං ඛණං යෙවමරනති, නෙසං එසා අභිණභපවනති නත්ථි, තස්මා ඛාහුලෙඛනා ති ආහ. තමෙව යං පුබ්බෙ කතං පටිසක්ඛිජනකභූතං කමමං තාදිස මෙව පච්චාසනනමරණකාලේ පුතකරණවසෙන චාරසනනං චාරෙ උපට්ඨිතං හොති.

36. පච්චාසනනමරණස්ස තස්ස විපිට්ඨතාචසානෙ භවබගකකමය චා වචනවසෙන පච්චුප්පනනභවපට්ඨෙයාසානභූතං චුතිවිතනමුප්පජ්ඣො නිරුජ්ඣති. තස්මි. නිරුදධාචසානෙ තස්සානනතරමෙව තථාගනිති. ආරමමණමාරඛන සවස්සුකං, අවස්සුකමෙව චා යථාරහං අවිජ්ජානුසයපට්ඨකිත්තෙන නිණ්භානුසයමුලකෙන සබ්බාලෙන ජනියමානං සමපසුතෙනහි පට්ඨෙයහමානං සහජාතානමබ්බිසානභාවෙන පුබ්බබගමභූතං භවනනරපටිසක්ඛානවසෙන පටිසක්ඛිසබ්බාතං මානසං උප්පජ්ජමානමෙව පතිබ්බාති භවනනර.

විපිට්ඨතාචසානෙ හි, කාමාවචරභවතො චට්ඨිතානෙථව උප්පජ්ජමානානං තදුරමම ණාවසානෙ ජවනාවසානෙචා, රුපාරුපහවෙසු උප්පජ්ජමානානං ජවනාවසානෙ ච. සචෙ විපිට්ඨතානො පරං එකදව්ඛණාසු අවසිට්ඨිං හොති, තදු භවබගකකමය චුතිවිතනං උප්පජ්ඣො නිරුජ්ඣති. සවස්සුකං හි වස්සුතා චා වස්සුති චා සහ. ගබ්භසෙය්සකානං පටිසක්ඛිවිඤ්ඤාණං හදයවස්සුතා සහ උප්පජ්ජති. තාවතීංසාදිකාමාවචරදෙවානං, ඔපපාතිකාපාසිකානං, සංසෙදජානඤ්ච පටිසක්ඛියා සහ ජ පි වස්සුති උප්පජ්ජන්ති, රුපාවචරනං චකඛුසොනහදයවස්සුති. අරුපහවෙ පන අවස්සුකා එව පටිසක්ඛි, තස්මා අවස්සුකමෙව චා හි චුතනං. අවිජ්ජානුසයපට්ඨකිත්තෙන අවිජ්ජානුසයපට්ඨාරිතෙන නිණ්භානුසයමුලකෙන සබ්බාලෙන කමමුතා. ඉමාහි ඤෙ වට්ටදුකකස්ස මුලාහි. සමපසුතෙනහි වෙනසිකෙහි, තිහි බකෙහි. සහජාතානං හි කාමරුපහවෙසු තාමරුපානං, අරුපහවෙතිණ්ණං බකානං.

37. මරණසන්නාවිජියං පනොසු මඤ්ජුපවනනානි පඤ්ඤාව ජවනානි පාටිකඛිඛිතබ්බානි. තස්මා යද පච්චුපපනනාරමමනෙසු ආපාඨමාගතෙසු ධරනෙනසෙව මරණං හොති, තද පටිසංඝිභවඛගානමපි පච්චුපපනනාරමමණතා ලබ්හති ති කසො කාමාවචරපටිසංඝියා ජඤාරගතිතං. කමමනිමිතනං ගතිනිමිතනඤච පච්චුපපනනමනිතමාරමමණං* උපලබ්හති, කමමං පන අනිතමෙව, තඤච මනොඤ්ඤරගතිතං. තානි පන සබ්බානි පි පරිනතධම්මභුතානෙව ආරමමණානි.

සවෙ මරණසන්නාකාලෙ පඤ්ඤාඤාරෙ අනිමහනනං ආරමමණං ආපාඨමාගවජන්, එකං අනිතභවඛගං, ඤෙ භවඛගවලනානි, පඤ්ඤාඤාරවජ්ජනං, පඤ්ඤාවිඤ්ඤාණෙසු එකං විඤ්ඤාණං, සමපටිවජ්ජනං, සනතිරණං, වොට්ඨපනං, පඤ්ඤා ජවනානි, ඤෙ තදාරමමණානී ති පනතරස විතතකඛිණෙසු විතිවනෙනසු සොලසමෙ චුති, සතතරසමෙව පටිසංඝිහොති. එවං පටිසංඝියා පච්චුපපනනාරමමණතා ලබ්හති. තස්මිං යෙවාරමමණෙ යදී ජවනාවසානෙ චුති හොති, තද පටිසංඝියා, තනො පරඤ්ඤා දවිතනං භවඛගානං පච්චුපපනනාරමමණතා ලබ්හති.† යද පන කමමනිමිතනං ගතිනිමිතනඤච අනිතං හොති, තද තෙසු අනිතාරමමණතා ලබ්හති. තානි පන සබ්බානි ති කමමනිමිතනං, ගතිනිමිතනං, කමමඤ්ඤා-පරිනතධම්මභුතානෙව ති කාමාවචරනෙව.

38. රූපාවචරපටිසංඝියා පන පඤ්ඤානනිභුතං කමමනිමිතනමෙවාරමමණං හොති. තඨා ආරූපපටිසංඝියා ව මහගගනභුතං පඤ්ඤානනිභුතඤච කමමනිමිතනමෙව යඨාරහං ආරමමණං හොති. අසඤ්ඤසනනානං පන ජීවිතනවකමෙව පටිසංඝිභාවෙන පනිට්ඨාති. තස්මා තෙ රූපපටිසංඝිකා නාම. අරූපා අරූපපටිසංඝිකා. සෙසා රූපාරූපපටිසංඝිකා.

* ම, පච්චුපපනනමනිතාරමමණා. † එත්ඵ වතුත්ඵ-පරිවෙජ්ඤෙ දීපිකා පංචඤ්ඤාරවීපී ඕලොකෙනබ්බා.

පඤ්ඤානතිභූතං ති, පඤ්ඤානති බ්බවිතිමුත්තො ඵකො ධම්මො, යසස වසෙන අත්ථා ඤයනති. සා ව කාල විමුත්තො. තසසා නිදද්දසො අට්ඨමපරිච්ඡේදෙ දට්ඨබ්බො. රූපාවචරජ්ඣානානං කසිතාදීති ආරමමණාති, තාති ව පඤ්ඤානතිමත්තාතොව. පුබ්බෙ පරිකමමකරණකාලෙ තාති රූපරමමණාදීති හුත්වා පි ඊගහනතිමිත්තකාලෙ පඤ්ඤානති-ධම්මාති භවනති. “ආරූපෙපසු දුතියවතුත්ථාති මහගහතාරමමණාති”ති පුබ්බෙ වුත්තමෙව. ඉතරුති ඤෙ පඤ්ඤානතාරමමණාති. තසමා මහගහනභූතං පඤ්ඤානතිභූතඤ්චා ති වුත්තං. වණණො, ගඤ්ඤො, රසො, ඔජා, වතතාරි ව මහාභුතාති ති අට්ඨවිධං අවිතිබ්බහාගරූපං. තං ජීවිතිඤ්ඤියෙන සද්ධිං ජීවිතනවකං ති වුච්චති. සෙසා ති කාමාවචර රූපාවචරු. රූපාරූපපටිසන්ධිකා ති තාමරූපපටිසන්ධිකා, යෙසං සවඤ්ඤා පටිසන්ධි, තෙ. පටිසන්ධිවණණතා විසුද්ධි-මග්ගෙ ආගතනගෙතාපි වෙදිතබ්බො.

**39. ආරූපවුත්තියා හොනති හෙට්ඨිමාරූපවජ්ජනා,
පරමාරූපසන්ධි ව තථා කාමතිහෙතුකා.
රූපාවචරවුත්තියා අහෙතුරතිතා සිඤ්ඤා,
සබ්බා කාමතිහෙතුමහා කාමෙත්ඤ්ච පනෙතරු.**

ආරූපවුත්තියා ති, අරූපාවචරුතං වුතිතො හෙට්ඨිමාරූපාති වජ්ජනා පරමා උපජිමෙසු ආරූපෙපසු පටිසන්ධියො හොනති, පුරිමාති ආකාසානඤ්චායතනාදීති ආරමමණාති අතිකකම්මා ව ඊපරිමාති සමපජ්ජනති. තසමා උපරිමෙ අරූපහවෙ උප්පන්නා දෙවා ත තාති පුත්තරාගච්ඡනති. යද් පන පමාදදෙසෙන ක්කානභාවනං ජබ්බෙනති, තද් වුත්තා කාමාවචරතිහෙතුකපටිසන්ධියා කාමලොකෙ ඊප්පජ්ජනති. රූපාවචරු දෙවා ඤෙ අහෙතුකපටිසන්ධියො වජ්ජනා යථාසමභවං ඉතරා සත්තරස පටිසන්ධියොපාපුණනති. තිහෙතුකකාමාවචරුතං පන වුතිතො සබ්බා පි පටිසන්ධියොසමභවනති. ඉතරෙසං ද්විහෙතුකානං අහෙතුකානඤ්ච වුතිතො කාමාවචරලොකෙ යෙව පටිසන්ධි හොති. එවං තෙසං දස පටිසන්ධියො සමභවනති.

අයමෙත්ථ වුතිපටිසන්ධිකාකමො

පරිසකිවුනිපරිවතනනං

40. ඉච්චවං ගතිතපරිසකිකානං පන පරිසකිනි-
රාධානනනරතො පභුනි තමෙවාරමමනමාරබ්හ තදෙව
විතනං යාවචුනිවිතනුපපාද, අසනි විපිවිතනුපපදෙ හවසස
අභගහාචෙන හවභගසනනතිසබ්බානං මානසං අබ්බො-
ජිනනං නදිසොතො විස පවතනති, පරිසොසානෙ ච
චවනවසෙන චුනිවිතනං හුචො නිරුපකිති. තතො
පරඤච පරිසකිආදයො රථවකකමිච යථාකකමං ඵව-
මෙව පරිවතනනනා පවතනනති.

හවභගසනනති ති හවභගවිතනපරමපරු. අබ්බො
ජිනනං ති උච්චෙදරහිතං.

41. පරිසකිහවභගවිපියො චුනි චෙහ තථා හව-
නනරෙ, පුන සකිහවභගමිච්චයං පරිවතනවිතන
සනනති.

පරිසංඛාය පනෙතමදඤ්චං
අබ්ගනනො පදමච්චුතං බුධා,
සුසමුච්චිනනනිතෙහබ්බිනා
සමමෙසසනති විරාය සුබ්බතා.

එතං පරිවතනමානං හවචකකසබ්බානං විතනසනනානං
අදඤ්චං අනිච්චං ති පරිසඛාය ඤානො, අච්චුතංපදං නිබ්බානං
චතුමගහඤ්ඤෙන අබ්ගනනො සච්ඡිකතො සුබ්බතා බුධා
පණ්ණිතා අරියා සිතෙහබ්බිනාති සුසමුච්චිනනාති කතො
විග්ග සමං සනනං එසසනති ගමිසසනති, අනුපාදිසෙස-
නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බාසිසසනති ති අඤ්චො.

ඉති අභිධමමඤ්ඤසබ්බගහ විපිචුතනසබ්බගහවිහාගො
නාම.

පඤචමො පරිච්චෙදො.

ජලෙයා පරිච්ඡේදො

රූපසංඛගහවිභාගො

- 1. එතනාවතා විභතනාහි සප්පහෙදප්පවතනිකා, විතනචෙතසිකා ධම්මා රූපං දුනි පච්චවනි.

හි යසමා කාරණා පහෙදෙහි ව (විවිධං පටිසන්ධියඤච) පවතනියා ව සහ විතනචෙතසිකා ධම්මා එතනාවතා ආ පඤ්චමපරිච්ඡේදො විභතනා විභජ්ඣා දසසිතා, තසමා ඉදුනි රූපං රූපසංඛගහවිභාගො පච්චවනි.

- 2. සමුදද්දසා විභාගා ව සමුට්ඨානා කලාපතො, පවතනිකකමතො චෙති පඤ්චධා තසංඛගහො.

සමුදද්දසා හි රූපානං සඤ්චිතපෙන ඊදෙද්දසතො. විභාගා හි තෙසං එකවිධාදිවිභාගතො. කමමාදීනි යානි වතනාරි රූපසමුට්ඨානානි, තතො සමුට්ඨානතො. කලාපතො හි රූපානං විභින්නරුසිකරණතො. පවතනිකකමතො හි භවකාලසත්තා හෙදෙතා රූපානං ඊප්පතනිකකමතො.

රූපසමුදද්දසො

- 3. වතනාරි මහාභුතානි වතුනනඤච මහාභුතානං උපාදාය රූපං නි දුට්ඨිමමපනං රූපං එකාදසවිධො සංඛගහං ගවුජනි.

පඨවි, ආපො, තෙජෝ, වායු හි ඉමානි වතනාරි මහාභුතානි. තෙසං උපාදාය තානි තිස්සාය යං රූපං, විසුද්ධිමග්ගෙ ඛනිතිදෙද්දසෙ ආගතාය රූපවණ්ණනාය සද්ධිං පතිතො අයං විභාගො සුප්පිතො භවිස්සනි.

- 4. කථං? පඨවිධානු, ආපොධානු, තෙජොධානු, වායොධානු, භූතරූපං නාම. චක්ඛු, සොචං, ඝානං, ඡ්චිභා, කායො, පසාදරූපං නාම. රූපං, සද්දො, ගඤ්චා, රසො, ආපොධානුවජ්ජිතං භූතනනයසංඛාතං චොට්ඨිඛං, ගොචරරූපං නාම. ඉක්ඛනං, සුච්චනං, භාව-

රූපං නාම. භද්‍රය චක්‍රී භද්‍රයරූපං නාම. ජීවිතිප්‍රයං ජීවිතරූපං නාම. කබලිකාගේ ආභාගේ, ආභාරපෑපං නාම. ඉති ච අවධාරසවිධං මෙපතං රූපං, සභාවරූපං, සලකකණරූපං, නිප්පතනරූපං, රූපරූපං, සමමසනරූපං ති ච සඛගහං ගව්ජනි.

කථං ති' තං එකාදසවිධං කථං හොති ති දසෙසුති. පසාදෙ ති රූපානං පසනනතා, රූපසද්දිතාදසසනසවකාදි- සමස්තානි චූතනං හොති. චක්‍රිකාදිතං පඤ්චනං අවිකලි- ක්‍රියානං සමඤ්ඤ ඵසා. ආපොධානුවජ්ජනං ති, යථා, රූපා යතනං, සයද්දතනං, ගනියතනං, රසායතනං ති ඉමානි චතතාරි ආයතනානි චතුතනං මහාභුතානං උපාදය ජයනති, ත තථචොට්ඨබ්බායතනං. ආපොධානුයං එසෙසා තත්ථි, පථවි- ධානුයං තෙජොධානුයං වායොධානුයංඤ්ච යො එසෙසා, තදෙව චොට්ඨබ්බායතනං ති මඤ්ඤනති ආනිධමුක්‍රිකා. තෙන තයෙන තං ඉධාපි තිධා කත්ථිතං. ගොවරරූපං ති, ගාවො චක්‍රි- දිවිඤ්ඤාණති එස්ච චරනති ති ගොවරං, තඤ්ච රූපඤ්ච ගොව- රරූපං, පඤ්චවිඤ්ඤාණානං ආරමමණභුතං රූපං ති අපො. ඉස්ථතනං ති ඉත්ථිභාවො. පුරිසතනං පුරිසභාවො සො ඉත්ථිභාවො පුරිසභාවොච භාවරූපං නාම. සභාවරූපං ති ත විකාරාදිවසෙක විජ්ජමානං, සභාවෙතෙව විජ්ජමානංරූපං.

උපපාද්දිති ලකකණෙහි සහිතං සලිකකණං. කමමචි- තොතානු ආභාගෙහි පච්චයෙහි තිප්පාදිතං තිප්පතනරූපං. සීතාදිති රූපපති (රූපවිමොහතෙ, දිවාදිගණධානු,) විකාරමාප- ජ්ජනි ති රූපං. රූපඤ්ච තං රූපඤ්චා ති රූපරූපං විකාර සභාවරූපං ති චූතනං හොති. අනිච්චං දුක්ඛමතතතා ති ලකකණතතයං ආරුපෙචා සමමසිතුං යුතනං රූපං සමමසනරූපං

5. ආකාසධානු පරිච්ච්චදරූපං නාම. කායවි- ඤ්ඤනති, චචිවිඤ්ඤනති, විඤ්ඤනතිරූපං නාම. රූපසස ලහුතා, මුදුතා, කමමඤ්ඤතා, විඤ්ඤනතිඵයං, විකාරරූපං නාම. රූපසස උපචයො, සනනති, ජරතා

අනිවච්ඡා, ලකුණු රූපං නාම. ඡන්ද්‍රපමෙව පනොසු
උපවයසනනිනාමෙන පච්චවනී ති. එකාදසවිධමෙපනං
රූපං අට්ඨපීසනිවිධං හොති || සරූපවසෙන.

ආකාශධාතු න වතතාරි මහාභූතානි විය නිපපනාරූපෙ
සහගස්හති. අයං රූපානං පරිච්ඡේද දසසන මනො නෙව
ඤායති, තස්මා පරිච්ඡේදරූපං නි චුච්චනී. කායවි-
ඤායනනි වපි විඤායනනි ව හෙට්ඨා චුතතනෙයෙනව වේදිත-
බ්බා. ලහුභාවො, අදකුභාවො ලහුභා. මුදුභාවො අඵඤ්ඤ-
භාවො මුදුභා. කමම සාධු (කමිණි සාධු) කමමඤායං, තස්ස
භාවො කමමඤායං. එතා තිස්සො අඤායමඤායං න විජ්-
හනනි උපවයොති රූපනං එතිභාවෙන උපපාදෙ. සනනනි ති
රූපපරමිපරු. ඡරතා ති රූපානං පරිපාකො අනිවච්ඡානි
තසං ඡන්ද්‍රපමෙව නි උපපාදරූපමෙව. ඡන් උපපදෙ,
ඡරතා ති, අනිවච්ඡා හඤ්ඤානි ඉමානි සහිතස්ස තිති-
ලකුණානි. යථාහ--“තිණිමානි භිකුච්චෙ සහිතස්ස සහිත-
ලකුණානි. කතමානි තිණි? උපපාදෙ පඤායනි, වයො
පඤායනි, සිතස්ස අඤායඵතානං පඤායනි, ති [අංභු-
තාර] වයො ති අනිවච්ඡා, සිතස්ස අඤායඵතානං ති ඡරතා
වේදි තබ්බා සරූපවසෙනා නි සකසකභාවවසෙන.

6. කථං?

භුතපසසාදවිසයා භාවො හදයමිච්චපි,
ඡීවිතාහාරරූපෙහි අට්ඨාරසවිධං තථා.

පරිච්ඡේදෙ ව විඤායනනි විකාරො ලකුණං ති ව,
අනිපඵනා දස වෙනි අට්ඨපීසවිධං හවෙ.

කථං ති තං එකාදසවිධං අට්ඨපීසනිවිධං කථං හොති
ති කථෙති.

වතතාරි මහාභූතානි, පඤච පසාද, වතතාරො විසයා
ගොචරරූපං (චොට්ඨබ්බං තිති මහාභූතෙහි සහිතනිතමෙව,) ඉක්කං
පුරිසනනං ති ඤෙ භාවරූපානි හදයවස්සු, ඡීවිති ඤියං,
කබ්චිකාරො ආහාරො වා ති ඉමානි අට්ඨාරස

නිපථනනරූපානි. පරිවෛඡදරූපං, ජෝ විඤ්ඤානනියො, තිණ්ණි විකාරරූපානි, චතතාරි ච ලකඛණරූපානි ති දස අනිපථනන- රූපානි. එවං අට්ඨවිසතිවිධං රූපං වෙදිතබ්බං.

අයමෙත්ථ රූපසමුදෙදසො.

රූපවිභාගො

7. සබ්බඤ්ච පනෙතං රූපං අහෙතුකං, සප්පච්ච- යං සාසවං, සබ්බතං, ලොකීයං, කාමාවචරං, අනා- රමමණං, අප්පහාතබ්බමෙව නි ජිකවිධමපි අජ්ඣනනික- බාහිරදිවසෙන බහුධා හෙදං ගච්ඡති.

ඉද්දති රූපස්ස විභාගං දසෙසති. තයො අකුසලහෙතු, තයො කුසලාබ්‍යාකතහෙතු ති ඉමෙසු එකොපි රූපෙන සමපයොගං න ගච්ඡති, තස්මා රූපං අහෙතුකං ති වුච්චති. කමමාදී පච්චයෙහි උප්පාදිතතතා සප්පච්චයං අනාසවානං ආරමමණහුතතතා සාසවං, පච්චයෙහි අහිසබ්බි- තතතා සබ්බතං, ලොකීයං යං ලොකුතතරං න හවති. බ්‍රහමලොකෙ යං රූපං තමපි කාමාවචරං කෙව වුච්චති. තත්ථි ආරමමණං යස්සාති අනාරමමණං, යං විතතවෙන- සිකානං ආරමමණං හොති, යස්ස පන විතතවෙනසිකා අනාරමමණා එව, තස්මා අනාරමමණං. අප්පහාතබ්බං ති “කෙව දසෙසනෙන න භාවනාය පහාතබ්බං” ති [ධමමසබ්ගණි]. වුත්තතයෙන අප්පහාතබ්බමෙව. යථා හි කෙවි තිත්ථියා අතතානං පකත්තො මොවෙතුකාමා අතනකිලමථානුයොග- සබ්බාතෙන අනෙකවිධෙක තපසා රූපප්පහානාය වායමනති, එවං වායමිථිච්චා පහාතුං න යුත්තං. “රූපෙ බො රුධ යො ඡන්දො, යො රුගො, යා තන්දි, යා තණ්හා, තං පජ්ඣථ, එවං තං රූපං පතීනං හවිස්සති” ති [සංයුත්ත]. ඉමිනා තයෙන පන තස්මිං ඡන්දරුගප්පහාතෙන පහාතබ්බං. එවසද්දෙ අහෙතුකමෙවාති ආදිනා තයෙන සබ්බපදෙහි යොජ්- තබ්බො.

8. කථං? පාසාද සබ්බාතං සඤ්චවිධමපි අජ්ඣනනික- රූපං නාම, ඉතරං බාහිරරූපං. පසාද-හදය සබ්බාතං ඡබ්බිධමපි චක්ඛුරූපං නාම. ඉතරං අචුක්ඛුරූපං. පසාද විඤ්ඤානනිසබ්බාතං සතතවිධමපි ආරරූපං නාම. ඉතරං

අද්ධාරරූපං. පසාද-නාව ජීවිතසංඛ්ඛාතං. අධ්‍යවිධම්මි
 ඉද්ධියරූපං නාම, ඉතරං. අනිද්ධියරූපං. පසාදවිසය-
 සංඛ්ඛාතං. ද්වාරදසවිධම්මි ඔලාචිකරූප සන්තිකෙරූපං
 සප්පට්ඨිස රූපඤ්ච ඉතරං. සුමුමරූපං දුරෙරූපං. අප්පට්ඨිස
 රූපඤ්ච කම්මජං. උපාදිණණරූපං, ඉතරං. අනුපාදිණණ
 රූපං. රූපායතනං සනිදස්සනරූපං, ඉතරං. අනිදස්සන-
 රූපං, චක්ඛාදිද්ධියං. අසම්පන්නවසෙන, සානාදිතනයං
 සම්පන්නවසෙනා ති පඤ්චවිධම්මි ගොචරගගානිකරූපං,
 ඉතරං. අගොචරගගානිකරූපං. වණණා, ගණධා,
 රසො, ඔජා, භුතචතුකකඤ්චති අධ්‍යවිධම්මි අවිනිබ්බො-
 ගරූපං, ඉතරං. විනිබ්බොගරූපං.

කථං ති, තං අජ්ඣන්තිකාදිවසෙන බහුධානොදං කථං
 ගව්ඡති? පඤ්ච පසාද, එව චක්ඛුද්ධිරුද්ධි පඤ්ච ද්වාරනි,
 කායවිඤ්ඤානි කායද්ධරං, වච්චිඤ්ඤානි වච්චිද්ධාරං, එවං
 සත්තවිධං ද්වාරරූපං. මනොද්ධාරං අරූපමෙව. පසාද-
 විසයසංඛ්ඛාතං ති, පඤ්චවිධං පසාදරූපං, රූප-සද්ද-ගඤ්ච
 රසායතනානි, පථවිධානු තෙජොධානු වයොධානු ති (ඉද්.
 තිවිධං චොට්ඨබ්බොයතනං.) සත්තවිධං විසයරූපඤ්චති ද්වාරද-
 සවිධං. පඤ්ච පසාද, සත්ත විසයා ව අඤ්ඤමඤ්ඤං සට්ඨන්ති,
 තෙන ව සට්ඨතෙන ඔලාචිකා පාකවා හොනති, තස්මා ඉදං
 රූපං ඔලාචිකං ති වුත්තං. පාකවත්තා එව සන්තිකෙ-
 රූපං. පටිඤ්ඤානි සට්ඨතං, තං එතස්ස අත්ථි ති සප්පට්ඨිස-
 රූපං. ඉතරං ති සොලසවිධං. උපාදිණණරූපං ති පුබ්බ-
 කතකම්මුතා උපපාදිතං. ඉතරං ති විත්ත-උතු-ආහාර-
 සමුට්ඨානරූපං. යං දස්සතෙන ඤාතබ්බං, තං සනිදස්සනං
 තං රූපායතනමෙව. ඉතරං ති රූපායතනවජ්ජිතං තෙවී-
 සතිවිධං. චක්ඛු-සොතානි අසම්පන්නවිසයගගාහකානි, අච්චා-
 සනතරූපසද්ද, තං සම්මාගහණං කාතුං ත සකෙකානති, තස්මා
 අසම්පන්නවසෙනා ති වුත්තං. සානාදිතනයං පන සම්ප-
 න්නවිසයගගාහකමෙව. ගොචරගගානිකං ති විසයගගානිකං.
 ඔජානි (ඔජස්) ආහාරරූපමෙව, තං බලමුපපාදෙති, තස්මා
 ඔජානි වුච්චති. යං විනිබ්බුජ්ජිතුං නානා කාතුං ත සකකා
 තං අවිනිබ්බොගරූපං. සබ්බසු තිප්ථනතරූපෙසු ඉදං
 අධ්‍යවිධම්මි එකට්ඨමෙව සංවිජ්ජති.

9. ඉච්චවමට්ඨවිසතිවිධමපි ච විචකඛණා,
අජ්ඣන්තිකාදිහෙදෙන විහජන්ති යථාරහං.

විචකඛණා නි පණ්ණිනාහිධමුචිකා. තං හි අට්ඨවිසති-
විධං රූපං ධම්මසඛගණ්ණියං රූපකණ්ණෙඛ ඵකච්චිධං ආදිං
කත්වා ඵකාදසවිධපරියන්තං විහන්තං.

අයමෙඤ්ඤ රූපවිභාගො
රූපසමුට්ඨානාති

10. කමමං, වින්තං, උතු, ආහාරො චෙති චන්තාරි
රූපසමුට්ඨානාති නාම.

රූපසමුට්ඨානාති නි රූපස්ස උපපාදකාති, යතො
රූපං සමුට්ඨාති.

11. තඤ්ඤ, කාමාවචරං රූපාවචරෙඤ්ඤෙති පඤ්ච-
විසතිවිධමපි කුසලාකුසලකමමමභිසංඛිතං. අජ්ඣන්තික-
සන්තාගො කමමසමුට්ඨානාරූපං පට්ඨසංචිත්‍රපාදය ඛණ
ඛණ සමුට්ඨාපෙති.

අභිසංඛිතං නි පුබ්බසමිං හවෙ අභිතො සුට්ඨවිසෙසතො
ච කතං. අජ්ඣන්තිකසන්තාගො නි යෙන තං කමමං
කතං නසෙසච සරීරසන්තාගො.

12. අරූපවිපාක--ද්විපඤ්චවිඤ්ඤාණචජජිතං පඤ්ච-
සන්තාති විධමපි වින්තං වින්තසමුට්ඨානාරූපං පඨමභවඛග
මුපාදය ජායන්තමෙච සමුට්ඨාපෙති. තඤ්ඤ අප්පනාජචතං
ඉරියාපඨමපි සන්තාමෙති. වොට්ඨපන කාමාවචරජච-
නාහිඤ්ඤා පන විඤ්ඤානතිමපි සමුට්ඨාපෙති. සොම-
නස්සජචනාති පනෙඤ්ඤ තෙරස හසනමපි ජනෙති.

ජායන්තමෙචා නි උපපාදකානිණෙ යෙච. ඉරියාපඨමපි
සන්තාමෙති නි, චඛිකමො සයනං යානං නිසජ්ජා නි ඉමෙ
චන්තාරො ඉරියාපඨෙ සන්ධාරෙති, පරිචතොතඤ්ඤං න දෙනි.
සමාධිලාහි පුගගලො තොන සමාධිබලෙන යං කිඤ්චි ඉරියා-
පඨං යප්පිච්ඡිතකාලං පචතොතඤ්ඤං සමත්ථො හොති, තංසන්ධාය
ඉදං චුන්තං. වොට්ඨපනං, කාමාවචර ජචනාති, අභිඤ්ඤා-
වින්තඤ්ඤ කායවිඤ්ඤානතිං චචිවිඤ්ඤානතිඤ්ඤ ච සථාසමභවං

සමුට්ඨාපෙනති, තසමා විඤ්ඤානනිමිපී ති වුත්තං. එත්ථා ති කාමාවචරජවනෙසු, චත්තාරි ලොහමුලාති, චත්තාරි කාමාවචරකුසලොති, චත්තාරි ක්‍රියාති, එකං හසිතුප්පාදං ති තෙරස ජවතවිත්තාති.

13. සීතූණහානුසමඤ්ඤානා තෙජොධානු සිතිසුත්තා ච උතුසමුට්ඨානරූපං අජ්ඣාතඤ්ච නිබ්බානසථාරහං සමුට්ඨාපෙනි.

සීතඤ්ච උණහඤ්චා ති එවං සමඤ්ඤානා ලොකසමමනා තෙජොධානු. සිතිසුත්තා වා ති සිතිකකිණෙ යෙව, න උප්පාදකකිණෙ. අජ්ඣාතං අජ්ඣාතතිකසත්තාතෙ, බ්බිද්ධා ඔසධිරුකකාදිසු.

14. ඔජාසඛවාතො ආහාරො ආහාරසමුට්ඨානරූපං. අජ්ඣාතරණකාලෙ ඨානපතොතො ච සමුට්ඨාපෙනි.

ඨානපතොතො වා ති සිතිපෙපතොතො එව.

15. තත්ථ හදස—ඉන්ද්‍රියරූපානි කමමජානෙව. විඤ්ඤානනිද්ධසං විතනජමෙව. සඤ්ඤා විතොතානුජො. ලහුතාදිත්තසං උතුචිත්තාහාරෙති සමෙහාති. අචිතිබ්බොගරූපානි චෙව ආකාසධානු ච චතුති සමභුතානි ලකඛණරූපානි න කුඨොවී ජායන්ති.

16. අට්ඨාරස පනහරස තෙරස ඥාදස, ති ච, කමමචිතොතා තුකාහාරජානි හොනති යථාකකමං, ජායමානාදිරූපානං සහාවතො නි කෙවලං, ලකඛණානි න ජායන්ති කෙතිවී ති පකාසිතං.

හදසචච්ච්ච, අට්ඨ ඉන්ද්‍රියරූපානි, අට්ඨ අචිතිබ්බොගරූපානි' ආකාසධානු ති ඉමානි අට්ඨාරස රූපානි කමමසමුට්ඨානාති. විඤ්ඤානනිද්ධසං, සඤ්ඤා, ලහුතා, මුදුතා කමමඤ්ඤානා, අචිතිබ්බොගරූපානි, අකාසධානු ති ඉමාන පනහරස විතනසමුට්ඨානාති. සඤ්ඤා, ලහුතාදිත්තසං, අචිතිබ්බොගරූ-

පානි, අකාසධාතු නි-ඉමානි තෙරස උතුසමුට්ඨානානි. ලහුතා-
දිත්තයං, අවිනිබ්බොගරුපානි, ආකාසධාතු නි ඉමානි ආදස
ආහාරසමුට්ඨානානි රුපානි සමාකකමං වෙදිතබ්බානි.

ජායමානාදිරුපානං නි උපපාදට්ඨිනිහභගවනනානං
රුපානං කෙවලං සහාවමනනනා ලකඛණානි කෙතිවි
සමුට්ඨානෙහි න ජායන්ති.

අසමෙසු රුපසමුට්ඨානනියො.

රුපකලාපා

17. එකුප්පාදු එකනිරොධා එකනිසසයා සහ-
චුතනිනො එකවිසති රුපකලාපා නාම.

එකනො උප්පාදෙ යෙසං තෙ එකුප්පාදු. එකනො
නිරොධොති යෙසං තෙ එකනිරොධා. එකො ව නිසසයො
යෙසං තෙ එකනිසසයා. සහෙව චුතනි යෙසං තෙ
සහචුතනිනො.

18. තසු ජීවිතං අවිනිබ්බොගරුපසුච චක්ඛුතා
සහ චක්ඛුදසකං නි පචුච්චති, තථා සොඤ්ඤිති සද්ධිං
සොඤ්ඤසකං, සානදසකං, ජීවහා දසකං, කායදසකං,
ඉන්ද්‍රියාවදසකං, පුමහාවදසකං චක්ඛුදසකං වෙති සමා
කකමං යොජෙතබ්බං. අවිනිබ්බොගරුප මෙවජීවිතෙන
සහ ජීවිතනවකං නි පචුච්චති. ඉමෙ නව කමමසමුට්ඨා
නකලාපා.

ජීවිතං නි ජීවිතින්ද්‍රියං. චක්ඛුතා සහා නි චක්ඛුපපසා-
දෙන සද්ධිං. එවං ඉතරුති පි යොජෙතබ්බානි.

19. අවිනිබ්බොගරුපං පන සුද්ධට්ඨකං. තදෙව
කායවිඤ්ඤනනියා සහ කායවිඤ්ඤනනිනවකං, වචි-
විඤ්ඤනනිසදෙද්ධි සහ වචිවිඤ්ඤනනිදසකං, ලහුතා-
දිති සද්ධිං ලහුතාදෙකාදසකං, කායවිඤ්ඤනනිලහුතා-
දිආදසකං, වචිවිඤ්ඤනනිසදෙද්ධිලහුතාදිතෙරසකසෙචති
ජ චිත්තසමුට්ඨානකලාපා.

සුදානානි කෙවලානි අටසි අනිධිමමත් සභාගතය සමි. තං සුදානටසිකං.

20. සුදානටසිකං, සද්දනවකසෙවනි උතුසමුට්ඨානකලාපං, සද්දලහුචාදිචාදසකසෙවනි උතුසමුට්ඨානකලාපං.

උතු සබ්බද, සුදානටසිකං සමුට්ඨාපෙනි, කදච් සද්දනවකාදීනී නි එවං ඉමෙ චතරා රා කලාපා භූමිති.

21. සුදානටසිකං, ලහුචාදිචාදසකසෙවනි උතු ආහාරසමුට්ඨානකලාපං.

22. තජ්ඣ, සුදානටසිකං සද්දනවකසෙවනි උතු උතුසමුට්ඨානකලාපං බිභිදා පි ලබ්හනති, අවසෙසා පන සබ්බෙ පි අජ්ඣනතික මෙව.

තජ්ඣා නි එකච්ඡතියා කලාපෙසු. උතු උතුසමුට්ඨානකලාපෙ යපෙතො අවසෙසා සබ්බෙ පි එකුතච්ඡතී කලාපා අජ්ඣනතිකමෙව ලබ්හනති.

23. කමමච්ඡන්තොතුකාහාරසමුට්ඨානා යථාකකමං, නච ජ චතුරො උතු නි කලාපා එකච්ඡතී.

කලාපානං පරිච්ඡේදලකඛණතො විචකඛණා, න කලාපසිගමිච්ඡාහු ආකාසං ලකඛණානි ව.

ආකාසධාතු කලාපානං පරිච්ඡේදමත්තත්තො, උපවයො සන්තති ජරතා අනිච්චතා නි ඉමානි චතරාරි රූපානි කලාපානං ලකඛණමත්තත්තො කලාපානං අසිගානි න ගොනති.

අසමෙත්ථ කලාපයොජනා.

රූපප්පච්ඡතීකකමො

24. සබ්බානි පි පනෙතානි රූපානි කාමලොකෙ යථාරහං අනුනානි පච්ඡතියං උපලබ්හනති. පටිසන්ධියං පන සංවසදජානසෙවනි ඔපපානිකානසෙවනි චකුසොති-සාන ජීවිහා-කාය — භාව—වසුද්දසකසබ්බානානි

සත්ත දසකානි පානුභවනති උකතච්චවසෙන, ඔමක-
 වසෙන පන වකචු—සොති—සාන භාවදසකානි කදුච්චි
 පි න ලබනති. තසමා තෙසං වසෙන කලාපභානි
 වෙදිතබ්බා. ගබ්හසෙය්‍යකසත්තානං පන කාය—භාව
 වසුදසකසබ්බාතානි තිණි දසකානි පානුභවනති.
 තස්මාපි භාවදසකං කදුච්චි න ලබනති. තතො පරං
 පවනතිකාලෙ කමෙන වකචුදසකාදීනි ච පානුභවනති.

අණ්ඩජා යොති, ජලාබුජා යොති, සංසෙදජා යොති,
 ඔපපාතීකා යොති ති ඉමා වතසෙසා යොතියො මජ්ඣම-
 නිකායෙ මහාසීහනාදසුතො විත්ථාරෙන වුත්තා. යෙ සත්තා
 අණ්ඩ ජායති, තෙසං අණ්ඩජා යොති. ජලාබු (ජරුසු)
 වුච්චති ගබ්හාවරණං, තසමිං ජාතානං ජලාබුජා යොති.
 සංසෙදෙ පුනිකුණපෙ වා පුරුණසප්පිනවතීතාදීසු වා ජාතානං
 කිමිනං යොති සංසෙදජා යොති. යෙ එවං න ජායනති
 උපපජේජව ජායනති, තෙසං දෙවානං, ඔපපාතීකාසුරුදීනං,
 තෙරසිකාතඤ්ච ඔපපාතීකා යොති.

වසු ති හදයවචු. ඔමකවසෙනා ති අවකංසතො.
 කෙසඤ්චි සංසෙදජානං ඔපපාතීකාතඤ්ච, වකචුදසකාදීනි
 වත්තාරි වා, තෙසු අඤ්ඤතරුනි වා දසකානි න ලබනති.
 ගබ්හසෙය්‍යකානං ති ජලාබුජානං අණ්ඩජාතඤ්ච.

25. ඉච්චවචං පටිසන්ධිමුපාදය කමමසමුට්ඨානා,
 දුතියවිත්තමුපපාදය විත්තසමුට්ඨානා, තිතිකාලමුපාදය
 උතුසමුට්ඨානා, ඔජාඵරණමුපාදය ආහාරසමුට්ඨානා
 වෙති වතුසමුට්ඨානරූපකලාපසනනති කාමලොභ
 දීපජාලා විස නදිසොතො විස ච යාවතාසුකමබ්බො-
 ච්ඡිනනං පවත්නති.

කමමසමුට්ඨානා කලාපසනනති ති සමබන්ධො. තිති-
 කාලං ති පටිසන්ධියා තිතිකාලං උපාදය. ඔජාය ආහාර-
 රූපසස සමපසාරණං ඔජාඵරණං.

26. මරණකාලෙ පන වුතිවිතොපජි—සත්තර-
 සමවිත්තසස තිතිකාලමුපාදය කමමජරූපානි න

උපපජ්ජන්ති, පුරෙතරමුපපනනානි ච කමමජරුපානි
චුන්චිතනසමකාලමෙව පවනන්තො නිරුජ්ඣන්ති.
තතොපරං විතනජාහාරජරුපඤ්ච චොච්ඡ්ජන්ති. තතො
පරං උතුසමුට්ඨානරුපපරම්පරා* යාව මතකලෙවර-
සඛධාතා පවනනන්ති.

චොච්ඡ්ජන්ති ති උච්ඡ්ඤානං භවති. යාව මතකලෙවර
සඛධාතා ති යාව මතකලෙවරං ති සඛධා, සමඤ්ඤ පවනනති
තාව පවනනන්ති. කලෙවරෙ කාපිතො වා කාකාදීහි බාදිතො
විතාසං ආපාදිතො වා තාපි චොච්ඡ්ජන්ති.

27. ඉච්චවචං මතසත්තානං පුතදෙවභවනතරෙ,
පටිසංඝිමුපාදාය තථා රුපං පවනනති.

28. රුපලොකෙ පන සාන—ජීවිහා—කාය—භාව
දසකානි චෙව ආහාරජකලාපානි ච න ලබ්භන්ති.
තසමා තෙසං පටිසංඝිකාලෙ චක්ඛුසොතචක්ඛුචසෙන
න්ති දසකානි ජීවිතනචකඤ්චන්ති චතොරො කමම-
සමුට්ඨානකලාපා, පවනන්තො විතනානුසමුට්ඨානා ච
ලබ්භන්ති. අසඤ්ඤසත්තානං පන චක්ඛුසොතචක්ඛු-
සඤ්ඤානි පි න ලබ්භන්ති, තථා සඛධානි පි විතනජ-
රුපානි. තසමා තෙසං පටිසංඝිකාලෙ ජීවිතනචක-
මෙව, පවනන්තො සද්දච්ඡන්ති. උතුසමුට්ඨානරුපා
අතිරිච්චන්ති† ඉච්චවචං කාමරුපසඤ්ඤසඛධාතෙසු තිසු
ධාතෙසු පටිසංඝිපවනන්තො දුට්ඨා රුපපවනන්ති
චෙදිතබ්බා.

චක්ඛුසොතචක්ඛුසඤ්ඤානි ති චක්ඛුසොතචක්ඛුදසකානි ච සද්ද
තචකඤ්ච. අතිරිච්චන්ති අච්ඡිසන්ති. තිසු ධාතෙසු ති
තිසු භවෙසු.

29. අට්ඨපිසති කාමෙසු භොනන්ති තෙවිස රුපිසු,
සතරසෙවසඤ්ඤානං අරුපෙ නන්ති කිඤ්චිපි.
සඤ්ඤ විතාරො ජරතා මරණං චොපපනන්තො,
න ලබ්භන්ති පච්චනන තු න කිඤ්චිපි න ලබ්භන්ති.

* සී. උතුසමුට්ඨානපරම්පරා ච මතකලෙවරං සකාය පව-
නනන්ති. * † ම. අතිරිච්ඡන්ති.

සබ්බානි පි අට්ඨවිසති රූපානි කාමහවෙ ලබ්භනති. ඝාත-ජ්වහා-කායා, දො ව භාවරූපානී ති පඤ්ච වජ්ජනිං තෙවිස රූපාවචරහවෙ ලබ්භනති. අසඤ්ඤානං අවිනිබ්බොගරූපානි අට්ඨ, ජ්විතිඤ්ඤායං, ආකාසධාතු, ලොකාදිත්තං, චත්තාරී ව ලොකානරූපානී ති සත්තරස රූපානි. අරූපහවෙ කිඤ්චි පි රූපං නත්ති. විකාරො ති පඤ්චවිධං විකාරරූපං මරණං ති අනිච්චතා. ඉමානි අට්ඨරූපානි උපපත්තියං පටිසන්ධියං න ලබ්භනති. පච්චතියං තු කිඤ්චි න ලබ්භති ති න. සබ්බානි පි රූපානි පච්චතියං ලබ්භන්තොව.

අයමෙඤ්ච රූපපච්චතනිකකමො.

නිබ්බානං

30. නිබ්බානං පන ලොකුත්තරසබ්බානං චතුමග්ගඤ්ඤාණෙන සච්ඡිකාඛබ්බං මග්ගඵලානමාරමමණභුතං වානසබ්බානාය තණ්හා ය නිකමනනතා නිබ්බානං ති පවුච්චති. තදෙනං සභාවතො ඵකවිධමපි, සවුපාදිසෙසනිබ්බානධාතු අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතු වෙති දුට්ඨං හොති කාරණපටියායෙන, තථා, සුඤ්ඤාතං, අනිමිත්තං, අප්පණි නිවඤ්ඤෙති නිවිධං හොති ආකාරහෙදෙන.

උපාදියතී කමමුතා ති උපාදි. කිං තං? බන්ධපඤ්චකං. උපාදි ඵච සෙසො උපාදිසෙසො. තෙන උපාදිසෙසෙන සහ චත්තනී ති සඋපාදිසෙසා. සවුපාදිසෙසා ව සා නිබ්බානධාතු වා ති සවුපාදිසෙසනිබ්බානධාතු. තෙන උපාදිසෙසෙන සහ න චත්තනී ති අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතු. පුරිමා දිට්ඨධම්මිකා, පච්ඡිමා සමපරුසිකා. බන්ධාවසෙසසහ භාවො අභාවො වා ති ඉමිතා කාරණපටියායෙන. රුගදෙසමොහෙති සුඤ්ඤාතා සුඤ්ඤං. සුඤ්ඤමෙව සුඤ්ඤං. රුගාදිනිමිත්තාභාවා අනිමිත්තං. රුගාදිපණ්ඩිවිරහිත්තා අප්පණි නිවං. යො හි අනත්තානුපසස්සතාය මග්ගං ලහති, තස්ස සුඤ්ඤතො විමොකො, යො අනිච්චානුපසස්සතාය, තස්ස අනි-

මිත්‍යො විමොකො, යො ච දුක්ඛානුපස්සනාය තස්ස අප්ප-
ණ්ණිතො; විමොකො භොති. ඉමෙසං ආකාරං හෙදෙන
තිබ්බානමපි ඉමාති තිණ්ණි නාමාති උබ්බාති තී.

**31. පදම චූතමච්චනාං අසඛිතමනුනතරං,
තිබ්බානමිති භාසනති වානමුතතා මහෙසයො.**

වානමුතතා විගතතණ්භා මහෙසයො, චූතියා
අභාවෙන අචූතං, අච්චනාං අනතරණිතං, කමමාදීති
අසඛිතතතා අසඛිතං, අනුනතරං ටොකුතතර පදං යාතං
තිබ්බානං හි භාසනති.

**32. ඉති විතාං චෙතසිකං රූපං තිබ්බානමිච්ච පි,
පරමස්ථං පකාසෙතති චතුර්ධා ච තථාගතා.**

**ඉති අභිධම්මස්සඛගභො රූපසඛගහවිභාගො නාම
ජට්ඨො පටිච්චපදො.**

සත්‍යමො පරිච්ඡේදය
සමුච්චය සංඛ්‍යාවිභාගො

1. ආසන්නත්විධා වුත්තා වස්සුධමො සලකකණං
තෙසං දුනි යථායොගං පවත්තාමි සමුච්චය.

වස්සුධමො නි සභාවෙන විජ්ජමානා, අනිපථනකරුද
විජ්ජා රුපාරුපධමොති අනොතො විතතං, දච්ඡකුසුස වෙච
සිකා, නිපථනන රුපානි අට්ඨාරස, නිබ්බාණං, නි ආ සත්‍යා
හොනති. කථං නිබ්බාණං සලකකණං? තමපි අනත්‍ය
ලකකණමෙව. 'සබ්බධමො අනත්‍යා, නි හි වුත්තා
[ධමමපද] සනතිලකකණමපි ච තං, තසමා සලකකණමෙව, ජ
ඵචං සති අනිපථනකරුපං කසමා වජ්ජතං? තමපි සලක
ණමෙව, ධමමධා තුයා ච සංඛ්‍යානිතං, සබ්බසංඛ්‍යාහෙව ආගතා
තසමා ආසන්නත්විධා නි වචනස්ස පයොජනං න දිස්සන්
සබ්බසමපි විතතවෙනසිකානං රුපානකුච නිබ්බානස්සාපි
අයං සමුච්චයො නි වෙදිතබ්බො.

2. අකුසලසංඛ්‍යා, මිසසකසංඛ්‍යා, බොධිස
කත්ථසංඛ්‍යා, සබ්බසංඛ්‍යා වෙති සමුච්චයසංඛ්‍යාහෙ
වතුබ්බිධො වෙදිතබ්බො.

අකුසල සංඛ්‍යා

3. කථං? අකුසලසංඛ්‍යා තාව වත්තාතරා ආසව
කාමාසවො, භවාසවො, දිට්ඨාසවො, අවිජ්ජාසවො

ඉමෙසං ආසවානං නිදද්දසො ධමමසංඛ්‍යාණිතං ආගතන
යෙතෙව වෙදිතබ්බො.

4. වත්තාතරා ඔසා-කාමොසසා, භවොගො
දිට්ඨාසසා, අවිජ්ජාසසා. [ධමම]

5. වත්තාතරා යොගා-කාමයොගො, භවයොගො
දිට්ඨියොගො, අවිජ්ජායොගො.

තස්ථ, අංසවුතෙහි ආරෙහි සච්ච්ඡේදෙහි උදකං විච
සවතතො, නිච්චපගසරණධෙවිත සංසාරදුකකස්ස වා සව
තතො, ආසවා, භවසාගරෙ ආකඛස්සතධෙවිත දුරුත්තර

ණධෙය්‍යන ච තෙ ඵච ඛසා, ආරම්මණවිශොගස්ස චෙව දුක්ඛ-
විශොගස්ස ච අප්ප දුකතො තෙ ඵච සොශො ති ඵච.
විසුද්ධිමග්ගෙ චුත්තනසෙත ඵතෙසං අත්ථො චෙදිතබ්බො.
කාමොති කාමතණ්හා, භවොති භවතණ්හා.

6. වන්තාරො ගන්ථා-අභිජ්ඣා කායගන්ථො,
ඛ්‍යාපාදො කායගන්ථො, සිලබ්බතපරමාසො කායග-
න්ථො, ඉදංසච්චාභිනිචෙසො කායගන්ථො. [ධම්ම]

සංසාරචට්ටි කාමකායස්ස රූපකායස්ස ච ගන්ථතතො
කායගන්ථා. ඉදමෙව සච්චං මොසමඤ්ඤං ති ඵචං අභිනි-
චෙසො ඉදංසච්චාභිනිචෙසො.

7. වන්තාරො උපාදානා-කාමුපාදානං, දිට්ඨිපාදානං,
සිලබ්බතූපාදානං, අත්තවාදුපාදානං. [ධම්ම]

විසුද්ධිමග්ගෙ පිඨතාති වණණිතාති.

8. ජ නිවරණාති—කාමච්ඡදනිවරණං, ඛ්‍යාපාද-
නිවරණං, ජීනමිද්ධනිවරණං, උද්ධච්චකුක්කුච්චනි-
වරණං, විවිකිච්ඡානිවරණං, අවිජ්ජානිවරණං. [ධම්ම]

චිත්තං නිවරනති, පරිශොතකිත්ති ති නිවරණාති.
ඉමෙසු පුරිමාති පඤ්ච සුත්තොසු ආගතාති, සබ්බාති පි අභි-
ධම්මෙ.

9. සත්තානුසයා—කාමරුගානුසයො, භවරුගානු-
සයො, පටිසානුසයො, මානානුසයො, දිට්ඨානුසයො,
විවිකිච්ඡානුසයො, අවිජ්ජානුසයො. [විහරිත] ථාම ගත
ධෙය්‍යන අනුසෙනති ති අනුසයා.

10. දස සංශොජනාති-කාමරුගසංශොජනං, රූප-
රුගසංශොජනං, අරූපරුගසංශොජනං, පටිසසංශො-
ජනං, මානසංශොජනං, දිට්ඨිසංශොජනං, සිලබ්බත-
පරමාසසංශොජනං, විවිකිච්ඡාසංශොජනං, උද්ධච්ච-
සංශොජනං, අවිජ්ජාසංශොජනං සුත්තොතො [දීඝතිකාය,
සඛනිතිසුත්ත.]

වට්ටි සංයෝජනනී ති සංයෝජනානි.

11. අපරානි දස සං—යෝජනානි—කාමරුගසං
යෝජනං හවරුගසංයෝජනං, පටිසසංයෝජනං, මාන-
සංයෝජනං, දිට්ඨිසංයෝජනං, සීලබ්බතපරමාසසංයෝ-
ජනං, විවිකිච්ඡාසංයෝජනං, ඉසාසංයෝජනං, මච්ඡ-
රියසංයෝජනං, අවිජ්ජාසංයෝජනං අභිධම්ම. [ධම්ම]

12. දස කිලෙසා—ලොභො, දොසො, මොහො,
මානො, දිට්ඨි, විවිකිච්ඡා, පිනං, උද්ධව්වං, අභිරිකං,
අනොතතප්පං. [ධම්ම]

13. ආසවාදිසු පනෙසු කාමහවනාමෙන තබ්බ-
සුකා තණහා අබ්පෙසතා. සීලබ්බතපරමාසො, ඉදං-
සව්වාහිනිවෙසො, අනාවාදො ති ච තථාපවතනං දිට්ඨි-
ගතමෙව පවුච්චති.

කාමහවනාමෙනා ති කාමාසවාදිනා හවාසවාදිනා ච
තාමෙන. තබ්බසුකා ති කාමවඤ්ඤා හවච්ඤ්ඤා ච.

14. ආසවොසා ච යොගා ච තයො ගන්ථා ච වසුභො,
උපාදානා දුට්ඨෙ වුතනා * අට්ඨ නිවරණාසිසුං.
ජලොක්ඛසයා හොනන් නව සංයෝජනා මතා,
කිලෙසා දස වුතොයං නවධා පාපසම්මගහො.

කාමාසව—හවාසවා ති එකා තණහා ච, එවං කාම-
හවොසා කාමහවයොගා ච. තසමා තෙ තයො ච හොනති.
ගන්ථපේසු, සීලබ්බතපරමාසො ඉදංසව්වාහිනිවෙසො ති ඉමෙ
ඳො දිට්ඨි එව, තසමා තෙ පි තයො එව. පිනං මිඤ්ඤං ති
ඳො, උද්ධව්වං කුක්කුචෙවකුචති ඳො ති එවං අට්ඨ නිව-
රණානි හොනති. කාමරුගහවරුගාත්ථසයා එකා තණහා ති
කත්වා ජ අත්ථසයා.

* සී. ධම්මා.

කාමරුගාදයො තණ්හා ච, සීලබ්බතපරමාසො දිට්ඨි යෙව,
තස්මා විසතියා සංයොජ්ඣෙසු තවෙව අවසිස්සන්ති. කිලෙ
සෙසු පත භාපනවසිසනං තත්ථි, තස්මා තෙ දසෙව භොන්ති.

මිස්සකසංඛ්‍යා

15. මිස්සකසංඛ්‍යාහෙ ජ හෙතු—ලොභො, දොසො,
මොහො, අලොභො, අදොසො අමොහො.

16. සත්ත ක්කාන්තඛානි—විතකෙකා, විචාරො,
පීති, ඵකගගතා, සොමනස්සං, දොමනස්සං, උපෙකඛා.

පට්ඨානට්ඨකථායං ක්කාන්තපච්චයනිදදෙසෙ චූත්තං—“ක්කා-
න්තඛානි ති” දව්පඤ්චවිඤ්ඤාණවජ්ජෙසු සෙසවිතොතසු උපප-
ත්තානි විතකකවිචාරපීතිසොමනස්සදොමනස්සුපෙකඛාවිතොත
කගගතාසංඛ්‍යානානි සත්ත අඛානි” ති.

ධම්මසංඛ්‍යාණීයමපි පඨමපටිසසමපයුත්තවිත්තස්ස කොට්ඨා
සචාරෙ චූත්තං — “චතුරඛිකං ක්කානං භොති” ති, තත්ථ,
විතකෙකා විචාරො දොමනස්සං විත්තස්සෙකගගතා ති ඉමෙසං
චතුත්තං අඛානං වසෙන චතුරඛිකං ක්කානං ති චූත්තං

17. ආදස මග්ගඛානි—සමමාදිට්ඨි, සමමාසංඛික-
පෙසා, සමමචාචා, සමමාකමමනො, සමමාආජීචො,
සමමාචායාමො, සමමාසනි, සමාසමධි, මිච්ඡාදිට්ඨි,
මිච්ඡාසංඛිකපෙසා, මිච්ඡාචායාමො, මිච්ඡාසමාධි.

සොභනවිතොතසු යථාසහමචං සමමාදිට්ඨිආදීනි අට්ඨ-
මග්ගඛානි ලබ්භන්ති, අකුසලෙසු පත උකකංසවසෙන
චත්තාරි යෙව. චූත්තං හෙනං ධම්මසංඛ්‍යාණීයං පඨමාකුසල-
නිදදෙසෙ—“මිච්ඡාදිට්ඨිභොති, මිච්ඡාසංඛිකපෙසා භොති, මිච්ඡා-
චායාමො භොති, මිච්ඡාසමාධි භොති” ති. එත්ථ මිච්ඡාසංඛික-
පචායාමසමාධි, විතකෙකා විරියං විත්තස්සෙකගගතා ති ඉමෙ
අඤ්ඤසමානා චෙතසිකා, තස්මා පරතො, ‘මග්ගඛානා නච
චජ්ඣතො, ති චූත්තං, තානි හි මිච්ඡාදිට්ඨියා සහ තවෙව
භොන්ති.

18. බාවිසති ඉන්ද්‍රියානි-චක්‍රත්‍රියං, පසානිත්‍රියං, සානිත්‍රියං, ජිවනිත්‍රියං, කාසිත්‍රියං, ඉතථිත්‍රියං, පුරිසිත්‍රියං, ජීවිනිත්‍රියං, මනිත්‍රියං, සුබිත්‍රියං, දහතිත්‍රියං, සොමනසිත්‍රියං, දොමනසිත්‍රියං, උපපනතිත්‍රියං, සද්ධිත්‍රියං, විරිසිත්‍රියං, සතිත්‍රියං, සමාධිත්‍රියං, පසාදාත්‍රියං, අනඤ්ඤාතඤ්ඤාසාමිනිත්‍රියං, අඤ්ඤාත්‍රියං, අඤ්ඤාතාවිත්‍රියං, [විභවිග].

චක්‍රත්‍රියාදීනි පාකවානෙව. පුබ්බභාගෙ අනාසාදාදාං අමතං පදං චතුසච්චධම්මං වා ජාතිසාමී නි ඵලං පවි- පනනසා උපපජ්ජනතො අනඤ්ඤාතඤ්ඤාසාමිනිත්‍රියං, ආජානනතො අඤ්ඤාත්‍රියං, අඤ්ඤාතාවිතො චතුසු සඤ්ඤාත්‍රියං නිවසීතඤ්ඤාත්‍රියං විනාසවසා උපපජ්ජනතො අඤ්ඤා- තාවිත්‍රියං නි වෙදිතබ්බං, එතෙසං ඉන්ද්‍රියානං අතථ- චණණතා විසුද්ධිමග්ගෙ ආගතනසෙතාපි වෙදිතබ්බං.

19. නව බලානි—සදාබලං, විරියබලං, සතිබලං, සමාධිබලං, පඤ්ඤාබලං, හිරිබලං, ඛතප්පබලං, අභිජ්- කබලං, අනොතප්පබලං.

එසු, විරියබලං සමාධිබලං නි ඉමානි දෙව අඤ්ඤා- සමානානි, කුසලාකුසලාබ්‍යාකතෙසු සංවිජ්ජනති. අභිජ්ඣා- බලං අනොතප්පබලං නි ඉමානි දෙව අකුසලානෙව, සබ්බා- කුසලසාධාරණානි ව, සෙසානි සොභනානෙව.

20. චන්දානෙ අධිපති—ජන්දාධිපති, විරියාධිපති, වින්දාධිපති, විමංසාධිපති.

අධිපති නි ඉද්ධිපාදා යෙව [විභවිග]. තෙසු තඤ්ඤා අඤ්ඤාසමානා. විමංසානි පඤ්ඤා. සා සොභනා ඵල.

21. චන්දානෙ ආහාරා — කබලිකානෙ ආහාරා, එසො දුනිසො, මනොසංඤ්ඤානො නනියා, විඤ්ඤාණං චතුසං.

ඉමෙ ආහාරා සුත්තෙසු ආගතා, අනිධම්මෙ ව යථා- සම්භවං නිද්දියා.

22. ඉන්ද්‍රියෙසු පනොනු සොවාපනතිමගගඤ්ඤාං අනඤ්ඤානඤ්ඤාසසාමිතින්ද්‍රියං, අරහතනමලඤ්ඤාං අඤ්ඤානාවිඤ්ඤාං, මපෙක ජ ඤ්ඤානි අඤ්ඤිඤ්ඤානි නි චුච්චනති. ජීවිතින්ද්‍රියඤ්ඤා රූපාරූපවසෙන දුට්ඨං හොති.

23. පඤ්චවිඤ්ඤාණෙසු ඤානධර්මානි, අවිච්ඤ්ඤා ඛලානි, අහෙනුකෙසු මගගධර්මානි න ලබ්භනති. තථා විවික්ච්ඡාවිතොන ඵකගගතා මග්ගිඤ්ඤාඛලභාවං න ගච්ඡති. ද්විහෙනුක — තිහෙනුක-ජවනෙසෙව යථා සමගවං අධිපති ඵකොචලබ්භති.

අවිච්ඤ්ඤා නි පඤ්චආරාවජ්ජන — ද්විපඤ්චවිඤ්ඤාණසමපටිච්ඡන-සනාරිණ විතොසු. ඵකගගතා නි අධිමොකඛ-විරහනතා දුඛඛලා විතතධ්මිති * ද්විහෙනුකතිහෙනුක-ජවනෙසු නි' ඤෙ මොමුභවිතතානි හසිතුපපාදං නි ඉමානි නිණ් විතතානි වජ්ජෙචා සෙසෙසු ද්විපඤ්ඤාසජවන-විතොසු. ඵකොචලබ්භති නි, යත් ජන්දධිපති, න තත් ඉතරෙ නයො අධිපතිභාවෙන ලබ්භනති. ඵං සෙසා පි යොජෙතබ්බා.

24. ජ හෙනු පඤ්ච ඤානධර්මා මගගධර්මා නච වජ්ජතො, සොලඛිඤ්ඤාධම්මා ච ඛලධම්මා නචෙට්ඨා.

වතනාරොධිපති චුතතා තථාහාරා නි සතතධා, කුසලාදිසමාකිණණා චුතතො මිසසකසංගහනො.

සොමනස්සං, දොමනස්සං, ටිපෙකතා නි ඉමානි නිණ් අඛනානි ඵකා ව වෙදනා, තසමා විතකකච්චාරපිතිවිතො-ගතතාවෙදනාවසෙන පඤ්චව ඤානධර්මානි හච්ඡනති. තච මගගධර්මානි හෙධ්මා චුතතතයෙතෙව වෙදිතබ්බා නි, ඉන්ද්‍රියෙසු සුඛදුකඛසොමනස්ස දොමනස්සුපෙකතින්ද්‍රියානි වෙදනාවසෙන ඵකොධම්මො, පඤ්ඤින්ද්‍රියාදිති වතතාරි ඵකා පඤ්ඤා නි

* ඵත්ථ ධම්මසංගහණි මලොකොතබ්බා.

එවිං සහන භාපෙතො, ජීවිතින්දියානි රූපාරූපවසෙන දො ති ගහෙතො සොලස ඉන්ද්‍රියධම්මො භවන්ති. තථාභාරා ති ආභාරා පි තපෙව වතනාරො.

බොධිපක්ඛියසංඛගහො

25. බොධිපක්ඛියසංඛගහෙ වතනාරො සතිපට්ඨානා —කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං, වේදනානුපස්සනාසතිපට්ඨානං, චිත්තානුපස්සනාසතිපට්ඨානං, ධම්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානං [විභංග].

26. වතනාරො සම්මප්පධානා—උප්පන්නානං පාපකානං ධම්මානං පහානාය වායමො, අනුප්පන්නානං පාපකානං ධම්මානං අනුප්පාදය වායමො, අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය වායමො, උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං භියොරාභාවාය වායමො, [විභංග].

27. වතනාරො ඉද්ධිපාද — චන්ද්‍රිද්ධිපාදො, විරසීද්ධිපාදො, විතතිද්ධිපාදො, විමංසීද්ධිපාදො, [විභංග].

28. පඤ්චේන්ද්‍රියානි—සද්ධිච්ච්චියං, විජිසීච්චියං, සතිච්චියං, සමාධිච්චියං, පඤ්ඤීච්චියං.

ඉමානි ඉන්ද්‍රියානි සංඛිතිසුත්තාදීසු අතෙතෙසු සුත්තෙසු ආගතානි, අභිධම්මෙ බාවිසතිං ඉන්ද්‍රියෙසු සංඛගිතානි, ධම්මසංඛගණියං කුසලාකුසලාබ්‍යාකතචිත්තනිදද්දෙසෙසු යථාසම්භවං තිද්ධියානි.

29. පඤ්චබලානි—සද්ධාබලං, විජියබලං, සතිබලං, සමාධිබලං, පඤ්ඤාබලං.

ඉන්ද්‍රියාතෙව බලභාවෙන බලානි. ඉමානි පි සුත්තෙසු ආගතාතෙව. අභිධම්මෙපි යථාසම්භවං තිද්ධියානි, හෙට්ඨා චුත්තෙසු ච තවසු බලෙසු සංඛගිතානි.

30. සත්‍ය ඛොජ්ඣාදිගා - සතිසමොජ්ඣාදිගා, ධම්මවිචයසමොජ්ඣාදිගා, විජියසමොජ්ඣාදිගා, පීඨි සමොජ්ඣාදිගා, පසසද්ධිසමොජ්ඣාදිගා, සමාධි-සමොජ්ඣාදිගා, උපෙකඛාසමොජ්ඣාදිගා, [විභඛග].

සමොධායා ඤාණස්ස අඛගා නි සමොජ්ඣාදිගා. ධම්ම විචිතානි, උපපරිකඛනී නි ධම්මවිචයො, විපස්සනාපඤ්ඤා.

31. අධිඨ මගගඛගානි-සමොදිට්ඨි, සමොසඛකපෙසා, සමොවාචා, සමොකමමනොනා, සමොඅජ්චො, සමොවායාමො, සමොසති, සමොසමාධි, [විභඛග].

ඉමානි හෙට්ඨා ආගතානෙව.

32. එස්ස පන චතතාරො සතිපට්ඨානා නි සමොසති එකා ච පචුච්චනි, තථා චතතාරො සමමප්පධානා නි ච සමොවායාමො.

33. ඡන්දො විතනමුපෙකඛා ච සද්ධා පසසද්ධිපීඨියො, සමොදිට්ඨි ච සඛකපෙසා වායාමො විරතීතනයං. සමොසති සමාධි නි චුදදසෙතෙ සභාවතො, සත්‍යනිංස පහෙදෙන සත්‍යධා තස්ස සඛගභො. විරතීතනයං නි, සමොවාචා, සමොකමමනොනා, සමොඅජ්චො ච.

34. සඛකපෙසා පසසද්ධි ච පිත්‍රපෙකඛා ඡන්දො ච විතනං. විරතීතනයංඤච, නචෙකට්ඨානා * විජියං. නච චඨ, සති සමාධි චත්‍ර පඤච පඤ්ඤා, සද්ධා දුඨානුතනමසත්‍යනනිංස— ධම්මානමෙසො † පච්චරා විභාභො.

සඛකපෙසා, පසසද්ධි, පීඨි, උපෙකඛා, ඡන්දො, විතනං, නිස්සො ච විරතීයො නි ඉමෙ නච ධම්මා එකට්ඨානා භොනනි, එකස්මිං යෙව යානෙ ආගච්ඡනනි. චතතාරො

* ම. නචෙකට්ඨානා. † ම. දුට්ඨානුතනම.

සමම පපධානා, විරිසිද්ධිපාදො, විරිසින්ද්‍රියං, විරියබලං, විරිය-
සමෙබාජ්ඣබෙගා, සාමමවායාමො ති ඵලං ඵකාමෙව විජියං
නවට්ඨානං හොති. වන්තාරො සන්පට්ඨානා, සන්ද්‍රියං,
සන්බලං, සන්සමෙබාජ්ඣබෙගා, සමමාසනී ති ඵලං සනි අට්ඨි-
ට්ඨානා. සමාධිද්‍රියං, සමාධිබලං, සමාධිසමෙබාජ්ඣබෙගා,
සමමාසමාධි ති සමාධි චතුට්ඨානො. විමංසිද්ධිපාදො, පඤ්ඤා-
ද්‍රියං, පඤ්ඤාබලං, ධම්මවිචයසමෙබාජ්ඣබෙගා, සමමාදිට්ඨි ති
ඵලං පඤ්ඤා පඤ්චට්ඨානා. සද්ධිද්‍රියං, සද්ධිබලං ති සද්ධා
ද්‍රට්ඨානා ති. ඵලං සභාවනො චුද්දසෙවෙන ධම්මා හොනාති.

35. සබ්බෙ ලොකුත්තරෙ හොනති නවා සඛක-
ප්‍රපිනියො,
ලොකියෙ පි යථායොගං ඡබ්බිසුද්ධිප්‍රචනාතියං.

එතෙ බොධිපක්ඛියා ධම්මා ලොකුත්තරෙ ලොකුත්තර
විනොදසු සබ්බෙ හොනති. සඛකප්‍ර-පිනියො පන තථ
නවා හොනති. කසමා? සඛකප්‍රපා ති විනොදකා ඵල,
සො ච දුතියජ්ඣාතිකාදිමග්ගඵලවිනොදසු න ලබ්භාති, ඵලං
පිනි චතුත්පඤ්චමජ්ඣාතිකෙසු. සීලවිසුද්ධි, විභාවිසුද්ධි,
දිට්ඨිවිසුද්ධි, කසිබාවිතරණවිසුද්ධි, මග්ගාමග්ගඤ්ඤාණදස්සන-
විසුද්ධි, පටිපදාඤ්ඤාණදස්සනවිසුද්ධි ඤ්ඤාණදස්සනවිසුද්ධි ති සභාව
විසුද්ධියො. නාසු පුරිමා ඡ ලොකියො, අපොන ඵසා ලොකු-
ත්තරං. තසමා ලොකියෙ පි ති ආදී චුත්තං. ලොකිය-
විනොදසු පි ඡන්තං විසුද්ධිනං පච්චාතියං ඉමෙ බොධිපක්ඛියා
යථායොගං ලබ්භනාති.

සබ්බසඛගහො

36. සබ්බසඛගහො පඤ්චකාමනියා - රූපකාමනියා,
වෙදනාකාමනියා, සඤ්ඤාකාමනියා' සභවාචකාමනියා,
විඤ්ඤාණකාමනියා, [විහරිග].

37. පඤ්චපාදනකාමනියා - රූපපාදනකාමනියා,
වෙදනුපාදනකාමනියා, සඤ්ඤාපාදනකාමනියා, සඛවා-
රූපාදනකාමනියා, විඤ්ඤාණපාදනකාමනියා.

බ්‍රහ්මානන්දා උපාදානකබ්‍රහ්මානන්දා අයං විසෙසසො—බ්‍රහ්මානන්දා අරහන්තානං බ්‍රහ්මානන්දානං බ්‍රහ්මානන්දානං, යෙසු උපාදානානි අප්පභිනාති. උපාදානකබ්‍රහ්මානන්දානං පුද්ගලිකානං බ්‍රහ්මානන්දානං, යෙසු උපාදානානි අප්පභිනාති.

38. ආදායනානි—චක්ඛායනනං, සොඛායනනං, ඝාතායනනං, ජීව්හායනනං, කායායනනං, මනායනනං රූපායනනං, සද්දායනනං, ගන්ධායනනං, රසායනනං, ඓද්ධිබ්‍රහ්මායනනං, ධම්මායනනං [විහරිග].

විසුද්ධිමග්ගො ආයතනධාතුන්දෙදසෙ චුත්තනසෙන ඵනෙසං විනිවුච්ඡයකථා වෙදිතබ්බා.

39. අධාරස ධාතුසො - චක්ඛුධාතු, සොඛධාතු, ඝාතධාතු, ජීව්හධාතු, කායධාතු, රූපධාතු, සද්දධාතු, ගන්ධධාතු, රසධාතු, ඓද්ධිබ්‍රහ්මධාතු, චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, ජීව්හාවිඤ්ඤාණධාතු, සොඛවිඤ්ඤාණධාතු, ඝාතවිඤ්ඤාණධාතු, කායවිඤ්ඤාණධාතු, මනොධාතු, ධම්මධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු. [විහරිග].

විසුද්ධිමග්ගො චුත්තනසෙන ඵනාසං වණණතා වෙදිතබ්බා.

40. චන්තාදි අරියසච්චානි - දුක්ඛං අරියසච්චං, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං, දුක්ඛනිරෝධං අරියසච්චං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපට්ඨපදා අරියසච්චං [විහරිග].

ඵනෙසං විචාරකථා විසුද්ධිමග්ගො පි ආගතා.

41. ඵස්ස පන චෙතසික - සුචුමරූප - නිබ්බාන - වසෙන ඵකුතසන්තති ධම්මා ධම්මායනනං ධම්මධාතුනි ච සඛං ගච්ඡන්ති. මනායනනමෙව සන්තවිඤ්ඤාණධාතුවසෙන භිජ්ජති.

ද්විපඤ්ඤාස චෙතසිකා. සොලසවිධං සුචුමරූපං.

සමගහගාථා

42. රූපඤ්ච වෙදනා සඤ්ඤා සෙසාවෙනසිකා තථා,
 විඤ්ඤාණමිති පඤ්ඤවතෙ පඤ්ඤකඛකිා ති භාසිතා,
 පඤ්චුපාදානකඛකිා ති තථා තෙහුමකා මතා,
 හෙදාභාවෙන නිබ්බානං ඛකිසසිගහනිස්සටං,
 ආරාලමබනහෙදෙන හවනනායතනානි ච,
 ආරාලමබනදුපපනහපරියායෙන ධාතුයො.

සෙසා තී, වෙදනා සඤ්ඤා තී ඉමෙ දෙව වජේජනා සෙසා පඤ්ඤාස වෙනසිකා සඛිාරකකකෙකිා තී වෙදි-
 තබ්බො. තෙහුමකා තී කාමාවචර—රූපාවචරරූපාවචර. නිබ්බානං ධම්මායතන—ධම්මධාතුනි සමගහිතං. තථා පි තං අතීතානාගතාදීකෙන හෙදාභාවෙන ඛකිපරියාපනතං ත හොති. ඛකිසසිගහනිස්සටං තී ඛකිසසිගහතො විනිමුත්තනං ඡනතං ආරානං ඡනතං ආරමමණානඤ්ච වසෙන ආදසා-
 යතනානි චුත්තානි. ආරානඤ්ච ආරමමණානඤ්ච තදුපපන-
 විඤ්ඤාණානඤ්ච වසෙන අට්ඨාරස ධාතුයො චුත්තා.

43. දුකඛං තෙහුමකං චට්ඨං තණ්හා සමුදයො හවෙ,
 නිරොධො නාම නිබ්බානං මග්ගො ලොකුත්තරො මතො.

මග්ගසුත්තා ඵලා චෙච චතුසචචවිනිස්සටා,
 ඉති පඤ්චප්පහෙදෙන පචුපනා සබ්බසසිගහො.

තෙහුමකං සංසාරට්ටං දුකඛසචචං, තණ්හා සමුදය-
 සචචං, නිබ්බානං නිරොධසචචා, ලොකුත්තරො ලොකුත්ත-
 රමග්ගසමපයුත්තො අට්ඨබ්බිතො මග්ගො මග්ගසචචං. (දුකඛ-
 නිරොධගාමිනීපටිපදා). මග්ගසුත්තා තී තෙන අට්ඨබ්බිතෙන මග්ගෙන සමපයුත්තා ඵසසාදයො ධම්මො. ඵලා තී මග්ග-
 ඵලානි. චතුසචචවිනිස්සටා තී අට්ඨබ්බිකමග්ගසමපයුත්තා වෙනසිකා මග්ගඵලානි ච චතුනි උරිසචෙචහි විනිමුත්තානි හොනති, ත තෙසු සචෙචසු සමොධානං ගච්ඡති. ඉති බකි-උපාදානකඛකි-ආයතන-ධාතු-සචචවසෙන පඤ්චවිධො සබ්බසසිගහො වෙදිතබ්බො.

ඉති අභිධම්මසුසසිගහෙ සමුච්චයසසිගහවිහගො නාම සත්තමො පරිචෙජ්ජෙදා.

අට්ඨමො පටිච්ඡෙදො

පට්චයසංඛගහවිභාගො

- 1. යෙසං සංඛිතධම්මානං යෙ ධම්මා පට්චයා යථා, තං විභාගමිහෙදානි පවකාමි යථාරහං.

ඉදානි ඉහ, යෙසං සංඛිතධම්මානං යෙ සංඛිතාසංඛිතධම්මා යථා පට්චයා භොනති තථා තමෙතං විභාගං යථාරහං පවකාමි මි ති යොජතා.

ඥෙ පට්චයනයා

- 2. පටිච්චසමුප්පාදනයො පට්ඨානනයො චෙති පට්චය සංඛිතො දුට්ඨො චෙදිතබ්බො.

3. තත්ථ තබ්බාවහාවිභාවාකාරමතොනාපලකිතො පටිච්චසමුප්පාදනයො. පට්ඨානනයො පන ආහවච්චපට්චයට්ඨිතිමාරඛහපච්චවති. උභයං පන චොමිසසිත්වා පපඤ්ඤවති ආචරියා.

තත්ථා ති තෙසු ද්විසු තයෙසු. තෙසං භාවෙ එතෙ හවනති ති තබ්බාවහාවිතො. තබ්බාවහාවිතං භාවො අත්ථිතා. තෙතෙව ආකාරෙන ආකාරමතොන උපලකිතො විනිවජ්ඣතො පටිච්චසමුප්පාදනයො. යථාහ හගවා-“කත්‍ර භික්ඛවෙ සුතවා අරියසාවකො පටිච්චසමුප්පාදඤ්ඤව සාධුකං යොනිසො මතසිකරොති, ඉති ඉමසමිං සති ඉදං භොති, ඉමසං උප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති, ඉමසමිං අසති ඉදං ත භොති, ඉමසං නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති, යදිදං අවිජ්ජා පට්චයා සංඛාරා-පෙ-අවිජ්ජාය තෙව අසෙසවිරුගතිරොධා සංඛාරානිරොධො”ති, [සංයුතත].

ආහවච්චපට්චයට්ඨිතිං ති ආහවච්ච ආහතිත්වා සංඛිතං-සෙත්වා චතතමානා පට්චයා අහවච්චපට්චයා. යථා උප්පාදාරූපං පටිච්චසමුප්පාදො ව, එවමයං සමාසො චෙදිතබ්බො. තෙසං

ආකල්පවලටයානං සිතීං ආරභ්‍ය සකාය පටිභානනායො පවුච්චති. තත්භි පව්වයා පව්වසුප්පතො සංසෙවො සිතා පව්වසුප්පතානං කාරණං ගොනති, තත්ථ තඛ්භාවගාථිගාථා කාථෙත.

උභයං පන වොමිසසිච්චා පප්පකල්පනති ආචරියා තී ඉදං බුද්ධිසොසාවරියං සකායාහ. තෙන භි ඉදං උභයං විසුද්ධිමග්ගෙ පඤ්ඤාභූමිතිදෙදසෙ වොමිසසිච්චා පප්පකල්පිතං. බහුවචනං ආදර්ශං.

පටිච්චසමුප්පාදනායො

4. තත්ථ අවිජ්ජාපව්වයා සංඛාරා, සංඛාරපව්වයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපව්වයා නාමරූපං, නාමරූපපව්වයා සලායතනං, සලායතනපව්වයා ඵසො, ඵසොපව්වයා වෙදනා, වෙදනාපව්වයා තණ්හා, තණ්හා පව්වයා උපාදානං, උපාදානපව්වයා භවො, භවපව්වයා ඡන්ති, ඡන්තිපව්වයා ජරාමරණ-සොකපරිදෙවදුකඛදෙමනස්ස පායාසා සමභවන්ති, ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුකඛකඛදකිස්ස සමුදයොගොති තී අයමෙත්ථ පටිච්චසමුප්පාදනායො.

අවිජ්ජාපව්වයා සංඛාරා තී ඵවමාදීන පදානං අත්ථවණ්ණනා සංඛාකාථෙත විසුද්ධිමග්ගෙ ආගතනානාඉධ විජ්ජාරං ත කරිස්සාම.

5. තත්ථ, තයො අද්ධා, ආදසංඛගාති, විසවාකාරා, තිසසී, චතුසංඛවපා, තිණ්චට්ටාති, අභිමුලාති ච වෙදිතඛ්ඛාති.

6. කථං*? අවිජ්ජාසංඛාරා අත්ථො අද්ධා, ජාති-ජරාමරණං අනාගතො අද්ධා, මජ්ඣෙ අට්ඨ පච්චුප්පතො අද්ධා තී තයො අද්ධා.

* සී. තත්ථ.

තස්ස, අද්ධා තී කාලා. අතීතභවෙ අවිජ්ජානුසයානුවතන-
කෙහි සඛිංරෙහි කතකමෙත ඉධ පටිසක්ඛි භොති, තස්මා
අවිජ්ජා ච සඛිංරා ච අතීතො අද්ධා තී වුතතා. ජනීජරු-
මරණාති අයතිං භවිස්සනති, තස්මා තාති අනාගතො අද්ධා
තී වුතතාති. විඤ්ඤාණාදීති භවාචසාතාති අධ්වපච්චුපප-
තොභවෙ පවතතනති, තස්මා තාති පච්චුපපතොනා අද්ධා
තී වුතතාති. [වි].

7. අවිජ්ජා, සඛිංරා, විඤ්ඤාණං, නාමරූපං,
සලායතනං, එසෙසා, වෙදනා, තණ්හා, උපාදානං,
භවො, ජනී, ජරාමරණං තී ආදසඛගාති. සොකාදි-
චචනං පනෙත්ථ නිස්සන්දඵලනිදස්සනං.

ජරාමරණං ඉමස්ස භවචකකස්ස නිස්සන්දො (නිස්සන්දො)
අභිනිස්සන්දනං. තස්මා නිස්සන්දස්ස ඉදං එලිං, යදිදං
සොකාදයො, තස්සා ත තෙ භවචකකස්ස අඛගාති භවනති. [වි]

8. අවිජ්ජාසඛිංරගගභණෙන පනෙත්ථ තණ්හුපා-
දානභවා පි ගහිතා භවනති, තථා තණ්හුපාදානභව-
ගගභණෙන ච අවිජ්ජාසඛිංරා, ජානීජරාමරණගගභ-
ණෙච විඤ්ඤාණාදිඵලපඤ්චකමෙච ගහිතංති කතා-

අතීතෙ භෙතවො පඤ්ච ඉදුති ඵලපඤ්චකං,
ඉදුති භෙතවො පඤ්ච ආයතිං ඵලපඤ්චකංති.

විසතාකාරා, නිසක්ඛි, චතුසඛෙඛපා ච භවනති.

අවිජ්ජාය සති තණ්හුපාදානාති භවනොච, එචං සඛිං-
රෙසු සනොසු කමමභවො විජ්ජතෙච. කමමභවො
පටිසක්ඛිජනකාතං සඛිංරාතමෙතං අධිචචනං. තස්මා තෙසු
ගහිතෙසු කමමභවො ගහිතො ච භොති. එචං තණ්හුපා-
දානභවගගභණෙන අවිජ්ජාසඛිංරා පි ගහිතා යෙච භොනති.
ජානීජරාමරණාති කස්ස? යං විඤ්ඤාණාදිවෙදනාචසාතං
ආයතිං උපපජ්ජමානං ඵලපඤ්චකං, තස්ස තස්මා ජානීජරා-
මරණෙසු ගහිතෙසු තං ඵලපඤ්චකං ගහිතමෙච භවති.
එචං අතීතභවෙ අවිජ්ජාදයො භෙතවො පඤ්ච, ඉදුති

ඉමසමිං භවෙ විඤ්ඤාණාදි ඵලපඤ්චකං, ඉදාහි තණ්හාපා-
දානභවාච්ඡර්ජාසංඛාරා පඤ්ච භෙතභවො, ආයතීං අනාගතො
භවෙ විඤ්ඤාණාදිකං ඵලපඤ්චකං ති ඵචමෙභො චීයති
ආකාශ භවන්ති.

එත් එ සංඛාරානඤ්ච පටිසංඛිවිඤ්ඤාණස්ස ච අනාගරා
එකො භෙතඵලසන්ඛි, වෙදනාය ච තණ්හාය ච අනාගරා
එකො ඵලභෙතඤ්ච, භවස්ස ච ජාතියා ච අනාගරා එකො
භෙතඵලසන්ඛි ති තයො සන්ඛි භවන්ති. තෙනෙදං භවචකකා
තිසස්සි ති චුච්චති. චතතාරො වෙත්ථ සංඛේපා—අච්ඡර්ජා
සංඛාරා එකො, විඤ්ඤාණනාමරූපසමුප්පායනතඵස්සවෙදනා
දුතීයො, තණ්හාපාදානභවා තතීයො, ජාතීඡරාමරණාති
චතුඤ්චො ති ඵචමිදං චතුසංඛේපං වෙදිතඛ්ඛං [වි].

9. අච්ඡර්ජාතණ්හාපාදානා ච කිලෙසචචට්ටං, කමම-
භවසංඛාරාභවා භවෙකඤ්ඤො සංඛාරා ච කමමචචට්ටං,
උපපත්තිභවසංඛාරාභවා භවෙකඤ්ඤො අච්ඡර්ජා ච
විපාකචචට්ටං ති තිණි චචට්ටානි. අච්ඡර්ජාතණ්හා-
චසෙන ඤෙමුලානි ච වෙදිතඛ්ඛානි.

භවො දුච්චො, කමමභවො උපපත්තිභවො ච [වි] අච්ඡර්ජා
ති විඤ්ඤාණනාමරූපසමුප්පායනතඵස්සවෙදනා ජාතීඡරාමරණාති
ච. චචට්ටං ති චචට්ටුලං (චර්තුලං). ඉමාති තිණි චචට්ටානි
චකකාති විස අඤ්ඤාමඤ්ඤං පචතායන්ති. යාව අච්ඡර්ජාදයො
අනුපච්ඡන්තා, තාව ඛාලො පටිසංඛිඡතකං කමමං කරොති.
යාව ච තං කමමං පචතන්ති, තාව විපාකස්ස අනුපච්ඡදෙ.
ඵචං යාව කිලෙසචචට්ටං නුපච්ඡජ්ජති, තාවකමමචචට්ටං
චතන්ති, යාව ච කමමචචට්ටං තාව විපාකචචට්ටං ති [වි] අච්ඡර්ජා
තණ්හා චා ති එතාති ඉමස්ස තිචචට්ටස්ස ඤෙ මුලානි [වි].

10. තෙසමෙච ච මුලානං නිරොධෙන නිරූපකති.
ජරාමරණමුච්ඡාය පිලිතානං අභිණ්හසො,
ආසවානං සමුප්පාදා අච්ඡර්ජා ච පචතන්ති*.
චචට්ටොඛ්ඛිමිච්චෙචච. භෙතඵලකමනාදිකං.
පටිච්චසමුප්පාදෙ ති පටිච්චපෙසි මහාමුනි.

* පච්චිසති.

තෙසං අවිජ්ජාතණහා සංඛාතානං මූලානං නිග්ගේධන ඉදංචට්ටං නිරුප්ඤ්ඤිති. ජරාමරණමූච්ඡාය අතිණහසො පිළිතානං සන්තානං ආසවසමුප්පාදෙන අවිජ්ජා පවත්නාති. ඉච්චවං ඉදං තෙභුමහං කාමාවචරරූපාවචරුරූපාවචරසංඛාතං ආදිරනිතං චට්ටං ආබ්ඤ්ඤං, ඉදං චට්ටං චක්කාකාමරත සුනිවට්ඨිතං භවති, තඤ්ච මහාමුනි භගවා පටිච්චස මුප්පාදෙ ති පට්ඨපෙසි.

පට්ඨානාකයො

11. ගෙනුපච්චයො, ආරම්මණපච්චයො, අධිපති-පච්චයො, අනිග්ගරපච්චයො, සමනිග්ගරපච්චයො, සහජාතිපච්චයො, අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයො, නිසසයපච්චයො, උපනිසසයපච්චයො, පුරජාතිපච්චයො, පච්ජාජාති-පච්චයො, ආසෙවනිපච්චයො, කම්මපච්චයො, විජාන-පච්චයො, ආභාරපච්චයො, ඉද්දියපච්චයො, ක්වාන-පච්චයො, මග්ගපච්චයො, සමපසුතනපච්චයො, විප්පසුතනපච්චයො, අත්ථිපච්චයො, නිත්ථිපච්චයො, විග්ගපච්චයො, අවිග්ගපච්චයො ති. අයමෙත්ථ පට්ඨාන නයො.

එතෙසං පච්චයානං අත්ථවණණනා විසුද්ධිමග්ගො ආගත-නයෙන වෙදිතබ්බා. ඉමස්ස පකරණස්ස අනො තිකපට්ඨ-නතො පච්චයනිද්දෙසො ච පඤ්ඤාචාරවිහබ්බො ච දිනතා, තෙ පි සාධුකං පටිතබ්බා.

12, ජධා නාමං තු නාමස්ස පඤ්චධා නාමරූපිතං, එකධා පුන රූපස්ස රූපං නාමස්ස වෙකධා. පඤ්ඤානනිනාමරූපානි නාමස්ස දුට්ඨා දායං, දායස්ස නවධා වෙති ජබ්බිධා පච්චයා කථං.

තත්ථ නාමං ති, වෙදනා සඤ්ඤා සංඛාරා විඤ්ඤාණං ති ඉමෙ චත්තාරො අරූපිතො බ්බො. රූපානී රූපකබ්බො එචං කදචි තිබ්බාතමපි තාමෙන සංගහති. පඤ්ඤානනි

* සී. පට්ඨානපායො. තත්ථ.

උපරි චූත්තනයෙතෙව වේදිතබ්බා. තාමං තාමස්ස ඡධා පච්චයො හොති. තාමා තාමරූපානං පඤ්චධා පච්චයො හොති. තං පත රූපස්ස එකධාව පච්චයො හොති. රූපං ච තාමස්ස එකධාව පච්චයො හොති. පඤ්ඤත්තීතාමරූපානි දුච්චධා තාමස්ස පච්චයා හොති. තාමරූපං තී ඉදං ආයං තාමරූපආයස්ස තවධා පච්චයො හොති. එවං ඡබ්බිධො පච්චයසඛගහො. සො කථං හොති තී කථෙතුකම්පනාපුවඡා.

13. අනන්තරනිරුද්ධා විත්තවේතසිකා ධම්මා පච්චුප්පනානං විත්තවේතසිකානං ධම්මානං අනන්තර—සමන්තනර—තත්ථි—විගතවසෙන, පුරිමානි ජවනානි පච්ඡමානං ජවනානං ආසෙවනවසෙන, සහජාතා විත්තවේතසිකා ධම්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්පයුත්තවසෙනෙති ච ඡධා තාමං තාමස්ස පච්චයො හොති.

අනන්තරනිරුද්ධා තී අඤ්ඤත විත්තූපාදෙන අනන්තරිකා හුත්වා පච්චුප්පනානං පුබ්බ එව නිරුද්ධා. පච්චුප්පනානං තී මරමපායො. සො පට්ඨානෙ ආගහො. අත්ථො පත අයමෙව. සමන්තනරනිරුද්ධා විත්තවේතසිකා ධම්මා අනන්තර-සමන්තනර-තත්ථි විගතපච්චයෙහි පච්චුප්පනානං විත්තවේතසිකානං ධම්මානං පච්චයා හොති. පුරිමානි ජවනානි පච්ඡමානං ආසෙවන පච්චයෙන පච්චයා හොති. සහජාතා විත්තවේතසිකා ධම්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්පයුත්ත-පච්චයෙන පච්චයා හොති. එවං තාමං අරූපිනො ඛකා, තාමස්ස අරූපිනං ඛකානං ඡධා පච්චයො හොති.

14. හෙතුජකානඛගමගඛගානි සහජාතානං තාමරූපානං හෙතාදිවසෙන, සහජාතා වේතනා සහජාතානං තාමරූපානං, නානාකඛණිකා වේතනා කම්මාහිනිබ්බතනානං තාමරූපානං කම්මවසෙන, විපාකකඛකා අඤ්ඤමඤ්ඤං සහජාතානං රූපානං විපාකවසෙනෙති ච පඤ්චධා තාමං තාමරූපානං පච්චයො හොති.

හෙතු ජි ජ හෙතු හෙසු යෙ කෙවි යථාසම්භවං සහජා-
 තානං වින්තවෙනසිකානං රූපානඤ්ච පච්චයා හොනති,
 එවං සත්ත කොඤ්චගාති, ආදස මගගඤ්චගාතිව. සහජානා
 වෙනනා නි යෙන කෙනවි විඤ්ඤාණෙන සමපසුන්තා
 වෙනනා, අන්තමසො ද්විපඤ්චවිඤ්ඤාණෙනාපි. සා පි,
 “වෙනනාහං භික්ඛවෙ කමමං වදාමි” ති¹ [අභිගුන්තර]
 ඉමිතාපරියායෙන කමමමෙව. නානාකඤ්ඤා වෙනනා
 නි යං කිඤ්ඤි විපාකදායකං කුසලාකුසලං
 කමමං. කමමාහිනිඤ්ඤානානං නි පටිසන්තිනාමස්ස ව
 උපාදිත්තරූපස්ස ව.

15. පච්ජාජාතා වින්තවෙනසිකා ධම්මා පුරෙජා-
 නස්ස ඉමස්ස කායස්ස පච්ජාජාතවසෙගෙනි ජිකධා ව
 නාමං රූපස්ස පච්චයො හොති.

16. ජ වජ්ඣනි පචිත්තයං සත්තනනං විඤ්ඤාණ-
 ධාතුනං, පඤ්චාරමමණානි ව පඤ්චවිඤ්ඤාණවිපිපියා
 පුරෙජාතවසෙගෙනි ජිකධා ව රූපං නාමස්ස පච්චයො
 හොති.

වකච්චවජ්ඣආදීනි පඤ්චනනං විඤ්ඤාණධාතුනං, හදයවජ්ඣ
 මනොධාතුමනොවිඤ්ඤාණධාතුනා නි සත්තනනං විඤ්ඤාණ-
 ධාතුනං. රූපාදීනි පඤ්චාරමමණානි වකච්චවිඤ්ඤාණාදීනං
 පඤ්චනනං විඤ්ඤාණවිපිපිතං.

17. ආරමමණවසෙන උපනිස්සයවසෙගෙනි ද්විධා
 පඤ්ඤානනිනාමරූපානි නාමස්සව පච්චයා හොනති.
 තස්ස රූපාදිවසෙන ජබ්බිධං හොති ආරමමණං.

---

1. ජකකනිපතෙ උනියපණ්ණාසකො මහාවග්ගස්ස නවමෙ සුත්තෙ.

පඤ්ඤානති ති ඉත්ථිපුරිසාදිකා, සෙතාසතාදිකා, කසිණාදිකා ව. සාව නාමරූපානි, ව. හෙට්ඨා, වුත්තං රූපං පුරෙජාතපච්චයෙන එකධා ව නාමස්ස පච්චයො හොති. ඉධ ආරම්මණපච්චයෙන උපනිස්සයපච්චයෙන ව න කොවලං රූපමෙව, අඵ ව පන නාමමපි පඤ්ඤානති පි නාමස්ස පච්චයා හොනති, තානි ව න එකතො ති. රූපාදිවසෙනා ති, රූපං, සද්දො, ගඤ්ඤා, රසො, ජොට්ඨබ්බං, ධම්මා වා ති ඡබ්බිධා.

18. උපනිස්සයො පන නිවිධො හොති, ආරම්මණුපනිස්සයො අනන්තරූපනිස්සයො, පකතූපනිස්සයො චෙති.

19. තස්ස ආරම්මණමෙව ගරුකතං ආරම්මණුපනිස්සයො. අනන්තරනිරුද්ධා විත්තචෙතසිකා ධම්මා අනන්තරූපනිස්සයො. රාගාදයො පන ධම්මා, සද්ධාදයො ව, සුඛං, දුකඛං, පුගගලො, නොජනං, උතු, සෙනාසනඤ්ච යථාරහං අජ්ඣන්තඤ්ච බහිද්ධා ව කුසලාදිධම්මානං, කම්මං විපාකානං ති බහුධා හොති පකතූපනිස්සයො.

තස්සා ති තිසු උපනිස්සයෙසු. රාගාදයො ති රාගො, දොසො, මොහො, මානො, දිට්ඨි, පඤ්ඤා, දස අකුසලකම්මපථා, පඤ්ච ආනන්තරියකම්මානි ව. සද්ධාදයො ති සද්ධා, සීලං, සුතං, වාගො, පඤ්ඤා ව. ඉමෙ ධම්මා පට්ඨානෙ පඤ්ඤාචාරවිභවෙහ උපනිස්සයපච්චයනිද්දෙසෙ වුත්තනකයෙන චෙදිතබ්බා.

20. අබ්පති-සහජාත-අඤ්ඤාමඤ්ඤ-නිස්සය-ආහාර-ඉඡ්චිය-විපපයුත්ත - අත්ථි - අවිගතවසෙතොති යථාරහං නවධා නාමරූපානි නාමරූපානං පච්චයා භවන්ති.

21. තස්ස ගරුකතමාරම්මණං ආරම්මණාබ්පති-වසෙන නාමානං, සහජාතාබ්පති චතුබ්බිධො පි සහජාතවසෙන සහජාතානං නාමරූපානං ති ව දුට්ඨො හොති අබ්පතිපච්චයො.

අධිපති, ආරම්මණාධිපති සහජනාධිපති තී දුට්ඨො. ගරුකතං ආරම්මණං ආරම්මණාධිපති. වතතාරො අධිපති සහජාධිපති. තෙසු යො කොචි අධිපති සහජාතාතං තාමරුපාතං අධිපතිපච්චයෙන පච්චයො හොති.

22. විතනචෙතසිකා ධම්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං සහජාතරුපාතඤ්ඤං, මහාභුතා අඤ්ඤමඤ්ඤං උපාදුරුපාතඤ්ඤං, පටිසංඝිකාචණ වස්සු—විපාකා අඤ්ඤමඤ්ඤං නි ච නිවිට්ඨො හොති සහජනපච්චයො.

වස්සු—විපාකා නි හදයවස්සු වතතාරො ච විපාකකඛනිං.

23. විතනචෙතසිකා ධම්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං මහාභුතා අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිසංඝිකාචණ වස්සුවිපාකා අඤ්ඤමඤ්ඤං නි ච නිවිට්ඨො හොති අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයො.

24. විතනචෙතසිකා ධම්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං සහජාතරුපාතඤ්ඤං මහාභුතා අඤ්ඤමඤ්ඤං උපාදුරුපාතඤ්ඤං, ඡ වස්සුනි සත්තභවං විඤ්ඤාණධාතූතං නි ච නිවිට්ඨො හොති නිසංසපච්චයො.

25. කබලිකාරො ආහාරො ඉමස්ස කායස්ස, අරුපිණො ආහාර සහජාතාතං තාමරුපාතං නි ච දුට්ඨො හොති ආහාරපච්චයො.

අරුපිණො ආහාර නි, එස්සො මනොසඤ්ඤෙතතා විඤ්ඤාණං නි ඉමෙ තයො.

26. පඤ්ඤ පසාදු පඤ්ඤනතං විඤ්ඤාණාතං, රුපච්චිතිඤ්ඤං උපාදිතනරුපාතං, අරුපිණො ඉඤ්ඤො සහජාතාතං තාමරුපාතං නි ච නිවිට්ඨො හොති ඉඤ්ඤපච්චයො.

පඤ්ඤ පසාදු නි, වකාදීනි පඤ්ඤිඤ්ඤොති ච්චිතිඤ්ඤොස්ස එකො භාගො රුපච්චිතිඤ්ඤං. අරුපිණො ඉඤ්ඤො නි අරුපච්චිතිඤ්ඤං, මනිඤ්ඤොදීනි ච අරුපිඤ්ඤොති.

27. ඔකකනනිකබණ වඤ්ච විපාකානං, විතන-
 වෙනසිකා ධම්මා සහජානරූපානං සහජානවසෙන,
 පච්ඡාජනා විතනවෙනසිකා ධම්මා පුරෙජනස්ස ඉමස්ස
 කායස්ස පච්ඡාජනවසෙන, ඡ වඤ්චනී පචනතියං සතන-
 නතං විඤ්ඤාණධාතුනං පුරෙජනවසෙනෙති ව නිවිට්ඨො
 හොති විපප්ප්‍යනපච්චයො.

විපප්ප්‍යනපච්චයො සහජාන-පච්ඡාජාන පුරෙජානවසෙ-
 න නිධා විහතොතා. ඔකකනනිකබණ ති පටිසක්කබ-
 ණේ. වඤ්ච ති හදයවඤ්ච. තඤ්ච විපාකකකිකිං ව සහජානා
 පි විපප්ප්‍යනතා එව. තාමං රූපෙන රූපඤ්ච තාමෙන සමපයො-
 ගං න ගච්ඡති. තස්මා වඤ්ච විපකානං බකිංතං විපප්ප්‍යන-
 පච්චයෙන පච්චයො හොති. එවං පච්ඡාජානා විතනවෙන-
 සිකා ඉමස්ස කායස්ස, ඡ වඤ්චනී ව පුරෙජානාති සතනනතං
 විඤ්ඤාණධාතුනං විපප්ප්‍යනපච්චයෙන පච්චයා හොති.

28. සහජානං පුරෙජනං පච්ඡාජානඤ්ච සබ්බථා,
 කබලීකාරො ආහාරො රූපජීවිතමිච්චයං ති.
 පඤ්චවිට්ඨො හොති අත්ථිපච්චයො, අවිගත-
 පච්චයො ව.

අත්ථිපච්චයො ති විතනවෙනසිකානි රූපානඤ්ච එක-
 සමීං බණේ අත්ථිභාවො. තෙන පච්චයෙන තෙ ධම්මා
 අඤ්ඤමඤ්ඤං පච්චයා හොති. සොච පච්චයො සහජානා-
 න්තිපච්චයාදිවසෙන පඤ්චධා විහතොතා, එවං අවිගතපච්චයො
 පි. ඉමෙ දොපච්චයා අත්ථතො එකා ව. සහජානා විතන-
 වෙනසිකා රූපඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤං අත්ථිපච්චයෙන පච්චයො.
 පුරෙජානාති රූපායතනාදීනි වකච්චිඤ්ඤාණාදීනං අත්ථිපච්ච-
 යෙන පච්චයො. පච්ඡාජානා විතනවෙනසිකා පුරෙජානස්ස
 ඉමස්සකායස්ස අත්ථිපච්චයෙන පච්චයො. කබලීකාරො
 ආහාරො ඉමස්ස කායස්ස අත්ථිපච්චයෙන පච්චයො. රූප
 ජීවිතීඤ්චයං කටතනා රූපානං අත්ථිපච්චයෙන පච්චයො. අය-
 මොත්ථ සබ්බෙපො. විත්ථාරො පට්ඨානෙ පඤ්ඤාචාරවිහරෙග
 අත්ථිපච්චයනිද්දෙසෙ ආගතනයෙන වෙදිතබ්බො. කච්චනා-
 රූපං ති කමමස්ස කතතනා රූපං, උපාදිණණරූපං ති අත්ථො.

29. ආරමමණුපනිසංයකමමන්සමපව්වයෙසු ච සබ්බෙ පි පව්වයා සමොධානං ගච්ඡන්ති.

ආරමමණුපව්වයාදිසු චතුසු පව්වයෙසු සබ්බෙ පව්වයා සමොධානං ගච්ඡන්ති. තථා හි සහජාත-පුරෙජාත-පච්ජා-ජාත-ආහාර-ඉන්ද්‍රියපව්වයා සරූපෙනෙව් අන්තිපව්වයෙන සමගහිතා. කෙච් පනෙත්ථ ආරමමණු-උපනිසංයෙසු පි සමොධානං ගච්ඡන්ති. හෙතු-අඤ්ඤමඤ්ඤ-නිසංය-විපාක-කොත-මග්ග-සම්පයුත්ත-විපයුත්තපව්වයා පි අන්තිපව්වයෙ ච සමොධානං ගච්ඡන්ති, කෙච් ගරුකතාදිවසෙන උපනිසංයප-ව්වයෙ පි. අවිගතපව්වයො අන්තිපව්වයො ඵච. අනන්තර-සමන්තර-ආසෙවන-තන්ති-විගතපව්වයා උපනිසංයපව්වයෙ සමොධානං ගච්ඡන්ති. අබ්පනිපව්වයො ආරමමණාධිපති-සහ-ජාතාධිපතිවසෙන දුට්ඨො. තත්ථ ආරමමණාධිපති උපනිසංය-පව්වයෙ, සහජාතාධිපති අන්තිපව්වයෙ සමොධානං ගච්ඡති. කම්මපව්වයො විසුං යෙව ගතිතො ති. ඉදමෙත්ථ මුඛමන්තං. වින්ධාරො පට්ඨානෙ පඤ්ඤාචාරවිහරෙග ආගතතයෙන වෙදි-ත්තබ්බො.

30. සහජාතරූපං ති පනෙත්ථ සබ්බත්ථාපි පවතො වින්තසමුට්ඨානානං, පටිසංඝියං කම්මන්තාරූපානඤච වසෙන දුට්ඨං හොති ති වෙදිත්තබ්බං.

ඵත්ථා ති ඉමසමිං පට්ඨානතයෙ.
තාමරූපපඤ්ඤන්තියො

31. ඉති වෙකාලිකා ධම්මා කාලමුත්තාව සමහවා, අක්කන්තඤච බහිද්ධා ච සබ්බතාසබ්බතා තථා. පඤ්ඤන්තිතාමරූපානං වසෙන තිවිධා සිතා, පව්වයා නාම පට්ඨානෙ චතුච්ඡති සබ්බත්ථා.

වෙකාලිකා ති අතිතාතාගතපව්වප්පත්තා. පඤ්ඤන්ති-තිබ්බාතාති කාලවිමුත්තාති. චක්ඛාදිකා අක්කන්තා, රූපා-දිකා බාහිත්. තිබ්බානං අසබ්බතං, ඉතරෙ සබ්බතා. තෙ පට්ඨානෙ මුත්තා චතුච්ඡති පව්වයා පඤ්ඤන්තිතාම-රූපවසෙන සබ්බත්ථා තිධා සිතා.

32. තඤ්ඤතා රූපධර්මා රූපකඛණ්ඩාව. විනතචෙත-
 සිකසඛ්ඛාතා චතනාචරා අරුපිනො ඛණ්ඩා නිබ්බානං.
 චෙති පඤ්ඤවිධම්පි අරුපංති ච නාමං ති ච පච්චවති.
 තතො අවමසසා පඤ්ඤතති පන පඤ්ඤපියතතා
 පඤ්ඤතති, පඤ්ඤපනතො පඤ්ඤතති ති ච දුට්ඨා
 හොති.

පඤ්ඤපියතතා පඤ්ඤතති

33. කථං? තං තං භුතවිපජිණාමාකාරමුපාදාය
 තථා තථා පඤ්ඤතතා භුමිපබ්බතාදිකා, සමහාරසනති-
 චෙසාකාරමුපාදාය ගෙහරථසකවාදිකා, ඛණ්ඩපඤ්ඤ-
 කමුපාදාය පුරිසපුගගලාදිකා, චන්දවකතනාදිකමුපාදාය
 දිසාකාලාදිකා, අසමුපුට්ඨාකාරමුපාදාය කුපගුභාදිකා,
 තං තං භුතනිමිතනං භාවනාවිමසසඤ්ච උපාදාය කසිණ-
 නිමිතනාදිකා චෙති ඵවමාදිපසහෙදා පන පරමඤ්චතො
 අවිජ්ජමානා පි අඤ්චජායාකාරන විතතුප්පාදානං
 ආරමමණභුතා තං තං උපාදාය* උපනිධාය කාරණං
 කඤ්ඤා තථා තථා පජිකපියමානා සඛ්ඛායති සමඤ්ඤා-
 යති චොහරියති පඤ්ඤපියති ති පඤ්ඤතති ති පච්ච-
 වති. අයං පඤ්ඤතති පඤ්ඤපියතතා පඤ්ඤතති නාම.

පඤ්ඤපියතතා පඤ්ඤතතිං දසෙසති. චතුතනං මහා-
 භුතානං විපරිණතාකාරං භුතවිපජිණාමාකාරං. භුමිපබ්බ-
 තාදිකා පඤ්ඤතති. කට්ඨාදීනං සමහාරානං උපකරණානං
 සනතිචෙසාකාරං සමහාරසනතිචෙසාකාරං. භුතනි-
 මිතනං ති පථවීකසිණ-ආපොකසිණ-තෙජොකසිණ-වායො-
 කසිතාදිකං මහාභුතනිමිතනං. භාවනාවිමසසං පරිකමම-
 භාවනාදිහෙදං. අඤ්චජායාකාරනා ති පරමඤ්චනං
 පටිභාගාකාරන. සඛ්ඛායති ති ගණ්ඨියති. අයං අවිජ්ජ-
 මානා පඤ්ඤතති ඉතො පරං වුත්තාසු ඡසුපඤ්ඤතතිසු
 ආගතා ඵව.

* සී. තං තං පරිණාමසනතිචෙසාදිආකාරමුපාදාය.

පඤ්ඤාපනතො ඡබ්බිධා පඤ්ඤානති

34. පඤ්ඤාපනතො පඤ්ඤානති පන නාම-නාම-කමමාදිනාමෙන පඤ්ඤිතො. සා, විජ්ජමානපඤ්ඤානති, අවිජ්ජමානපඤ්ඤානති, විජ්ජමානෙන අවිජ්ජමාන පඤ්ඤානති, අවිජ්ජමානෙන විජ්ජමානපඤ්ඤානති, විජ්ජමානෙන විජ්ජමාන පඤ්ඤානති, අවිජ්ජමානෙන අවිජ්ජමානපඤ්ඤානති චෙති ඡබ්බිධාගොති.

නාම-නාමකමමාදිනාමෙනා ති නාමං, නාමකමමං, නාමධෙය්‍යං, නිරුතති, ව්‍යඤ්ජනං, අභිලාපො ති ඉමෙහි ඡති නාමෙහි. නාමං අත්චස්ථරුලුභිවසෙන දුට්ඨං, ඡාමඤ්ඤා—ගුණ—ක්‍රියා—සද්දිච්ඡාවසෙන චතුර්බ්බිධං. නාමකමමං, නාමධෙය්‍යං ති ච තසෙසුච චෙචචනාති. සද්දසථානුසාරෙන නීභරිතා උතති නිරුතති. අත්ථසාධකං පදං ව්‍යඤ්ජනං. අභිලාපො ති භාසාචොභාරො, මාගධිකාදයො භාසා.

35. තත්ථ යද්ද* පරමත්ථතො විජ්ජමානං රුපච්චෙදනාදිං ඵතාය පඤ්ඤාපෙතති, තද්දයං විජ්ජමානපඤ්ඤානති. යද්ද පන පරමත්ථතො අවිජ්ජමානං භුමිපබ්බතාදිං ඵතාය පඤ්ඤාපෙතති, තද්දයං අවිජ්ජමානපඤ්ඤානති ති පචුච්චති. උභිතනං පන චොමිසසකචසෙන සසසා යථාකකමං, ඡලහිඤ්ඤා, ඉත්ථසඤ්ඤා, චකචුච්චිඤ්ඤාණං, ග්ජපුතො ති ච චෙදිතබ්බො.

ඡති අභිඤ්ඤාහි පුග්ගලො දසසිතො, අභිඤ්ඤා විජ්ජමානා, පුග්ගලො අවිජ්ජමානො, තසමා ඡලහිඤ්ඤා ති විජ්ජමානෙන අවිජ්ජමානපඤ්ඤානති. ඉත්ථ අවිජ්ජමානා, සඤ්ඤා විජ්ජමානො, තසමා ඉත්ථසඤ්ඤාහි අවිජ්ජමානෙන විජ්ජමානපඤ්ඤානති. චකචුමපි විජ්ජමානං, විඤ්ඤාණමපි විජ්ජමානං තසමා චකචුච්චිඤ්ඤාණං ති විජ්ජමානෙන විජ්ජමානපඤ්ඤානති.

* ම. යද්ද පන.

රුජ පි අවිජ්ජමානො, පුනො පි අවිජ්ජමානො, තස්මා
රුජපුනො නි අවිජ්ජමානෙන අවිජ්ජමානපඤ්ඤානි. එවං
අඤ්ඤසු පි යානෙසු යථාසම්භවං එතා පඤ්ඤානි යො
යොජෙතබ්බො.

**36. වච්ඡෙසාසානුසාරෙන සොඛවිඤ්ඤාණවිජියා,
පචතතානනාරුපපනන - මනොඥාරසං ගොවග්.
අත්ථායස්සානුසාරෙන විඤ්ඤායනති තතො පරං,
සායං පඤ්ඤානි විඤ්ඤායා ලොකසඛෙකත-
නිමමිතා.**

සාත්ථකං වච්ඡෙසං අනුසරිත්වා සොඛවිඤ්ඤාණවිජියා
පචතතියා අනනාරං යා මනොඥාරවිජී පචතතනී, තස්සා
අයං විඤ්ඤානි ගොවග් ආරම්මණභූතා, යස්සා අනුසාරෙන
තතො පරං අඤ්ඤාය මනොඥාරවිජියා අත්ථා පඤ්ඤායනති.
සායං පඤ්ඤානි ලොකසඛෙකතෙන නිමමිතා, ඊපපාදිතා
නි විඤ්ඤායා.

**ඉති අභිධම්මසාසධගහෙ පච්චයසධගහවිනාගො නාම
අට්ඨමො පටිච්ඡෙදො.**

නවමො පරිචෙජ්ජෙ

කම්මට්ඨානසඛගහවිභාගො

- 1. සමථවිපස්සනානං භාවනානං ඉතො පරං,
කම්මට්ඨානං පවකඛාමි දුට්ඨමපි යථාකම්මං.

සමථො ති සමාධි, විපස්සනා ති පඤ්ඤා, තෙසං භාවනානං. යොගානුකූලකම්මස්ස යානං සාධනං ති කම්මට්ඨානං. රුද්‍රිහිසද්දො එසො. සමථකම්මට්ඨානං විපස්සනාකම්මට්ඨානං ති දුට්ඨමපි කම්මට්ඨානං ඉතො පරං පච්චයසඛගහහො පරං පවකඛාමි ති යොජනා.

සමථසඛගහො

- 2. තත්ථ සමථසඛගහෙ තාව, දස කසිණානි, දස අසුභා, දස අනුස්සන්තියො, චතස්සො අප්පමඤ්ඤායො, එකා සඤ්ඤා, එකං චචක්ඛානං, චතතරො ආරුප්පා චෙති සත්තවිධෙන සමථකම්මට්ඨානසඛගහො [වි].

- 3. ගඟචරිතා, දොසචරිතා, මොහචරිතා, සද්ධාචරිතා, බුද්ධිචරිතා, විතකකචරිතා, චෙති ජබ්බිධෙන චරිතසඛගහො [වි].

- 4. පරිකම්මභාවනා, උපචාරභාවනා, අප්පනාභාවනා චෙති තිස්සො භාවනා.

අප්පනා ති පඨමජ්ඣානාදිවසෙත ලොසමාධි. තස්සා භාවනා දුතියජ්ඣානාදිපටිලාභෙන වසිතිතා අප්පනාභාවනා. අප්පනාය පුබ්බභාගෙ තස්සං පරිකම්මභුතා සබ්බා පි භවතා පරිකම්මභාවනා. චුත්තං හෙතං පට්ඨානෙ උපතිස්සයපච්චයතිද්දොසෙ—“පඨමස්ස ක්කාතස්ස පරිකම්මං පඨමස්ස ක්කාතස්ස උපතිස්සයපච්චයෙන පච්චයො” ති [පඤ්ඤාචාරවිභවෙග]. සා පන පරිකම්මභාවනා. ඉධ, පඨවිකසිණාදිපරිකම්මනිඡිත්තස්ස භාවනා පරිකම්මභාවනා, අප්පනාය පුබ්බභාගෙ ආසනා භාවනා උපචාරභාවනානි ද්විධා හිත්තා. උපචාරස්ස ච අප්පනායච විසෙසො විසුද්ධිමග්ගෙ චුත්තාතයෙනෙච චෙදිතබ්බො.

5. පරිකමනිමිතනං, උගගහනිමිතනං, පටිභාගනිමිතනං ඤෙවති තිණි නිමිතනානි ච වෙදිතබ්බානි.

පරිකමනිමිතනං ති යං කිඤ්චි පඨවිකසිණාදිකං දිට්ඨපුට්ඨ-සුතෙන ගහෙනබ්බං නිමිතනං [වි]. තං නිමිතනං යද මනොඥාථෙර උපට්ඨානි, දිට්ඨාදිසදිසමෙව බායනී, නද උගගහනිමිතනං ඡතං නාම හොති. තං භාවයතො තප්පටිභාගං සුපරිසුඤ්ඤං පටිභාගනිමිතනං උප්පජ්ජති, උප්පන්නාකාලතො වසං උපචාරසමාධිතා විතතං සමාහිතං හොති. ඉදමෙව නිමිතනං අප්පනාය පි ආරමමණං හොති.

කමමට්ඨානසමුද්දෙසො

6. කථං? පඨවිකසිණං, ආපොකසිණං, තෙජොකසිණං, වායොකසිණං, නිලකසිණං, පිතකසිණං, ලොහිතකසිණං, ඔද්ධකසිණං, ආකාසකසිණං, අලොකකසිණං ඤෙවති ඉමානි දස කසිණානිනාම.

විසුද්ධිමග්ගෙ වතුත්ථපඤ්චමපරිච්චේදෙසු ඉමානි කසිණානි විත්ථාරෙන වණ්ණිතානි.

7 උදුමානකං, විනිලකං, විජුබ්බකං, විච්ඡිද්දකං, විකඛාසිතකං, විකබ්බකං, හතවිකබ්බකං, ලොහිතකං, පුලවකං, අට්ඨිකඤෙවති ඉමෙ දස අසුභා නාම.

එතෙසං අසුභානං අත්ථවණ්ණනා විසුද්ධිමග්ගෙ ඡට්ඨෙ පරිච්චේදෙ ආගතනගෙතෙව වෙදිතබ්බා.

8. බුද්ධානුස්සනී, ධම්මානුස්සනී, සබ්බානුස්සනී, සීලානුස්සනී, වාගානුස්සනී, දෙවතානුස්සනී, උපසමානුස්සනී, මරණානුස්සනී, කායගතාසනී, ආනාපානසනී චෙති ඉමා දස අනුස්සනියො නාම.

බුද්ධානුස්සනීආදයො ඡ අනුස්සනී විසුද්ධිමග්ගෙ සත්තමපරිච්චේදෙ, සෙසා ච අට්ඨමපරිච්චේදෙ විත්ථාරෙන වණ්ණිතා. තෙසං අත්ථවණ්ණනා තතො වෙදිතබ්බා.

9. මෙතනා, කරුණා, මුදිතා, උපෙක්ඛා වෙති ඉමා වතසෙසා අප්පමඤ්ඤායො නාම, බ්‍රහමච්චිනාගති පි* වුවවනති.

එනා විසුද්ධිමගෙහ කවමපරිච්චේදෙ වණණිතතයෙන ජාතිතබ්බා.

10. ආනාරෙ පටිකකුලඝඤ්ඤා එකා ඝඤ්ඤා නාම. චතුර්ධාතුවච්චානං එකං චච්චානංනාම.

ඉමානි දො කමමට්ඨානානි විසුද්ධිමගෙහ එකාදසමෙ පරිච්චේදෙ වණණිතානි.

11. ආකාසානඤ්චායතිනාදයො වතනාරො ආරුප්පා නාමා නි ඝබ්බථා පි සමථනිදෙදසෙ වතනා-ලීඝ කමමට්ඨානානි හවනති.

ඉමෙ වතනාරො ආරුප්පා විසුද්ධිමගෙහ දසමපරිච්චේදෙ විජාරිතතයෙන වෙදිතබ්බා.

සප්පායහෙදො

12. චරිතාසු පන දස අසුභා, කායගතාසනි-සඛ්ඛාතා කොට්ඨාසභාවනා ගඟචරිතස්ස සප්පායා. වතසෙසා අප්පමඤ්ඤායො, නිලාදිනි ව වතනාරි කසිණානි දොසචරිතස්ස. ආනාපානං මොහචරිතස්ස විතකචරිතස්ස ව. බ්‍රද්ධානුස්සනි ආදයො ජ සද්ධාචරිතස්ස. මරණ—උපසම—ඝඤ්ඤා—චච්චානානි බ්‍රද්ධි-චරිතස්ස. සෙසානි පන ඝබ්බානි පි කමමට්ඨානානි ඝබ්බසමපි සප්පායානි. තථාපි කසිණෙසු පුට්ඨං මොහචරිතස්ස, බ්‍රද්ධං විතකචරිතසෙසවා නි අය-මෙථ සප්පායහෙදො.

* ම. ව

නිලාදීනී ති නිල—පීත—ලොහිත—ඔදනකසිණානි. මරණානුසාරි, උපසමානුසාරි, එකා සඤ්ඤා, එකං වතුධාතු-වච්ඡානං ති ඉමානි වතතාරි කමමට්ඨානානි බුද්ධිවර්තසා සප්පායානි. ඉසසානී ති පඨවී—ආපො—තෙජො—වායො ආකාස—ආලොකකසිණානි, වතතාරො ආරුප්පා ති ඉමානි දස කමමට්ඨානානි. තස්මාපි ති තෙසු දසසු පි. පුප්ඵලං ති මහනතං. අයං සප්පායහෙදො විසුද්ධිමග්ගෙ ආගතනග්ගෙනාපි වෙදිතබ්බො.

භාවනාහෙදො

13. භාවනාසු පන සබ්බස්මාපි පරිකමමභාවනා ලබ්හතෙව. බුද්ධානුසාරි ආදීසු අට්ඨසු සඤ්ඤාවච්ඡානෙසු වානි දසසු කමමට්ඨානෙසු උපචාරභාවනා ව සමපජ්ජති, නත් අප්පනා. ඉසසෙසු පන සමතිංසකමමට්ඨානෙසු අප්පනාභාවනා පි සමපජ්ජති [වි].

14. තස්මාපි දස කසිණානි ආනාපානඤ්ච පඤ්චකජ්ඣානිකානි, දස අසුභා කායගතා සති ව පඨමජ්ඣානිකා, මෙතනා-දමයා තමයා වතුකකජ්ඣානිකා, උපෙකඛා පඤ්චමජ්ඣානිකා ති ජබ්බිසති රුපාවචරජ්ඣානිකානි කමමට්ඨානානි. වතතාරො පන ආරුප්පා ආරුප්පජ්ඣානිකා ති [වි].

අයමෙසු භාවනාහෙදො.

නිමිත්තහෙදො

15. නිමිත්තසු පන පරිකමමනිමිත්තං උග්ගහනිමිත්තඤ්ච සබ්බස්මාපි යථාරහං පරියාපෙත ලබ්හතෙතෙව. පටිභාගනිමිත්තං පන කසිණාසුභකොට්ඨාසානාපානෙසෙව ලබ්හති. තස්ම හි පටිභාගනිමිත්තමාරබ්හ උපචාරසමාධි අප්පනාසමාධි ව පවත්තනති.

සබ්බස්මාපි ති සබ්බෙසු කමමට්ඨානෙසු. යථාරහං ති තසා තසා කමමට්ඨානසා අනුරුපං. පරියාපෙතා ති, යථා පඨවීකසිණමණඩලාදීනි වකච්ඡා ඔලොකෙත්වා තෙසං

පරිකමනිමිතනං සකකා උගගණනිතුං, න තථා බුද්ධානුසසනී ආදීනි. තෙසං හි නිමිතනං සුඤ්ච ගභෙනබ්බං භොති. තෙසු පි ආරමමණෙසු උපචාරසමාධිතා විතනං සමාධියති. තසමා පරියායෙන තත්‍රාපි උගගහනිමිතනං ලබහති. පඨවී- කසිණාදිසු පන තිණි පි නිමිතතාති ලබහනනච. පටිභා- ගනිමිතනං, දසකාසිණාති, දස අසුභාති, කොට්ඨාසභාවනා- සඛිඛාතා කසගතාසනි, ආනාපානසනිවා ති ඉමෙසු දොවීසනි- කමමට්ඨාතෙසු ලබහති.

16. කථං? ආදිකමමිකසස හි පඨවීමණබලාදිසු නිමිතනං උගගණහනනසස තමාරමමණං පරිකමමනිමි- තනං ති පවුච්චති. සාච භාවනා පරිකමමභාවනා නාම.

17. යද පන තං නිමිතනං විතෙනන සමුගගහි- තං භොති, චක්ඛනා පසසනනසෙසච මනොදොරසස ආපාඨමාගතං, තද තමමාරමමණං උගගහනිමිතනං නාම. සාච භාවනා සමාධියති.

භාවනා සමාධියති ති උගගහනිමිතනතො පට්ඨාය භාවනා සමාධිමගගාමිති භොති.

18. තථාසමාහිතසස පනෙතසස තතො පරං තසමිං උගගහනිමිතෙන පරිකමමසමාධිතා භාවනමනුසුඤ්ඤ- නනසස යදතපපටිභාගං චජුධම්මවිමුච්චිතං පඤ්ඤනති- සඛිඛාතං භාවනාමයමාරමමණං විතෙන සන්තිසිතනං සමපපිතං භොති, තදතං පටිභාගනිමිතනං සමුපපනනං ති පවුච්චති. තතො පට්ඨායපරිපන්ඨවීපපහිතා කාමාවච්ච රසමාධිසඛිඛාතා උපචාරභාවනා නිපඨනනා නාම භොති.

පරිතො කමමං පරිකමමං, යා කිඤ්චි සිකඛාසිප්පාදීනි උගගණහනනසස පුතපපුතං තසමිං පයොගකාරණං ති

වුතනං හොති. තාදිසෙන පයොගභුතසමාධිතා පඤ්ඤාමම-
සමාධිතා වස්සුධමමවිමුච්චිතං ති කසිණදෙසාදිවිමුච්චිතං
[වි]. පඤ්ඤානතිසංඛාතං ති තඤ්චබ්බො පඤ්ඤානතිමතනං,
න වකඛුච්චිඤ්ඤායසං, කෙවලං භාවනාමයං ආරමමණං.

19. තනො පරං තමෙව පටිභාගනිමිතනං උපචාර-
සමාධිතා සමාසෙවනනසස රූපාවචරපඨමජ්ඣාන-
මපෙපති. තනො පරං තමෙව පඨමජ්ඣානං, ආව-
ජ්ජනං සමාපජ්ජනං අබ්ධියානං වුට්ඨානං* පච්චවෙ-
කකණං වෙති ඉමාහි පඤ්චනි වසිතාහි වසිභුතං කඤ්ඤා
විතනකකාදිකමොලාර්චකඛං පහානාය විචාරදිසුමු-
මඛගුපපනතියා පදහතො යථාකකමං දුතියජ්ඣානා-
දෙයා යථාරහමපෙපනති. ඉවෙවචං පඨවිකසීණාදිසු
ආවිසතිකමමධියාණසු පටිභාගනිමිතනමුපලබ්භති.

පඨමජ්ඣානං අපෙපති ති පඨමජ්ඣානසංඛාතා අපපනා
සමපජ්ජති. ක්කිනඛගානං සීසං සීසං ආවජ්ජනසමත්තා
ආවජ්ජනාවසී තාම. ක්කිනසස සීසං සමාපජ්ජනං සමා-
පජ්ජනාවසී තාම. සමාපනතජ්ඣානං යාවදිවජ්ජනං යපෙතො
සමත්තා අබ්ධියානාවසී තාම. ක්කිනතො සීසං වුට්ඨානං
සමත්තා වුට්ඨානාවසී තාම. වුතනං හෙනං පටිසමෙහිදායං
—“වසී ති පඤ්ච වසීයො, ආවජ්ජනාවසී, සමාපජ්ජනාවසී,
අබ්ධියානාවසී, වුට්ඨානාවසී, පච්චවෙකකණාවසී. පඨමජ්ඣානං
යත්ච්ච්ජනං යදිවජ්ජනං යාවතිවජ්ජනං ආවජ්ජති, ආවජ්ජනාය
දකුංඝිතතනං තත්ච ති ආවජ්ජනාවසී. පඨමජ්ඣානං යත්ච-
ච්ච්ජනං—පෙ—සමාපජ්ජති, සමාපජ්ජනාය දකුංඝිතතනං තත්ච
ති සමාපජ්ජනාවසී. පඨමජ්ඣානං යත්ච්ච්ජනං—පෙ—අබ්ධියානි,
අබ්ධියානෙ දකුංඝිතතනං තත්ච ති අබ්ධියානාවසී. පඨම-
ජ්ඣානං යත්ච්ච්ජනං—පෙ—වුට්ඨානි, වුට්ඨානෙ දකුංඝිතතනං

* සී. ආවජ්ජනා සමාපජ්ජනා අබ්ධියානා වුට්ඨානා. පටිසමෙහි-
දායං පන, ආවජ්ජනාවසී, සමාපජ්ජනාවසී, අබ්ධියානාවසී,
වුට්ඨානාවසී පච්චවෙකකණාවසී ති පාඨො.

තස්සී ති වුට්ඨානවසී. පස්මජ්ඣානං යත්ථිච්ඡන්තං-පෙ-පච්ච-
වෙකකිති පච්චවෙකකිණාය දැඩ්ධාසීතන්තං තස්සී තිපච්චවෙකකි-
වෙකකිණාවසී” ති.

එ සතයො දුතියජ්ඣානාදිසු පදහතොති වයමන්තසස
එත්ථිසුඤ්ඤාමගො ආගන්තයෙනා පි වසිතානං අත්ථවණ්ණනා
වෙදිතඛ්ඛා.

20. අවසෙසෙසු පන අප්පමඤ්ඤා සන්තපඤ්ඤා-
න්තියං පවත්තන්ති.

අවසෙසෙසු ති අට්ඨාරසු කම්මට්ඨානෙසු, මේන්තා,
කරුණා, මුදිතා, උපෙකිනා ති ඉමා වන්තසසා අප්පමඤ්ඤා-
යො. සන්තපඤ්ඤාන්තියං ති සන්තපඤ්ඤාන්තියං පඤ්ඤාන්තියං.
අප්පමාණා ති සන්තා එතාසං ආරම්මණා. තෙ රුපාදිවසෙත
ආපාඨං ත ආගච්ඡන්ති, කෙවලං පඤ්ඤාන්තිවසෙත ආරම්ම-
ණං හොන්ති.

21. ආකාසකසිණං පරිච්ඡන්තා හොති. තං භාවෙත්ථා
අනන්තං කාචුං ත සකකා. තස්මිං තං චජ්ජේත්ථා අවසෙ-
සෙසු යං කිඤ්ඤි භාවෙත්ථා අනන්තං කත්ථා තං උගහිටෙති,
අමතසිකාරවසෙත ටිඤ්ඤිති. එතෙසං භාවතාවිධානං විසුඤ්ඤා-
මගො ආරුප්පනිද්දෙසෙ ආගන්තයෙනෙව වෙදිතඛ්ඛං.
* පන තස්සී කිඤ්ඤි ති පරිකම්මං කතෙතන්තසසතන්තියා
රුප්පමප්පෙති. තන්තියාරුප්පං සන්තමෙතං පණ් තමෙ
තං ති පරිකම්මං කතෙතන්තසස වතුත්ථාරුප්පමප්පෙති.

ආකාසකසිණං පරිච්ඡන්තා හොති. තං භාවෙත්ථා
අනන්තං කාචුං ත සකකා. තස්මිං තං චජ්ජේත්ථා අවසෙ-
සෙසු යං කිඤ්ඤි භාවෙත්ථා අනන්තං කත්ථා තං උගහිටෙති,
අමතසිකාරවසෙත ටිඤ්ඤිති. එතෙසං භාවතාවිධානං විසුඤ්ඤා-
මගො ආරුප්පනිද්දෙසෙ ආගන්තයෙනෙව වෙදිතඛ්ඛං.

22. අවසෙසෙසු ච දසසු කම්මට්ඨානෙසු වුද්ධා-
ගුණාදිකම්මාරම්මණාරඛ්ඛ පරිකම්මං කත්ථා තස්මිං.

* ම. තමෙව පස්මාරුප්පං.

නිමිතොන සාධුකමුගහනිතෙ තනෙව පරිකමමසුව සමාධියති, උපවාතො ව සමපජ්ජති†.

බුද්ධානුස්සතිආදීසු අට්ඨසු සඤ්ඤාවච්ඡානෙසු වා ති දසසු. එතෙසං කමමට්ඨානානං නිමිතනං සුතවසෙන ගහෙ තබ්බං භොති. තදෙව පරිකමමනිමිතනං සුභාවිතමෙඤ උගහනිමිතනං ති වේදිතබ්බං. එතෙසු ව උපවාරභාවනා ව සමපජ්ජති, තත්ථි අපපනා[වි].

පඤ්ඤා අභිඤ්ඤායො

23. අභිඤ්ඤාවසෙන පවතගමානං පන රූපාවච්චර- පඤ්ඤමජ්ඣානං අභිඤ්ඤාපාදකපඤ්ඤමජ්ඣානා චුට්ඨ- හිච්චා අධිට්ඨෙය්‍යාදිකමාවජෙජ්ඣා පරිකමමං කිරො- නනස්ස රූපාදීසු ආරමමණෙසු යථාරහමපෙපති.

තත්ථ, රූපාවච්චරපඤ්ඤමජ්ඣානං, පාදකපඤ්ඤමජ්ඣානං අභිඤ්ඤාපඤ්ඤමජ්ඣානං ති දුට්ඨං. තත්ථ පඨමං පඨමජ්ඣා- නාදීසු යොගං කච්චා අනුකකමෙන චතුත්ථජ්ඣානං සමා- පජ්ජච්චා උත්තරිං යොගං කරොනනස්ස සමපජ්ජති. අභිඤ්ඤා- පඤ්ඤමජ්ඣානං පන භාවෙතුකාමෙන පඨමං පඤ්ඤ- මජ්ඣානං සමාපජ්ජතබ්බං භොති. තනො පරං තාය තාය අභිඤ්ඤාය අනුකුලං යං කිඤ්ඤි අධිට්ඨාතබ්බං, තං ආව- ජෙජ්ඣා පරිකමමං කරොනනස්ස අභිඤ්ඤාපඤ්ඤමජ්ඣානං සමපජ්ජති. ඉධ පඨමං පඤ්ඤමජ්ඣානං අභිඤ්ඤාය පාදභු- තනනා පාදකපඤ්ඤමජ්ඣානං ති චුච්චති රූපාදීසු ආරමම- ණෙසුති, යද්‍ය ‘එකො හුච්චා බහුධා පි භොති’ ති එවමාදිකං ඉද්ධිට්ඨං කරොති, හත්ථිරථාස්සපාකාරපබ්බතාදයො වා මාපෙ- ති, තද්‍ය තං තං රූපං ආරමමණං භොති. යද්‍ය දිබ්බාය සොනධාතුයා සද්දං සුණාති, තද්‍ය සද්දරමමණං. එවං අඤ්ඤාසු පි ආරමමණෙසු යථාසම්භවං යොජෙතබ්බං.

24. අභිඤ්ඤා ව නාම—
ඉද්ධිට්ඨං දිබ්බසෙනං පරවිතහවිජානනං,
සුබ්බහිවාසානුස්සති දිබ්බවක්ඛු ති පඤ්ඤධා.

† සී. උපපජ්ජති.

“(1) සො අනෙකච්ඡිතං ඉද්ධිවිධං පච්චන්දනොති, එකො පි හුක්ඛො බාහුධා පි හොති බහුධාපි හුක්ඛො එකො එ හොති —පෙ—යාව බ්‍රමහලොකා පි කායෙත වසං වතොති (2) සො දිබ්බාය සොතධාතුයා විසුද්ධාය අතිකකන්තමානුසිකාය ඊහො සද්දෙ සුණාති දිබ්බෙ ව මානුසෙ ව, යෙ දුරෙ යෙ සන්තිකෙ ව. (3) සො පරසන්තානං පරපුගහලානං වෙතසා වෙතො පරිච්ච පජානාති, සාරුගංවා විතතං සරුගං විතතං ති පජානාති —පෙ— අවිමුත්තංවා විතතං අවිමුත්තං විතතං ති පජානාති (4) සො අනෙකච්ඡිතං පුබ්බෙත්ථාසං අනුසාරති. සෙය්‍යපීදං, එකච්ඡි-ජාතිං —පෙ— අනෙකෙ පි සංවට්ටවිච්චටකපෙප. අමුත්‍රාසිං ඵ්චංතාමො ඵ්චංගොතොතා පෙ— ඉති සාකාරං සඊදෙදසං අනෙකච්ඡිතං පුබ්බෙත්ථාසං අනුසාරති. (5) සො දිබ්බෙත වකච්ඡිතා විසුද්ධිත අතිකකන්තමානුසිකෙතා සතොත පසස්ති ච්චමාතෙ උපජ්ජමාතෙ තීතෙ පණ්ණිතෙ—පෙ—යථා කමමුපගෙ සතොත පජානාති,, ති ඉමිතා තයෙත ඵතා අතිකකන්තො දීසතිකායෙ සාමකදකඵලසුතොත චුත්තා. තාසං විජාරකථා විසුද්ධිමගෙහ ආදසමෙ ව තෙරසමෙ ව පරිච්චෙදෙ ආගතා.

අයමෙ ජාප ගොචරහෙදෙ. නිට්ඨිතො ව සමඵක-මමට්ඨානානායො. ගොචරහෙදෙ ති උපචාරපපනානං ආරමමණහෙදෙ.

විපසසනාකමමට්ඨානං

25. විපසසනාකමමට්ඨානො පන, සීලවිසුද්ධි, විතන-විසුද්ධි, දිට්ඨිවිසුද්ධි, කබ්බාවිතරණවිසුද්ධි, මගගාමගග-ඤ්ඤාණදසසනවිසුද්ධි, පච්චපද්‍යඤ්ඤාණදසසනවිසුද්ධි, ඤ්ඤාණදසස-නවිසුද්ධි, වෙති සන්තවිධොන විසුද්ධිසංගහො.

ඉමා සන්ත විසුද්ධියො, පඤ්ඤාවිසුද්ධි විමුත්තවිසුද්ධි වාති ඉමාහි දච්ඡි විසුද්ධිහි සද්ධිං, නච පාරිසුද්ධිපධානියංගනීති දීසතිකායෙ දසුත්තරසුතොත චුත්තා. මජ්ඣිමනිකායෙ රථවි-නීතසුතොත පන ඉමා සතොතච චුත්තා. ඵතාසං සබ්බිපච-ණණතා ඉතො පරං චුත්තතයෙනෙච වෙදිතබ්බා. විජාර-කථා පන විසුද්ධිමගෙහ ආගතා. තසසා යාතාති යථාරහං ඊපරි දසෙසසාම.

26. අනිච්චලකතං, දුකතලකතං, අනන්තල-
කතංසෙවති තිණි ලකතොති.

27. අනිච්චානුපසස්සනා, දුකතානුපසස්සනා, අනන්තා-
නුපසස්සනා චෙති තිණ්සො අනුපසස්සනා.

28. සමමසනඤ්ඤාණං, උදයබ්බයඤ්ඤාණං, භවගඤ්ඤාණං,
භයඤ්ඤාණං, ආදීනවඤ්ඤාණං, නිබ්බිද්දඤ්ඤාණං, මුඤ්චිතුක-
මානාඤ්ඤාණං, පටිසම්බ්බාඤ්ඤාණං, සම්බාරුපෙකම්බාඤ්ඤාණං,
අනුලොමඤ්ඤාණංසෙවති දස විපසස්සනාති.

සමමසනඤ්ඤාණංති රුපාරුපධම්මානං අනිච්චාදිවසෙන
සමමසනෙ ඤ්ඤාණං. විසුද්ධිමග්ගෙ විසතිමෙ පරිචෙජ්ඣෙදෙ විජ්ජා-
රෙන චණ්ණිතං. රුපාරුධම්මානං උදයබ්බයදස්සනාං යෙන
ඤ්ඤෙන සමමා සමපජ්ජති, තං උදයබ්බයඤ්ඤාණං. විනත-
ස්ස භවගමෙව ඤ්ඤාණං සමථං ඤ්ඤාණං භවගඤ්ඤාණං. සම්බා-
රුතං නිරොධං දිස්වා උපපජ්ජමානං ඤ්ඤාණං භයඤ්ඤාණං.
සම්බාරෙසු ආදීනවදස්සනඤ්ඤාණං ආදීනවඤ්ඤාණං. තෙසු එව
නිබ්බිද්දතං නිබ්බිද්දඤ්ඤාණං. සම්බාරෙහි මුඤ්චිතුං ඉච්ඡා
මුඤ්චිතුකමානාඤ්ඤාණං. අනිච්චදුකතානන්තලකතොරො-
පනෙන සම්බාරෙ පරිගණහනතස්ස උපපජ්ජමානං ඤ්ඤාණං
පටිසම්බ්බාඤ්ඤාණං. සබ්බසම්බාරෙසු උද්ඝිනතාය උපපනනං
ඤ්ඤාණං සම්බාරුපෙකම්බාඤ්ඤාණං. අනුලොමඤ්ඤාණං ති
ලොකුතාරජ්ඣානානං පරිකමමං. ඉමාති ඤ්ඤාණාති විසුද්ධි-
මග්ගෙ එකවිසතිමෙ පරිචෙජ්ඣෙදෙ විජ්ජාරෙන චණ්ණිතාති.

29. සුඤ්ඤතො විමොක්ඛා, අනිමිත්තො විමො-
ක්ඛා, අප්පණ්ණිතො විමොක්ඛා චෙති තයො විමො-
ක්ඛා, සුඤ්ඤතානුපසස්සනා, අනිමිත්තානුපසස්සනා, අප්ප-
ණ්ණිතානුපසස්සනා චෙති තිණි විමොක්ඛමුඛාති ච
චෙදිතබ්බාති.

විසුද්ධිහෙදෙ

30. කථං? පතිමොක්ඛසංවරසීලං ඉද්දියසංවරසීලං
ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං, පච්චයසනාතිසසිතසීලංසෙවති චතු-
පාරිසුද්ධිසීලං සීලවිසුද්ධි නාම.

කථං ති විසුද්ධිආදීනං හෙදං දසෙස්සතුං වුත්තං. චතු-
පාරිසුද්ධිසීලං, විසුද්ධිමග්ගෙ වණණිතනයෙතෙව වෙදිතබ්බං.

**31. උපචාරසමාධි අප්පනාසමාධි වෙති දුට්ඨො පි
සමාධි විතනවිසුද්ධි නාම.**

සො දුට්ඨො පි සමාධි හෙට්ඨා වුත්තො එව.

**32. ලකඛණරසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානවසෙන නාම
රූපපරිගහහො දිට්ඨිවිසුද්ධි නාම.**

ධම්මානං පච්චන්තසහාවො ලකඛණං නාම, කිච්චං චා
සමපනති චා රසො නාම, උපට්ඨානාකාරො පච්චුපට්ඨානං
නාම, අසාධාරණං ආසන්නකාරණං පදට්ඨානං නාම [වි].
නාමරූපපරිගහහො විසුද්ධිමග්ගෙ අට්ඨාරසමෙ පරිච්ඡේදෙ-
වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො.

**33. තෙසමෙව නාමරූපානං පච්චයපරිගහහො
කඛ්ඛාවිතරණවිසුද්ධි නාම.**

නාමරූපානං අවිජ්ජාදයො පච්චයෙ සමමා පරිගහතිත්ථා
අනිතානාගතපච්චුප්පනොසු අධ්‍යාසු කඛ්ඛං විතරිත්ථා නිතං
ඤ්ඤං කඛ්ඛාවිතරණවිසුද්ධි. තස්සා විත්ථාරකථා විසුද්ධි-
මග්ගෙ එකුත විසතිමෙ පරිච්ඡේදෙ ආගතනයෙන වෙදිතබ්බො.

**34. තතො පරං තථාපරිගහතිත්ථෙසු සප්පච්චයෙසු
තෙහුමකසඛ්ඛාමරසු අනිතාදිහෙදතිත්ථෙතසු ඛණ්ඩාදි-
නයමාරබ්හ කලාපවසෙන සඛ්ඛිපිත්ථා, අනිච්චං ඛණ-
ට්ඨන, දුක්ඛං භයට්ඨන, අනන්තා අසාරකට්ඨනා
ති අද්ධානවසෙන, සන්තතිවසෙන, ඛණවසෙන චා
සමමසනඤ්ඤණන ලකඛණතනයං සමමසන්තස්ස ගෙ-
සෙච්ච පච්චයවසෙන ඛණවසෙන ච උදයබ්බයඤ්ඤණන
උදයබ්බයං සමනුපස්සන්තස්ස ච-**

ඔහාසො පිතී පසසද්ධි අබ්මොකොඛා ව පගගහො,
සුඛං සුඤ්ඤාමුපට්ඨානමුපෙක්ඛා ව නිකන්ති වෙති.

ඔහාසාදිවිපසසනුපකිතිලෙසපරිපන්ථපරිගගහවසෙ
න*මගගාමගගලකඛණවච්ඡානං මගගාමගගසුඤ්ඤාසස
නවිසුද්ධි නාම.

අතීතාදිවෙදගිනෙතසු තී අතීතානාගතපච්චුපනතභෙ-
දෙහි හිනෙතසු. ඛනිාදිනායං තී, පසදු කඛනිා, ඡ ආරුතී,
ඡ ආරමමණාතී, ඡ විසුඤ්ඤාණාතී, ඡ එසසා, ඡ වෙදනා,
ඡ සසුඤ්ඤා, ඡ වෙනනා, ඡ තණහා, ඡ විතකකා, ඡ
විවාරු, ඡ ධාතුයො, දස කසිණාතී, චුතතිංස කොට්ඨාසා,
චාදසායනනාතී, අට්ඨාරස ධාතුයො, බාවිසති ඉන්ද්‍රියාතී,
තිසෙසා ධාතුයො, නව හවා, වතතාරි කුඛාතී, වතසෙසා
අපපමසුඤ්ඤා, වතසෙසා සමාපතතියො, පටිච්චසමුපපාදඛගාතී
තී ඉමෙසං ධම්මරුසීනං වසෙන නයං ගහෙඤා කමාරබහ
නෙ ධම්මෙ කලාපවසෙන සබ්බිසිඤ්ඤා කලාපතො රුසිං
කඤා. අනිච්චං කායට්ඨිනා තී, රූපාදිකං යමතීතං
කලාපං තං තඤ්ච වීණං, යං පච්චුපපනං තමපි තථෙච
බ්බිසසති තී එචං බයට්ඨින අනිච්චං. භයට්ඨිනා
තී භයාවහනනා. අසාරකට්ඨිනා තී, නිවාසී කාරකො
වෙදකො තී එචං පරිකප්පිතසස අතනසාරසස අභා-
වෙන. අද්ධානවසෙනා තී, පටිසන්ධිතො පුබ්බෙ අතීතො
අද්ධා, චුතිතො උද්ධං අතාගතො අද්ධා, ඊහිනනමනතර
පච්චුපපනො අද්ධා තී එචං තිණණං අද්ධානං වසෙන.
සහනතිවසෙනා තී, සහගඵකරිතුආහාරුදිරූපසනනතී, එක-
විවිපරියාපනනා අරූපසනනතී තී, ඉමාසං ද්විතනං සනත-
නිතං වසෙන. ඛණවසෙනා තී උපපාදට්ඨිතිහඛග-
වසෙන [වි].

ඔහාසො තී විපසසනොභාසො. පිතී තී විපසසනාලාභව-
සෙනා ඊපපනනා පිතී. පසසද්ධි තී තෙනෙච කාරණෙන
ලද්ධා පසසද්ධි. අබ්මොකොඛා තී සද්ධා. පගගහො තී

* ම. පරිබකි

විපසානාසම්පයුතාං චිරියං. සුඛං ති පි විපසානාසුඛමෙව.
 ඤාණං ති අතිවිසදං තිබිණං විපසානාඤාණං. උපට්ඨානං
 ති විපසානාසම්පයුතා සුපට්ඨිතා සති. උපෙකඛා ති
 සබ්බසංඛාරෙසු මජ්ඣන්තභූතා විපසානුපෙකඛා. නිකන්ති
 ති විපසානාසං ආලයවසෙත උපපජ්ජමානා සුචුමා සන්තා-
 කාරා නිකන්ති(තණ්හා). එතෙසු ඔහාසාදයො විපසානාස
 පරිපත්ථතා උපකකිලෙසා ති වූතා. නිකන්ති පත උප-
 කකිලෙසො වෙව විපසානාස ව පරිපත්ථො. තෙසු යසමිං
 කසමිඤ්චි උපතො යොගාවචරො, අයං අමගො ති
 එතෙහි විපසයුතං විපසානා ඤාණං මගොති මගො-
 මගලකඛණවච්ඡානං කරොති. තදෙව මගොමගො-
 ඤාණදසාවිසුඤ්චි නාම.

35. තථාපරිපත්ථවිමුත්තස්ස පත තස්ස උදයබ්බය-
 ඤාණතො පට්ඨාය යාවානුලොමා තිලකඛණං විපසා-
 නාපරමපරිය පටිපජ්ජනාස්ස නව විපසානාඤාණානි
 පටිපද්ඤාණාදසාවිසුඤ්චි නාම.

යාවානුලොමා ති යාව අනුලොමඤාණං. තිලකඛණං
 ආරොපෙත්වා පටිපජ්ජනාස්සා ති සම්බන්ධො. නව විපසා-
 නාඤාණානි ති හෙට්ඨාවූතානි උදයබ්බයඤාණාදීනි නව
 ඤාණානි.

36. තස්සෙවං පටිපජ්ජනාස්ස පත විපසානා පරි-
 පාකමාගමම ඉද්දනි අසනා උපපජ්ජස්සති ති හවබ්ගං
 වොජ්ජේද්ධො උපනතමනොචාග්ගන්තනරං දො නිණි
 විපසානාවිතනානි යං කිඤ්චි අනිවවාදිලකඛණමාරබ්හ
 පරිකමොපවාග්ගනුලොමනාමෙන පවත්තන්ති. යා
 සිඛාපනතා, සා සානුලොමා සබ්බාරුපෙකඛා වූට්ඨාන-
 ගාමිනි විපසානා ති ව චුච්චති. තතො පරං ගොත්තු-
 භූවිතනං නිබ්බානමාලම්බිත්වා පුජ්ජනගොතනමහිහ-
 වනං අරියගොතනමහිසමෙහානඤ්ච පවත්තති.
 තස්සානන්තරමෙව මගොදුකඛසව්වං පරිජානනො

සමුදයසව්වං පජ්ඣනො, නිරෝධසව්වං සවජ්ඣ-
 රොහො මග්ගසව්වං භාවනාවසෙත* අප්පනා
 විචිමොතරති. තනො පරං දො නිණි ඵලවිතනානි
 පවනතිඤා† භවඛගපාතො ව හොති. පුත්ත භව-
 ඛගං වොචජ්ජදිඤා පව්වචෙකකිණ්ණොනි පවනතති.

මග්ගං ඵලඤ්ච නිබ්බානං පව්වචෙකකිණි පණ්ඨිතො,
 හිතො කිලෙසෙ සෙසෙව පව්වචෙකකිණි වා න වා,
 ජබ්බිසුඤ්ඤාමෙතෙවං භාවෙතබ්බො චතුබ්බිධො,
 ඤාණදස්සනවිසුඤ්ඤා නාම මග්ගො පචුච්චති.

අප්පනා ති සොනාපනතිමග්ගසමාධි. උප්පනමනො-
 ආරාධනානාරං ති මනොආරාචජ්ජනවිතො උප්පජ්ජඤා
 නිරුද්ධො. නිණි විපස්සනාවිතනානි ති මග්ගභාවනාය
 නිණි පරිකමමවිතනානි. තෙසු පඨමං පරිකමමං, දුතියං
 ඊපචාරං, තතියං අනුලොමං නි චුච්චති. අනිච්චාදිලකිණි
 ති අනිච්චං දුකඛං අත්තනා ති ඉමෙසු එකං ඊකකිණි.
 යා සිධාපනතා ති යා අයං විපස්සනා මත්තකප්පනතා, සා
 සානුලොමා අනුලොමාඤාණසතිතා සබ්බාරුපෙකකා ති ව
 චුච්චානගාමිනි විපස්සනා ති ව චුච්චති. අනිච්චනං
 ති අතිකකමමානං. අනිසමෙහානං ති ඔකකමමානං [වි].
 මග්ගො භාවනාවසෙත අප්පනාවිචිමොතර ති ති සමබ්බො.
 කථං ඔතරති? දුකඛං පරිජානනො, සමුදයං තණහං පජ්-
 ඣනො, නිරෝධං නිබ්බානං සවජ්ඣකරොනො, අට්ඨබ්බි-
 කඤ්ච මග්ගං භාවෙනො[වි]. පව්වචෙකකිණ්ණොනි ති
 පව්වචෙකකිණිවිතනානි. තෙසං ආරමමණානි දසෙසනො,
 මග්ගං ඵලඤ්චා ති ආදිමාහ. පණ්ඨිතො සො සොනා-
 පනො අරියො මග්ගං ඵලං නිබ්බානඤ්ච පව්වචෙකකිණි,

* එත්ථ, මග්ගසව්වස්ස භාවනාවසෙතා ති පාඨො යුත්තරුපො.
 සො පත ත කසම්ඤ්ඤි පොත්ථකෙ ඊපලබ්භති.

† සී. පවනතිඤා නිරුජ්ඣනති, තනො පරං භවඛගපාතො
 ව හොති.

පහිනෙ කිලෙසෙ, අවසෙසෙ කිලෙසෙ ව පව්වවෙකකි කී
වා න වා පව්වවෙකකි [වි]. එවං සිලවිසුද්ධිං ආදීං කත්වා
පටිපදාඤ්ඤාදසංනපරියොසානා ජබ්බිසුද්ධිකාමමනා යො,
සොනාපනතිමගො, සකදාගාමිමගො අනාගාමිමගො, අර-
හතනමගො වා තී එවං චතුර්බ්බො මගො භාවෙ-
තබ්බො, සො ඤාණදසංනවිසුද්ධි නාම පවුච්චති.

අසමෙසු විසුද්ධිහෙදෙ
විමොක්ඛහෙදෙ

37. නසු අනන්තානුපස්සනා අනන්තාහිනිවෙසං
මුඤ්චන්ති සුඤ්ඤාතානුපස්සනා නාම විමොක්ඛමුඛං හො
ති. අනිච්චානුපස්සනා විපලොසනිමිතො මුඤ්චන්ති
අනිමිතානුපස්සනා නාම විමොක්ඛමුඛං. දුක්ඛානු-
පස්සනා තණ්හාපණ්ඨි. මුඤ්චන්ති අප්පණ්ඨිතානු-
පස්සනා නාම විමොක්ඛමුඛං. තස්මා, යදි මුච්චාන-
ගාමිනි විපස්සනා අනන්තතො විපස්සති, සුඤ්ඤාතො
විමොක්ඛො නාම හොති මගො? යදි අනිච්චතො
විපස්සති, අනිමිතො විමොක්ඛො නාම, යදි දුක්ඛතො
විපස්සති, අප්පණ්ඨිතො විමොක්ඛො නාමා තී ව
මගො විපස්සනාගමනවසෙන තීණි නාමානි ලහති,
තථා ඵලඤ්ච මගොගමනවසෙන මගොවිපියං.

තස්මා තී තාසු අනුපස්සනාසු. විමොක්ඛමුඛං තී
විමොක්ඛස්ස කාරණං. සුඤ්ඤාතාකාරණ නිබ්බානං ආරම්ම-
ණං කත්වා පව්වතො මගො සුඤ්ඤාතො විමොක්ඛො.
අනිමිතාකාරණ නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා පව්වතො
මගො අනිමිතො විමොක්ඛො. අප්පණ්ඨිතාකාරණ
නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා පව්වතො මගො අප්පණ්ඨිතා-
විමොක්ඛො [වි]. විපස්සනාගමනවසෙනා තී විපස්සනාස
ආගමනවසෙන. යදි විපස්සනා අනන්තාහිනිවෙසං මුඤ්චන්ති
සුඤ්ඤාතාකාරණ සබ්බාරෙඅනුපස්සති, මගො තෙතෙවා-
කාරණ නිබ්බානං ආරම්මණං කාරොති, එවං විපස්සනාතො
ආගමනවසෙන, සුඤ්ඤාතො විමොක්ඛො තී නාමං ලහති,

එවං සෙසවිමොකකඵයෙ පි. තථා මගගච්චියං ඵලමපි මගගතො ආගමනවසෙත. සුඤ්ඤතො විමොකොති ඵච මාදීති තාමාති ලහති.

38. ඵලසමාපනතිවිප්පියං පන යථාච්චිත්තනසෙන විපසංසන්නානං යථාසකං ඵලමුපපජ්ජමානමපි විපසංස නාගමනවසෙතෙව සුඤ්ඤතාදිවිමෙකොතිව පච්චවති. ආරමමණවසෙත පන සරසවසෙත ච තාමත්තයං සබ්බස්මි සබ්බෙසමපි සමමෙව.

ඵලසමාපනතිවිප්පියං මගගතො ආගමනං තත්ථි, විපසංසනාවසෙතෙව ආගමනං. තසමා තෙතෙව කාරණෙන ඵලමපි, සුඤ්ඤතො විමොකොති ඵචමාදීති තාමාති ලහති. ආරමමණවසෙතා ති සබ්බෙසං මග්ගානං ඵලානඤ්ච තිබ්බාතමෙවාරමමණා, සරසවසෙතා ති සකසභාසවවසෙත. ඉමාති මගගඵලාති සුඤ්ඤතං අතිමිත්තං අපසණ්ඨිතං තිබ්බාතං ආරමමණං කත්වා පචත්තනති, රුගදෙසමොහෙති සුඤ්ඤති, රුගදීතං තිමිත්තවිරහිතාති, තණහාපණ්ඨිමුත්තාති ච හොනති, තසමා ආරමමණවසෙතාපි සරසවසෙතාපි ඉමාණ්ඨි තිණ්ඨි තාමාති ලහතෙතෙව. සබ්බස්මි ති මගගච්චියමපි ඵලවිප්පියමපි. තාමත්තයං සබ්බෙසං මග්ගානං ඵලානඤ්ච සමමෙව ඵකසමානමෙව.

අයමෙස්මි විමොකකහෙදෙ

පුගගලහෙදෙ

39 ඵස්මි පන සොවාපනතිමගගං භාවෙස්මි දිට්ඨිවිවිකිච්ඡාපහානෙන පඨිනාපායගමනො සත්තකාමනතුපරමො සොවාපනනා නාම හොති.

දසසු සංයොජ්ජනෙසු දිට්ඨි (සකකායදිට්ඨි), විවිකිච්ඡා, සීලබ්බතපරමාසො ති ඉමාති තිණ්ඨි සංයොජ්ජනාති පයමගගවජ්ඣාති. සීලබ්බතපරමාසො ති දිට්ඨි යෙව, තසමා දිට්ඨිවිවිකිච්ඡාපහානෙනා ති ආහ.පඨිනාපායගමනො ති යසස අපායගමනං පඨිතං, යො අපායෙසු ත උපපජ්ජති.

සත්තකම්මභූපරමො නි උකකංසභො සත්තකම්මභූ දෙවෙ-
සු ව මනුස්සෙසු ව සංසරිතො දුකඛස්සන්තං කරොති, අධි-
මහවංත උපාදියති.

40. සකදගාමිමග්ගං භාවෙත්වා ගුණදෙසමොගානං
තනුකරන්තා* සකාදගාමි නාම භොති, සකිදෙව
ඉමං ලොකං ආගන්තා†.

තනුකරන්තා නි තනුකරණෙන. සකිදෙවා නි එකවා-
රමෙව ආගන්තො නි මරමමපාටො. ආගන්තා නි සුච්ඡිතරො
'ආගන්තාරොඉත්තං' නි හි වතුකකතිපාතෙ වුත්තං [අංගු-
තතර]. තසමිං යෙව සුත්තෙ ආගන්තා ඉත්තං, අනා-
ගන්තා ඉත්තං' නිපි පටො දිය්සති.

41. ආනාගාමිමග්ගං භාවෙත්වා කාමගුණපා
දුතං අනවසෙසසප්පහානෙන ආනාගාමි නාම භොති.
අනාගන්තා ඉත්තං.

අනාගන්තො නි මරමමපාටො. අනාගන්තා නි සුඤ්ජ-
තරො. 'අනාගන්තාරො ඉත්තං' නි හි වුත්තං [අඛගුතතර].
ඉත්තං නි ඉමං හවං. සො සුඤ්චාවාසහවෙ යෙව
පරිනිබ්බායති.

42. අරහන්තමග්ගං භාවෙත්වා අනවසෙසකිලෙස-
සප්පහානෙන අරහා නාම භොති ඛිණාසවො ලොකෙ
අගගදකිණියො.

ඉමෙසං සෙකඛාසෙකඛානං විත්තවිසෙසො වතුත්පරි-
චෙඡ්දෙ ආගන්තයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

ආයමෙත්ථ පුගගලහෙදො.

එලසමාපන්තිහෙදො.

43. එලසමාපන්තියො පනෙත්ථ සබ්බසමිපි
යථාසකිඑලවසෙන සාධාරණාව. නිරෝධසමාපන්ති

* සී. තනුතා, එවංතිකායෙසු පි. † ම. ආගන්තො.

සමාපජ්ජනං පන අනාගාමීනසෙව ව අරහන්තානසෙව ලබන්ති.

සබ්බං පි අරියා සකසකානි ඵලානි යථාරහං සමාපජ්ජනොව, තා විජීයො සබ්බසං සබ්බසාධාරණා න තථා නිරොධ සමාපත්ති, තං අනාගාමීනො වෙව අරහන්තා ව සමාපජ්ජන්ති, සාව විපි අසාධාරණා.

44. තස්ස යථාකකමං පඨමජ්ඣානාදිමහගගත-සමාපත්තිං සමාපජ්ජේවා චූට්ඨාය තස්සගතෙ සබ්බාර-ධමමෙ තස්ස තස්සෙව විපස්සන්තො යාව ආකිසල්වා-යන්තං ගන්තො තතො පරං අධිට්ඨය්‍යාදිකං පුබ්බකිච්චං කඤ්ඤා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායන්තං සමාපජ්ජන්ති. තස්ස ද්විත්තං අප්පනාජවන්තං පරතො චොවජ්ජන්ති වින්තසන්තති. තතො නිරොධසමාපන්තො නාම හොති.

තස්ස නිරොධසමාපත්තියා සමාපජ්ජනං දසෙසති. ඉමිතා යොගාවචරෙන සද්ධිං යං ඵකාබද්ධං ත හොති, තං නිවාසගෙහාදිකං සත්තාහබ්භන්තරෙ මා විතස්සතුති අධිට්ඨා-තබ්බං භවති. තං අධිට්ඨය්‍යා නාම. අධිට්ඨය්‍යං, සඛිස-පටිමානනං, සඤ්ඤාපපනෙකාසනා, ජීවිතද්ධානපරිච්ඡේද්‍යවජ්ජ-නසෙවති ඉදං චතුර්ඛිධං අධිට්ඨය්‍යාදිකං පුබ්බකිච්චං. තස්ස වණණනා විසුද්ධිමග්ගෙ ආගතතයෙතොව වෙදිතබ්බා[වි]

45. චූට්ඨානිකාලෙ පන අනාගාමීනො අනාගාමී ඵලවින්නං, අරහතො අරහන්තඵලවින්නං ඵකචාරමෙව පවත්තිවා භවබ්ගපාතො හොති. තතො පරං පච්ච-වෙකඛණසුඤ්ඤා පවත්ති.

අයමෙසු සමාපත්තිනෙදො.

නිට්ඨිතො ව විපස්සනාකමමට්ඨානනගයො.

46. භාචෙතබ්බං පනිච්චෙවචං භාවනාද්වයමුත්තමං, පටිපත්තිරසස්සාදං පස්සයන්තො සාසනො.

සමථො ච විපස්සනා චාති ඉදං උත්තමං භාවනාදායං.
පරියන්තිපටිපත්තිවසෙත සාසනං දුට්ඨං. තත්ථ පරියන්ති ති
බුද්ධිවචනස්ස පරියාපුණ්ණං, උග්ගණ්ණනං ති අථො. පටි-
පත්ති ති සීලාදීති විසොධෙත්වා හෙට්ඨාවුත්තසත්තවිසුද්ධිකක-
මෙන අරහත්තලාභාය උස්සකකනං. ඉමස්මිං බුද්ධිසාසනෙ
තස්සා පටිපත්තියා නිරුමිසස්ස රසස්ස අස්සාදං පත්ථ
යනොන ඉච්ඡන්තොත ඉති එවං ඉදං භාවනාදායං
භාවෙතිබ්බං ති යොජනා.

ඉති අභිධම්මස්ස ඛගහො කම්මට්ඨානසංඛගහවිභාගො
නාම නවමො පටිච්ඡෙදො.
තිගමනං

චාරිත්තසොභිතවිසාලකුලොදයෙන
සද්ධාභිවුච්ඡාතං පටිසුද්ධගුණොදයෙන,
නම්බිවහයෙන පණ්ඩාය පණ්ණකම්පං
යං පත්ථිතං පකරණං පරිනිට්ඨිතං තං,
පුඤ්ඤාන තෙන විපුලෙන තුමුලසොමං.
ධඤ්ඤාධිවාසමුදිතොදිතමාසුගන්තං,
පඤ්ඤාවද්දනගුණසොභිතලජ්ජිතිකඤ්ඤ
මඤ්ඤානතු පුඤ්ඤාවිහවොදයමඛගලාය.

චාරිත්තෙන කුලාචාරෙන සොභිතං ඤාතිමිත්තානොග-
සමපත්තියා විසාලිං කුලං, තස්මිං උදයො නිබ්බන්ති යස්ස
තෙන, සද්ධාය අභිවුච්ඡාතං සීලිභිරොත්තපපසුතවාගපඤ්ඤ-
ගුණානං උදයො අබිභුත්තති යස්මිං, තෙන නම්බිවහයෙන
නම්බිතමාකෙන පණ්ණකම්පං පණ්ඩාය උපසාදෙත්වා යං
පකරණං පත්ථිතං අභියාචිතං තං පරිනිට්ඨිතං.

තෙන පකරණකරණලද්ධෙන විපුලෙන පුඤ්ඤාන,
පඤ්ඤාවද්දනෙන අරියමගහපඤ්ඤාය පටිසුද්ධිත සීලාදීගුණ-
සොභිතා ලජ්ජි භිරොත්තපසමපන්නා භිකඤ්ඤා ධඤ්ඤානං
පුඤ්ඤාවන්තානං අධිවාසභුතං උදිතොදිතං අච්චන්තපාකට්ඨං

ඉමං තුමුලිසොමනාමකං විහාරං පුඤ්ඤවිභවොදයමඛල-
 ලාය පුඤ්ඤසමපනනිතං අභිවුද්ධිසංඛිතානමඛලජ්ඣං ආසු-
 ගනනං සුගපරියනානං මඤ්ඤනතු. එතාදිසා භික්ඛු, ඉමසමිං
 විහාරෙ වාසො එසුකොති මඤ්ඤනතු.

ඉති අනුරුද්ධාවරියෙන රචිතං අභිධම්මසම්ඝඛගහං
 නාම පකරණං.

උභින්නමපි වීතාතං සාරමාදය යා කතා,
 නවනීතවීතා නාම ඉති සා පරිනිට්ඨිතා.
 අකුසලං විවජ්ජේඤ්ඤා වඤ්ඤා කුසලං සදා,
 මෙතනාදිභාවනායුතනා මුතනා කලහවිගහහා,
 සතනා භවනතු සුඛිතො සබ්බෙ සබ්බභිතොරතා.

නිකපට්ඨානං

නමො තසං භගවතො අරහතො සමමාසමුද්ධස්ස.

පච්චසුද්දෙසො

හෙනුපච්චයො, ආරම්මණපච්චයො, අඛිපතිපච්චයො, අනන්තරපච්චයො, සමනන්තරපච්චයො, සහජාති-පච්චයො, අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයො, නිස්සයපච්චයො, උප නිස්සයපච්චයො, පුරජාතිපච්චයො, පච්ජාජාති-පච්චයො, ආසෙවනපච්චයො, කම්මපච්චයො, විපාකි-පච්චයො, ආහාරපච්චයො, ඉඤ්ඤපච්චයො, ඝානි-පච්චයො, මග්ගපච්චයො, සමපයුත්තපච්චයො, විපප-යුත්තපච්චයො, අත්ථිපච්චයො, නත්ථිපච්චයො, විගත-පච්චයො, අවිගතපච්චයොති.

පච්චසුද්දෙසො.

පච්චයතිද්දෙසො

1. හෙනුපච්චයො තී. හෙනු හෙනුසමපයුත්තකානං ධම්මානං තං සමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං හෙනුපච්චයෙනපච්ච යො. 2. ආරම්මණපච්චයො තී. රූපායතනං චකඛුවිඤ්ඤණ-ධාතුයා තංසමපයුත්තකානඤ්ච ධම්මානං ආරම්මණපච්චයෙන පච්චයො. සඤ්ඤයතනං සොනවිඤ්ඤණධාතුයා තංසමපයුත්ත-කානඤ්ච ධම්මානං ආර. ප. ප. ගන්ධායතනං ඝානවිඤ්ඤ-ණධාතුයා-පෙ-රසායතනං ජීවහා විඤ්ඤණධාතුයා-පෙ- ජොට්ඨිබ්බායතනං කායවිඤ්ඤණධාතුයා තංසමපයුත්තකා-නඤ්ච ධම්මානං ආර...ප...ප... රූපයතනං, සඤ්ඤයතනං, ගන්ධායතනං, රසායතනං, ජොට්ඨිබ්බායතනං මනොධාතුයා තංසමපයුත්තකානඤ්ච ධම්මානං ආර...ප...ප...සබ්බ ධම්මා මනොවිඤ්ඤණධාතුයා තංසමපයුත්තකානඤ්ච ධම්මානං ආර...ප...ප...යං යං ධම්මං ආරබ්භ යෙසෙ ධම්මා උපපජ්ජන්ති, විත්තවෙතසිකා ධම්මා, තෙ තෙ ධම්මා තෙසං තෙසං ධම්මානං ආරම්මණපච්චයෙන පච්චයො.

3. අධිපතිපව්වයෝ තී. ඡන්දධිපති ඡන්දසමපයුත්තා-
 කානං ධම්මානං තංසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං අධිපතිපව්ව-
 යෙන පව්වයෝ. විරියාධිපති විරියසමපයුත්තාකානං ධම්මානං
 තංසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං.....විත්තාධිපති විත්තසමප-
 යුත්තාකානං ධම්මානං තංසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං විමං-
 සාධිපති විමංසසමපයුත්තාකානං ධම්මානං තංසමුට්ඨානා-
 නඤ්ච රූපානං අධිපතිපව්වයෙන පව්වයෝ. යං යං ධම්මං
 ගරං කතො යෙ යෙ ධම්මා උපපජ්ජන්ති, විත්තවෙනසිකා
 ධම්මා, තෙ තෙ ධම්මා තෙසං තෙසං ධම්මානං අධිපති-
 පව්වයෙන පව්වයෝ.

4. අනන්තරපව්වයෝ තී. චක්ඛවිඤ්ඤාණධාතු තං-
 සමපයුත්තා කා ච ධම්මා මනෝධාතූයා තංසමපයුත්තානඤ්ච
 ධම්මානං අනන්තරපව්වයෙන පව්වයෝ. මනෝධාතු තංසමප-
 යුත්තා කා ච ධම්මා මනෝවිඤ්ඤාණධාතූයා තංසමපයුත්තා
 නඤ්ච ධම්මානං අන.....ප.....ප..... සොතවිඤ්ඤාණධාතු
 —පෙ— සාතවිඤ්ඤාණධාතු..... ජ්චහාවිඤ්ඤාණධාතු.....
 කායවිඤ්ඤාණධාතු තංසමපයුත්තා කා ච ධම්මා මනෝධාතූයා
 තංසමපයුත්තානඤ්ච ධම්මානං අන...ප...ප...මනෝධාතු
 තංසමපයුත්තා කා ච ධම්මා මනෝවිඤ්ඤාණධාතූයා තංසමපයු-
 ත්තානඤ්ච ධම්මානං අන...ප...ප...පුරිමා පුරිමා කුසලා
 ධම්මා පච්ඡිමානං පච්ඡිමානං කුසලානං ධම්මානං...පුරිමා
 පුරිමා කුසලා ධම්මා පච්ඡිමානං පච්ඡිමානං අබ්‍යාකතානං...
 ධම්මානං පුරිමා පුරිමා අකුසලා ධම්මා පච්ඡිමානං
 පච්ඡිමානං අකුසලානං ධම්මානං...පුරිමා පුරිමා අකුසලා
 ධම්මා පච්ඡිමානං පච්ඡිමානං අබ්‍යාකතානං ධම්මානං
 ...පුරිමා පුරිමා අබ්‍යාකතා ධම්මා පච්ඡිමානං පච්ඡිමානං
 අබ්‍යාකතානං ධම්මානං...පුරිමා පුරිමා අබ්‍යාකතා ධම්මා
 පච්ඡිමානං පච්ඡිමානං කුසලානං ධම්මානං... පුරිමා පුරිමා
 අබ්‍යාකතා ධම්මා පච්ඡිමානං පච්ඡිමානං අකුසලානං ධම්මානං
 අන.....ප.....ප..... යෙසං යෙසං ධම්මානං අනන්තර
 යෙ යෙ ධම්මා උපපජ්ජන්ති විත්තවෙනසිකා ධම්මා,
 තෙ තෙ ධම්මා තෙසං තෙසං ධම්මානං අනන්තරපව්වයෙන
 පව්වයෝ.

5. සමනන්තරපච්චයො තී. චකඛුවිඤ්ඤාණධාතු නං- සමපයුත්තකා- ච ධම්මා මනොධාතුයා නං සමපයුත්තකා- නඤච ධම්මානං සමනන්තරපච්චයෙන පච්චයො. මනොධාතු නං සමපයුත්තකා ච ධම්මා මනොවිඤ්ඤාණධාතුයා නං සමපයුත්තකානඤච ධම්මානං... සොනවිඤ්ඤාණධාතු—පෙ—සාන- විඤ්ඤාණධාතු, ජීවහාවිඤ්ඤාණධාතු, කායවිඤ්ඤාණධාතු, මනොධාතු නං සමපයුත්තකා ච ධම්මා මනොවිඤ්ඤාණධාතුයා නං සමපයුත්තකානඤච ධම්මානං සම.....ප.....ප. පුරිමා පුරිමා කුසලා ධම්මා පච්ඡමානං පච්ඡමානං කුසලානං ධම්මානං... පුරිමා පුරිමා කුසලා ධම්මා පච්ඡමානං පච්ඡමානං අබ්‍යාකතානං ධම්මානං.....පුරිමා පුරිමා අකුසලා ධම්මා පච්ඡමානං පච්ඡමානං අකුසලානං ධම්මානං...පුරිමා පුරිමා අකුසලා ධම්මා පච්ඡමානං පච්ඡමානං අබ්‍යාකතානං ධම්මානං... පුරිමා පුරිමා අබ්‍යාකතා ධම්මා පච්ඡමානං පච්ඡමානං අබ්‍යාකතානං ධම්මානං..... පුරිමා පුරිමා අබ්‍යකතා ධම්මා පච්ඡමානං පච්ඡමානං කුසලානං ධම්මානං... අකුසලානං ධම්මානං සම...ප...ප... යෙසං යෙසං ධම්මානං සමනන්තරා යෙ යෙ ධම්මා උපපජ්ජන්ති, විත්තවෙනසිකා ධම්මා, තෙ තෙ ධම්මා තෙසං තෙසං ධම්මානං සමනන්තර පච්චයෙන පච්චයො.

6. සහජ්ජනපච්චයො තී. චත්තාරො බන්ධා අරුපිතො අඤ්ඤමඤ්ඤං සහජ්ජනපච්චයෙන පච්චයො. චත්තාරො මහා භූතා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඔක්කන්තිකඛණේ නාමරූපං අඤ්ඤ මඤ්ඤං... විත්තවෙනසිකා ධම්මා විත්තසමුට්ඨානානා රූපානං මහාභූතා උපාදුරූපානං සහ...ප...ප... රුපිතො ධම්මා අරුපිතං ධම්මානං කිඤ්චිකාලෙ සහජ්ජනපච්චයෙන පච්චයො, කිඤ්චිකාලෙ න සහජ්ජනපච්චයෙන පච්චයො.

7. අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයො තී. චත්තාරො බන්ධා අරු- පිතො අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයෙන පච්චයො. චත්තාරො මහා භූතා අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයෙන පච්චයො. ඔක්කන්තිකඛණේ නාමරූපං අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චයෙන පච්චයො.

8. නිසසයපච්චයො නි. වතතාරො බන්ධා අරුපිනො අඤ්ඤමඤ්ඤං නිසසයපච්චයෙන පච්චයො. වතතාරො මහා භූතා අඤ්ඤමඤ්ඤං නි...ප...ප...මකකනනිකකිණේ නාමරූපං අඤ්ඤමඤ්ඤං නි...ප...ප... විතතවෙනසිකා ධම්මා විතත- සමුට්ඨානානං රූපානං නි...ප...ප... මහාභූතා ඊපාදුරූපා- නං නි...ප...ප... චකබ්බයනනං චකබ්බවිඤ්ඤාණධාතුයා තා- සමපයුත්තකානඤ්ච ධම්මානං නි...ප...ප...සොනායනනං... සානායනනං... ජ්වහායනනං... කායායනනං කායවිඤ්ඤාණ ධාතුයා තාසමපයුත්තකානඤ්ච ධම්මානං නි...ප...ප... යං රූපං* නිසසාය මනොධාතු ච මනොවිඤ්ඤාණධාතු ච විතතනනි, තං රූපං මනොධාතුයා ච මනොවිඤ්ඤාණධාතුයා ච තාසමපයුත්තකානඤ්ච ධම්මානං නිසසයපච්චයෙන පච්චයො.

9. උපනිසසයපච්චයො නි. පුරිමා පුරිමා කුසලා ධම්මා පච්ඡමානං පච්ඡමානං කුසලානං ධම්මානං උපනිසසය- පච්චයෙන පච්චයො. පුරිමා පුරිමා කුසලා ධම්මා පච්ඡමා- නං පච්ඡමානං අකුසලානං ධම්මානං කොසඤ්චි † උ...ප...ප... පුරිමා පුරිමා කුසලාධම්මා පච්ඡමානං පච්ඡමානං අබ්‍යාකතානාං ධම්මානං උ...ප...ප...පුරිමා පුරිමා අකුසලා ධම්මා පච්ඡමානං පච්ඡමානං අකුසලානං ධම්මානං උ...ප...ප... පුරිමා පුරිමා අකුසලා ධම්මා පච්ඡමානං පච්ඡමානං කුසලානං ධම්මානං කොසඤ්චි උ...ප...ප... පුරිමා පුරිමා අකුසලාධම්මා පච්ඡමා- නං පච්ඡමානං අබ්‍යාකතානං ධම්මානං උ...ප...ප... පුරිමා පුරිමා අබ්‍යාකතා ධම්මා පච්ඡමානං පච්ඡමානං අබ්‍යාකතා- නං ධම්මානං උ...ප...ප... පුරිමා පුරිමා අබ්‍යාකතාධම්මා පච්ඡමානං පච්ඡමානං කුසලානං ධම්මානං උ...ප...ප... පුරිමා පුරිමා අබ්‍යාකතා ධම්මා පච්ඡමානං පච්ඡමානං අකුසලානං ධම්මානං උ...ප...ප... උතු භොජනමපි උ...ප...ප... පුග්ග- ලොපි උ...ප...ප... සෙතාසනමපි උපනිසසය පච්චයෙන පච්චයො.

---

* යං රූපං නි හදයවඤ්චරූපං.
 † ආරමමණුපනිසසය පකතුපනිසසයවසෙන ඉදං වුත්තං. අනානාරූපනිසසයවසෙන කුසලො ධම්මො අකුස- ලසස, අකුසලො වා කුසලසස පච්චයො ත භොති.

10. පුරෙජාතපච්චයො තී. චක්ඛායනනා චක්ඛු-
 විඤ්ඤාණධාතුයා තංසම්පයුත්තකානකඤ්ච ධම්මානං පුරෙජාත-
 පච්චයෙන පච්චයො. සොතායනනං... සාතායනනං...
 ජ්වහායනනං... කායායනනං කායවිඤ්ඤාණධාතුයා තංසම්ප-
 යුත්තකානකඤ්ච ධම්මානං පු...ප...ප... රූපායනනං චක්ඛු-
 විඤ්ඤාණධාතුයා තංසම්පයුත්තකානකඤ්ච ධම්මානං පු...ප...
 ප... සද්දියනනං...ගක්ඛායනනං... රසායනනං... ජොට්ඨබ්බො
 යනනං කායවිඤ්ඤාණධාතුයා තංසම්පයුත්තකානකඤ්ච ධම්මා-
 නං පු...ප...ප... රූපායනනං සද්දියනනං ගක්ඛායනනං රසා
 යනනං ජොට්ඨබ්බොයනනං මනොධාතුයා තංසම්පයුත්තකා-
 නකඤ්ච ධම්මානං පු...ප...ප... යං රූපං තිස්සාය මනොධාතු
 ච මනොවිඤ්ඤාණධාතු ච චතතනති, තා රූපං මනොධාතුයා
 තංසම්පයුත්තකානකඤ්ච ධම්මානං පු...ප...ප..., මනොවිඤ්ඤ-
 ඤධාතුයා තං... ධ... කිඤ්ඤිකාලෙ පු...ප...ප..., කිඤ්ඤි
 කාලෙ* හ පුරෙජාත පච්චයෙන පච්චයො.

11. පච්ජාජාතපච්චයො තී. පච්ජාජාතා විත්තවෙන-
 සිකා ධම්මා පුරෙජාතස්ස ඉමස්ස කායස්ස පච්ජාජාතපච්ච-
 යෙන පච්චයො.

12. ආසෙවනපච්චයො තී. පුරිමා පුරිමා කුසලා
 ධම්මා පච්ඡමානං පච්ඡමානං කුසලානං ධම්මානං ආසෙවන-
 පච්චයෙන පච්චයො. පුරිමා පුරිමා අකුසලා ධම්මා පච්ඡ-
 මානං පච්ඡමානං අකුසලානං ධම්මානං ආ.....ප.....ප
 පුරිමා පුරිමා කිරියාබ්‍යාකතා ධම්මා පච්ඡමානං පච්ඡ-
 මානං කිරියාබ්‍යාකතානං ධම්මානං ආසෙවනපච්චයෙන
 පච්චයො.

13. කම්මපච්චයො තී. කුසලාකුසලං කම්මං විපා-
 කානං බ්බොතං කච්චනා ච රූපානං කම්මපච්චයෙන
 පච්චයො. වෙනනා සම්පයුත්තකානං ධම්මානං තංසමුට්ඨා-
 නානකඤ්ච රූපානං කම්මපච්චයෙන පච්චයො.

* කිඤ්ඤිකාලෙ තී පටිසක්ඛිකණේ. තත්ථ භි හදයච්ඡු
 මනොවිඤ්ඤාණධාතුයා සහජාතපච්චයෙන පච්චයො හොති.

14. විපාකපච්චයො ති. විපාකා වතතාරො ඛණ්ඩා අරුපිනො අඤ්ඤමඤ්ඤං විපාකපච්චයෙන පච්චයො.

15. ආහාරපච්චයො ති. කබලීකාරො ආහාරො ඉමස්ස කායස්ස ආහාරපච්චයෙන පච්චයො. අරුපිනො ආහාරා සමපයුත්තකානං ධම්මානං තංසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං අහාරපච්චයෙන පිච්චයො.

16. ඉන්ද්‍රියපච්චයො ති. චක්ඛුන්ද්‍රියං චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතූයා තංසමපයුත්තකානඤ්ච ධම්මානං ඉන්ද්‍රියපච්චයෙන පච්චයො. ඡෛත...ඝාත...ජීවහා... කායින්ද්‍රියං කායවිඤ්ඤාණධාතූයා තංසමපයුත්තකානඤ්ච ධම්මානං ඉ...ප...ප... රූප ජීවීතින්ද්‍රියං කච්චතාරූපානං ඉ...ප...ප... අරුපිනො ඉන්ද්‍රියා සමපයුත්තකානං ධම්මානං තංසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං ඉන්ද්‍රියපච්චයෙන පච්චයො.

17. ක්කානපච්චයො ති. ක්කාතඨගාති ක්කාතසමපයුත්තකානං ධම්මානං තංසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං ක්කාතපච්චයෙන පච්චයො.

18. මග්ගපච්චයො ති. මග්ගඨගාති මග්ගසමපයුත්තකානං ධම්මානං තංසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං මග්ගපච්චයෙන පච්චයො.

19. සමපයුත්තපච්චයො ති වතතාරො ඛණ්ඩා අරුපිනො අඤ්ඤමඤ්ඤං සමපයුත්තපච්චයෙන පච්චයො.

20. විපපයුත්තපච්චයො ති. රුපිනො ධම්මා අරුපිනං ධම්මානං වි...ප...ප... අරුපිනො ධම්මා රුපිනං ධම්මානං විපපයුත්තපච්චයෙන පච්චයො.

21. අත්ථිපච්චයො ති. වතතාරො ඛණ්ඩා අරුපිනො අඤ්ඤමඤ්ඤං අ...ප...ප... වතතාරො මහාභූතා අඤ්ඤමඤ්ඤං අ...ප...ප... ඔකකන්තිකඛණේ නාමරූපං අඤ්ඤමඤ්ඤං අ...ප...ප... විත්තචේතසිකා ධම්මා විත්තසමුට්ඨානානං රූපානං අ...ප...ප... මහාභූතා උපාදාරූපානං අ...ප...ප... චක්ඛායතනං චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතූයා තංසමපයුත්තකානඤ්ච

ධම්මානං අ...ප...ප සොනායනනං...සානායනනං...ජ්වහායනනං ...කායායනනං කායවිඤ්ඤාණධාතුයා නං සමපයුත්තකානකඤ්ච ධම්මානං අ...ප...ප... රූපායනනං චක්ඛවිඤ්ඤාණධාතුයා නං සමපයුත්තකානකඤ්ච ධම්මානං අ...ප...ප... සඤ්ඤායනනං...ගන්ධායනනං... රසායනනං... පොට්ඨබ්බායනනං කායවිඤ්ඤාණධාතුයා නං සමපයුත්තකානකඤ්ච ධම්මානං අ...ප...ප...රූපායනනං සඤ්ඤායනනං ගන්ධායනනං රසායනනං පොට්ඨබ්බායනනං මනොධාතුයා නං සමපයුත්තකානකඤ්ච ධම්මානං අ...ප...ප...යං රූපං නිසසාය මනොධාතු ච මනොවිඤ්ඤාණධාතු ච චත්තනනී, නං රූපං මනොධාතුයා ච මනොවිඤ්ඤාණධාතුයා ච නං සමපයුත්තකානකඤ්ච ධම්මානං අනිපච්චයෙන පච්චයො.

22. නන්ධිපච්චයො නී. සමනන්තරනිරුඬා විත්තවෙනසිකා ධම්මා පටුප්පනනානං* විත්තවෙනසිකානං ධම්මානං නන්ධිපච්චයෙන පච්චයො.

23. විගතපච්චයො නී. සමනන්තර විගතා විත්තවෙනසිකා ධම්මා පටුප්පනනානං විත්තවෙනසිකානං ධම්මානං විගතපච්චයෙන පච්චයො.

24. අවිගතපච්චයො නී. චත්තාරො බන්ධා අරුපිභො අඤ්ඤමඤ්ඤං අවිගතපච්චයෙන පච්චයො—පෙ—(යථා අනිපච්චයං එවං විත්තාරතබ්බං) යං රූපං නිසසාය මනොධාතු ච මනොවිඤ්ඤාණධාතු ච චත්තනනී, නං රූපං මනොධාතුයා ච මනොවිඤ්ඤාණධාතුයා ච නං සමපයුත්තකානකඤ්ච ධම්මානං අවිගතපච්චයෙන පච්චයො.

* පටුප්පනනානං නී පච්චප්පනනානං පච්චප්පනනානං (පච්චප්පනනානං)

පව්වයනිදෙදසො.

පඤ්ඤාචාරවිභවෙයා*

(1. හෙතුපව්වයො)

කුසලො ධම්මො කුසලෙස්ස ධම්මෙස්ස හෙතුපව්වයෙන
 පව්වයො. කුසලො හෙතු සම්පයුත්තකානං බන්ධානං හෙ...
 ප...ප...කුසලො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මෙස්ස හෙ...
 ප...ප...කුසලො හෙතු විත්තසමුට්ඨානානං රූපානං හෙ...
 ප...ප... කුසලො ධම්මො කුසලෙස්ස ච අබ්‍යාකතස්ස ච
 ධම්මෙස්ස හෙ...ප...ප... කුසලො හෙතු සම්පයුත්තකානං.
 බන්ධානං විත්තසමුට්ඨානානාඤ්ච රූපානං හෙ...ප...ප...
 අකුසලො ධම්මො අකුසලෙස්ස ධම්මෙස්ස හෙතුපව්වයෙන
 පව්වයො. අකුසලො හෙතු සම්පයුත්තකානං බන්ධානං හෙ...
 ප.....ප.....අකුසලො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මෙස්ස

* ධම්මසංග්‍රහණීමානිකායං, 'කුසලො ධම්මො, අකුසලො ධම්මො,
 අබ්‍යාකතා ධම්මො' ති අයං තිකො පඨමං උද්දේවො. තස්ස
 වසෙතෙව විත්තප්පාදකණ්ඩරූපකණ්ඩානි තිද්දේවොති. තස්මා
 අයං තිකො අනිධම්මකථාය මුඛභූතො තිට්ඨති. ඉමසමිමපි
 පඤ්ඤාචාරවිභවෙයා එතස්ස තිකස්ස වසෙතෙව දෙසනා
 කතා. තත්ථ, කුසලො ධම්මො ති, අට්ඨ කාමාවචරුති, නච
 මහගගතාති, චත්තාරි ච ලොකුත්තරමගගවිත්තානී ති එක-
 විසති විත්තානි භවන්ති. අකුසලො ධම්මො ති ආදස්ස
 අකුසලවිත්තානි.

අබ්‍යාකතා ධම්මො, විපාකාබ්‍යාකතා, කිරියාබ්‍යාකතා ති
 දුට්ඨා හොනති, තත්ථ, තෙවිසති කාමාවචරවිපාකානි නච
 මහගගතවිපාකානි, චත්තාරි ච ලොකුත්තරමගගවිත්තානීති
 ඡන්තිංස විපාකවිත්තානි, විපාකාබ්‍යාකතා ධම්මො ති වුච්චන්ති
 තිණ්ණි අහෙතුකක්‍රියාවිත්තානි, අට්ඨ කාමාවචරක්‍රියාවිත්තානි,
 නච ච මහගගතක්‍රියාවිත්තානී ති ඉමෙසං විත්තානං වසෙන
 විසති ක්‍රියාබ්‍යාකතා ධම්මො වෙදිතබ්බා. රූපං පඤ්ඤන්ති,
 නිබ්බානං ති ඉමෙ පි ධම්මො අබ්‍යාකතා.

හෙ...ප...ප...අකුසලො හෙතු විතතසමුට්ඨානානං රූපානං
හෙ...ප...ප... අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ච අබ්බයා
කතස්ස ච ධම්මස්ස හෙ.....ප.....ප.....අකුසලො හෙතු
සම්පයුත්තකානං බන්ධානං විතතසමුට්ඨානානංඤච රූපානං
හෙ.....ප.....ප.....

අබ්බකතො ධම්මො අබ්බයාකතස්ස ධම්මස්ස හෙ.....ප
.....ප.....විපාකාබ්බයාකතා කිරියාබ්බයාකතා හෙතු සම්පයුත්ත-
කානං බන්ධානං විතතසමුට්ඨානානංඤච රූපානං හෙ.....ප
ප.....පටිසක්ඛිකිණේ විපාකාබ්බයාකතා හෙතු සම්පයුත්ත-
කානං බන්ධානං කට්ඨනා ච රූපානං හෙතුපච්චයෙන
පච්චයො.

(2. ආරම්මණපච්චයො)

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස ආරම්මණපච්චයෙන
පච්චයො. දුනං දුඛා සීලං සමාදිසිත්වා ඊපොසථකමමං
කත්වා නං පච්චවෙකකතී, පුබ්බෙ සුචිණ්ණානී පච්චවෙකකතී,
කුඛානා මුට්ඨනිත්වා කුඛානං පච්චවෙකකතී, සෙකඛා ගොත්රභුං*
පච්චවෙකකතී, වොදුනං පච්චවෙකකතී, සෙකඛා මග්ගා
මුට්ඨනිත්වා මග්ගං පච්චවෙකකතී, සෙකඛා වා පුච්ඡජ්ජනා
වා කුසලං අනිච්චතො දුකකතො අනට්ඨතො විපස්සනතී,
වෙතොපරියඤ්ඤාණෙන කුසලවිතතසමඛනිස්ස විතතං ජානතතී.
ආකාසානඤ්චායනනකුසලං විඤ්ඤාණඤ්චායනනකුසලස්ස
ආර.....ප.....ප.....ආකීඤ්චඤ්ඤායනනකුසලං නෙවසඤ්ඤා
නාසඤ්ඤායනනකුසලස්ස ආර.....ප.....ප.....කුසලො බන්ධා
ඉද්ධිවිධඤ්ඤාණස්ස වෙතොපරියඤ්ඤාණස්ස පුබ්බෙනිවාසානුස්සති-
ඤ්ඤාණස්ස යථාකම්මුපගඤ්ඤාණස්ස අනාගතංසඤ්ඤාණස්ස ආ...
...ප.....ප.....

කුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස ආර.....ප.....
ප.....දුනං දුඛා සීලං සමාදිසිත්වා ඊපොසථකමමං කත්වා

* ඉධ ගොත්රභුතී සොවාපනනස්ස ගොත්රභුතීතනං.
වොදුනං තී සකද්දගාමි-අනාගාමීනං ගොත්රභුතීතනං.

තං අසාදෙති අභිනන්දති. තං ආරබ්භ රුගො උපපජ්ජති දිට්ඨි උපපජ්ජති, විචිකිච්ඡා උපපජ්ජති, උද්ධච්චං උපපජ්ජති, දොමනස්සං උපපජ්ජති. පුබ්බෙ සුචිණ්ණානි අසාදෙති අභිනන්දති, තං ආරබ්භ රුගො—පෙ—දොමනස්සං උපපජ්ජති. ක්කානා වුට්ඨනිත්වා ක්කානං අසාදෙති අභිනන්දති, තං ආරබ්භ රුගො—පෙ—උද්ධච්චං උපපජ්ජති, ක්කානෙ පරිනිතෙ විපපට්ඨාරිස්සං දොමනස්සං උපපජ්ජති.

කුසලො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස ආර.....ප...
 ...ප.....අරහා මග්ගා වුට්ඨනිත්වා මග්ගං පච්චවෙකකති, පුබ්බෙ සුචිණ්ණානි පච්චවෙකකති, කුසලං අනිච්චතො දුක්ඛතො අනත්තතො විපස්සති, වෙතොපරියඤ්ඤාණෙන කුසලචිත්තා-
 සමඛනිස්ස චිත්තං ජානාති. සෙකඛා වා පුද්දජ්ජනා වා කුසලං අනිච්චතො දුක්ඛතො අනත්තතො විපස්සනති, කුසලෙ නිරුද්ධො විපාකො තදුරමමණතා උපපජ්ජති. කුසලං අසාදෙති අභිනන්දති, තං ආරබ්භ රුගො—පෙ—දොමනස්සං උපපජ්ජති, අකුසලෙ නිරුද්ධො විපාකො තදුරමමණතා උපපජ්ජති. ආකාසානඤ්චායතනකුසලං විඤ්ඤාණංවායතන විපාකස්ස ච කිරියස්ස ච ආර...ප.....ප ආකිඤ්චඤ්ඤායතන කුසලං නෙච්ච සඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන විපාකස්ස ච කිරියස්ස ච ආර...ප... ප...
 කුසලා ඛණ්ඩා වෙතොපරියඤ්ඤාණස්ස පුබ්බෙතිවාසානුස්සති ඤ්ඤාණස්ස යථාකම්මුපගඤ්ඤාණස්ස අනාගතංසඤ්ඤාණස්ස ආචජ්ජනාය ආර.....ප.....ප.....

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස ආර.....ප.....
 ප.....රුගං අසාදෙති අභිනන්දති, තං ආරබ්භ රුගො—පෙ—දොමනස්සං උපපජ්ජති. දිට්ඨිං අසාදෙති අභිනන්දති, තං ආරබ්භ රුගො—පෙ—දොමනස්සං උපපජ්ජති. විචිකිච්ඡං, ආරබ්භ විචිකිච්ඡා උපපජ්ජති, දිට්ඨි උපපජ්ජති උද්ධච්චං උපපජ්ජති, දොමනස්සං උපපජ්ජති. උද්ධච්චං ආරබ්භ උද්ධච්චං උපපජ්ජති, දිට්ඨි...විචිකිච්ඡා...දොමනස්සං උපපජ්ජති. දොමනස්සං ආරබ්භ දොමනස්සං.....දිට්ඨි.....විචිකිච්ඡා..... උද්ධච්චං උපපජ්ජති.

අකුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස ආර.....ප.....
 ප.....සෙකං පභිතෙ කිලෙසෙ පච්චවෙකංනි, විකං-
 මිහිතෙ කිලෙසෙ පච්චවෙකංනි, පුබ්බෙ සමුද්චිණ්ණෙ
 කිලෙසෙ ජාතංනි, සෙකං වා පුච්ඡිතං වා අකුසලං
 අනිච්චතො දුක්ඛතො අනත්තතො විපස්සනි, වෙතො-
 පරියඤ්ඤානෙත අකුසලවිතතසමඛිතිස්ස විතතං ජාතංනි,
 අකුසලො ඛංඛා වෙතොපරියඤ්ඤානස්ස පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤා-
 නස්ස යථා කම්මුපගඤ්ඤානස්ස අනාගතංසඤ්ඤානස්ස ආර.....
 ප.....ප.....

අකුසලො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස ආර.....
 ප.....ප.....අරහා පභිතෙ කිලෙසෙ පච්චවෙකංනි, පුබ්බෙ
 සමුද්චිණ්ණෙ කිලෙසෙ ජාතංනි, අකුසලං අනිච්චතො
 දුක්ඛතො අනත්තතො විපස්සනි, වෙතොපරියඤ්ඤානෙත
 අකුසලවිතතසමඛිතිස්ස විතතං ජාතංනි. සෙකං වා
 පුච්ඡිතං වා අකුසලං අනිච්චතො දුක්ඛතො අනත්තතො
 විපස්සනි, අකුසලෙ තිරුද්ධෙ විපාකො තදුරමමණතා
 උපපජ්ජති. අකුසලං අස්සාදෙති අභිතද්ධති, තං ආරබ්භ
 රුගො—පෙ—දෙමනස්සං උපපජ්ජති. අකුසලෙ තිරුද්ධෙ
 විපාකො තදුරමමණතා උපපජ්ජති. අකුසලො ඛංඛා වෙතො-
 පරියඤ්ඤානස්ස පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤානස්ස යථා කම්මුපග-
 ඤ්ඤානස්ස අනාගතංසඤ්ඤානස්ස ආචර්ජනාය ආර.....ප.....
 ප.....

අබ්‍යාකතො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස ආර.....
 ප.....ප.....අරහා එලං පච්චවෙකංනි, තිබ්බානං පච්ච-
 වෙකංනි, තිබ්බානං එලස්ස ආචර්ජනාය ආර.....ප.....
 ප.....අරහා වකච්චං අනිච්චතො දුක්ඛතො අනත්තතො
 විපස්සනි, සොභං, ඝාතං, ජ්වහං, කායං, රූපෙ, සද්දෙ,
 ගඤ්ඤා, රසෙ, ජොට්ඨබ්බෙ, වජ්ජිං*, විපාකාබ්‍යාකතෙ කිරියා
 බ්‍යාකතෙ බඤ්ඤා අනිච්චතො.....විපස්සනි, දිබ්බත වකච්චනා
 රූපං පස්සති, දිබ්බාය සොභධාතුයා සද්දං සුණාති,

* වජ්ජිංති හදයවජ්ජිං.

වෙනොපරියඤ්ඤාණෙන විපාකාබ්‍යාකතකිරියාබ්‍යාකතවිතන -
 සමඛනිසස විතනං ජානාති. ආකාසානඤ්චායනනකිරියං
 විඤ්ඤාණඤ්චායනනකිරියං ආර.....ප.....ප.....ආකිඤ්ච-
 ඤ්ඤායනනකිරියං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනකිරියං ආර
 .....ප.....ප.....රූපායනනං චකච්චිඤ්ඤාණං ආර.....
 ප.....ප.....සද්දායනනං සොතවිඤ්ඤාණං,—පෙ— චොට්ඨ-
 බ්බායනනං කාසවිඤ්ඤාණං ආර.....ප.....ප.....අබ්‍යකතා
 බන්ධා ඉද්ධිවිධිඤ්ඤාණං වෙනොපරියඤ්ඤාණං පුබ්බනිවසා
 නුසංකීඤ්ඤාණං අනාගතංසඤ්ඤාණං ආවජ්ජනාය ආර.....
 ප.....ප.....

අබ්‍යාකතො ධම්මො කුසලිසස ධම්මසස ආර..ප..ප සෙකඛා
 එලිං පච්චවෙකනිනි. නිබ්බානං පච්චවෙකනිනි නිබ්බානං
 ගොත්‍රභුසස, වොද්දනසස, මග්ගසස ආර...ප...ප... සෙකබ්බා
 වා පුච්චජ්ජනා වා චකච්චං—පෙ—ච්ච්ච්ච, විපාකාබ්‍යාකතෙ
 කිරියාබ්‍යාකතෙ බන්ධෙ අනිච්චතො දුකබ්බො අනතතතො
 විපසංනති, දිබ්බෙන චකච්චනා රූපං පසංනති, දිබ්බාය
 සොතධාතූයා සද්දං පුණනති, වෙනොපරියඤ්ඤාණෙන විපාකා-
 බ්‍යාකතකිරියාබ්‍යාකතවිතනසමඛනිසස විතනං ජානනති.
 අබ්‍යාකතා බන්ධා ඉද්ධිවිධිඤ්ඤාණං, වෙනොපරියඤ්ඤාණං,
 පුබ්බනිවසානුසංකීඤ්ඤාණං' අනාගතංසඤ්ඤාණං ආර.....
 ප.....ප.....

අබ්‍යාකතො ධම්මො අකුසලිසස ධම්මසස ආර...ප...ප
 චකච්චං අසංඝාදෙති අහිනජ්දති, තං ආරබ්භ රුගො...පෙ...
 දොමනසසං උපපජ්ජති. සොතං...පෙ...කිරියාබ්‍යාකතෙබන්ධෙ
 අසංඝාදෙති අහිනජ්දති, තං ආරබ්භ රුගො...පෙ...දොමන-
 සසං උපපජ්ජති.

(3. අඛිපතිපච්චයො)

කුසලො ධම්මො කුසලසස ධම්මසස අඛිපතිපච්චයෙන පච්ච-
 යො. ආරමමණාධිපති, සහජානාධිපති. ආරමමණාධිපති-දුතං
 දුතො සීලිං සමාදිසිතො උපොසඨකමමංකතො තං ගරුං කතො
 පච්චවෙකනි, පුබ්බෙ පුච්චිණණානි ගරුං කතො පච්චවෙකනි

කුසලා ධම්මො ආරම්මණාධිපති-දානං දානා...පෙ...තං ගරුං කඛා අසාදෙති අභිනඤ්ඤි. තං ගරුං කඛා රුගො උපපජ්ජති, දිට්ඨි උපපජ්ජති. සුඛෙඛ සුඛිණ්ණාති ගරුං කඛා අසාදෙති අභිනඤ්ඤි. තං ගරුං කඛා රුගො උපපජ්ජති, දිට්ඨි උපපජ්ජති. කුසලා ධම්මො ආරම්මණාධිපති-දානං දානා...පෙ...තං ගරුං කඛා අසාදෙති අභිනඤ්ඤි, තං ගරුං කඛා රුගො උපපජ්ජති, දිට්ඨි උපපජ්ජති.

කුසලො ධම්මො අබ්බාකතස්ස ධම්මස්ස අධි...ප...ප... ආරම්මණාධිපති සහජාතාධිපති. ආරම්මණාධිපති අරහමග්ගා චූට්ඨිනි මග්ගං ගරුං කඛා පච්චවෙකඛති. සහජාතාධිපති-කුසලාධිපති චිත්තසමුට්ඨානානං රූපානං අධි...ප...ප... කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ච අබ්බාකතස්ස ච ධම්මස්ස අධි.....ප.....ප.....සහජාතාධිපති-කුසලාධිපති සමපසුත්තාකානං ඛකුසලාධිපති චිත්තසමුට්ඨානානං රූපානං අධි..... ප.....ප.....

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස අධි.....ප..... ප...ආරම්මණාධිපති, සහජාතාධිපති. ආරම්මණාධිපති රුගං ගරුං කඛා අසාදෙති අභිනඤ්ඤි. තං ගරුං කඛා රුගො උපපජ්ජති, දිට්ඨි උපපජ්ජති. දිට්ඨි. ගරුං කඛා—පෙ—රුගො උපපජ්ජති, දිට්ඨි උපපජ්ජති. සහජාතාධිපති-අකුසලාධිපති සමපසුත්තාකානං ඛකුසලාධිපති චිත්තසමුට්ඨානානං රූපානං අධි..... ප.....ප.....

අකුසලො ධම්මො අබ්බාකතස්ස ධම්මස්ස අධි..... ප.....ප.....සහජාතාධිපති-අකුසලාධිපති චිත්තසමුට්ඨානානං රූපානං අධි..... ප.....ප.....

අකුසලො ධම්මො අබ්බාකතස්ස ධම්මස්ස අධි..... ප.....ප.....සහජාතාධිපති-අකුසලාධිපති චිත්තසමුට්ඨානානං රූපානං අධි..... ප.....ප.....

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ච අබ්බයාකතස්ස ච ධම්මස්ස අධි.....ප.....ප.....සහජානාධිපතී-අකුසලාධිපතී සමපයුත්තකානං බන්ධානං චිත්තසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං අධි.....ප.....ප.

අබ්බයාකතො ධම්මො අබ්බයාකතස්ස ධම්මස්ස අධි.....ප..... ප.....ආරමමණාධිපතී, සහජානාධිපතී, ආරමමණාධිපතී අරහා ඵලං ගරුං කන්ධා පච්චවෙකකතී, නිබ්බානං ගරුං-කන්ධා පච්චවෙකකතී, නිබ්බානං ඵලස්ස අධි.....ප...ප... ..සහජානාධිපතී විපාකාබ්බයාකතකීරියාබ්බයාකතාධිපතී සමප-යුත්තකානං බන්ධානං චිත්තසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං අධි.....ප.....ප.

අබ්බයාකතො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස අධි...ප...ප... ආරමමණාධිපතී සෙක්ඛා ඵලං ගරුං කන්ධා පච්චවෙකකතී, නිබ්බානං ගරුං කන්ධා පච්චවෙකකතී, නිබ්බානං ගොත්‍ර-භුස්ස වොද්දනස්ස, මග්ගස්ස අධි.....ප.....ප.

අබ්බයාකතො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස අධි..... ප.....ප.....ආරමමණාධිපතී-චකඛුං ගරුං කන්ධා අස්සාදෙතී අභිනඤ්චි, තං ගරුං කන්ධා රුගො උපපජ්ජති, දිට්ඨි උපපජ්ජති. සොතං-පෙ-කීරියාබ්බයාකතෙ බන්ධෙ ගරුං කන්ධා අස්සාදෙතී අභිනඤ්චි-පෙ-දිට්ඨි උපපජ්ජති.

(4. අනන්තරපච්චයො)

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස අනන්තරපච්චයෙන පච්චයො,පුරිමා පුරිමා කුසලා බන්ධා පච්ඡමානං පච්ඡමානං කුසලොතං බන්ධානං අන...ප...ප... අනුලොමං ගොත්‍රභුස්ස අනුලොමං වොද්දනස්ස, ගොත්‍රභු මග්ගස්ස, වොද්දනං මග්ගස්ස අන.....ප.....ප.

කුසලො ධම්මො අබ්බයාකතස්ස, ධම්මස්ස අන.....ප.... ප.....කුසලං වූට්ඨානස්ස* මග්ගො ඵලස්ස, අනුලොමං

* වූට්ඨානස්සා තී විපාකස්ස, තදුරමමණස්ස වා හවබ්ගස්ස වා ති අත්ථො.

සෙකතිය ඵලසමාපතතියා, නිරොධා වූට්ඨනනාසස් නෙව-
සසුද්දනාසසුද්දයතනකුසලං ඵලසමාපතතියා අන...ප...
ප....

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස අන...ප...ප....
පුරිමා පුරිමා අකුසලො ඛන්ධා පච්ඡිමානං පච්ඡිමානං අකුස-
ලානං ඛන්ධානං අන...ප...ප....

අකුසලො ධම්මො අඛයාකතස්ස ධම්මස්ස අන...ප...ප....
අකුසලං වූට්ඨානස්ස අන...ප...ප.....

අඛයාකතො ධම්මො අඛයාකතස්ස ධම්මස්ස අන...ප...ප....
පුරිමා පුරිමා විපාකාඛයාකතා කිරියාඛයාකතා ඛන්ධා පච්ඡිමානං
පච්ඡිමානං විපාකාඛයාකතානං කිරියාඛයාකතානං ඛන්ධානං
අන...ප...ප... භවඛගං ආවච්ඡනාය, කිරියං වූට්ඨානස්ස,
අරහතො අනුලොමං ඵලසමාපතතියා, නිරොධා වූට්ඨනනාසස්
නෙවසසුද්දනාසසුද්දයතනකිරියං ඵලසමාපතතියා, අන...
ප...ප....

අඛයාකතො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස අන...ප...ප....
ආවච්ඡනා කුසලානං ඛන්ධානං අන...ප...ප....

අඛයාකතො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස අන...ප...ප....
ආවච්ඡනා අකුසලානං ඛන්ධානං අන...ප...ප....

(5. සමනනාරපච්චයො)

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස සමනනාරපච්ච-
යෙන පච්චයො. පුරිමා පුරිමා කුසලො ඛන්ධා...පෙ...
(යථා අනනාරපච්චයෙ) වොදනං මග්ගස්ස සම...ප...ප....

කුසලො ධම්මො අඛයාකතස්ස ධම්මස්ස සම...ප...ප....
කුසලං වූට්ඨානස්ස—පෙ—ඵලසමාපතතියා සම...ප...ප....
අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස සම...ප...ප....
පුරිමා පුරිමා අකුසලො ඛන්ධා—පෙ—සම...ප...ප....

අකුසලො ධම්මො අඛ්‍යාතනස්ස ධම්මස්ස සම...ප...ප...
අකුසලං චූට්ඨානස්ස සම...ප...ප...

අඛ්‍යාතනො ධම්මො අඛ්‍යාතනස්ස ධම්මස්ස සම...ප...ප...
පුරිමා පුරිමා විපාකාඛ්‍යාතනා—පෙ—ඵලෙසමාපනතියා සම...
ප...ප...

අඛ්‍යාතනො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස සම...ප...ප...
ආවජ්ජනා කුසලොතං ඛ්‍යාතං සම...ප...ප...

අඛ්‍යාතනො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස සම...ප...ප...
ආවජ්ජනා අකුසලොතං ඛ්‍යාතං සම...ප...ප...

(6. සහජ්ඣපච්චයො)

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස සහජ්ඣපච්චයෙන
පච්චයො. කුසලො ඵතො ඛ්‍යො තිණ්ණන්තං ඛ්‍යාතං
සහ...ප...ප...තයො ඛ්‍යො ඵකස්ස ඛ්‍යස්ස සහ...ප...ප...ඤ්ච
ඛ්‍යො ද්දීන්තං ඛ්‍යාතං සහ...ප...ප...

කුසලො ධම්මො අඛ්‍යාතනස්ස ධම්මස්ස සහ...ප...ප...
කුසලො ඛ්‍යො වින්තසමුට්ඨානාතං රූපාතං සහ...ප...ප...

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ච අඛ්‍යාතනස්ස ච ධම්මස්ස
සහ...ප...ප...කුසලො ඵතො ඛ්‍යො තිණ්ණන්තං ඛ්‍යාතං
වින්තසමුට්ඨානාතඤ්ච රූපාතං සහ...ප...ප...තයො ඛ්‍යො
—පෙ—ඤ්ච ඛ්‍යො ද්දීන්තං ඛ්‍යාතං වින්තසමුට්ඨානාතඤ්ච
රූපාතං සහ...ප...ප...

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස සහ...ප...ප...
අකුසලො ඵතො ඛ්‍යො තිණ්ණන්තං ඛ්‍යාතං සහ...ප...
ප...තයො ඛ්‍යො—පෙ—ඤ්ච ඛ්‍යො ද්දීන්තං ඛ්‍යාතං සහ...
ප...ප...

අකුසලො ධම්මො අඛ්‍යාතනස්ස ධම්මස්ස සහ...ප...ප...
අකුසලො ඛ්‍යො වින්තසමුට්ඨානාතං රූපාතං සහ...ප...ප...

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ච අබ්‍යාකතස්ස ච ධම්මස්ස සහ...ප...ප... අකුසලො එකො බ්‍රහ්මා තිණ්ණතනං බ්‍රහ්මානං විතතසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං සහ...ප...ප... තයො බ්‍රහ්මා—පෙ—ඤ්ච බ්‍රහ්මා ද්විතනං බ්‍රහ්මානං විතතසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං සහ...ප...ප...

අබ්‍යාකතො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස සහ...ප...ප... විපාකාබ්‍යාකතො කීරියාබ්‍යාකතො එකො බ්‍රහ්මා—පෙ—ඤ්ච බ්‍රහ්මා ද්විතනං බ්‍රහ්මානං විතතසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං සහ...ප...ප... පටිසන්තිකඛණේ විපාකාබ්‍යාකතො එකො බ්‍රහ්මා—පෙ— කට්ඨනා ච රූපානං සහ...ප...ප... බ්‍රහ්මා චක්ඛුස්ස සහ...ප...ප...චක්ඛු බ්‍රහ්මානං සහ...ප...ප...එකං මහාභුතං තිණ්ණතනං මහාභුතානං සහ...ප...ප...තයො—පෙ—ඤ්ච මහාභුතා ද්විතනං මහාභුතානං සහ...ප...ප...මහාභුතා විතතසමුට්ඨානානං රූපානං, කට්ඨනා රූපානං, උපාදු රූපානං සහ...ප...ප...බාහිරං එකං මහාභුතං තිණ්ණතනං—පෙ—ද්විතනං මහාභුතානං සහ...ප...ප... මහාභුතා උපාදුරූපානං සහ...ප...ප... ආහාරසමුට්ඨානං එකං මහාභුතං—පෙ—ද්විතනං මහාභුතානං සහ...ප...ප... මහාභුතා උපාදුරූපානං සහ...ප...ප...උතුසමුට්ඨානං එකං මහාභුතං...පෙ...ද්විතනං මහාභුතානං සහ...ප...ප...මහාභුතා උපාදුරූපානං සහ...ප...ප... අසඤ්ඤසත්තානං එකං මහාභුතං—පෙ—ද්විතනං මහාභුතානං සහ...ප...ප...මහාභුතා කට්ඨනාරූපානං උපාදුරූපානං සහ...ප...ප...

කුසලො ච අබ්‍යාකතො ච ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස සහ...ප...ප...කුසලො බ්‍රහ්මා ච මහාභුතා ච විතතසමුට්ඨානානං රූපානං සහ...ප...ප...

අකුසලො ච අබ්‍යාකතො ච ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස සහ...ප...ප...අකුසලො බ්‍රහ්මා ච මහාභුතා ච විතතසමුට්ඨානානං රූපානං සහජානපච්චයෙන පච්චයො.

(7. අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයො)

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයෙන පච්චයො. කුසලො ඵතො ඛන්ධො තිණ්ණන්තං ඛන්ධානං තයො ඛන්ධො ඵකස්ස...ඤ්ඤො ඛන්ධො ද්වීන්තං ඛන්ධානං අඤ්ඤා...ප...ප...

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස අඤ්ඤා...ප... ප... අකුසලො ඵතො ඛන්ධො තිණ්ණන්තං...තයො ඛන්ධො ඵකස්ස...ඤ්ඤො ඛන්ධො ද්වීන්තං ඛන්ධානං අඤ්ඤා...ප...ප...

අබ්‍යාකතො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස අඤ්ඤා...ප... ප... විපාකාබ්‍යාකතො කීරියාබ්‍යාකතො ඵතො ඛන්ධො තිණ්ණන්තං...තයො ඛන්ධො ඵකස්ස...ඤ්ඤො ඛන්ධො ද්වීන්තං ඛන්ධානං අඤ්ඤා...ප...ප...පටිසන්ධිකඛණේ විපාකාබ්‍යාකතො ඵතො ඛන්ධො තිණ්ණන්තං ඛන්ධානං ච්ඡේදස්ස ච අඤ්ඤා...ප...ප... තයො ඛන්ධො—පෙ—ඤ්ඤො ඛන්ධො ද්වීන්තං ඛන්ධානං ච්ඡේදස්ස ච අඤ්ඤා... ප... ප... ඛන්ධො ච්ඡේදස්ස අඤ්ඤා... ප... ප... ච්ඡේද ඛන්ධානං අඤ්ඤා...ප...ප... ඵකං මහාභූතා තිණ්ණන්තං මහා භූතානං අඤ්ඤා...ප...ප... තයො මහාභූතා ඵකස්ස... ඤ්ඤො මහාභූතා ද්වීන්තං මහාභූතානං අඤ්ඤා...ප...ප... බාහිරං, ආහරසමුට්ඨිකං, උතුසමුට්ඨිකං, අසඤ්ඤාසන්තානං ඵකං මහාභූතං... තයො මහාභූතං... ඤ්ඤො මහාභූතා ද්වීන්තං මහාභූතානං]| අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයෙන පච්චයො.

(8 නිස්සයපච්චයො)

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස නිස්සයපච්චයෙන පච්චයො. කුසලො ඵතො ඛන්ධො තිණ්ණන්තං... තයො ඛන්ධො ඵකස්ස... ඤ්ඤො ඛන්ධො ද්වීන්තං ඛන්ධානං නි...ප...ප...

කුසලො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස නි... ප... ප... කුසලො ඛන්ධො වින්තසමුට්ඨිකානං රූපානං නි... ප... ප...

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ච අබ්‍යාකතස්ස ච ධම්මස්ස නි... ප... ප... කුසලො ඵතො ඛන්ධො තිණ්ණන්තං ඛන්ධානං

විත්තසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං නි... ප... ප... තයො ඛෙධො එකස්ස... ඤේ ඛෙධො ද්විත්තං ඛෙධානං විත්තසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං නි... ප... ප...

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස නි... ප... ප... අකුසලො එකො ඛෙධො තිණ්ණන්තං... තයො ඛෙධො එකස්ස ඤේ ඛෙධො ද්විත්තං ඛෙධානං නි... ප... ප...

අකුසලො ධම්මො අඛයාකතස්ස ධම්මස්ස නි...ප...ප... අකුසලො ඛෙධො විත්තසමුට්ඨානානං රූපානං නි... ප... ප...

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ච අඛයාකතස්ස ච ධම්මස්ස නි... ප... ප... අකුසලො එකො ඛෙධො තිණ්ණන්තං ඛෙධානං විත්තසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං නි... ප... ප... තයො ඛෙධො එකස්ස... ඤේ ඛෙධො ද්විත්තං ඛෙධානං විත්තසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං නි... ප... ප...

අඛයාකතො ධම්මො අඛයාකතස්ස ධම්මස්ස නි...ප...ප... විපාකාඛයාකතො කීරියාඛයාකතො එකො ඛෙධො තිණ්ණන්තං ඛෙධානං විත්තසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං නි... ප... ප... තයො ඛෙධො ඤේ ඛෙධො ද්විත්තං ඛෙධානං විත්තසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං නි... ප... ප... පටිසංකිකඛණේ විපාකාඛයාකතො එකො ඛෙධො තිණ්ණන්තං ඛෙධානං කට්ඨතා ච රූපානං නි...ප...ප...තයො ඛෙධො ඤේ ඛෙධො ද්විත්තං ඛෙධානං කට්ඨතා ච රූපානං නි... ප... ප... ඛෙධො චජ්ඣස්ස නි... ප... ප... චජ්ඣ ඛෙධානං නි... ප... ප... එකා මහාභූතා තිණ්ණන්තං... තයො මහාභූතා එකස්ස ඤේ මහාභූතා ද්විත්තං මහාභූතානං නි...ප...ප...මහාභූතා විත්තසමුට්ඨානානං රූපානං, කට්ඨතා රූපානං, උපාදු රූපානං නි...ප...ප... බාහිරං, ආහාරසමුට්ඨානං, උතුසමුට්ඨානං අසඤ්ඤසත්තානං එකං මහාභූතං-පෙ-ඤේ මහාභූතා ද්විත්තං මහාභූතානං නි... ප... ප... මහාභූතා කට්ඨතා රූපානං උපාදුරූපානං නි...ප...ප...ච ඛොයතනං චකච්චිඤ්ඤණස්ස නි... ප... ප... කොතායතනං... සාතායතනං... ජ්වහායතනං කායාතනං කායවිඤ්ඤණස්ස නි...ප...චජ්ඣ විපාකාඛයාකතානං කීරියාඛයාකතානං ඛෙධානං නි...ප...ප...

අබ්‍යාකතො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස නි... ප... ප...
ව්‍යුත්ත කුසලානං ඛඩ්ධානං නි... ප... ප...

අබ්‍යාකතො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස නි... ප... ප...
ව්‍යුත්ත අකුසලානං ඛඩ්ධානං නි... ප... ප...

කුසලො ච අබ්‍යාකතො ච ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස
නි... ප... ප... කුසලො ඵකො ඛඩ්ධො ච ව්‍යුත්ත ව්‍යුත්ත-
නං ඛඩ්ධානං නි... ප...ප... නයො ඛඩ්ධො ච ව්‍යුත්ත ව...
ඤ්ඤො ඛඩ්ධො ච ව්‍යුත්ත ද්විතීයං ඛඩ්ධානං නි...ප...ප...

කුසලො ච අබ්‍යාකතො ච ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස
නි...ප...ප...කුසලො ඛඩ්ධො ච මහාභූතා ච චිත්තසමුට්ඨානානං
රූපානං නි...ප...ප...අකුසලො ච අබ්‍යාකතො ච ධම්මො
අකුසලස්ස නි...ප...ප...අකුසලො ඵකො ඛඩ්ධො ච ව්‍යුත්ත ව්‍යුත්ත-
නං ඛඩ්ධානං—පෙ—ඤ්ඤො ඛඩ්ධො ච ව්‍යුත්ත ද්විතීයං
ඛඩ්ධානං නි...ප...ප...

අකුසලො ච අබ්‍යාකතො ච ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස
නි...ප...ප...අකුසලො ඛඩ්ධො ච මහාභූතා ච චිත්ත සමුට්ඨානානං
රූපානං නිස්සයපච්චයෙන පච්චයො.

(9. උපනිස්සය පච්චයො)

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස උපනිස්සයපච්චයෙන
පච්චයො. ආරම්මණුපනිස්සයො, අනන්තරූපනිස්සයො,
පකතූපනිස්සයො. ආරම්මණුපනිස්සයො-දුතා දුතො සීලිං
සමාදිසිතො උපොසඨකමමංකතො තං ගරුං කතො පච්ච-
වෙකකිති, පුබ්බෙ සුචිණ්ණාති ගරුං කතො පච්චවෙකකිති,
කුසලො වූට්ඨිතො කුසලො ගරුං කතො පච්චවෙකකිති
සෙකකො ගොත්‍රභූං ගරුං කතො පච්චවෙකකිති, වොදුතං
ගරුං කතො පච්චවෙකකිති. සෙකකො | මග්ගා වූට්ඨිතො
මග්ගං ගරුං කතො පච්චවෙකකිති. අනන්තරූපනිස්සයො-
පුරිමො පුරිමො කුසලො ඛඩ්ධො පච්චමානං පච්චමානං කුසලොනං
ඛඩ්ධානං උප...ප...ප...අනුලොමං ගොත්‍රභූස්ස, අනුලොමං
වොදුතස්ස, ගොත්‍රභූ මග්ගස්ස, වොදුතං මග්ගස්ස උප...ප...

ප...පකතුපනිසසයො-සද්ධිං උපනිසසාය දුතං දෙති, සීලිං සමාදියති, උපොසථකමමං කරොති, කුමානං උපපාදෙති, විපසසනං උපපාදෙති, මග්ගං උපපාදෙති, අනිකුඤ්ඤං උපපාදෙති, සමාපනතිං උපපාදෙති. සීලිං, සුතං, වාගං, පඤ්ඤං උපනිසසාය දුතං දෙති—පෙ—සමාපනතිං උපපාදෙති. සද්ධිං, සීලිං, සුතං, වාගො, පඤ්ඤා සද්ධිය, සීලසස, සුතසස වාගසස, පඤ්ඤාය උප...ප...ප...පස්මසස කුමාණසස පරිකමමං පස්මසස කුමාණසස උප...ප...ප...දුතියසස කුමාණසස පරිකමමං—පෙ—චතුත්ථසස කුමාණසස පරිකමමං චතුත්ථසස කුමාණසස උප...ප...ප...අකාසානඤ්චායනනසස පරිකමමං—පෙ—නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසස පරිකමමං. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසස උප...ප...ප...පස්මං කුමානං දුතියසස කුමාණසස—පෙ—චතුත්ථං කුමානං අකාසානඤ්චායනනසස පෙ...අනිකුඤ්චායනනං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසස උප...ප...ප...දිබ්බසස චකචුසස පරිකමමං දිබ්බසස චකචුසස උප...ප...ප...දිබ්බාය සොතධාතුයා පරිකමමං...ඉද්ධිවිධිඤ්ඤාණසස පරිකමමං... වෙතොපරියඤ්ඤාණසස පරිකමමං...පුබ්බනිවාසානුසසතිඤ්ඤාණසස පරිකමමං... යථාකම්මුපගඤ්ඤාණසස පරිකමමං...අනාගතංසඤ්ඤාණසස පරිකමමං අනාගතංසඤ්ඤාණසස උප...ප...ප...දිබ්බං චකචු දිබ්බාය සොතධාතුයා උප...ප...ප...දිබ්බා සොතධාතු ඉද්ධිවිධිඤ්ඤාණසස උප...ප...ප...ඉද්ධිවිධිඤ්ඤාණං වෙතොපරියඤ්ඤාණසස...වෙතොපරියඤ්ඤාණං පුබ්බනිවාසානුසසතිඤ්ඤාණසස...පුබ්බනිවාසානුසසතිඤ්ඤාණං යථාකම්මුපගඤ්ඤාණසස...යථාකම්මුපගඤ්ඤාණං අනාගතංසඤ්ඤාණසස උප...ප...ප...පස්මසස මග්ගසස පරිකමමං පස්මසස මග්ගසස...පෙ—චතුත්ථසස මග්ගසස පරිකමමං චතුත්ථසස මග්ගසස උප...ප...ප...පස්මො මග්ගො දුතියසස...දුතියො මග්ගො තතියසස තතියො මග්ගො චතුත්ථසස මග්ගසස උප...ප...ප...සෙකබ්බා මග්ගං උපනිසසාය අනුපපනනං සමාපනතිං උපපාදෙති, උපපනනං සමාපජ්ජනති, සබ්බාථෙ අනිච්චතො දුකකතො අනනතතො විපසසනති. මග්ගො සෙකබ්බානං අත්ථපට්ඨසමිහිදිය, ධම්මපට්ඨසමිහිදිය, නිරුතතිප...පට්ඨානපට්ඨසමිහිදිය, යානාධ්වානකොසලීසස උප...ප...ප...

කුසලො ධම්මො අකුසලෙසු ධම්මෙසු උප..ප..ප..
 ආරම්මණුපතිසුයො. පකතුවනිසුයො,—දුතං දකු
 පකතුවනිසුයො—පෙ-නං ගරුං කකු අසුදෙනි අහිනදෙනි.
 තං ගරුං කකු රාගො..දිට්ඨි උපපජ්ජති. පුබ්බෙ සුචිණ්ණාති
 ගරුං කකු අසුදෙනි අහිනදෙනි තං ගරුං කකු රාගො...
 දිට්ඨි උපපජ්ජති. කුසලො වුට්ඨිතිකා..අහිනදෙනි. තං
 ගරුං කකු රාගො..දිට්ඨි උපපජ්ජති. පකතුවනිසුයො
 සද්ධා උපනිසුයො මානං ජපෙපති, දිට්ඨිං ගණ්ඨාති.
 මානං ජපෙපති, දිට්ඨිං ගණ්ඨාති. සද්ධා, සීලං සුතං,
 වාගො, පඤ්ඤා රාගස්ස, දොසස්ස, මොහස්ස, මානස්ස,
 දිට්ඨියා, පඤ්ඤාය උප..ප..ප..

කුසලො ධම්මො අබ්‍යාකතසු ධම්මෙසු උ..පප..ප..
 ආරම්මණුපතිසුයො, අනන්තරුපතිසුයො, පකතුවනි-
 නිසුයො. ආරම්මණුපතිසුයො—අරහා මග්ගා වුට්ඨිතිකා
 මග්ගං ගරුං කකු පච්චවෙකති. අනන්තරුපතිසුයො—
 කුසලං වුට්ඨිතසු, මග්ගා ඵලසු, අනුලොමං සෙකනිය
 ඵලසමාපනතියා, නිරොධා වුට්ඨිතන්තසු භාවස්සඤ්ඤානා-
 සඤ්ඤායතනකුසලං ඵලසමාපනතියා උප..ප..ප..පකතුව-
 නිසුයො—සද්ධා උපනිසුයො අත්තානං ආනාපෙති පරි-
 නාපෙති, පරියෙට්ඨිමුලිකං දුකං පච්චන්තොති. සීලං,
 සුතං, වාගං, පඤ්ඤා උපනිසුයො අත්තානං..පෙ..දුකං
 පච්චන්තොති. සද්ධා, සීලං, සුතං, වාගො, පඤ්ඤා කාමි-
 කසු සුඛසු, කාමිකස්ස දුකඛසු, ඵලසමාපනතියා උප..
 ප..ප..කුසලං කම්මං විපාකසු උප..ප..ප..අරහාමග්ගං
 උපනිසුයො අනුප්පනං නිරියසමාපනති. උපාදෙනි උපප-
 නං සමාපජ්ජති, සද්ධා අනිච්චතො දුකඛතො අනත්ත
 තො විපස්සති. මග්ගා අරහතො අත්තපට්ඨිසම්භිදය, ධම්ම..
 නිරුතති..පටිභානාපට්ඨිසම්භිදය. යානාධියා නකොසලිසු
 උප..ප..ප..මග්ගා ඵලසමාපනතියා උප..ප..ප..

අකුසලො ධම්මො අකුසලෙසු ධම්මෙසු උප..ප..ප..
 ආරම්මණුපතිසුයො, අනන්තරුපතිසුයො, පකතුවනි-
 නිසුයො. ආරම්මණුපතිසුයො—රාගං ගරුං කකු

අසාදෙති අභිනන්දති. තං ගරං කඛා රුගො...දිට්ඨි
 උපපජ්ජති. දිට්ඨිං ගරං කඛා-පෙ-රුගො...දිට්ඨි උපපජ්ජ-
 ති. අනන්තරූපනිසංයො-පුරිමා පුරිමා අකුසලා බන්ධා
 පවජ්ජමානං පවජ්ජමානං අකුසලානං බන්ධානං උප...ප...
 පකතුපනිසංයො-රුගං උපනිසංයාය පාණං හනති, අදින්නං
 ආදියති, මුසා හණති, පිසුණං හණති, එරුසං හණති,
 සම්ඵං පලිපති, සන්ධිං ඡන්දති, නිලොපං හරති, එකාගාරිකං
 කරුති, පරිපන්ථෙ තිට්ඨති, පරදුරං ගවජ්ජති, ගාමසානං,
 නිගමසානං කරුති, මාතරං ඡිවිතා වොරොපෙති, පිතරං
 ඡිවිතා වොරොපෙති, අරහන්තං ඡිවිතා වොරොපෙති, දුට්ඨිත
 විතොතන නවාගනසංය ලොභිතං උපපාදෙති, සංඝං භින්දති.
 දොසං, මොහං, මානං, දිට්ඨිං, පඤ්ඤානං උපනිසංයාය පාණං
 හනති-පෙ-සංඝං භින්දති. රුගො, දොසො, මොහො, මානො
 දිට්ඨි, පඤ්ඤා රුගසංය, දොසසංය, මොහසංය, මානසංය,
 දිට්ඨියා, පඤ්ඤාය උප...ප...ප...පාණානිපාතො පාණානිපා
 තසංය අදින්නාදුනසංය, කාමෙසු මිච්ඡාචාරසංය, මුසාවාදසංය,
 පිසුණාය වාචාය, එරුසාය වාචාය, සම්ඵපපලොපසංය, අභිජ්ඣාය,
 ව්‍යාපාදසංය, මිච්ඡාදිට්ඨියා උප...ප...ප... අදින්නාදුනං
 අදින්නාදුනසංය-පෙ-මිච්ඡාදිට්ඨියා, පාණානිපාතසංය උප...ප...
 ප...චකකං බන්ධිතබ්බං. කාමෙසු මිච්ඡාචාරො-පෙ-මිච්ඡාදිට්ඨි
 මිච්ඡාදිට්ඨියා උප ...ප...ප... මිච්ඡාදිට්ඨි පාණානිපාතසංය
 -පෙ-ව්‍යාපාදසංය උප...ප...ප... මාතුසාතිකමමං මාතුසා
 කමමසංය*, පිතුසාතිකමමසංය අරහන්තසාතිකමමසංය, රුහිරු ප්-
 පාදකමමසංය, සංඝහෙදකමමසංය, නියත මිච්ඡාදිට්ඨියා උප...
 ප...ප...පිතුසාතිකමමං පිතුසාතිකමමසංය අරහන්තසාති-
 කමමසංය -පෙ- නියත මිච්ඡාදිට්ඨියා මාතුසාතිකමමසංය
 උප...ප...ප...

අරහන්තසාතිකමමං අරහන්තසාතිකමමසංය-පෙ-නියත-
 මිච්ඡාදිට්ඨි නියතමිච්ඡාදිට්ඨියා, මාතුසාතිකමමසංය-පෙ-
 සංඝහෙද කමමසංය උප...ප...ප...චකකං කාතබ්බං.

* අඤ්ඤාන කතං මාතුසාතිකමමං අපරෙනකතසංය මාතු-
 සාතිකමමසංය, එවං පිතුසාතිකමමං පිතුසාතිකමමසංය.

අකුසලො ධම්මො කුසලෙසු ධම්මෙසු උප...ප...ප...
පකතුපතිසුයො—රුගං උපතිසුය දුතං දෙති, සීලං සමා
දියති, උපොසථකමමං කරොති, කුමානං උපපාදෙති, විපසුනං
උපපාදෙති, මග්ගං උපපාදෙති, අභිඤ්ඤං උපපාදෙති,
සමාපතතිං උපපාදෙති. දොසා, මොහං, මානං, දිට්ඨිං,
පඤ්ඤං උපතිසුය දුතං දෙති—පෙ—සමාපතතිං උපපා-
දෙති. රුගො—පෙ—පඤ්ඤා සද්ධාය, සීලෙසු, සුතෙසු,
මාගෙසු, පඤ්ඤාය උප...ප...ප... පාණං හනන්තා තෙසු
පටිඝාතන්තාය දුතං දෙති—පෙ—සමාපතතිං උපපාදෙති.
අදිනනං ආදිසිත්වා, මුසා හණිත්වා, පිසුණං හණිත්වා, ඵරුසං
හණිත්වා, සම්මං පලපිත්වා, සකිං ඡිද්දිත්වා, නිලේඛාපං හරිත්වා,
ඵකාගාරිකං කරිත්වා, පරිපඤ්ඤා ධර්මං ධරිත්වා, පරදුරං ගනන්තා,
ගාමිකානං කරිත්වා, නිගමිකානං කරිත්වා, තෙසු පටිඝාතන්තාය
දුතං දෙති—පෙ—සමාපතතිං උපපාදෙති. මාතරං ඡිවිතාමොරො-
පෙත්වා—පෙ—පිතරං ඡිවිතා මොරොපෙත්වා අරහනනං ඡිවිතා
මොරොපෙත්වා, දුට්ඨික විතොතන තථාගතෙසු ලොභිතං
උපපදෙත්වා සංඝං භිද්දිත්වා තෙසු පටිඝාතන්තාය දුතංදෙති,
සීලං සමාදි යති, උපොසථකමමං කරොති.

අකුසලො ධම්මො අබ්‍යාකතෙසු ධම්මෙසු උප...ප...ප..
අනන්තරුපතිසුයො, පකතුපතිසුයො. අනන්තරුපති-
සුයො—අකුසලං චූට්ඨාතෙසු උප...ප...ප...පකතුපතිසු-
යො— රුගං උපතිසුය අතනානං ආතාපෙති පරිතාපෙති,
පරියෙට්ඨිමුලකං දුකං පච්චන්තොති. දොසං, මොහං, මානං
දිට්ඨිං, පඤ්ඤං උපතිසුය අතනානං ආතාපෙති පරිතා-
පෙති, පරියෙට්ඨිමුලිකං දුකං පච්චන්තොති. රුගො—පෙ -
පඤ්ඤා කායිකෙසු සුඛෙසු, කායිකෙසු දුකඛෙසු, ඵලසමා-
පතතියා උප..ප..ප..අකුසලං කමමං විපාකෙසු උප...ප...ප...

අබ්‍යාකතො ධම්මො අබ්‍යාකතෙසු ධම්මෙසු උප...ප...ප..
ආරමමණුපතිසුයො, අනන්තරුපතිසුයො, පකතුපති
සුයො. ආරමමණුපතිසුයො—අරහා ඵලං ගරුං කන්තා
පච්චවෙකන්ති, තිබ්බානං ගරුං කන්තා පච්චවෙකන්ති.

නිබ්බානං ඵලස්ස උප...ප...ප... අනන්තරූපනිස්සයො-පුරිමා
 පුරිමා විපාකාබ්‍යාකතා කිරියාබ්‍යාකතා බ්‍යාධා පච්ඡමානං
 පච්ඡමානං විපාකාබ්‍යාකතානං කිරියාබ්‍යාකතානං බ්‍යාධානං
 උප...ප...ප...භවඛගං ආවජ්ජනාය, කිරියං චූට්ඨානස්ස, අරහ
 තො අනුලොමං ඵලසමාපන්නියා නිරොධා චූට්ඨානන්තස්ස
 තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනකිරියං ඵලසමාපන්නියා උප...ප
 ...ප... පකතූපනිස්සයො—කාඨිකා සුඛං කාඨිකස්ස සුකඛ-
 ස්ස, කාඨිකස්ස දුකඛස්ස, ඵලසමාපන්නියා උප...ප...ප...
 කාඨිකං දුකඛං කාඨිකස්ස සුඛස්ස, කාඨිකස්ස දුකඛස්ස, ඵල-
 සමාපතියා උප...ප...ප... උතු කාඨිකස්ස සුඛස්ස—පෙ-ඵලසමා
 පන්නියා උප...ප...ප... භොජනං...සෙනාසනං කාඨිකස්ස
 සුඛස්ස—පෙ-ඵලසමාපන්නියා උප...ප...ප... කාඨිකා සුඛං
 කාඨිකං දුකඛං, උතු, භොජනං... සෙනාසනං කාඨිකස්ස
 සුඛස්ස—පෙ—ඵලසමාපන්නියා ඵලසමාපන්නි කාඨිකස්ස
 සුඛස්ස උප...ප...ප... අරහා කාඨිකං සුඛං උපනිස්සාය
 අනුපපන්නං කිරියසමාපන්නිං උපපාදෙති, උපපන්නං සමා-
 පජ්ජති, සංඛාරෙ අනිච්චතො...විපස්සති. කාඨිකං දුකඛං—
 පෙ—සෙනාසනං උපනිස්සාය —පෙ—අනත්තතො විපස්සති.

අබ්‍යාකතො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස උප...ප...ප...
 ආරම්මණුපනිස්සයො, අනන්තරූපනිස්සයො, පකතූප-
 නිස්සයො. ආරම්මණුපනිස්සයො—සෙකඛා ඵලං ගරුං කඛා
 පච්චවේකඛනති, නිබ්බානං ගරුං කඛා පච්චවේකඛනති,
 නිබ්බානං ගොත්‍රභුස්ස, වොදුනස්ස, මග්ගස්ස උප...ප...
 ප...අනන්තරූපනිස්සයො—ආවජ්ජනා කුසලානං බ්‍යාධානං
 උප...ප...ප...පකතූපනිස්සයො—කාඨිකං සුඛං උපනිස්සාය
 දුනං දෙති—පෙ—සමාපන්නිං උපපාදෙති. කාඨිකං දුකඛං,
 උතුං භොජනං, සෙනාසනං, උපනිස්සාය දුනං දෙති—පෙ—
 සමාපන්නිං උපපාදෙති. කාඨිකං සුඛං, කාඨිකං දුකඛං,
 උතු භොජනං, සෙනාසනං සංඛාය, සීලස්ස, සුතස්ස,
 වාගස්ස, පඤ්ඤාය උප...ප...ප.

අබ්‍යාකතො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස උප...ප...ප...
 ආරම්මණුපනිස්සයො, අනන්තරූපනිස්සයො, පකතූපනිස්ස
 යො. ආරම්මණුපනිස්සයො—චකචුං ගරුං කඛා අස්සාදෙති

අභිනන්දනී. නං ගරුං කන්ධා රුගො ඊපපජ්ජති, දිට්ඨි ඊපප-
ජ්ජති. සොතං, ඝාතං, ජීවහං, කායං, රූපෙ, සද්දෙ, ගඤ්ඤි,
රසෙ, ඵොට්ඨිබ්බෙ, චන්ද්‍රිං, විපාකාබ්‍යාකතෙ කිරියාබ්‍යාකතෙ
බඤ්ඤි ගරුං කන්ධා අස්සාදෙත්ති අභිනන්දනී—පෙ—දිට්ඨි ඊපප-
ජ්ජති. අනන්තරූපනිස්සයො ආචජ්ජනා අකුසලානං
බන්ධානං ඊප...ප...ප...පකතුපනිස්සයො—කාසිකං සුඛං උප-
නිස්සාය පාණං හනති—පෙ—සංඝං භිද්දති. කාසිකං දුකං,
උචුං, හොජනං, සෙනාසනං උපනිස්සාය පාණං හනති
—පෙ—සංඝං භිද්දති. කාසිකං සුඛං —පෙ—සෙනාසනං
රුගස්ස, දෙසස්ස, මොහස්ස, මානස්ස, දිට්ඨියා, පඤ්ඤාය
ඊපනිස්සයපච්චයෙන පච්චයො.

(10. පුරෙජාතපච්චයො)

අබ්‍යාකතො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස පුරෙජාත
පච්චයෙන පච්චයො. ආරම්මණපුරෙජාතං, චන්ද්‍රිපුරෙජාතං.
ආරම්මණපුරෙජාතං - අරහා චකචුං අනිච්චතො දුකච්චතො
අනන්තතො විපස්සති. සොතං, ඝාතං, ජීවහං, කායං—පෙ—
—චන්ද්‍රිං අනිච්චතො—පෙ—විපස්සති. දිබ්බෙන චකචුතා
රූපං පස්සති, දිබ්බාය සොතධාතුයා සද්දං සුණති. රූපා-
යතනං චකචුච්ඤ්ඤණස්ස—පෙ—ඵොට්ඨිබ්බායතනං කායවි-
ඤ්ඤණස්ස පුරෙ...ප...ප...චන්ද්‍රි පුරෙජාතං,—චකබායතනං
චකචුච්ඤ්ඤණස්ස —පෙ— කායායතනං කායවිඤ්ඤණස්ස
පුරෙ—ප—චන්ද්‍රි විපාකාබ්‍යාකතානං කිරියාබ්‍යාකතානං
බන්ධානං පුරෙ...ප...ප...

අබ්‍යාකතො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස පුරෙ...ප...ප...
ආරම්මණපුරෙජාතං, චන්ද්‍රිපුරෙජාතං. ආරම්මණපුරෙජාතං—
සෙකබා වා පුච්චජ්ජනා වා චකචුං අනිච්චතො—පෙ—
විපස්සනති. සොතං—පෙ—චන්ද්‍රිං අනිච්චතො—පෙ—විප-
ස්සනති. දිබ්බෙන චකචුතා රූපං පස්සනති. දිබ්බාය
සොතධාතුයා සද්දං සුණනති. චන්ද්‍රිපුරෙජාතං—චන්ද්‍රි කුසලානං
බන්ධානං පුරෙ...ප...ප.

අබ්‍යාකතො ධම්මො අකුසලේසං ධම්මෙසං පුරෙ...ප...ප
ආරම්භණපුරෙජාතං, චක්ඛිපුරෙජාතං. ආරම්භණපුරෙජාතං
—චක්ඛිං අසොදෙති අභිනඤ්ඤි. තං ආරම්භ රුගො
උපපජ්ජති, දිට්ඨි උපපජ්ජති, විචිකිච්ඡා උපපජ්ජති, උද්ධවච්චං
උපපජ්ජති, දොමකස්සං උපපජ්ජති. සොතං—පෙ—චක්ඛිං
අසොදෙති, අභිනඤ්ඤි—පෙ—දොමකස්සං උපපජ්ජති. චක්ඛි
පුරෙජාතං—චක්ඛි අකුසලොතං බ්‍යාධං පුරෙජාතපච්චයෙන
පච්චයො.

(11. පච්ඡාජාතපච්චයො)

කුසලො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මෙසං පච්ඡාජාත-
පච්චයෙන පච්චයො. පච්ඡාජාතා කුසලො බ්‍යාධං පුරෙජා-
තස්ස ඉමෙසං කායස්ස පච්ඡා ප...ප.

අකුසලො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මෙසං පච්ඡා ප...
ප...පච්ඡාජාතා අකුසලො බ්‍යාධං පුරෙජාතස්ස ඉමෙසං
කායස්ස පච්ඡා ප...ප...

අබ්‍යාකතො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මෙසං පච්ඡා ප...
ප...පච්ඡාජාතා විපාකාබ්‍යාකතා කිරියාබ්‍යාකතා බ්‍යාධං පුරෙ-
ජාතස්ස ඉමෙසං කායස්ස පච්ඡාජාතපච්චයෙන පච්චයො.

(12. ආසෙවනපච්චයො)

කුසලො ධම්මො කුසලේසං ධම්මෙසං ආසෙවනපච්චයෙන
පච්චයො. පුරිමා පුරිමා කුසලො බ්‍යාධං පච්ඡමාතං පච්ඡමාතං
කුසලොතං බ්‍යාධං ආසෙ...ප...ප... අනුලොමං ගොත්‍රභුස්ස,
අනුලොමං වොද්දනස්ස, ගොත්‍රභු මග්ගස්ස, වොද්දනං මග්ගස්ස,
ආසෙ...ප...ප...

අකුසලො ධම්මො අකුසලේසං ධම්මෙසං ආසෙ...ප...ප...
පුරිමා පුරිමා අකුසලො බ්‍යාධං පච්ඡමාතං පච්ඡමාතං
අකුසලොතං බ්‍යාධං ආසෙ...ප...ප.

අබ්‍යාකතො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මෙසං ආසෙ...ප...ප...
...ප... පුරිමා පුරිමා කිරියාබ්‍යාකතා බ්‍යාධං පච්ඡමාතං
පච්ඡමාතං කිරියාබ්‍යාකතාතං බ්‍යාධං ආසෙවනපච්චයෙන
පච්චයො.

(13. කමම පච්චයෝ)

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස කමම පච්චයෙන පච්චයෝ. කුසලො චේතනා සම්පයුත්තකානං බ්බොතං කමම ප...ප.

කුසලො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස කමම ප...ප... සහජාතා (චේතනා) තාතාකඛණීකා (චේතනා) සහජාතා කුසලො චේතනා විතතසමුට්ඨානානං රූපානං කමම ප... ප... තාතාකඛණීකා කුසලො චේතනා විපාකානං බ්බොතං කච්චතා ච රූපානං කමම ප...ප...

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ච අබ්‍යාකතස්ස ච ධම්මස්ස කමම ප...ප... කුසලො චේතනා සම්පයුත්තකානං බ්බොතං විතතසමුට්ඨානානං උපානං කමම ප...ප....

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස කමම ප...ප... අකුසලො චේතනා සම්පයුත්තකානං බ්බොතං කමම ප...ප...

අකුසලො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස කමම ප... ප... සහජාතා තාතාකඛණීකා. සහජාතා අකුසලො චේතනා විතතසමුට්ඨානානං රූපානං කමම ප...ප... තාතාකඛණීකා අකුසලො චේතනා විපාකානං බ්බොතං කච්චතා ච රූපානං කමම ප...ප.

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ච අබ්‍යාකතස්ස ච ධම්මස්ස කමම ප...ප... අකුසලො චේතනා සම්පයුත්තකානං බ්බොතං විතතසමුට්ඨානානං උපානං කමම ප...ප.

අබ්‍යාකතො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස කමම ප... ප... විපකාබ්‍යාකතා කිරියාබ්‍යාකතා චේතනා සම්පයුත්තකානං බ්බොතං විතතසමුට්ඨානානං උපානං කමම ප... ප... පටිසංඝිකඛණේ විපකාබ්‍යාකතා චේතනා සම්පයුත්තකානං බ්බොතං කච්චතා ච රූපානං කමම ප...ප... චේතනා වර්ජ්‍යස්ස කමම පච්චයෙන පච්චයෝ.

(14. විපාකපච්චයො)

අබ්‍යාකතො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස විපාක-
පච්චයෙන පච්චයො. විපාකාබ්‍යාකතො එකො බ්‍රහ්මා
භිණ්ණනාං බ්‍රහ්මානං වින්‍යසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං විපාක
ප...ප...තයො බ්‍රහ්මා එකස්ස බ්‍රහ්මස්ස වින්‍යසමුට්ඨානා
නඤ්ච රූපානං විපාකප...ප... ඤේ බ්‍රහ්මා ද්විතනං—පෙ—
රූපානඤ්ච විපාකප...ප... පටිසන්ධිකඛණේ විපාකාබ්‍යාකතො
එකො බ්‍රහ්මා—පෙ—කට්ඨනා ව රූපානං විපාකප...ප...
බ්‍රහ්මා වජ්ජස්ස විපාකපච්චයෙන පච්චයො.

(15. ආහාරපච්චයො)

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස ආහාරපච්චයෙන
පච්චයො. කුසලො ආහාරසම්පයුත්තකානං බ්‍රහ්මානං ආහාර
ප...ප...

කුසලො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස ආහාරප...ප...
කුසලො ආහාර වින්‍යසමුට්ඨානානං රූපානං ආහාරප...ප...

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ව අබ්‍යාකතස්ස ව ධම්මස්ස
ආහාරප...ප.... කුසලො ආහාර සම්පයුත්තකානං බ්‍රහ්මානං
වින්‍යසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං ආහාරප...ප....

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස ආහාරප...ප...
අකුසලො ආහාර සම්පයුත්තකානං බ්‍රහ්මානං ආහාරප...ප...

අකුසලො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස ආහාරප...
ප... අකුසලො ආහාර වින්‍යසමුට්ඨානානං රූපානං ආහාර
ප...ප.

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ව අබ්‍යාකතස්ස ව
ධම්මස්ස ආහාරප...ප... අකුසලො ආහාර සම්පයුත්තකානං
බ්‍රහ්මානං වින්‍යසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං ආහාරප...ප...

අබ්‍යාකතො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස ආහාරප...
ප... විපාකාබ්‍යාකතා කීරියාබ්‍යාකතා ආහාරා සම්පයුත්ත-
කානං බ්‍රහ්මානං වින්‍යසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං ආහාර

ප...ප... පරිසකිකිණේ විපාකාබ්‍යාකතා ආහාරා සමපයුතන
කානං බ්‍යානං කටතනා ව රූපානං ආහාර ප...ප...
කබ්‍රිකාරො ආහාරො ඉමස්ස කායස්ස ආහාරපච්චයෙන
පච්චයො.

(16. ඉන්ද්‍රියපච්චයො)

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස ඉන්ද්‍රියපච්චයෙන
පච්චයො. කුසලා ඉන්ද්‍රියා සමප... බ්‍යානං...ඉ...
ප...ප...

කුසලො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස ඉ...ප...ප...
කුසලා ඉන්ද්‍රියා චිත්තසමුට්ඨානානං රූපනං ඉ...ප...ප...

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ව අබ්‍යාකතස්ස ව ධම්මස්ස
ඉ...ප...ප... කුසලා ඉන්ද්‍රියා සමප... බ්‍යානං චිත්තසමුට්ඨා-
නානඤ්ච රූපානං ඉ...ප...ප...

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස ඉ...ප...ප...
අකුසලා ඉන්ද්‍රියා සමප... බ්‍යානං ඉ...ප...ප...

අකුසලො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස ඉ...ප...ප...
අකුසලා ඉන්ද්‍රියා චිත්තසමුට්ඨානානං රූපානං ඉ...ප...ප...

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ව අබ්‍යාකතස්ස ව ධම්ම-
ස්ස ඉ...ප...ප... අකුසලා ඉන්ද්‍රියා සමප... බ්‍යානං චිත්ත-
සමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං ඉ...ප...ප...

අබ්‍යාකතො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස ඉ...ප...ප...
... විපාකාබ්‍යාකතා කිරියාබ්‍යාකතා ඉන්ද්‍රියා සමප...බ්‍යානං
චිත්තසමුට්ඨානානඤ්ච රූපානං ඉ...ප...ප... පරිසකිකි-
ණේ විපාකාබ්‍යාකතා ඉන්ද්‍රියා සමප... බ්‍යානං කටතනා ව
රූපානං ඉ...ප...ප... චකච්චිද්‍රියං චකච්චිකුද්දණස්ස—පෙ—
කායිද්‍රියං කායචිකුද්දණස්ස ඉ...ප...ප... රූපජ්චිතිද්‍රියං
කටතනාරූපානං ඉන්ද්‍රියපච්චයෙන පච්චයො.

(17. ක්‍රියාපච්චයො)

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස ක්‍රියාපච්චයෙන පච්චයො. කුසලාති ක්‍රියාභිගාති සමප...ඛක්‍රියානං ක්‍රියා ප...ප...

කුසලො ධම්මො අඛ්‍යා...ධම්මස්ස ක්‍රියාප...ප... කුසලාති ක්‍රියාභිගාති විතතසමුට්ඨානානං රූපානං ක්‍රියාප...ප...

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ච අඛ්‍යා... ච ධම්මස්ස ක්‍රියාප...ප...කුසලාති ක්‍රියාභිගාති සමප...ඛක්‍රියානං විතත- සමුට්ඨානානකඤ්ච රූපානං ක්‍රියාප...ප...

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස ක්‍රියාප...ප... අකුසලාති ක්‍රියාභිගාති සමප...ඛක්‍රියානං ක්‍රියාප...ප.

අකුසලො ධම්මො අඛ්‍යා...ධම්මස්ස ක්‍රියාප...ප... අකුසලාති ක්‍රියාභිගාති විතතස...රූපානං ක්‍රියාප...ප...

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ච අඛ්‍යා ච...ධම්මස්ස ක්‍රියාප...ප... අකුසලාති ක්‍රියාභිගාති සමප... ඛක්‍රියානං විතත සමුට්ඨානානකඤ්ච රූපානං ක්‍රියා ප...ප...

අඛ්‍යාකතො ධම්මො අඛ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස ක්‍රියාප... ප...විපාකඛ්‍යාකතාති කිරියාඛ්‍යාකතාති ක්‍රියාභිගාති සමප යුතතභානං ඛක්‍රියානං විතතසමුට්ඨානානකඤ්ච රූපානං ක්‍රියාප...ප... පටිසංඝිකකිණේ විපාකඛ්‍යාකතාති ක්‍රියාභිගාති සමප... ඛක්‍රියානං කටතතා ච රූපානං ක්‍රියාපච්චයෙන පච්චයො

(18. මග්ගපච්චයො)

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස මග්ග—පච්චයෙන පච්චයො. කුසලාති මග්ගභිගාති සමප...ඛක්‍රියානං මග්ගප...ප.

කුසලො ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස මග්ග ප... ප...
කුසලාති මග්ගඛගාති විත්තස්ස... රූපානං මග්ගප...ප...

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ච අබ්‍යා... ච ධම්මස්ස
මග්ග ප...ප... කුසලාති මග්ගඛගාති සමප...බ්‍යානං විත්තා
සමුට්ඨානාකඤ්ච රූපානං මග්ගප...ප...

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස මග්ගප...ප...
අකුසලාති මග්ගඛගාති සමප...බ්‍යානං මග්ගප...ප...

අකුසලො ධම්මො අබ්‍යා... ධම්මස්ස මග්ගප...ප...
අකුසලාති මග්ගඛගාති විත්තස්ස... රූපානං මග්ගප...ප...

අකුසලො ධම්මො අකුලස්ස ච අබ්‍යා...ච ධම්මස්ස
මග්ගප...ප...අකුසලාති මග්ගඛගාති සමප බ්‍යානං විත්තස්ස...
ච රූපානං මග්ග ප...ප.

අබ්‍යාකතො ධම්මො අබ්‍යා ධම්මස්ස මග්ගප...ප...
විපාකාබ්‍යාකතාති කිරියාබ්‍යාකතාති මග්ගඛගාති සමප...
බ්‍යානං විත්තස්ස...ච රූපානං මග්ගප...ප... පටිසන්තිකඤ්ඤා
විපකා බ්‍යාකතාති මග්ගඛගාති සමප...බ්‍යානං කට්ඨනං ච
රූපානං මග්ග පච්චයෙන පච්චයො

(19. සමපයුත්තපච්චයො)

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස සමපයුත්තපච්චයෙන
පච්චයො. කුසලො එකො බ්‍යො කිණ්ණනං ...පෙ...
ඤ්ච බ්‍යො ද්විත්තං බ්‍යොනං සමප...ප...ප...

අකුසලො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස සමප...ප...ප
අකුසලො එකො බ්‍යො...පෙ...ඤ්ච බ්‍යො ද්විත්තං බ්‍යොනං
සමප...ප...ප...

අබ්‍යාකතො ධම්මො අබ්‍යා...ධම්මස්ස සමප...ප...ප...
විපාකාබ්‍යාකතො කිරියාබ්‍යාකතො එකො බ්‍යො—පෙ—
ඤ්ච බ්‍යො ද්විතො බ්‍යොනං සමප...ප...ප...පටිසකිකබ්‍යො
විපාකාබ්‍යාකතො එකො බ්‍යො—පෙ—ඤ්ච බ්‍යො ද්විතො
බ්‍යොනං සමපයුතාපච්චයෙන පච්චයො.

(20. විපපයුතාපච්චයො)

කුසලො ධම්මො අබ්‍යා...ධම්මස්ස විපපයුතාපච්චයෙන
පච්චයො. සහජානං, පච්ජාජානං, සහජාතා කුසලා බ්‍යො
සවිතා...රූපානං විපප...ප...ප... පච්ජාජාතා කුසලා බ්‍යො
පුරෙජාතස්ස ඉමස්ස කායස්ස විපප...ප...ප.

අකුසලො ධම්මො අබ්‍යා...ධම්මස්ස විපප...ප...ප...
සහජානං, පච්ජාජානං, සහජාතා අකුසලා බ්‍යො විතාස
...රූපානං විපප...ප...ප...පච්ජාජාතා අකුසලා බ්‍යො පුරෙ
ජාතස්ස ඉමස්ස කායස්ස විපප...ප...ප...

අබ්‍යාකතො ධම්මො අබ්‍යා...ධම්මස්ස විපප...ප...ප...
සහජානං, පුරෙජානං පච්ජාජානං, සහජාතා විපාකාබ්‍යාකතා
කිරියාබ්‍යාකතා බ්‍යො විතාස...රූපානං විපප...ප...ප...
පටිසකිකබ්‍යො විපාකාබ්‍යාකතා බ්‍යො කච්චාරූපානං
විපප...ප...ප...බ්‍යො චජ්චස්ස...චජ්ච බ්‍යොනං විපප...ප...ප...
පුරෙජානං චකබ්‍යාතනං චකච්චිකච්චස්ස—පෙ—කායා-
යතනං කායච්චිකච්චස්ස විපප...ප...ප...චජ්ච විපාකාබ්‍යා-
කතානං කිරියාබ්‍යාකතානං බ්‍යොනං විපප...ප...ප...
පච්ජාජාතා විපාකාබ්‍යාකතා කිරියාබ්‍යාකතා බ්‍යො පුරෙජා-
තස්ස ඉමස්ස කායස්ස විපප...ප...ප...

අබ්‍යාකතො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස විපප...ප...ප...
පුරෙජානං චජ්ච කුසලානං බ්‍යොනං විපප...ප...ප.

අබ්‍යාකතො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස විපප...ප...
ප... පුරෙජානං චජ්ච අකුසලානං බ්‍යොනං විපපයුතා
පච්චයෙන පච්චයො.

(21. අත්පිපිවයෝ)

කුසලෝ ධම්මෝ කුසලස්ස ධම්මස්ස අත්පිපිවයෙන පවිච්ඡයො. කුසලෝ ඵකො ඛන්ධො—පෙ—ඤ්ඤො ඛන්ධො ද්විත්තං ඛන්ධානං අත්ති ප...ප...

කුසලෝ ධම්මෝ අබ්බො...ධම්මස්ස අත්ති ප...ප... සහජාතං, පච්ඡාජාතං. සහජාතා කුසලා ඛන්ධා විත්තස...රූපානං අත්ති ප...ප...පච්ඡාජාතා කුසලා ඛන්ධා පුරෙජාතස්ස ඉමස්ස කායස්ස අත්ති ප...ප...

කුසලෝ ධම්මෝ කුලස්ස ච අබ්බො...ච ධම්මස්ස අත්ති ප... ප... කුසලෝ ඵකො ඛන්ධො—පෙ—ඤ්ඤො ඛන්ධො ද්විත්තං ඛන්ධානං විත්තසමුට්ඨානානඤ්ඤො රූපානං අත්තිප...ප...

අකුසලෝ ධම්මෝ අකුසලස්ස ධම්මස්ස අත්ති ප... ප... අකුසලෝ ඵකො ඛන්ධො—පෙ—ඤ්ඤො ඛන්ධො ද්විත්තං, ඛන්ධානං අත්ති ප...ප;...

අකුසලෝ ධම්මෝ අබ්බො... ධම්මස්ස අත්තිප...ප... සහජාතං, පච්ඡාජාතං. සහජාතා අකුසලා ඛන්ධා විත්තස... රූපානං... පච්ඡාජාතා අකුසලා ඛන්ධා පුරෙජාතස්ස ඉමස්ස කායස්ස අත්ති ප... ප...

අකුසලෝ ධම්මෝ අකුසලස්ස ච අබ්බො...ච ධම්මස්ස අත්ති ප...ප... අකුසලෝ ඵකො ඛන්ධො—පෙ ඤ්ඤො ඛන්ධො ද්විත්තං ඛන්ධානං විත්තසමුට්ඨානානඤ්ඤො රූපානං අත්තිප...ප...

අබ්බොකතො ධම්මෝ අබ්බො...ධම්මස්ස අත්තිප...ප...සහජාතං, පුරෙජාතං, පච්ඡාජාතං ආහාරං, ඉන්ද්‍රියං. සහජාතො විපාකා-බ්බොකතො කිරියාබ්බොකතො ඵකො ඛන්ධො—පෙ—ඤ්ඤො ඛන්ධො ද්විත්තං ඛන්ධානං විත්තස...ච රූපානං අත්තිප...ප... පටිසංකි-කඛණේ විපාකාබ්බොකතො ඵකො ඛන්ධො—පෙ—ඤ්ඤො ඛන්ධො ද්විත්තං ඛන්ධානං කච්චතා ච රූපානං අත්තිප...ප... ඛන්ධා චක්ඛස්ස-චක්ඛී ඛන්ධානං අත්ති ප...ප...ඵකං මහාභූතං—පෙ—ඤ්ඤො මහාභූතා ද්විත්තං මහාභූතානං අත්ති ප... ප... මහාභූතා

විත්තස... රූපානං, කච්චතාරූපානං, උපාද්‍යරූපානං අත්ථිප...
 ප... බාහිරං, ආහාරසමුච්චානං, උතුසමුච්චානං, අසඤ්ඤ
 සන්තානං ඵකං මහා භූතං—පෙ— දෙව මහාභූතා ද්විත්තං
 මහාභූතානං අත්ථි ප...ප... මහාභූතා කච්චතාරූපානං, උපාද්-
 රූපානං අත්ථි ප...ප... පුරෙජානං—අරහා චකඛුං අනිච්චතො
 ...පෙ... විපස්සන්ති. සොනං...පෙ... චන්ද්‍රිං අනිච්චතො...පෙ...
 විපස්සන්ති. දිබ්බෙන චකඛුතා රූපං පස්සන්ති, දිබ්බාය සොභ
 ධාතුයා සද්දං සුභන්ති. රූපායතනං චකඛු විඤ්ඤණස්ස—
 පෙ— ථොට්ඨබ්බායතනං කායවිඤ්ඤණස්ස අත්ථිප... ප...
 චකඛායතනං—පෙ— චන්ද්‍රි විපාකාබ්‍යාකතානං කිරියාබ්‍යා-
 කතානං බ්‍යාධානං අත්ථිප...ප... පච්ඡාජානා විපාකාබ්‍යාකතා
 කිරියාබ්‍යාකතා බ්‍යාධා පුරෙජානස්ස ඉමස්ස කායස්ස අත්ථි
 ප...ප... කඛුකාරො ආහාරො ඉමස්ස කායස්ස අත්ථි ප...
 ප...රූපජීවිතින්ද්‍රියං කච්චතාරූපානං අත්ථිප... ප...

අබ්‍යාකතො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස අත්ථි ප...ප...
 පුරෙජානං—සෙකඛා චා පුච්ඡන්තා චා චකඛුං අනිච්චතො
 —පෙ—විපස්සන්ති සොනං, සානං, ජ්වහං, කායං; රූපෙ
 සද්දෙ, ගඤ්ඤ, රසෙ, ථොට්ඨබ්බෙ, චකඛුං අනිච්චතො දුකඛතො
 අනත්තතො විපස්සන්ති. දිබ්බෙන චකඛුතා රූපං
 පස්සන්ති, දිබ්බාය සොභ ධාතුයා සද්දං සුභන්ති.
 චන්ද්‍රි කුසලොතං බ්‍යාධානං අත්ථිප...ප...

අබ්‍යාකතො ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස අත්ථි ප...ප...
 පුරෙජානං—චන්ද්‍රිං අස්සාදෙති අභිනන්ති. තං ආරබ්භ
 රාගො උපපජ්ජති, දිට්ඨි උපපජ්ජති, විචිතිච්ඡා උපපජ්ජති,
 උඤ්චිච්චං උපපජ්ජති, දොමනස්සං උපපජ්ජති. සොනං—පෙ—
 චන්ද්‍රිං අස්සාදෙති අභිනන්ති. තං ආරබ්භ රාගො—පෙ දොම
 නස්සං උපපජ්ජති. චන්ද්‍රිං අකුසලොතං බ්‍යාධානං අත්ථිප...ප.

කුසලො ච අබ්‍යාකතො ච ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස
 අත්ථිප...ප...සහජානං, පුරෙජානං. සහජාතො කුසලො
 ඵකො බ්‍යාධා ච චන්ද්‍රි ච තිණ්ණන්තං බ්‍යාධානං අත්ථිප...ප...
 පෙ—දෙව බ්‍යාධා ච චන්ද්‍රි ච ද්විත්තං බ්‍යාධානං අත්ථිප...ප...

කුසලො ච අබ්‍යාකතො ච ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස
 අත්ථි ප...ප... සහජානං, පච්ඡාජානා, ආහාරං,
 ඉන්ද්‍රියං. සහජානා කුසලො ඛන්ධා ච මහාභූතා ච චිත්ත
 සමුට්ඨානානං රූපානං අත්ථි ප...ප... පච්ඡාජානා කුසලො
 ඛන්ධා ච කබලීකාරො ආහාරො ච ඉමස්ස කායස්ස අත්ථි ප...
 ප... පච්ඡාජානා කුසලො ඛන්ධා ච රූපජීවිතීන්ද්‍රියඤ්ච
 කට්ඨනාරූපානං අත්ථි ප...ප...

අකුසලො ච අබ්‍යාකතො ච ධම්මො අකුසලස්ස ධම්මස්ස
 අත්ථිප...ප...සහජානං, පුරෙජානං. සහජාතො අකුසලො
 ඵකො ඛන්ධො ච චක්ඛු ච තිණ්ණනානං ඛන්ධානං—පෙ—
 ඤ්ච ඛන්ධා ච චක්ඛු ච ද්විත්තං ඛන්ධානං අත්ථිප...ප.

අකුසලො ච අබ්‍යාකතො ච ධම්මො අබ්‍යාකතස්ස ධම්මස්ස
 අත්ථිප...ප...සහජානං, පච්ඡාජානා, ආහාරං, ඉන්ද්‍රියං.
 සහජානා අකුසලො ඛන්ධා ච මහාභූතා ච චිත්තසමුට්ඨානානං
 රූපානං අත්ථිප...ප... පච්ඡාජානා අකුසලො ඛන්ධා ච
 කබලීකාරො ආහාරො ච ඉමස්ස කායස්ස අත්ථිප...ප...
 පච්ඡාජානා අකුසලො ඛන්ධා ච රූපජීවිතීන්ද්‍රියඤ්ච කට්ඨනා
 රූපානං අත්ථිපච්චයෙන පච්චයො.

(22. නත්ථිපච්චයො)

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස නත්ථිපච්චයෙන
 පච්චයො. පුරිමා පුරිමා කුසලො ඛන්ධා පච්ඡමානං පච්ඡමානං
 කුසලානං ඛන්ධානං නත්ථිප...ප... සංඛිත්තං. යථා
 අනන්තරපච්චයං, එවං විජ්ජාරෙතබ්බං.

(23. විගතපච්චයො)

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස විගතපච්චයෙන
 පච්චයො. පුරිමා පුරිමා කුසලො ඛන්ධා පච්ඡමානං පච්ඡමානං
 කුසලානං ඛන්ධානං විගතපච්චයෙන පච්චයො. සංඛිත්තං.
 යථා අනන්තරපච්චයං, එවං විජ්ජාරෙතබ්බං.

(24. අවිගතපච්චගො)

කුසලො ධම්මො කුසලස්ස ධම්මස්ස අවිගත පච්චයෙන පච්චයො. කුසලො ඵකො ඛකො තිණ්ණන්තං ඛකානං අවි...ප...ප... තයො ඛකා ඵකස්ස—ප—ඤ්ච ඛකා දවිත්තං ඛකානං අවිගතපච්චයෙන පච්චයො. සංඛිත්තං යථා අත්ථිපච්චයං, ඵචං විජාඤ්චතඛඛං.

පඤ්ඤාචාරස්ස විහරෙගා

පඤ්ඤාචාරවිභවගහසා

සට්ඨන්ත පඤ්ඤානා

1. හෙතුපච්චයෝ

හෙතු මි සො පච්චයෝ චා ති හෙතුපච්චයෝ. හෙතු හුක්ඛි පච්චයෝ, හෙතුභාවෙන පච්චයෝ ති චූත්තං හොති. ආරම්මණපච්චයාදිසු පි එසෙව නයො. යො ධම්මො යං ධම්මං අපච්චකකාය තිට්ඨති චා උපපජ්ජති චා තස්ස ධම්මස්ස සො උපකාරකො ධම්මො පච්චයෝ ති වෙදිතබ්බො (වි). තත්ථ, තයො අකුසල හෙතු, තයො කුසලාබ්භාකත හෙතු ති ඡ හෙතු. තෙසු යෙ යෙ යසමිං යසමිං විතො සංවිජ්ජන්ති, තෙ තෙ තස්ස තස්ස විතතස්ස සෙභරුතං වෙනසිකාතං විතතසමුට්ඨානාරුපානං හෙතුපච්චයෙන පච්චයා හොන්ති.

අහො, පටිසන්ධිකතණ විපාකාබ්භාකතා හෙතු සම්පසුන්තකානං බන්ධානං කටන්තා ච රුපානං හෙතු-පච්චයෙන පච්චයෝ ති චූත්තං. එත්ථ පටිසන්ධි ති සහෙතුකකාමාවචරරුපාවචර පටිසන්ධි අධිපෙපනා. පටිසන්ධි-කතණ වතතාඤ අරුපකකිකා අපපතිට්ඨිතවජ්ජිකතතා දුබ්බලා හොන්ති. තස්මා තෙසු යො කොචි ධම්මො විතත සමුට්ඨානාරුපානං පච්චයෝ ත භවති. කටන්තාරුපානං පන සඤ්ඤ පි අරුපධම්මො යථාසම්භවං හෙතාදිවසෙන තස්මිං බණේ පච්චයා භවතොව. පස්මභවසිගමුපාදය තෙ විපාක ධම්මො විතතසමුට්ඨානාරුපානං පච්චයා හොන්ති.

2. ආරම්මණපච්චයෝ

තත්ථ, ගොත්‍රභු ති සොතාපතතිමග්ගස්ස ගොත්‍රභු. චොද්දනං ති සකද්දගාමිමග්ග—අතාගාමිමග්ගානං ග්‍රොත්‍රභු. ඉමස්මිං පට්ඨානපකාරණෙ කෙවලං සොතාපතති මග්ගස්ස පුබ්බභාගෙ උපපජ්ජමානං විතතං ගොත්‍රභු ති චූත්තං.

තං හි පුපුපුපුපුපු ගොගතං අභිනවිතො අරියගොගතමහි සම්-
ගොගතං පවතතති. සකදගාමිඅතාගාමිමගාතං පුබ්බභගමං
පන තදෙව විගතං කිලෙසානං වොදපනට්ඨනා වොදනං
හි වුච්චති. එලසමාපතනියං ගොගතාභිනවතසස වා කිලෙ-
සානං වා වොදපනසස අනවා ඉදමෙව විතතං කෙවලං
අනුලොමං හි වුච්චති. විසුඤ්චිමගො අප්පතාය ආසනං
අනුලොමවිතතං අවිසෙසෙන ගොගුහු හි පි වුතතං. [වි].

කුසලෙ නිරුද්ධෙ විපාකා තදුරමමණවා හි
තදුරමමණතාය විපාකො, තදුරමමණතානාමකො වා
විපාකො, තදුරමමණවිතතං හි වුතතං ගොති. තං
කාමාවචරහවෙ කාමාවචරධමෙමසු ආරමමණහුතෙසු කාමා-
වචරතමෙව ජවතාතමගො උප්පජ්ජති.

ආවජ්ජනායා හි, පඤ්ඤාචාරවජ්ජන—මනො ඤා—
වජ්ජනවසෙන දුච්චි ආවජ්ජනා. තාසු එත් මනොචා-
රවජ්ජනා අබ්පෙපතා.

විතතවෙතසිකරුපපඤ්ඤාතතිතිබ්බාතසනිතා සබ්බෙ පි
ධමමා එකුතනවුතිවිතතානං යථාසම්භවා ඉමිතා පච්චයෙන
පච්චයා භවතෙතව. තෙ පතාආරමමණසබ්බගෙන වුතතතයෙන
සබ්බිපතො, ඉබ් විජාරතො ව වෙදිතබ්බා.

(3. අධිපතිපච්චයො)

ආරමමණධිපති ජන්දධිපති හි අධිපතිපච්චයො දුච්චියො.
තත් ගරුකතා ආරමමණං ආරමමණධිපති. ඡන්දො, විරියා,
විතතං, චිමංසා හි ඉමෙසු යො කොචි එකො සහජාතාධිපති.
තත් කාමාවචරො, රූපාවචරො, අරූපාවචරො වා කුසලො
ධමමො අධිපතං කාමාවචරතං කුසලාතා, අධිපතං
වා ලොභසහගතාතාං අකුසලාතං ආරමමණධිපච්චයවසෙන
පච්චයො ගොති. අකුසලෙසු, 'රුගො උප්පජ්ජති' දිට්ඨි
උප්පජ්ජති හි ඉතතකමෙව වුතතතා, ගරුකතාරමමණං
පටිසවිතතාතං වා මොචුගවිතතාතං වා ආරමමණං ත

හොඳී තී වෙදිතබ්බං. ලොකුත්තරො ධම්මො ඤාණසම්ප-
 යුත්තානමෙව කාමාවචරකුසලක්‍රියාවිත්තානං ආරම්මණාධි-
 පච්චයෙන පච්චයො හොති. අකුසලෙසු ලොහසහගත
 විත්තුපපාදො, ච අසසාදවසෙන ආරම්මණාධිපතිභාවං ගච්ඡති.
 පටිසවිතොසු චා මොච්ඡවිතොසු චා අසසාදතා තත්ථි.
 ගරුකතාති ව්‍යාරම්මණාති නිසසාය රුගො චා දිට්ඨි චා
 උපපජ්ජති, තස්මා තාති ලොහසහගතානමෙව විත්තානං
 ආරම්ම පතිවසෙන පච්චයා හොනති.

සහජාතාධිපතිසු චිමංසාධිපති තිහෙතුකජවනෙසෙවච
 ලබ්භති. ඉතරෙ තයො අඤ්ඤසමානා. තෙ සබ්බෙසවපි
 ද්විහෙතුකතිහෙතුකජවනෙසු යථාසම්භවං ලබ්භනති, ත
 බො පත එකතො. එහෙසු වතුසු එකසමීං විතො එකො
 ච අධිපති හොති. අධිපති තාම ජෙට්ඨකට්ඨන උපකාර
 කො ධම්මො. ත ච එකසමීං කිචෙව බහු ජෙට්ඨකා
 උපකාරකා- තස්මා චූත්තං—“ද්විහෙතුකතිහෙතුකජවනෙ-
 සෙවච යථාසම්භවං අධිපති එකො ච ලබ්භති”ති.

4. අනන්තරපච්චයො

අනන්තරභාවෙන උපකාරකො ධම්මො අනන්තර-
 පච්චයො. සෙවච සමනන්තරපච්චයො. බ්‍යඤ්ජනමත්තමෙව
 හෙත් තානං, අත්තො පත තානං තත්ථි (වි).

නිරෝධා චූට්ඨිහනනස්ස තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාය-
 නනකුසලං එලසමාපනතියා ති ඉධං අනාගාමීනං සක්ඛාය
 චූත්තං. සෙබ්බෙසු සො ච නිරෝධසමාපනතීං සමාපජ්ජති.
 එත්ථ කාලානන්තරතා තත්ථි, විත්තානන්තරතා අධිපෙපතා ච
 අනාගාමීතො ච අරහන්තො ච සත්තාහමිති නිරෝධසමාපනතීං
 සමාපජ්ජිත්වා අවිත්තකා හුත්වා විහරන්ති. නිරෝධස්ස ආසන්නං
 තෙසං තං තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනවිත්තං නිරෝධා චූට්ඨි-
 හනනානං අනාගාමීඑලස්ස චා අරහන්තඑලස්ස චා අනන්තර-
 පච්චයෙන පච්චයො හොති.

භවඛගං ආවජ්ජනායා තී, පඤ්චඤාචාරවජ්ජනං මනො-
ඤාචාරවජ්ජනං තී දුච්චිය පී ආවජ්ජනාය භවඛගං අනන්තර-
පච්චයෙතා පච්චයො හොති.

සහජාතපච්චයාදයො ටීනතාතත්ථා එව.

9. උපනිස්සයපච්චයො

බලවකාරණභාවෙන ටීපකාරකො ධම්මො උපනිස්ස-
යපච්චයො. සො, ආරම්මණුපනිස්සයො, අනන්තරුපනිස්සයො
පකතුපනිස්සයො තී තිච්චො. නත්ථ ආරම්මණුපනිස්සයො.
ආරම්මණොධිපනිතා සද්ධං එකතතං ගච්ඡති. අනන්තරුප-
නිස්සයො අනන්තරපච්චය සද්දෙසො ව. පකතුපනිස්සයො
සද්ධාසීලාදිවසෙන විහතො.

12. ආසෙවනපච්චයො

ගන්ථාදිසු පුරිමපුරිමාහියොගො චිය අනන්තරාතං
ජවතාතං පගුණභාවාය ටීපකාරකො ධම්මො ආසෙවන-
පච්චයො. සො තෙභුමකජවතෙසෙවච ලබ්භති. ලොකුතතර
ජවතෙසු මග්ගා එකකඛණිකා, නසමා තෙසු ආසෙවනං
තත්ථි. මග්ගාතං විපාකභුතතතා එලෙසු පී ආසෙ වතස්ස
අභාවො වුතො.

13. කම්මපච්චයො

සහජාතා චෙතනා, නානාකඛණිකා චෙතනා තී කම්ම-
පච්චයො දුච්චො හොති. තත්ථ සහජාතා චෙතනා සබ්බවිතත
සංධාරණා සෙබ්බස්වපී එකුත තච්චිතිවිතොසු උපලබ්භති,
නානාකඛණිකා චෙතනා තී පටිසන්ධියකං කුසලා
කුසලං කම්මං. සා සහජාතාතං විතතචෙතසිකාතං විතත
සමුධාරුපානඤ්ච, පටිසන්ධියං විපාකකඛණිකාතං කට්ඨතා
රුපානඤ්චකම්මපච්චයෙන පච්චයො හොති. එත්ථ සහජාතා
සබ්බාපී චෙතනා අත්ථිපච්චයෙ සමොධානං ගච්ඡති.
යා පන නානාකඛණිකා විපාකාතං බන්ධාතං කට්ඨතා ව
රුපාතං පච්චයො හොති, සා ත අඤ්ඤාසමිං පච්චයෙ
සමොධානං ගච්ඡති (ටීකා).

15. ආහාරපච්චයො

චතනාරො ආහාරා. තෙසු කලිතීකාරො ආහාරො රුපධි-
මෙමා ච. ඉතරෙ තයො සබ්බවිතතසාධරණා, සබ්බස්වපි
විතෙතසු සංවිජ්ජනති, අරුපකඛන්ධානකද්ව ආහාරපච්චයෙන
පච්චයා හොනති.

16. ඉන්ද්‍රියපච්චයො

සො, “ඉන්ද්‍රියපුරිසින්ද්‍රියවජ්ජානං සමවිසතියා ඉන්ද්‍රියානං
චසෙන තිතො. ඉන්ද්‍රියපුරිසින්ද්‍රියාති හි කිඤ්චාපි ඉන්ද්‍රීඛිගා-
දීනං බීජභුතාති, කලොදිකාලෙ පන විජ්ජමානොසු පි තෙසු
ඉන්ද්‍රිපුරිසිඛිගාදීනං අභාවහවා තාති තෙව තෙසං න
අඤ්ඤසං ඉන්ද්‍රියපච්චයනං ඵරනති. ඉන්ද්‍රියපච්චයො හි
අත්තනො විජ්ජමානකඛණෙ අවිතිබ්බුතධම්මානං ඉන්ද්‍රිය-
පච්චයනං අඵරනො තාම තත්ථි. තස්මා තාති
(ඉන්ද්‍රියපුරිසින්ද්‍රියාති) ඉන්ද්‍රියච්චයො න හොනති.” (පට්ඨා-
නට්ඨකථා). ඉතරෙසු චකඛාදීති පඤ්චින්ද්‍රියාති පඤ්චනානං
විඤ්ඤණධාතුනං, රුපජීවිතින්ද්‍රියං කච්චාරුපානං,
අරුපිඤ්චියාති ච යථාසම්භවං අරුපිනං බන්ධානං පච්චයා
හොනති.

17. ක්‍ෂාන්ත පච්චයො

සො සත්තනනං ක්‍ෂාන්තඛිගානං චසෙන චෙදිතබ්බො.
“පඤ්චනානං පන විඤ්ඤණකායානං අභිතිපාතමත්තවා
තෙසු විජ්ජමානාති ඊපෙකඛා සුබද්දකඛාති උපතිජ්ඣානා
කාරසස අභාවතො ක්‍ෂාන්තඛිගාති ති න ඊද්ධාවාති” (පට්ඨා-
නට්ඨකථා). තස්මා, “පඤ්චවිඤ්ඤණෙසු ක්‍ෂාන්තඛිගාති න
ලබ්භනති” ති චුත්තං. එතෙසු ක්‍ෂාන්තඛිගෙසු දොමනසං
එකන්තාකුසලං, ද්විසු පටිසසම්පයුත්තාවිතෙතසෙච ඊප-
ලබ්භති. ඉතරාති අඤ්ඤසමානාති කුසලාකුසලාබ්භාකත
විතෙතසු. යථාසම්භවං ලබ්භනති.

18. මගහපවවයෝ

සො ආදසනාං මගහවගානං වසෙන වුතොතා. තත් සමමාදිට්ඨි, සමමාවාවා, සමමාකමමනොතා, සමමා ආජ්චො, සමමාසනී වා ති ඉමානි පඤ්ච අවගානි සොහතානි, සොහන විතොතසෙවච යථාසමිභවං උපලබ්භන්ති. මිච්ඡාදිට්ඨි වතුසු දිට්ඨිගත විතොතසෙවච ලබ්භන්ති. සඛිකපෙසා, වායාමො සමාධිති ඉමානි තිණී අඤ්ඤාසමානානි කුසලාකුසලබ්භාක තෙසු යථාසමිභවං උපලබ්භන්ති.

19. සමපයුතපවවයෝ

යසමා තාමං රුපෙන, රුපඤ්ච තාමන සමෙපයොගං තගච්ඡති, තසමා අයං පවවයො කෙවලං අරුපීනං බන්ධානං වසෙනෙව වු තොතා.

20. විපපයුතපවවයෝ

තාමඤ්ච රුපෙන රුපඤ්ච තාමෙන සමපයොගං අගනානාං පි අඤ්ඤාමඤ්ඤං ඉමිතා පවවයෙන පවවයා හොනති.

21—24, අත්ථපවවයාදයො

අත්ථපවවයො අවිගත පවවයො ති ඉමෙ ඤෙ පි පවවයා එකත්ථාව, ව්‍යඤ්ජනමෙවෙත්ථ තාමං. එවං තත්ථි විගත පවවයා. තිඤ්ඤාසවාරෙ තත්ථිපවවයෙ “සමනන්තර තිරුඤ්ඤා” ති, විගතපවවයෙ “සමනන්තරවිගතා” ති ව වුතනං, තමපි එකත්ථමෙව.

කාලචිත්චයො

“එතෙසු හි, හෙතුපච්චයො සහජාත—අඤ්ඤාමඤ්ඤා—තිස්සය—පුරෙජාත — පච්ඡාජාත — විපාක — ආහාර—ඉඤ්ඤ — කාත—මගහ—සමපයුතා—විපපයුතා — අත්ථි—අවිගත පවවයො ති ඉමෙ පන්තරස පවවයා පව්වුප්පනා බමමා ව හොනති. අනන්තර පවවයො සමනන්තර-ආසෙවන—තත්ථි

—විගතපව්වයෝ නි ඉමෙ පඤ්ච අතීතා යෙව් හොනති. එකොපන කමමපව්වයෝ තෙ පච්චුප්පනානාතීතෙ ජෙව් පි කාලෙ නිසසිතො හොති. සෙසා, ආරමමණපව්වයෝ, අධිපති පව්වයෝ, ඊපතිස්සයපව්වයෝ නි ඉමෙ තයො පව්වයා තෙකාලිකා පි හොනති, පඤ්ඤානති යා සද්ධිං නිබ්බානස්ස සමගභිතතතා කාලවිමුත්තා පි” නි [පට්ඨානාට්ඨකථා, ඊදෙද්දසචාරවණණතා].

එත් පච්චුප්පනාධිමෙමසු පව්වයෙසු වුද්දස පව්වයා අත්ථිපව්වයෙ සමොධානං ගච්ඡන්ති. කමමපව්වයෙ සහජානා පච්චුප්පනා වෙනතා පි ඉමස්මිං යෙව් පව්වයෙ සමගභො තබ්බා, එවං සහජානාධිපති පි. අතීතා පඤ්චපි පව්වයා අනන්තාරූපතිස්සයෙ සමොධානං ගච්ඡන්ති. ආරමමණාධි- පති ආරමමණුප නිසසයසදිසොව. ඉමෙසා දවිතතං ආරමමන පව්වයස්ස වා නි තිණණං පව්වයානං වසෙතෙව් තිබ්බානං යථාරහං අරූපිතං බන්ධානං පව්වයොහොති. පඤ්ඤානති පන ඉමෙසා තිණණං පකාතුපතිස්සයස්ස වා නි වතුතානං පව්වයානං වසෙන පව්වයො හොති.

හෙතාදයො යෙ යෙ පව්වයා විතතසමුට්ඨානානා වා කටතතාරූපානා වා පව්වයා නි වුත්තා තෙ තෙ කාම ලොකෙ රූපලොකෙ කෙව් වෙදිතබ්බා. අරූප ලොකෙ පන රූපස්ස තත්ථිතාය තෙ සමපයුත්තානමෙව් පව්වයා හොනති.

ශුද්ධ පත්‍රය

අශුද්ධ	පට පෙළ	ශුද්ධ
දැඩිගත	2 16	දිනසිගත
ආය	3 3	අයං
දිව්‍යසසදන	3 3	දිව්‍යසංසදනා
ආභනි	9 15	ආභනි
සුතො	9 2	සුතො (අධොලපියෙහි)
සද්ධාසුසුතො	13 11	සද්ධාසුසුතො
සද්ධාසුසුතො	15 19	සද්ධාසුසුතො

16 වැනි පිටුවේ දෙවැනි පෙළේ විකල්පයක් සඳහා විපාක විතතං යන්නට පසුව “ආකල්පයක් සඳහා විපාක විතතං” යනුවෙන් යෙදිය යුතුයි.

රුපනිමිතතා	16 20	රුපනිමිතතා
පනතරසිරයෙ	18 14	පනතරසිරයෙ
එකවිස සතං	19 16	එකවිස සතං
වෙනො	21 2	වෙනො
ලොහසහගතවිතො	27 1	ලොහසහගතවිතො
චතුරෙවං	28 4	චතුරෙවං
පටිච්ඡතා	28 21	පටිච්ඡතො
සද්ධිමෙව	29 16	සද්ධිමෙව
පච්චාරාචර්ජන	35 11	පච්චාරාචර්ජන
කුසල විපාක		කුසලොකුසල විපාක
කාලෙව	41 16	කාලෙව
චුතිකිවිවාති	42 12	චුතිකිවිවාති
විනතුප්පාද්‍යතං	52 5	විනතුප්පාද්‍යතං
විවිධා	52 14	විවිධා

54 වැනි පිටුවේ ආරම්භයේ “අවබෝධක පණණං” යන ශ්‍රීතිය යෙදිය යුතුයි.

රුපධම්මානං	55 14	ධම්මානං
පසම්මකප්පකායං	55 16	පසම්මකප්පකායං

අදායම පිට පෙළ ශුද්ධ

56 වැනි පිටුවේ පස් වැනි පෙළ පඤ්චායෙ යන්තට පසුව 'මනො චායෙ' යන්ත යෙදිය යුතු යි.

සුපරිච්ඡිතං	56	8	සුපරිච්ඡිතං
උප්පාදොතිතිනවමග	56	10	උප්පාදොතිතිනවමග
ද්විදිකබ්බතං	56	16	ද්විදිකබ්බතං

57 වැනි පිටුවේ දහ අට වැනි පෙළ පඤ්චායෙ යන්තට පසුව 'එකසස' යන්ත යොදවු.

පඤ්චායෙවිච්චි	58	28	පඤ්චායෙවිච්චි
---------------	----	----	---------------

63 වැනි පිටුවේ පස් වැනි පෙළ අප්පටික්කුල සසුන් විහරෙය්‍යංති. යන්තට පසුව අප්පටික්කුල සසුන් යන්ත යෙදිය යුතු යි.

තනොවතොරො	65	11	තනොවතොරො
තිරොධසමාපනති	65	13	තිරොධසමාපනති
අරහතනාඵලා	65	18	අරහතනාඵලා
යමකපටිභීරෙ	65	25	යමකපටිභීරෙ
අරහතොතා	72	14	අරහතොතා
දුබ්බලද්විගෙතුක	73	15	දුබ්බලද්විගෙතුක
සුභෙ කගහතා	75	4	සුභෙ කගහතා
බාහුලලච්චිතතිනො	77	28	බාහුලලච්චිතතිනො
සමුට්ඨනති	79	14	සමුට්ඨනති
විජ්‍යාංත	79	18	විජ්‍යාංත
භාවනාව	80	3	භාවනාවසෙත
අඤ්ඤාව	80	16	අඤ්ඤාව
සුගුණ	80	16	ගුණ
සමමාදිට්ඨියං	80	24	සමමාදිට්ඨියං
කමෙමං	81	10	කමෙමං
ද්විගෙතුකං	82	10	ද්විගෙතුකං
අප්පමාසුගෙසු	83	11	අප්පමාසුගෙසු
අවසිට්ඨියං	85	19	අවසිට්ඨියං

අශුද්ධ	සිට	පෙළ	ශුද්ධ
අවිනිබ්බහාගරූපං	87	11	අවිනිබ්බහාගරූපං
ඡඛිසේනාත	87	25	ඡඛිසේනාති
විවිච්චානුප්පාදෙ	88	3	විවිච්චානුප්පාදෙ
පරිච්චානාති	88	12	පරිච්චානාති
ආහාරජරූපං	90	2	ආහාරජරූපං
කාමිනං	90	15	කාමිනං
ඡරතා	90	31	ඡරතා
භාවා	91	10	භාවා
ඡරතා	91	12	ඡරතා
තාසං	91	13	තොසං හෙදෙ
අනාසවානං	92	12	අනාසවානං
මොච්චෙතුකාමා	92	20	මොච්චෙතුකාමා
වායමිඡිකා	92	22	වායමිඡිකා
ඔලාරිකරූපං	93	3	ඔලාරිකරූපං
අච්චාසනා	93	28	අච්චාසනා
කාමාවච්චරජචතා	94	20	කාමාවච්චරජචතා
කිඤ්ඤානා ව	95	6	කිඤ්ඤානා ව
සථාරහං	95	7	සථාරහං
චිත්තාඡමෙච	95	17	චිත්තාඡමෙච
සහවුත්තීනො	96	8	සහවුත්තීනො
උතුසමුට්ඨානා	97	4	උතුසමුට්ඨානා
ඡලබ්ඡනං	98	20	ඡලබ්ඡනං
ඡරතා	99	29	ඡරතා
චත්තාති	100	19	චත්තාති
අච්චෙජ්ජාසො	102	22	අච්චෙජ්ජාසො
පඤ්ඤාඡ්චිතං	106	5	පඤ්ඤාඡ්චිතං
ඔත්තප්පබලං	106	16	ඔත්තප්පබලං
චකොචලබ්භාති	107	16	චකොචලබ්භාති
චතොතකග්ගතා	107	24	චතොතකග්ගතා
ඡන්දා	109	21	ඡන්දා
ආප්පභිතා	111	3	ආප්පභිතා
චඡෙජ්ජිකා	112	7	චඡෙජ්ජිකා
අරියසච්චෙච්චි	112	7	අරියසච්චෙච්චි

අශුද්ධ	පිට	පෙළ	ශුද්ධ
ආහච්ච	113	22	ආහච්ච
ආහාච්ච	113	22	ආහච්ච
අහාච්ච	113	23	ආහච්ච
එසෙසා	114	10	එසෙසා
එසස	114	10	එසස
අයනිං	115	11	අයනිං
තසමා	115	13	තසස
සථාරහං	95	7	යථාරහං
තසසා	115	14	තසමා
භවගගභණෙන	115	25	භවගගභණෙන
පවනතයනති	116	21	පවනතයනති
සුනිච්චිතං	117	6	සුනිච්චිතං
පච්චයො	117	16	පච්චයො
රූපානි	117	26	රූපංනි
සමගහති	117	27	සමගය්හති
ජවනාති	118	20	ජවනාති
නිද්දෙසෙ	127	21	නිදෙසෙ
ආදිකමමිකසස	131	9	ආදිකමමිකසස
කමමච්චාණෙසු	132	13	කමමච්චාණෙසු
වයමනතසස	133	4	වයමනතසස
එකො එ	135	2	එකොපි
නිපධානියඛග	135	26	පධානියඛගානි
විපසසනානි	136	8	විපසසනාකද්දොනානි
ච්චිසුද්ධිමගෙහ	136	10	තං විසුද්ධිමගෙහ
විතක්කා	138	9	විතක්කා
බිඞ්සසති	138	17	බිඞ්සසති
උභිනතමනතර	138	21	උභිනතමනතරෙ
ලාභච්චෙසනා	138	28	ලාභච්චෙසන
විපපමුතනං	137	10	විපපමුතනං
වොච්ච්ච්චි	139	22	වොච්ච්ච්චි
සකසභාසච්චෙසන	142	13	සකසභාසච්චෙසන
ඉථං	143	12	ඉථංතනං

සබ්බංපි	144	3	සබ්බෙපි
අරහන්‍යාව	144	5	අරහන්‍යාව
ත්‍යාගවිඤ්ඤාණධාතුයා	151	8	ත්‍යාගවිඤ්ඤාණධාතුයා
මනෝවිඤ්ඤාණධාතුයා	151	12	මනෝවිඤ්ඤාණධාතුයා
මනෝවිඤ්ඤාණධාතුයා	151	13	මනෝවිඤ්ඤාණධාතුයා
අහාරපච්චයෙන	152	6	ආහරපච්චයෙන
පච්චවේකඛනි	166	23	පච්චවේකඛනි
චිත්තසමුට්ඨානානඤ්ච	177	22	චිත්තසමුට්ඨානානඤ්ච
සචිත්ත	179	8	චිත්තස
සහතා	180	14	සහජාතා
චිත්තසමුට්ඨානරූපානං	184	18	චිත්තසමුට්ඨානරූපානං
සෙබ්බස්වපි	187	18	සබ්බස්වපි

සිරිසසුම්

මාගේ ප්‍රවෘත්තාවාසයේදී නාවලපිටියේ වෙළඳාමාලියාණී මහොපාධ්‍යාය ශ්‍රී සුගත සදාචාර වාගීචාර ආභිධම්මිකාවාසී ඇම. සු. ශ්‍රී කවිචාර මධ්‍යම පලාතේ මහානායක මානිප්පාණන් වහන්සේ මෙසේ කියති.

අභිධම්ම සිරිසසුම් බාහුසවනාව මාත්‍රයක්, මෙයට මනෝ විද්‍යාව යයිද කිවහැකිය. මේ අභිධම්ම ලංකාද්වීපවාසී භික්ෂූන් වහන්සේගේ ද බෞද්ධයන්ගේද උද්ග්‍රහණ ධාරන වාචනා මාගීයෙන් පසු ක්‍රමයෙන් අනාවයට ගොස් අනතුරුව එම උද්ග්‍රහණ ධාරන වාචනාමාගීයම බුරුමයට ලැබී බුරුම ගිණි පැවිද්දන් තුළ භාවිතයට පත්වී අද එහි උසස් ලෙසම අභිධම්ම හැදෑරීම කරගෙන යනු ලැබේ. එහෙයින් මේ ධම්මය යලිත් ලක්දිවට ක්‍රමයෙන් පුරුදු පුහුණු වන්නට විය. එයින් අපරව පැවිද්දන් තුළද මේ අභිධම්මය ප්‍රචලිත විය. එයින් ගිහිපින්වතුන් අතට ද ලැබී මේ කාලයේ බොහෝ දෙනාට අභිධම්මය ඉගෙනීමේ බලවත් අභිලාෂයක් ඇල්මක් ඇති වී තිබේ. භික්ෂාමනා තේරුම් කරගන්නට බැරි කාරණයකදී “ඵත ලොකු අභිධම්මයක්” යන සම්ප්‍රදාය කියමනක් ලක්වැස්සා අතර අදත් පවතී. ඇත අතීතයේ සිට ම ලක්වැස්සා තුළ අභිධම්මය පිළිබඳ හැඟීමක් තුබූ බවට හොඳම නිදසුන කී මේ කියමන.

වර්තමාන ජනතාවටද මේ පිළිබඳ අවබෝධයක් ලබා දීමට පෙළු අටුවා විකා හැරෙන්නා ලියවී ඇති අභිධම්ම පොත පත ගණනින් ඉතා අල්පය. අභිධම්ම පොත පත ලිවීම අභිධම්මධරයන්ට හැර හැමෝටම කළ හැක්කක් නොවේ. එය ගැඹුරු ධම්මයක් හෙයින්. එබැවින් අභිධම්මය හදාරන්නන්ට කරදරයකට මුහුණපාන්නට සිදුවී තිබේ. බුරුම රට අභිධම්මධරයන් අතින් ඒ ගැන ලියවී ඇති විස්තර අභිධම්ම පොත පත ගණනින් ඉතා විශාලය. එහෙත් වැඩි හරියක් ලියවී ඇත්තේ බුරුම භාෂාවෙනි. ලක්දිවට සිදුවී

ඇති මේ ලොකුම පාඩුව බොහෝ දුරට පිරිමැසීමක් වශයෙන් මහාමායා කෝසම්බි ධර්මානන්ද පවිවරයන් විසින් අභිධර්මානු සංග්‍රහයට තාගර අකුරෙන් පාලි භාෂාවෙන් රචිත “තවනීත අභිධර්ම විකාව” නම් ග්‍රන්ථය අග්‍රහණය වේ.

කාරුණික මවක් දරුවකුට කිරිදෙන අවස්ථාවේ දී කිරි උරන දරුවා කොතරම් ශ්‍රීතියකින් කිරිබොසිද? එතරම්ම ලෝලතාවයක් අභිධර්මය පිළිබඳව බොහෝ ජනතාවට ඇත. එවැනි මොහොතක් වන අද පාලි භාෂාව දැන් හැමදෙනා ගේ ම මතදෙල සම්පූර්ණවන පරිදි ඉතා සරල පාලි භාෂාවෙන් අභිධර්මානු සංග්‍රහයට ලියා තිබෙන තවනීත විකාව උසස්ම තැනක් ගනී. මේ පාලි අභිධර්ම ග්‍රන්ථය තාගර අකුරෙන් ලියවී ඇතත් කිසිවෙකු මේතාක් සිංහල අකුරෙන් ලියා මුද්‍රණයට පමුණුවා නැත. එසේ නොකෙලේ දුෂ්කර වැඩක් නිසා වේන්නට ඇත. මේ දුෂ්කර කායනීයට අතහිත ගසා සිංහල අකුරට පෙරලූ මෙම ග්‍රන්ථය මා අතින් ප්‍රවෘත්තාභූතියට පත්ව සිටින විනිත සිසුවරයෙක් වන එළු පාලි සිංහල වංග හින්දි ඉංග්‍රීසි භාෂා ශාස්ත්‍ර ගණනාවක් දැන් ශාස්ත්‍රාමායානී උදම්මිට ධම්මජෝති තැන, ශ්‍රීමත් බුද්ධාංකුර අනුගාමික ධම්මපාල විරෝනතමයාගේ ඇසුරෙන් හැදී වැඩී ඉන්දියා දේශයේම 20 වර්ෂයක් ධම්ම ප්‍රචාරයෙහි යෙදී දැනට කොළඹ මරදනේ මංගල විද්‍යාලයෙහි ආධිපත්‍යය උසුලති. තාගර අකුරෙන් ලියවී තිබුණ එම තවනීත විකාව නම් අභිධර්ම ග්‍රන්ථය ශාස්ත්‍රාමායානී උදම්මිට ධම්මජෝති තැනගේ අතින් සිංහලට පෙරලා ඉතා හොඳ කඩදැසිවල මුද්‍රණය කරවා අලංකාර ආදර්ශවත් කවරයකින් යුක්තව ජනප්‍රිය ලෙස බොහෝ ලෝකයා අතට පත්කිරීම ලෝකශාසනෝපකාරී උදර ධම්ම ශාස්ත්‍ර සංග්‍රහයක් කොට සලකමි.

මේවගට,

නාවලපිටියේ වේච්චනාරාමාධිපති
මහෝපාධ්‍යාය ශ්‍රී සුගත සඤ්චි

වාගීශ්වර ආභිධර්මවිකාවායනී ඇමි. සු. ශ්‍රී කවීශ්වර
මධ්‍යම පලාතේ මහා කායක සථවිර.